

Geografie obyvatelstva a sídel

Úvod do problematiky

Sylabus přednášek I.

Geografie obyvatelstva

- Úvod, zařazení v rámci geogr. disciplín, historie. Základní pojmy a zdroje dat (sčítání, průběžná evidence, charakter územních jednotek).
- Vývoj obyvatelstva a geografické rozmístění obyvatelstva (metody hodnocení, vliv přírodních a sociálních podmínek, vývojové trendy).
- Přirozená reprodukce obyvatelstva (základní demografické charakteristiky, globální problémy populačního vývoje, populační teorie a zákony, populační politika).

Sylabus přednášek II.

- Migrace a ostatní formy prostorové mobility obyvatelstva (hlavní směry stěhování v ČR, hlavní rysy mezinárodní migrace, migrační motivace, územní mobilita jako regionálnětvorný proces).
- Sociální, ekonomická a kulturní struktura populací.
- Demografická revoluce – důvody, příčiny a důsledky.
- Populační prognózy.

Sylabus přednášek III.

Geografie sídel

- Sídelní systém (historický vývoj struktury osídlení).
- Proces urbanizace (způsoby hodnocení, vývojové fáze, regionální rozdíly).
- Městská a venkovská sídla (vymezení pojmů, funkční klasifikace sídel, současné změny ve venkovském osídlení).
- Vnitřní struktura a organizace měst (základní pravidelnosti v demografické, sociální a funkční diferenciaci).

Internetové odkazy I.

- <http://www.czso.cz> (oficiální stránky Českého statistického úřadu)
- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> (americká informační služba)
- <http://www.undp.org> (oficiální stránky United Nations Population Division – oddělení OSN pro obyvatelstvo)
- <http://www.census.gov> (oficiální stránky amerického federálního statistického úřadu, odkazy na statistické úřady celého světa)
- <http://www.prb.org> Population Reference Bureau (instituce zabývající se výzkumem, popularizací a výukou demografické problematiky)
- <http://www.un.org/popin/>
United Nations Population Information Network
- <http://www.demografie.info/> – informační portál České demografické společnosti: analýzy, komentáře, aktuality

Internetové odkazy II.

- <http://imigrace.mpsv.cz/> <http://www.cizinci.cz/> – integrace cizinců do české společnosti (stránky MPSV)
- <http://www.iom.cz/>, <http://www.iom.int> – Mezinárodní organizace pro migraci
- <http://www.citypopulation.de/> – světové aglomerace a sídla
- <http://www.migraceonline.cz/> – diskuzní portál.
- <http://www.worldometers.info/cz/>

Definice

- **Geodemografie** = společenská věda o obyvatelstvu.
X
- **Demografie** = zabývá se reprodukční lidských populací a studiem demo-sociálních systémů.

Nezkoumá však jednotlivé události v životě člověka (narození, úmrtí, sňatek...), tyto události jsou seskupovány do statistických jednotek, které jsou analyzovány hromadně.

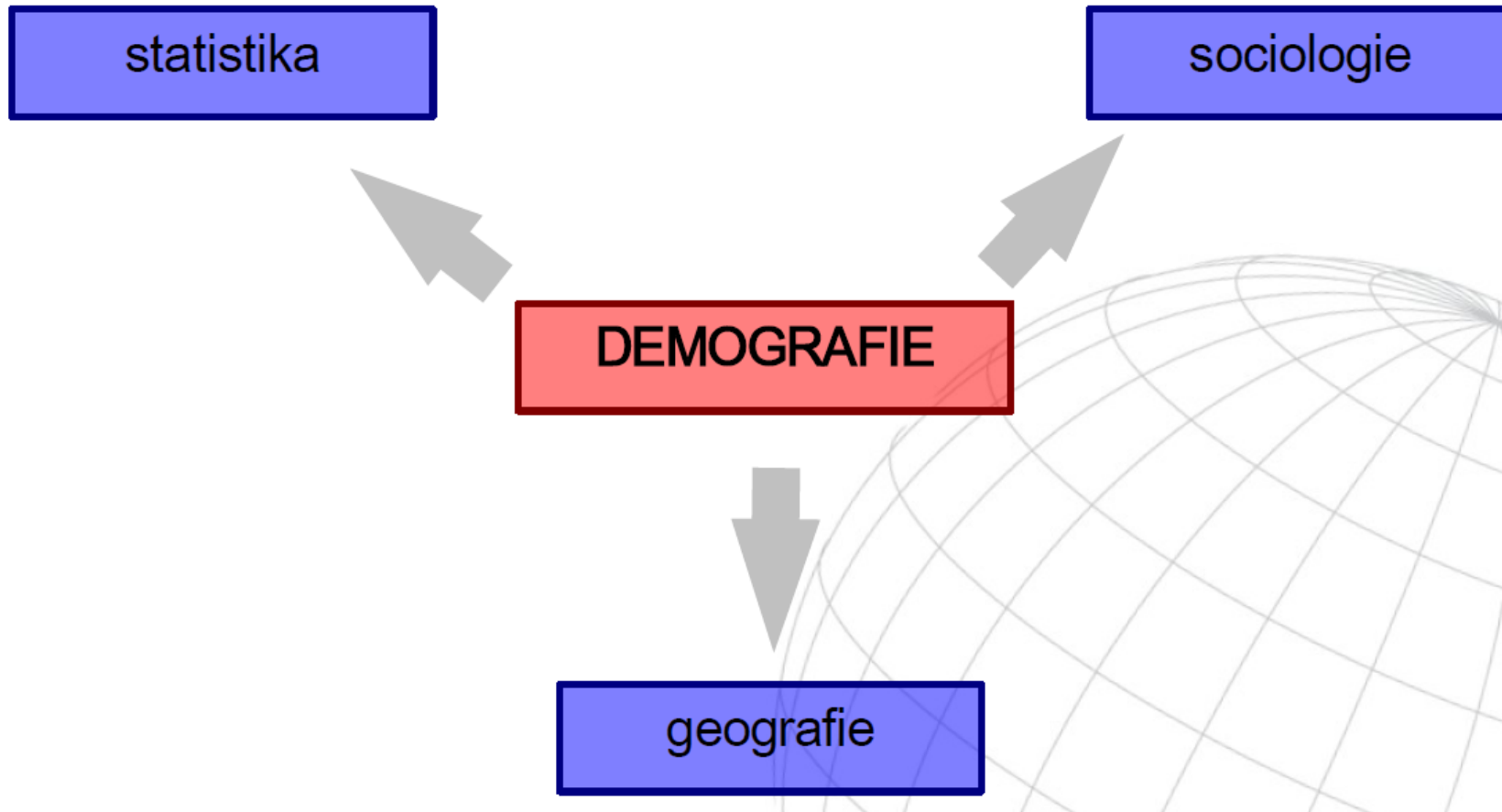
Geografie obyvatelstva ≠ demografie?

- GO = jedna ze základních disciplín socioekonomické geografie, zabývá se:
 - vývojem prostorových struktur a jejich porovnáváním,
 - velikostí a rozmístěním obyvatelstva,
 - analýzou složení (struktury) obyvatelstva,
 - dynamikou obyvatelstva (přirozená měna, migrace, jiné druhy mobility),
 - hledáním kauzality populačních jevů a procesů,
 - demografie – zabývá se reprodukcí lidských populací a studiem demo-sociálních systémů, menší prostorový důraz, více biologický.

Předmět demografie I.

- **Soubor poznávající zákonitosti vývoje demograf. systémů.**
- Sledování podmínek a důsledků celého procesu.
- Dělení na:
 - dem. analýza (jednotlivé složky systému)
 - dem. metodologie (suma metod, statistika apod.)
 - teoretická dem. (zákonitosti mezi jevy)
 - historická dem. (historické prameny)
 - regionální dem. (regionální procesy a rozdíly)
 - dem. populace (aplikace v politice)

Předmět demografie II.

Historie demografie I.

- Počátky demografie spadají do období renesance.
- Angličan **John Graunt** (1620–1674)
 - Došel při studiu záznamů v londýnských matrikách k základním demografickým pravidlům.
 - Například odhadl poměry mezi pohlavími, počty narozených podle pohlaví a strukturu úmrtí v závislosti na věku (počátky úmrtnostních tabulek).
- Další osobnosti **Thomas Robert Malthus** (růst počtu obyvatel – demografická revoluce), **William Perry** (statistika, ekonomie), **Edmund Halley** (první úmrtnostní tabulky), **Adolf Lambert Quetelet** (zásady moderních sčítání lidu), **Alex Gustav Sundbarg** (věkové pyramidy).

Historie demografie II.

- První pokusy o vytvoření metodického konceptu studia se objevují koncem 19. století u **F. RATZELA** v jeho 2. díle Antropogeografie (1891 – Geografické rozložení lidstva).
- Výzkum v oblasti vědy začal naplno až po 2. sv. válce. Souvisí s mnoha faktory, jako je např. výrazný růst počtu obyvatel, rozsáhlé migrace, problémy výživy a hladu obyvatelstva rozvojových zemí a dále se vznikem světových i regionálních organizací (např. OSN, UNESCO, WHO aj.).
- Francouzská škola - **VIDAL DE LA BLACHE, J. BRUNHES** a další.
- Angloamerická škola - **J. I. CLARK, P. HAGGETT** a další.
- Německá škola - **K. RUPPERT, J. MAIER** a další.
- Sovětská škola - **POKŠIŠEVSKIJ, PIVOVAROV** a další.

Vývoj demografie v ČR

- Prvním demografickým dílem v Čechách a na Moravě byla dvanáctidílná publikace statistika **Josefa Antonína Rieggera** (1742–1795) vydaná koncem 18.st., která popisovala obyvatelstvo Čech.
- **František Palacký, Jan Palacký**
- **Antonín Boháč** (1882–1950) – zakladatel české demografie.

V současné době:

- Z. Pavlík, M. Hampl, J. Rychtaříková (PřF UK), F. Koschin (VŠE), I. Šotkovský (VŠB TU Ostrava), P. Chalupa (MzU Brno).

Základní pojmy

Demografické jevy

- = významné události v lidském životě, které jako hromadné jevy utvářejí průběh demografické reprodukce.
- Nejvýznamnějšími demografickými jevy jsou ***narození a úmrtí***.

Základní pojmy

Demografické procesy

- = změna stavu, který znamená pro člověka skutečný přechod z jednoho stavu do druhého.
- Každý z demografických procesů se projevuje demografickou událostí.

Základní pojmy

Populace

- = soubor jedinců určitého živočišného druhu žijících a reprodukcujících se v konkrétním čase v určitém vymezeném území.
- Populace se stále vytváří, jedinci v jedné populaci mají společnou řeč, kulturu, mentalitu...

Základní pojmy

Obyvatelstvo

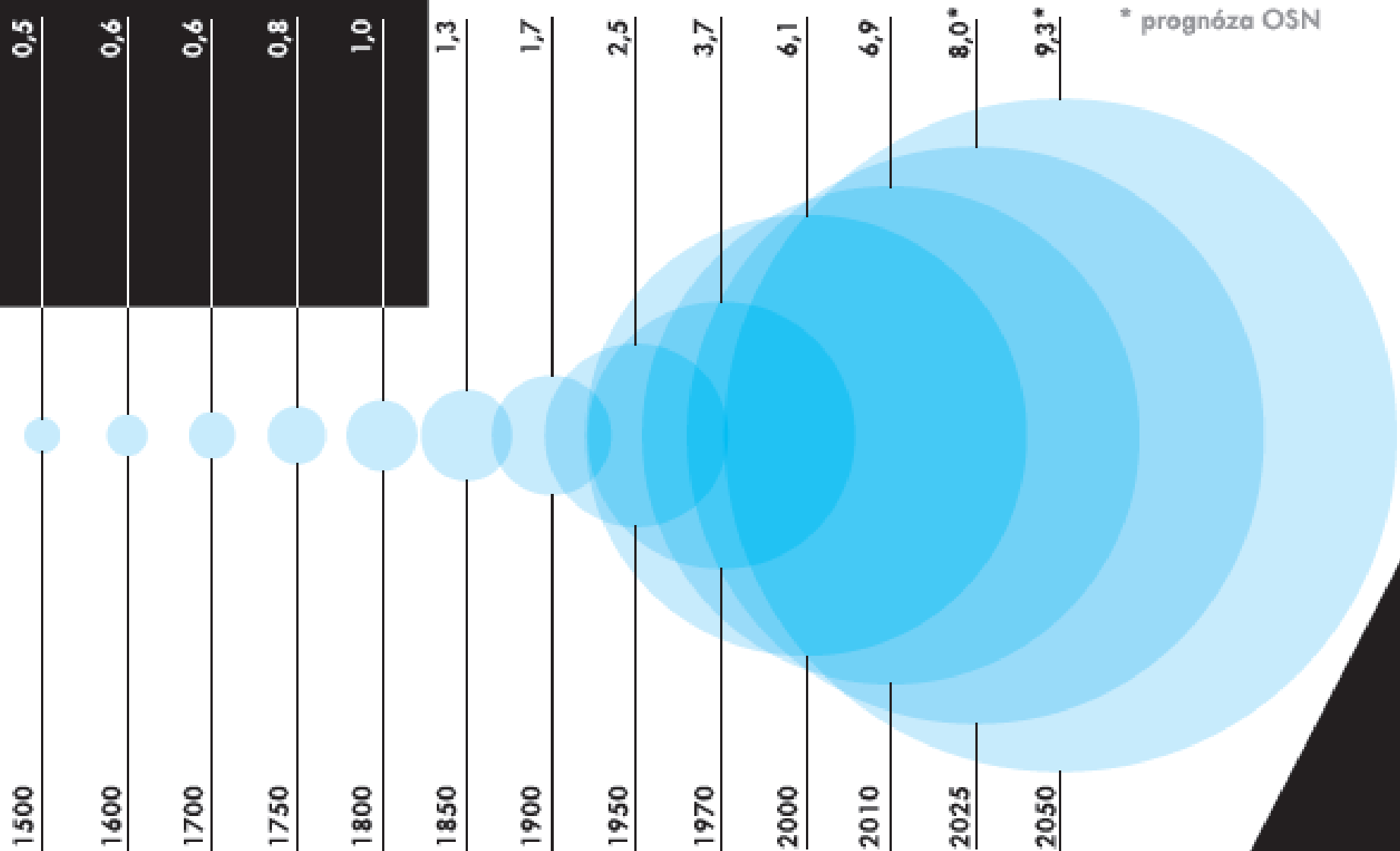
- = soubor lidí žijících na určitém území, který se zpravidla skládá z několika populací, národů nebo etnik.
- Mezi základní znaky obyvatelstva patří etnické a národnostní složení, prostorové rozmístění (struktura sídel), hustota osídlení, struktura podle pohlaví, věku, ekonomické aktivity, sociální příslušnosti, profese, zaměstnání, vzdělání, mateřského jazyka, náboženského vyznání, rodinné stavu...

Počet obyvatel

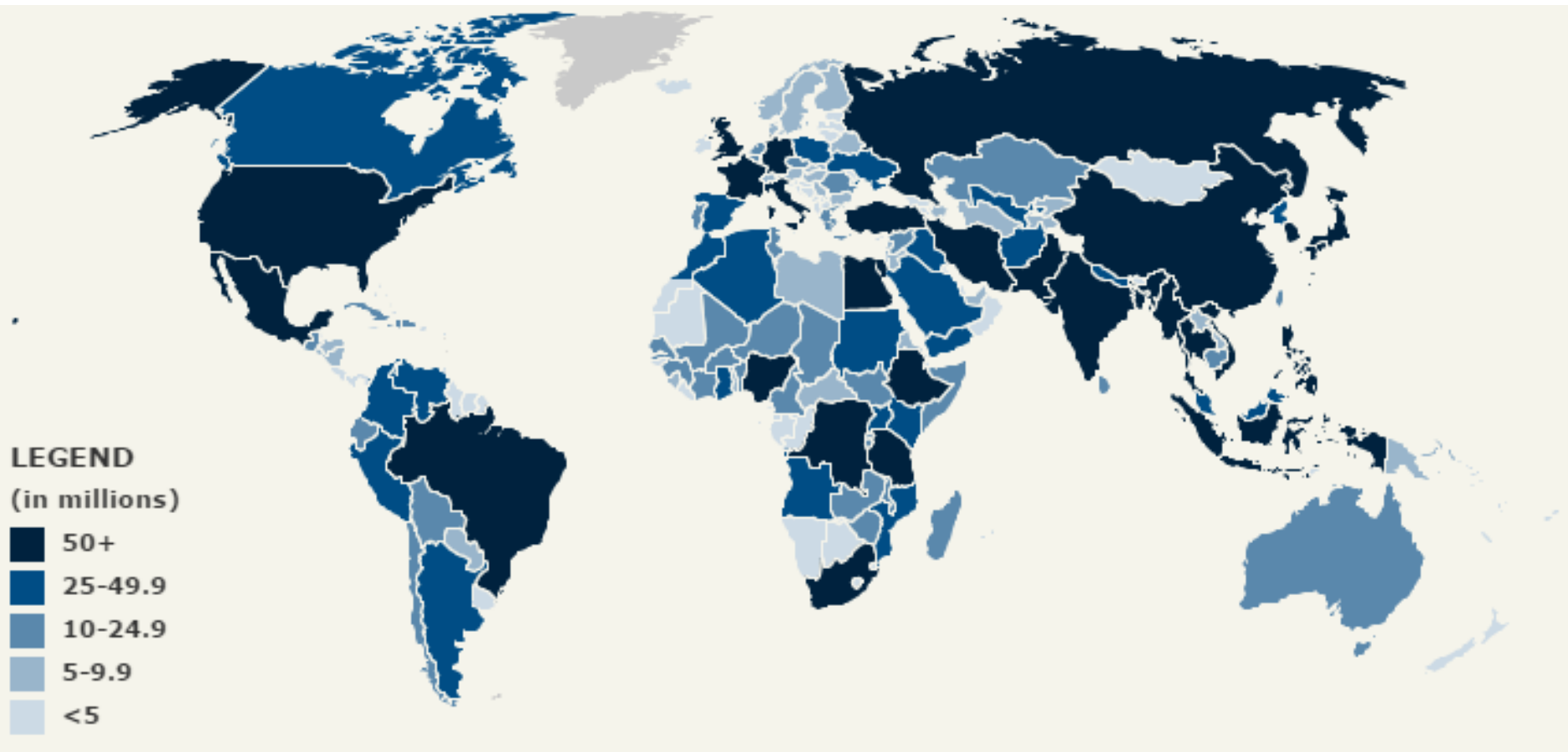
= stav obyvatelstva

- **Počáteční stav obyvatelstva:** počet obyvatel daného území k počátku sledovaného období, nejčastěji kalendářního roku, ale i pololetí, čtvrtletí, měsíce.
- **Střední stav obyvatelstva:** počet obyvatel daného území v okamžiku, který byl zvolen za střed sledovaného období.
- **Koncový stav obyvatelstva:** počet obyvatel daného území v okamžiku, kterým končí stanovené období. U kalendářního roku koncový stav obyvatelstva vyjadřuje počet obyvatel ve 24:00 hodin 31. prosince stanoveného roku.

VÝVOJ POČTU OBYVATEL ZEMĚ (v mld.)

Počet obyvatel světa

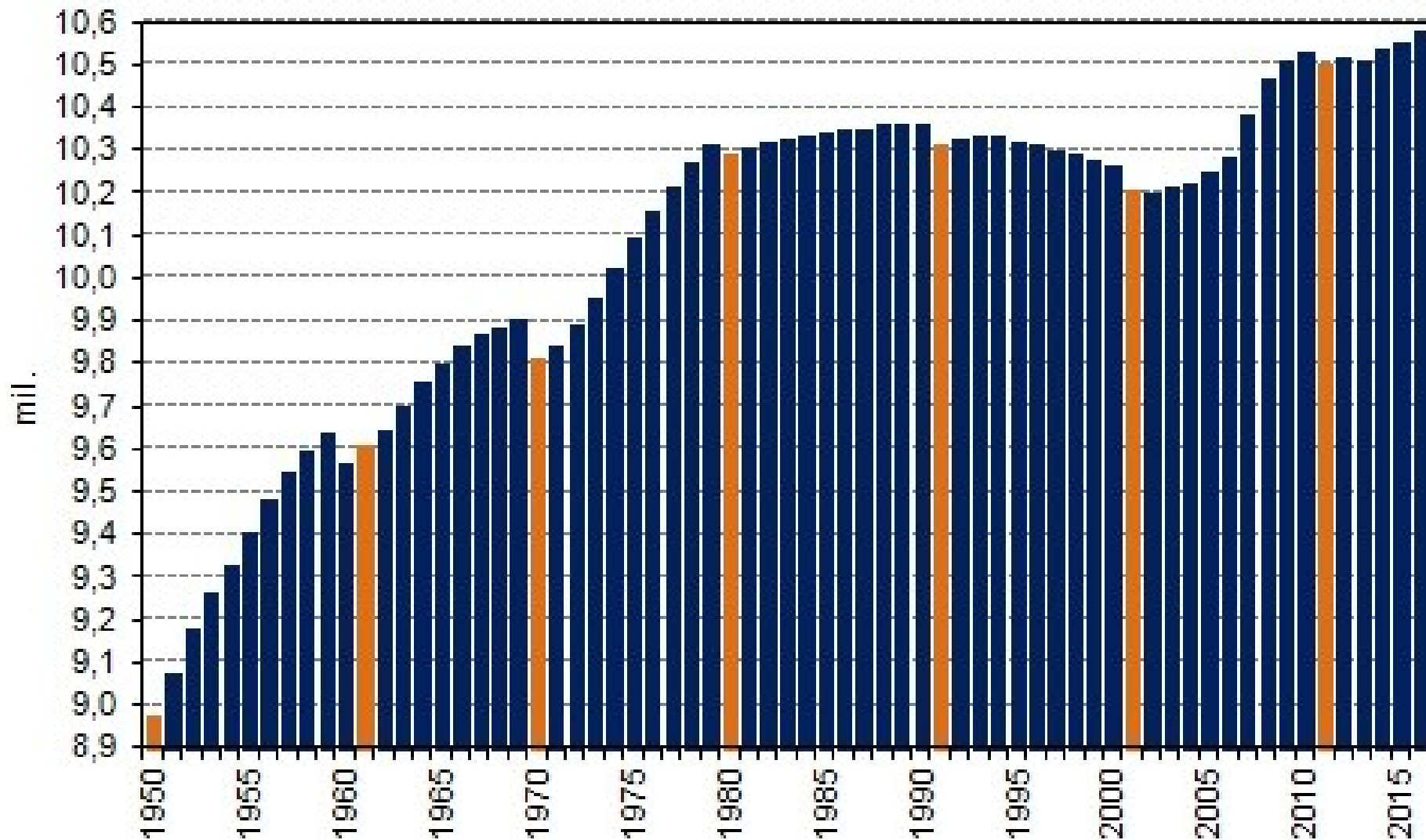

Počet obyvatel světa *podle zemí*

Most Populous Countries (Millions)

Year	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2017	CHINA 1,387	INDIA 1,353	UNITED STATES 325	INDONESIA 264	BRAZIL 208	PAKISTAN 199	NIGERIA 191	BANGLADESH 165	RUSSIA 147	MEXICO 129
2050	INDIA 1,676	CHINA 1,343	NIGERIA 411	UNITED STATES 397	INDONESIA 322	PAKISTAN 311	BRAZIL 231	CONGO, DEM. REP. 216	BANGLADESH 202	ETHIOPIA 191

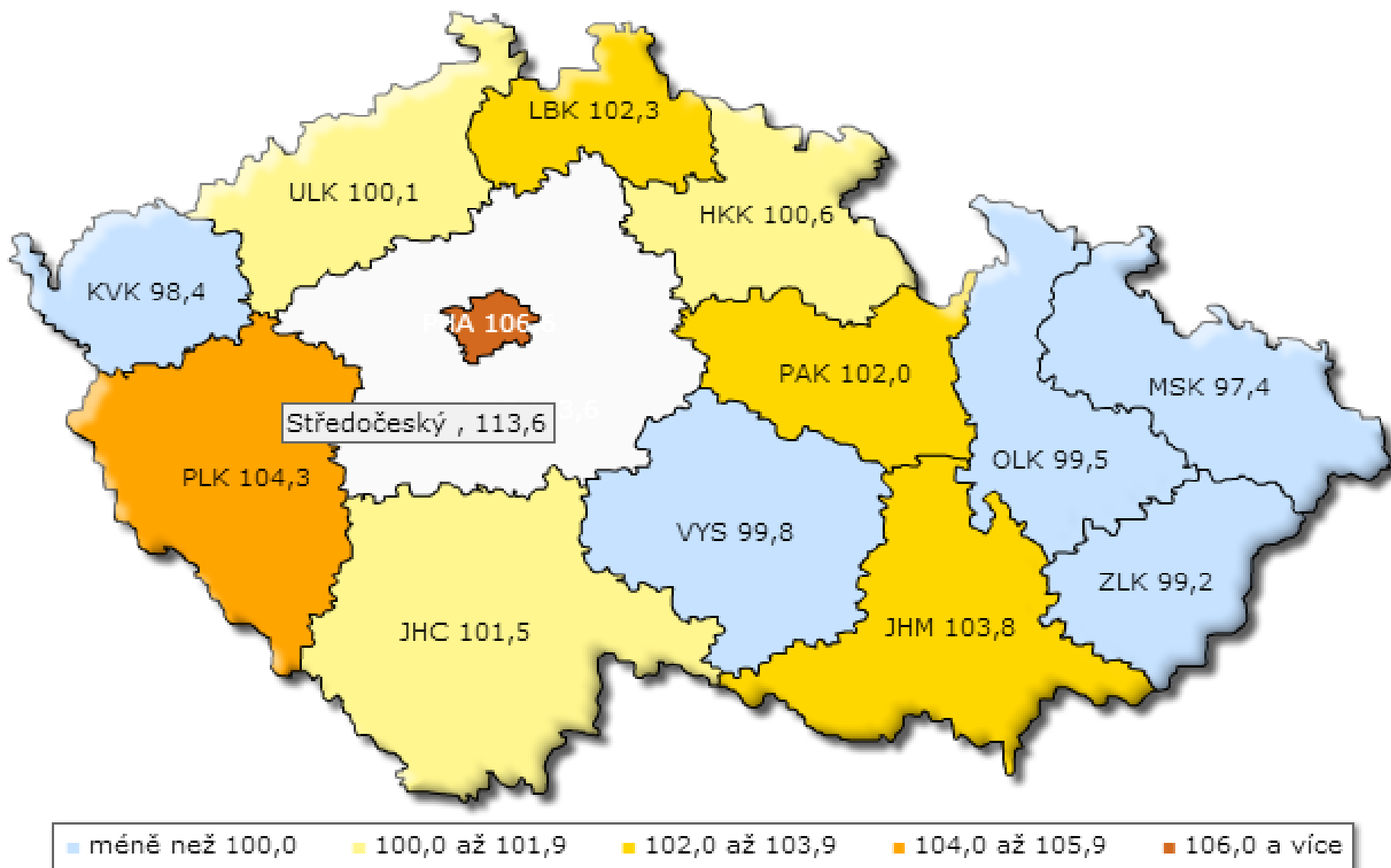
Počet obyvatel v letech 1950-2016 (k 31.12.)

Pozn.: Oranžovou barvou jsou vyznačeny roky konání sčítání lidu.

Změna počtu obyvatel v krajích v letech 2005 až 2014 (rok 2005 = 100)

kliknutím na Jihočeský kraj zobrazíte změnu počtu obyvatel v jednotlivých okresech v letech 2005 až 2014

Demografická data = základ!

1. Sčítání lidu (Census)
2. Běžná evidence přirozené měny
3. Běžná evidence migrací
4. Zvláštní (výběrová) šetření (Mikrocensus, Agrocensus, Zem 2016)
5. Populační registr (Registr obyvatelstva)

Sčítání lidu

- Nejstarší statistická akce v lidských dějinách.
- Probíhalo již v Babylonu (3 800 př. n. l.) – sčítal se i majetek.
- 500–499 př. n. l. v armádě Perské říše za účelem přidělení pozemků a placení daní.
- Sčítání probíhala i v Maurijské říši – Čanaka v díle Artašástra (cca 350–283 př. n. l.), které předepisuje sběr statistických údajů o obyvatelstvu, sloužící jako podklad pro státní daňovou politiku.
- Řím – kvůli stanovení daní -> populační census.

Sčítání lidu

- Bible popisuje tři sčítání:
 - Kniha Numeri popisuje Bohem přikázané sčítání – když Mojžíš vyváděl Izraelity z Egypta.
 - Král David nařídil sčítání – motivováno vojensky a ukazovalo nedostatek víry v Boha -> boží odplata.
 - V Evangeliiu podle Lukáše je dáván římský soupis lidu – cesta Josefa a Marie do Betléma.
- Nejstarší dochovaný soupis obyvatelstva pochází z Číny z doby Dynastie Chan (2 n. l.) – 59,6 milionů lidí.
- Další dochovaný soupis pochází rovněž z dynastie Chan, z roku 140 n. l., kdy už bylo zapsáno pouze 48 milionů lidí.

Sčítání lidu

- První sčítání měly různé nedostatky – evidováni byli pouze muži, otroci se počítali mezi majetek.
- První soupis veškerého obyvatelstva s doprovodnými údaji (věk, pohlaví, rodinný stav, zaměstnání) proběhl v letech 1665–66 v Nové Francii (Quebec).
- Na poč. 18. století následovaly evropské státy – Island (1703), Švédsko (1749), Dánsko (1769), Polsko (1789), USA (1790), Anglie, Wales a Francie (1801).
- V polovině 19. století byly vytvořeny v Belgii první zásady sčítání lidu (**Adolf Lambert Quetelet**), což to vedlo k založení Mezinárodního statistického úřadu (<https://isi-web.org/>).

Sčítání lidu

- Ve středověku doloženy záznamy z berního úřadu (14. a 15. století).
- 1702 tzv. solní sčítání.
- První sčítání na našem území 13. 10. 1753 patent Marie Terezie. Bylo stanoveno, že sčítání bude probíhat každoročně, po duchovní i světské linii.
- Desetileté intervaly byly zavedeny roku 1869.

1869 1880 1890 1900 1910 1921 1930
1950 1961 1970 1980 1991 2001 2011

Sčítání lidu

- V České republice jsou demografická data dostupná na Českém statistickém úřadu (ČSÚ, www.czso.cz).
- V současnosti provádí sčítání lidu ČSÚ, přičemž poslední sčítání proběhlo v březnu 2011
(<http://www.scitani.cz/slodb2011/redakce.nsf/i/home>).
- Rozhodným okamžikem byla půlnoc z 25. na 26. března 2011.
- Zákon č. 296/2009 Sb. o sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011.

Metody sčítání lidu

- **Tradiční metoda** univerzálního sčítání založená na sběru dat v terénu v daném čase.
- Metoda **využití registrů** a dalších administrativních zdrojů.
- Kombinace registrů a tradičních metod.
- Kombinace registrů, dalších administrativních zdrojů a dalších zjišťování (**výběrových šetření**).
- Tzv. “**rotační**” **censu**.

Tradiční metoda

- Využívá většina zemí.
- Data jsou zaznamenávána do sčítacích listů prostřednictvím sčítacích komisařů, kteří zaznamenávají odpovědi respondentů nebo metodou sebesčítání.
- Krátká a dlouhá verze formuláře.
- Hlavní výhody:
 - poskytnutí obrazu za celou populaci za určité období,
 - sčítání pomocí sčítacího komisaře je jedinou metodou, která může být použita u negramotného obyvatelstva.
- Hlavní nevýhody:
 - komplikovanější než využití údajů z registrů, více složité a nákladné,
 - vyžaduje plnou informovanost a spolupráci veřejnosti.

Registry a administrativní data

- Musí existovat soubor základních registrů!
- Mezi tyto registry patří nejčastěji registr obyvatelstva, matriky, katastr nemovitostí, registr plátců daní, registr ekonomických subjektů, registr pracovních sil, registr nezaměstnaných, evidence plátců sociálního pojištění, důchodců a invalidních osob, adresní registr, zdravotní registr a jiné.
- Vždy legislativně upraveno právním předpisem.

Registry a administrativní data

SYSTÉM ZÁKLADNÍCH REGISTRŮ

Registry a administrativní data

- Hlavní výhody:
 - použití administrativních zdrojů snižuje náklady na sčítání,
 - informace se shromáždí pouze jednou a zpracovávají se pouze ty datové položky, které se od minulého sčítání změnily.
- Hlavní nevýhody:
 - registr musí být pravidelně aktualizován, což může být někdy problematické.

Rotační census

- Užívána v současné době pouze ve Francii.
- S pomocí průběžného šetření, kdy se postupně sčítá vždy jen část populace, umožňuje získání aktuálních dat za delší období, nejen k rozhodnému okamžiku, jako je tomu u tradičního sčítání.
- Hlavní výhody:
 - vyšší frekvence aktualizace dat (ale pouze za část území, na celostátní úrovni to není možné)
 - relativní snížení zátěže na veřejnost
- Hlavní nevýhody:
 - již neobsahuje sečtení celé populace k jednomu rozhodnému okamžiku, což komplikuje srovnání mezi oblastmi, vzhledem k různým časovým údajům.

Sběr dat

- V terénu – listinná podoba.
- Prostřednictvím poštovních služeb.
- Sběr pomocí internetu (e-census).
- Datové schránky.
- Automatické telefonní rozhovory.

Obsah sčítání lidu

- Přítomnost v okamžiku sčítání
- Místo stálého pobytu, místo narození (bydliště matky v okamžiku narození)
- Pohlaví
- Věk
- Vztah k hlavě domácnosti
- Rodinný vztah
- Živě narozené děti (jen u žen)
- ▣ Gramotnost
- ▣ Nejvyšší dosažené vzdělání
- ▣ Ekonomická aktivita
- ▣ Odvětví (druh) vykonávané práce
- ▣ Postavení v zaměstnání
- ▣ *Ostatní položky, jako například občanství, náboženské vyznání, národnost apod. jsou volitelné.*

SCÍTACÍ LIST OSOBY

Scítání lidu, domů a bytů v roce 2011 probíhá na základě zákona č. 296/2009 Sb. Český statistický úřad Vás žádá o spolupráci formou vyplnění údajů do scítacích formulářů, případně formou kontroly předvyplněných údajů. Ochrana individuálních a osobních údajů podle příslušných zákonů je zajištěna. Údaje budou využity výhradně ke statistickým účelům.

Vyplnjuje scítací komisař	IDENTIFIKACE	Číslo bytu	4 IDOB	Číslo domu	100301	Pořadové číslo budovy	1	Vyplnjuje scítací komisař
	Okres	BLANSKO		Kód okresu	C20641			
	Obec	RUDICE		PSČ	67906			
	Část obce	RUDICE		Scítací obvod	599005			
Ulice			Číslo orient.					

PŘED VYPLNĚNÍM SCÍTACÍHO FORMULÁŘE SI, PROSÍM, POZORNĚ PŘEČTĚTE POKYNY K VYPLNĚNÍ A PŘILOŽENÉ VYSVĚTLIVKY

K vyplnění formuláře použijte černou nebo modrou propisovací tužku. Z uvedených možností vyberte vždy **pouze jednu odpověď**, pokud není uvedena možnost více odpovědí.

Vybranou odpověď označte X; chybně označené pole zcela přeškrtněte a označte správně X. Text i číselné údaje zapisujte dle vzoru do určených vyplňovacích polí. Chybně napsaný údaj přeškrtněte a správný napište na volné místo u příslušné otázky.

Vzor vyplnění: X 0123456789

A A A B C C D D E E E F G H I I J K L L M N N

O O O O P Q R R S S T T U U U U V W X Y Z Z

Příjmení **LNĚNÍČKA**

Jméno **LIBOŘ**

1. Rodné číslo	2. Datum narození	3. Pohlaví
/ /	/ / /	muž ☐ žena ☐
U trojmístné koncovky nechte poslední políčko prázdné.		

4. Státní občanství ČR jiné máte-li jiné státní občanství, uveďte název státu ↓ bez státního občanství

5. Bydliště v rozhodný okamžik (26. 3. 2011) Uveďte, zda místo, kde skutečně bydlíte a kde jste členem domácnosti (bez ohledu na místo trvalého pobytu), je: na adrese uvedené v záhlaví formuláře jinde v České republice uveďte přesnou adresu ↓

okres
obec
č.popis. část obce
č.orient. ulice
v jiném státě uveďte název

6. Bydliště jeden rok před scítáním (26. 3. 2010) Uvedou osoby narozené do 26. 3. 2010 včetně. v obci uvedené v záhlaví formuláře jinde v České republice uveďte kde ↓

okres
obec
v jiném státě uveďte název

7. Bydliště matky v době narození Uveďte, zda bydlíte Vaší matky v době Vašeho narození bylo: v obci uvedené v záhlaví formuláře jinde v České republice uveďte kde ↓

okres
obec
v jiném státě uveďte název

8. Rodinný stav svobodný/svobodná ženatý/vdaná rozvedený/rozvedená vdovec/vdova

9. Registrované partnerství (osob stejného pohlaví) trvajcí zaniklé rozhodnutím soudu zaniklé úmrtím partnera/partnerky

10. Mateřský jazyk Je možné uvést dva jazyky. český slovenský romský polský německý znaková řeč jiný uveďte jaký →

11. Národnost Uvedení údaje není povinné. Je možné uvést dvě národnosti.

12. Náboženská víra Uvedení údaje není povinné. Při uvádění církve nebo náboženské společnosti registrované v ČR uveďte název dle vysvětlivek. věřící - hlásící se k církvi, náboženské společnosti uveďte ke které ↓
věřící - nehlásící se k žádné církvi ani náboženské společnosti bez náboženské víry

13. Nejvyšší ukončené vzdělání Uvedou osoby 15leté a starší.
bez vzdělání úplné střední všeobecné (s maturitou) bakalářské (Bc., BcA.)
neukončené základní vzdělání úplné střední odborné (s maturitou) magisterské (Ing., MUDr., JUDr., PhDr., Mgr. aj.)
základní vzdělání nástavbové studium (vč. pomaturitního studia) doktorské (Ph.D., ThD., DrSc., CSc.)
střední vč. vyučení (bez maturity) vyšší odborné vzdělání (absolutorium)

14. Obor vzdělání Uvedou osoby s vyšším než základním vzděláním (viz vysvětlivky).

15. Počet živě narozených dětí celkem žádné jedno dvě více → uveďte počet dětí
Uvedou pouze ženy 15leté a starší.

16. Počet živě narozených dětí v současném (posledním) manželství žádné jedno dvě více → uveďte počet dětí
Uvedou pouze ženy vdané, rozvedené nebo ovdovělé.

17. Ekonomická aktivita
zaměstnanec, zaměstnavatelé, samostatně činní, pomáhající pracující studenti a učni
ZAMĚSTNANÍ: ženy na mateřské dovolené (28 nebo 37 týdnů), pokud před nástupem pracovaly pracující důchodci
NEZAMĚSTNANÍ: hledající první zaměstnání ostatní nezaměstnaní
EKONOMICKY NEAKTIVNÍ: nepracující důchodci ostatní s vlastním zdrojem obživy
NEAKTIVNÍ: žáci, studenti, učni osoby v domácnosti, děti předškolního věku, ostatní závislé osoby

Otázky č. 18, 19 a 20 vyplňují zaměstnaní podle současného a nezaměstnaní podle posledního zaměstnání. Ekonomicky neaktivní žáci, studenti a učni pokračují otázkou č. 21. Hledající první zaměstnání a ostatní ekonomicky neaktivní již další otázky nevyplňují.

18. Zaměstnání
19. Postavení v zaměstnání zaměstnanci podnikatelé bez zaměstnanců (OSVČ) pomáhající rodinní příslušníci
podnikatelé se zaměstnanci (zaměstnavatelé) členové produkčních družstev
20. Odvětví ekonomické činnosti Uveďte název podle hlavní činnosti zaměstnavatele (viz vysvětlivky).

Otázky č. 21, 22, 23 a 24 o dojíždění/docházce do zaměstnání nebo školy vyplňují pouze zaměstnaní a žáci, studenti a učni. Pracující studenti a učni vyplňují údaje podle dojíždění/docházky do školy.

21. Místo pracoviště nebo školy na stejné adrese, jaká je v záhlaví formuláře jinde v České republice uveďte kde ↓
okres
obec
č.p./č.o. / ulice
v jiném státě uveďte název ↓ zaměstnání bez stálého pracoviště

O každodenní dojížděcí nebo docházce do zaměstnání nebo školy uveďte:

22. Dopravní prostředek Uveďte dopravní prostředek/prostředky, které obvykle používáte při jedné cestě do zaměstnání nebo školy.
autobus (kromě MHD) automobil - spolucestující motocykl
městská hromadná doprava vlak jiný
automobil - řidič kolo žádný (pouze pěšky)

23. Doba trvání dojíždění/docházky Uveďte, jak dlouho Vám trvá jedna cesta do zaměstnání nebo školy.
do 14 min. 15 - 29 min. 30 - 44 min. 45 - 59 min. 60 - 89 min. 90 a více min.

Uveďte, jak často dojíždíte z obce svého bydliště do obce pracoviště:

24. Frekvence dojíždění do místa pracoviště nebo školy denně týdně 1 - 2x měsíčně jinak

Datum, jméno a příjmení osoby, která formulář vyplnila

DĚKUJEME VÁM ZA VYPLNĚNÍ SCÍTACÍHO LISTU OSOBY

**Potvrzení o přijetí elektronického podání formuláře
Sčítací list osoby Sčítání lidu, domů a bytů 2011**

Potvrzujeme, že Vaše data, zasláná (den / čas)

28.03.2011 / 21:54:40

byla přijata ke zpracování pod kódem:

4D561ECEB5

Číslo formuláře:

449CE6FA

Pro potřeby evidence si můžete potvrzení o přijetí uložit do počítače.

Děkujeme Vám za spolupráci při Sčítání lidu, domů a bytů 2011.

Český statistický úřad

**Potvrzení o přijetí elektronického podání formuláře
Bytový list Sčítání lidu, domů a bytů 2011**

Potvrzujeme, že Vaše data, zasláná (den / čas)

28.03.2011 / 22:00:34

byla přijata ke zpracování pod kódem:

198F513E17

Číslo formuláře:

631F09DA

Pro potřeby evidence si můžete potvrzení o přijetí uložit do počítače.

Děkujeme Vám za spolupráci při Sčítání lidu, domů a bytů 2011.

Český statistický úřad

- Integrovaný záchranný systém
- Povodně – plány, krizový management
- Dopravní obslužnost
- Školské instituce
- Péče o seniory
- Vakcíny pro očkování dětí
- Nabídka a poptávka na pracovním trhu
- Peníze z/do EU
- Rozpočtové určení daní
- Mandáty v EP
- Hlukové studie
- Faktické bydliště
- Živnostníci, podnikatelé a firmy

SČÍTÁNÍ LIDU,
DOMŮ A BYTŮ
2011

Evidence přirozené měny

- Nejstarší matrika u nás pochází z 1. poloviny 16.století.
- Josef II. zavedl roku 1784 matriční patent, který vedením matrik pověřil světské úředníky.
- V současnosti se na matrikách měsíčně vypisují Hlášení o narození, o ukončení těhotenství, potratech a o úmrtí.
- Na matrikách v místě oddání se evidují sňatky, registrované partnerství.
- Rozvody eviduje Ministerstvo spravedlnosti.
- Kromě statistických ročenek lze některá data nalézt i na Ministerstvu zdravotnictví (nemocnost, sebevraždy, potraty) a v Demografické ročence OSN (mezinárodní statistika).
- Pro vedení evidencí jsou důležité přesné definice.

Matrika

- Veřejně dostupné seznamy, nejčastěji jmen.
- Zákon č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě (v úplném znění zákona č. 329/2012 Sb.).
- Vedou se na matričních úřadech na základě zákona č. 301/2000 Sb. a vyhláškou 207/2001 Sb.

- Živé matriky – na úřadech, evidují se 100 let
- Mrtvé matriky – uloženy v archivech.

- 1 městský (Archiv hlavního města Prahy), 5 státních oblastních (v Praze, Plzni, Třeboni, Zámrsku a Litoměřicích), 2 zemské (v Brně a Opavě)

- Specializované matriky – Židovské matriky jsou uloženy v Národním archivu v Praze, vojenské matriky pak ve Vojenském historickém archivu.

Kvalifikační listina *Čestops vyříděn*
Část 1

Pracovní, příjmový, věkový	Pracovní
1. Jméno příjmení <i>Preininger</i>	2. Datum narození 1865
3. Povolání / Práce 4. Domovské příslušnost Práze.	5. Národnost Německá
6. Národnost bez výjimky	

Unterabtheilungs-Grundbuchblatt
1046

1. Name <i>Stama</i>	2. Geburtsort <i>Práze</i>
3. Geburtsdatum <i>1. 12. 1865</i>	4. Geburtsuhrzeit <i>10 3/4</i>
5. Religion <i>ago</i>	6. Stand <i>Handelmann</i>
7. Familienstand <i>verheiratet</i>	8. Familienname <i>Stama</i>
9. Beruf <i>Handelmann</i>	10. Wohnort <i>Práze</i>
11. Wohnort <i>Práze</i>	12. Wohnort <i>Práze</i>
13. Wohnort <i>Práze</i>	14. Wohnort <i>Práze</i>
15. Wohnort <i>Práze</i>	16. Wohnort <i>Práze</i>
17. Wohnort <i>Práze</i>	18. Wohnort <i>Práze</i>
19. Wohnort <i>Práze</i>	20. Wohnort <i>Práze</i>
21. Wohnort <i>Práze</i>	22. Wohnort <i>Práze</i>
23. Wohnort <i>Práze</i>	24. Wohnort <i>Práze</i>
25. Wohnort <i>Práze</i>	26. Wohnort <i>Práze</i>
27. Wohnort <i>Práze</i>	28. Wohnort <i>Práze</i>
29. Wohnort <i>Práze</i>	30. Wohnort <i>Práze</i>
31. Wohnort <i>Práze</i>	32. Wohnort <i>Práze</i>
33. Wohnort <i>Práze</i>	34. Wohnort <i>Práze</i>
35. Wohnort <i>Práze</i>	36. Wohnort <i>Práze</i>
37. Wohnort <i>Práze</i>	38. Wohnort <i>Práze</i>
39. Wohnort <i>Práze</i>	40. Wohnort <i>Práze</i>
41. Wohnort <i>Práze</i>	42. Wohnort <i>Práze</i>
43. Wohnort <i>Práze</i>	44. Wohnort <i>Práze</i>
45. Wohnort <i>Práze</i>	46. Wohnort <i>Práze</i>
47. Wohnort <i>Práze</i>	48. Wohnort <i>Práze</i>
49. Wohnort <i>Práze</i>	50. Wohnort <i>Práze</i>
51. Wohnort <i>Práze</i>	52. Wohnort <i>Práze</i>
53. Wohnort <i>Práze</i>	54. Wohnort <i>Práze</i>
55. Wohnort <i>Práze</i>	56. Wohnort <i>Práze</i>
57. Wohnort <i>Práze</i>	58. Wohnort <i>Práze</i>
59. Wohnort <i>Práze</i>	60. Wohnort <i>Práze</i>
61. Wohnort <i>Práze</i>	62. Wohnort <i>Práze</i>
63. Wohnort <i>Práze</i>	64. Wohnort <i>Práze</i>
65. Wohnort <i>Práze</i>	66. Wohnort <i>Práze</i>
67. Wohnort <i>Práze</i>	68. Wohnort <i>Práze</i>
69. Wohnort <i>Práze</i>	70. Wohnort <i>Práze</i>
71. Wohnort <i>Práze</i>	72. Wohnort <i>Práze</i>
73. Wohnort <i>Práze</i>	74. Wohnort <i>Práze</i>
75. Wohnort <i>Práze</i>	76. Wohnort <i>Práze</i>
77. Wohnort <i>Práze</i>	78. Wohnort <i>Práze</i>
79. Wohnort <i>Práze</i>	80. Wohnort <i>Práze</i>
81. Wohnort <i>Práze</i>	82. Wohnort <i>Práze</i>
83. Wohnort <i>Práze</i>	84. Wohnort <i>Práze</i>
85. Wohnort <i>Práze</i>	86. Wohnort <i>Práze</i>
87. Wohnort <i>Práze</i>	88. Wohnort <i>Práze</i>
89. Wohnort <i>Práze</i>	90. Wohnort <i>Práze</i>
91. Wohnort <i>Práze</i>	92. Wohnort <i>Práze</i>
93. Wohnort <i>Práze</i>	94. Wohnort <i>Práze</i>
95. Wohnort <i>Práze</i>	96. Wohnort <i>Práze</i>
97. Wohnort <i>Práze</i>	98. Wohnort <i>Práze</i>
99. Wohnort <i>Práze</i>	100. Wohnort <i>Práze</i>

PRAGER
INVALIDENHAUS
A
1803-1810

Matriční úřady

- Obecní úřad, úřad městské části nebo městského obvodu v územně členěných statutárních městech anebo újezdní úřad ve vojenských újezdech, vždy ale jen pro svůj vymezený územní obvod.
- Pozor na úřad městské části Brno-střed!
- Vede jak matriku pro tuto městskou část, tak tzv. zvláštní matriku pro narození, uzavření manželství, vznik partnerství nebo úmrtí českých občanů, ke kterým došlo mimo území České republiky.
- V ČR 1 287 matričních úřadů.

Kniha

Zemřelý

Roč. měsíc a den	Místo úmrtí, číslo domovní akcesní listinnosti	Průběh nemoci
1899 leden 6. 8.	obč. 124	obč. 124
1899 leden 9. 11.	obč. 124	obč. 124
1899 leden 15. 17.	obč. 124	obč. 124
1899 leden 21. 23.	obč. 124	obč. 124
1899 leden 24. 26.	obč. 124	obč. 124
1899 leden 27. 30.	obč. 124	obč. 124
1900 leden 3. 10.	obč. 124	obč. 124
1900 leden 10. 12.	obč. 124	obč. 124
1900 leden 16. 18.	obč. 124	obč. 124
1900 leden 14. 17.	obč. 124	obč. 124

zemřelých.

Roč. měsíc a den	Místo úmrtí, číslo domovní akcesní listinnosti	Průběh nemoci	Věk	Místo pohřbení	Průběh nemoci	Místo pohřbení	Průběh nemoci
1899 leden 6. 8.	obč. 124	obč. 124	76	Bydruv	Bydruv	Bydruv	Bydruv
1899 leden 9. 11.	obč. 124	obč. 124	82	Bydruv	Bydruv	Bydruv	Bydruv
1899 leden 15. 17.	obč. 124	obč. 124	16	Bydruv	Bydruv	Bydruv	Bydruv
1899 leden 21. 23.	obč. 124	obč. 124	16	Bydruv	Bydruv	Bydruv	Bydruv
1899 leden 24. 26.	obč. 124	obč. 124	80	Bydruv	Bydruv	Bydruv	Bydruv
1899 leden 27. 30.	obč. 124	obč. 124	68	Bydruv	Bydruv	Bydruv	Bydruv
1900 leden 3. 10.	obč. 124	obč. 124	87	Bydruv	Bydruv	Bydruv	Bydruv
1900 leden 10. 12.	obč. 124	obč. 124	88	Bydruv	Bydruv	Bydruv	Bydruv
1900 leden 16. 18.	obč. 124	obč. 124	66	Bydruv	Bydruv	Bydruv	Bydruv
1900 leden 14. 17.	obč. 124	obč. 124	14	Bydruv	Bydruv	Bydruv	Bydruv

In fidem publicam

Matrika SQL - [Kniha narození]

Matrika Narození Manželství Úmrtí Servis Okno Nápověda

Matrika Servis Ostatní

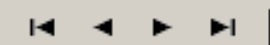
Základní údaje | Matriční kniha | Místo události | Ostatní

Datum narození od do Pouze ročník ↑ Příjmení (a jméno) Rodné číslo

Zobr. i staré verze zápisu
 Jen uzavřené zápisy
 Jen neuzavřené zápisy

 Vyhledat

Svazek	Řada	List	poř. č.	verze	Jméno	Příjmení	Rodné číslo	Datum nar.
1	1	15	15	1	Adéla	Adamcová	0552224564	22.02.2005
1	1	4	4	2	Jiří V2	Hovránek V2		01.02.2000
1	1	3	3	2	Jan v2	Hrdina v2	0411111234	11.11.2004
1	1	16	16	1	Josef	Klabačka	0504063211	06.04.2005

spravce@IMUNIS

IDSvazek	Strana/list	Rok	Poř. číslo	Verze
<input type="text" value="1"/>	<input type="text" value="18"/>	<input type="text" value="2005"/>	<input type="text" value="18"/>	<input type="text" value="1"/>

Sňatek **Ženich** Nevěsta Svědci Záznamy a opravy před podpisem Podpis

Ženich

Jméno	Příjmení	Rozený	Rodné číslo
<input type="text" value="Miroslav"/>	<input type="text" value="Novák"/>	<input type="text" value="Novák"/>	<input type="text" value="511212145"/>
Datum narození	Datum text	Státní příslušnost	
<input type="text" value="12.12.1951"/> 	<input type="text"/>	<input type="text"/> 	
Stav	<input type="text"/>		

Otec **Otec - adresa** Matka

Otec ženicha

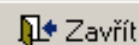
Jméno	Příjmení	Rozený	Rodné číslo
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Datum narození	Datum text	Státní příslušnost	
<input type="text"/> 	<input type="text"/>	<input type="text"/>	

Místo narození

Obec	Okres	Stát	Stát
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

OK

Zavřít

SLOVENSKÁ REPUBLIKA
RODNÝ LIST

Č.:

V knihe narodení matričného úradu

zväzok ročník strana por.č. je zapísané

Deň, mesiac, rok
narodenia
a rodné číslo

Miesto narodenia

Meno a priezvisko

Pohlavie

Otec
Meno a priezvisko,
rodné priezvisko,
deň, mesiac, rok
a miesto narodenia,
štátne občianstvo,
rodné číslo

Mama
Meno a priezvisko,
rodné priezvisko,
deň, mesiac, rok
a miesto narodenia,
štátne občianstvo,
rodné číslo

Poznámky

V

dňa

.....
meno a priezvisko matrikára

.....
podpis

ČESKÁ REPUBLIKA

ÚMRTNÍ LIST

v knize úmrtí matričního úřadu

okres

ve svazku roč. list poř. č.

Místo úmrtí	
Den, měsíc a rok úmrtí	
Jméno(a) a příjmení, popř. rodné příjmení	
Den, měsíc, rok a místo narození, okres/stát	
Osobní stav	
Rodné číslo	
Pohlaví	
Místo trvalého pobytu, okres/stát	
Partner/ka, jméno(a) a příjmení, popř. rodné příjmení rodné číslo	
Poznámka	

V

dne jméno, příjmení a podpis matrikáře

Měsíc _____ 200 ____

Statistické zjišťování je součástí Programu statistických zjišťování na rok 2004. Podle zákona č. 89/1995 Sb.,
 o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů, je zpravodajská jednotka povinna poskytnout všechny požadované údaje.
 Ochrana individuálních dat je zaručena zákonem. Děkujeme za spolupráci.

Okres	_____	Pořadové číslo	(vyplňuje ČSÚ)	01
Obecní úřad	_____			
Místo úmrtí (obec)	_____			
Řadové číslo matriční	_____			
Jméno a příjmení zemřelého	_____			
Datum úmrtí	den, měsíc, rok		2 0 0	02
Datum narození	den, měsíc, rok			03
Rodné číslo *)				04
Pohlaví	1-mužské 2-ženské			05
Stav	1-svobodný(á) 2-ženatý, vdaná 3-rozvedený(á) 4-ovdovělý(á)			06
Nejvyšší vzdělání	1-základní 2-střední bez maturity (vě. vyučení) 3-střední s maturitou 4-vysokoškolské			07
Uvedte slovy:			(kóduje ČSÚ)	08
Státní občanství	_____			
Trvalé bydliště	okres _____		C Z	09
	obec _____			10
	ulice, č.p. _____			
Rodné číslo pozůstalého manžela *)				11
Příčina smrti podle pitvy (respektive podle nálezu lékaře) z Listu o prohlídce mrtvého		Diagnóza (čtyřmístný kód MKN-10)		
I. a) nemoc (stav), která přímo vedla k smrti	_____	_____		
b) předchozí příčiny	_____	_____	(kóduje ČSÚ)	
c) prvotní příčina	_____	_____		12
II. Jiné závažné chorobné stavy a změny	_____	_____		
Šlo o pracovní úraz, náhodný úraz, vraždu, sebevraždu? (zaškrtněte a uveďte mechanismus smrti)	_____	_____	(kóduje ČSÚ)	13
Byla vykonána pitva?	1-ano 2-ne			14
U dětí zemřelých do 1 roku uveďte:				
Při úmrtí do 24 hodin délku života v hodinách, u starších kojenců kód 99				15
Kde nastalo úmrtí	1-v ústavu 2-doma 3-jinde			16
Porodní hmotnost (v gramech)				17
V _____ dne _____ 200 ____				
			podpis matrikáře(ky)	

Vyplňte čísly všechny rubriky s výjimkou těch, které vyplňuje ČSÚ. Vytečkované řádky vyplňte čitelně slovy. Další pokyny pro vyplnění jsou uvedeny na zadní straně hlášení

*) Není-li možné zjistit, zejména u cizinců, je nutné vykonstruovat prvních šest míst z data narození. U devítimístných rodných čísel doplňte na desáté místo '0'.

Pokyny k vyplnění Hlášení o úmrtí (Obyv 3-12)

Prvotním dokladem je List o prohlídce mrtvého, doplněný o výsledek pitvy.

Soubor hlášení Obyv 3-12 za kalendářní měsíc zašle obecní úřad pověřený vedením matrik nejpozději pátý kalendářní den po skončení měsíce Českému statistickému úřadu v Praze.

Nenastal-li v průběhu kalendářního měsíce žádný případ, který je předmětem statistického zjišťování na úseku demografie (tj. uzavření manželství, narození, úmrtí), zašle obecní úřad nejpozději pátý kalendářní den po ukončení měsíce Českému statistickému úřadu tiskopis Negativní hlášení pro statistiku přirozeného pohybu obyvatelstva.

Příčina smrti se opíše přesně z Listu o prohlídce mrtvého a to, pokud byla provedena pitva, podle závěrečné diagnózy. Na hlášení je nutné opsat všechny diagnózy, uvedené v bodech I.a),b),c) a v bodě II. u tzv. vnějších příčin smrti musí být uveden mechanismus smrti. U zemřelých dětí mladších 1 roku musí být vždy vyplněny dodatkové položky.

Zásilka hlášení Obyv 3-12 musí být seřazena vzestupně podle řadových čísel matričních. V přiložené soupisce o obsahu zásilky je nutno uvést první a poslední řadové číslo matriční u souboru hlášení. První řadové číslo musí navazovat na poslední řadové číslo z předchozího měsíce. Pokud nebylo ve výjimečných případech možno odeslat některá hlášení např. proto, že k termínu odeslání nebyly známy důležité údaje, zašle matrika tato hlášení se souborem hlášení za následující měsíc a zařadí je jako dodatky na počátek souboru. Současně v soupisce uvede řadová čísla matriční dodatků z minulého měsíce a řadová čísla chybějící v zásilce hlášení z běžného měsíce. Případné dodatky za měsíc prosinec je třeba zaslat samostatně nejpozději do 10. ledna, aby mohly být zařazeny do zpracování za běžný rok.

HLÁŠENÍ O NAROZENÍ

Obyv 2 -12

Registrováno
 ČSÚ ČV 26/04
 ze dne 12.5.2002
 IKF 492002

Měsíc _____ 200 _____

Statistické zjišťování je součástí Programu statistických zjišťování na rok 2004. Podle zákona č. 89/1995 Sb.,
 o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů, je zpravodajská jednotka povinná poskytnout všechny požadované údaje.
 Ochrana individuálních dat je zaručena zákonem. Děkujeme za spolupráci.

Vyplní matrika:	Vyplní zdravotnické zařízení:
Obecní úřad _____	Okres _____
Řad.č.matriční _____	Místo narození (obec) _____
Jméno dítěte _____	Spisová značka _____
Příjmení dítěte _____	Porodní kniha _____
	Pořadové číslo (vyplňuje ČSÚ) _____ C
Datum narození hodina, minuta _____, _____	den, měsíc, rok _____ 2 0 0 _____ C
Rodné číslo dítěte	(vyplňuje matrika) _____ C
Pohlaví dítěte	1-mužské 2-ženské _____ C
Vitalita	1-živé 2-mrtvé _____ C
Porod Pořadí *) _____	1-1 dítě 2-dvojče 3-trojče 4-čtyřče _____ C
	Porodní hmotnost (v gramech) _____ C
	Porodní délka (v cm) _____ C
	Týden těhotenství _____ C
Státní občanství rodičů (uveďte slovy): otec _____	(kóduje ČSÚ) _____ 1
matka _____	_____ 1
Kolikáté dítě se matce narodilo (živé i mrtvé) celkem _____ 1	
	v nynějším manželství _____ 1
Datum narození předchozího dítěte	den, měsíc, rok _____ 1
Stav matky 1-svobodná 2-vdaná 3-rozvedená 4-vdova _____ 1	
Datum sňatku rodičů	den, měsíc, rok _____ 1
Nejvyšší vzdělání otce 1-základní 2-střední bez maturity (vč.vyučení) 3-střední s maturitou 4-vysokoškolské _____ 1	
Nejvyšší vzdělání matky _____ 1	
	Rodné číslo otce _____ 1
	Rodné číslo matky _____ 2
	Okres trvalého pobytu (kóduje ČSÚ) C Z _____ 2
	Obec trvalého pobytu _____ 2
Trvalé bydliště otec _____	matky _____
(uveďte jen v případě, pokud se liší od bydliště matky)	
okres _____	_____
obec _____	_____
část obce _____	_____
ulice, č.p. _____	_____

Poznámka: *) u vícečetných porodů uveďte pořadí dítěte v tomto porodu

Údaje o rodičích dítěte	otec	matka
Jméno	_____	_____
Příjmení	_____	_____
Rodné příjmení	_____	_____
Datum narození	_____	_____
Místo narození: okres	_____	_____
obec	_____	_____

V _____ dne _____ 200 _____
 podpis osoby hlášením povinné
 razítko zdravotnického zařízení

Dohoda rodičů o jménu a příjmení dítěte

Příjmení (podle oddacího listu rodičů) _____
Jméno (podle dohody rodičů) _____
 _____ podpis otce _____ podpis matky

Záznamy matriky

Rodný list vyhotoven dne _____
Převzal (datum, podpis) _____
Zaslán poštou dne _____

V _____ dne _____ 200 _____
 podpis matrikáře(ky)

Zdravotnické zařízení, kde došlo k porodu nebo kde byly matka a dítě po porodu ošetřeny, vyhotoví hlášení dvojmo. Vyplní pravou část záhlaví, všechny údaje na přední straně formuláře s výjimkou rodného čísla dítěte a všechny údaje na zadní straně až po řádek "Záznamy matriky".

Údaje na zadní straně formuláře vyplní zdravotnické zařízení podle dokladů matky.

Předepsané rubriky na hlášení se vyplňují vepsáním číselného kódu, ostatní rubriky se vyplní slovy. Obě vyhotovení zašle zdravotnické zařízení první pracovní den po porodu obecnímu úřadu, pověřenému vedením matrik.

Obecní úřad pověřený vedením matrik vyplní levou část záhlaví a rodné číslo dítěte. Ostatní údaje prověří a případně doplní. Jedno vyhotovení hlášení zašle nejpozději pátý kalendářní den po skončení měsíce Českému statistickému úřadu v Praze.

Ne nastal-li v průběhu kalendářního měsíce žádný případ, který je předmětem statistického zjišťování na úseku demografie (tj. uzavření manželství, narození, úmrtí), zašle obecní úřad nejpozději pátý kalendářní den po ukončení měsíce Českému statistickému úřadu tiskopis Negativní hlášení pro statistiku přirozeného pohybu obyvatelstva.

V případech, kdy při porodu nebyla poskytnuta péče zdravotnickým zařízením, vyhotovuje celé hlášení o narození příslušný obecní úřad. Potřebné formuláře si vyžádá v nejbližší porodnici. Hlášení vyhotovuje dvojmo, jedno vyhotovení zašle Českému statistickému úřadu.

Zásilka hlášení Obyv 2-12 musí být seřazena vzestupně podle řadových čísel matričních. V příložené soupisce o obsahu zásilky je nutno uvést první a poslední řadové číslo matriční u souboru hlášení. První řadové číslo musí navazovat na poslední řadové číslo z předchozího měsíce. Pokud nebylo ve výjimečných případech možno odeslat některá hlášení např. proto, že k termínu odeslání nebyly známy důležité údaje, zašle matrika tato hlášení se souborem hlášení za následující měsíc a zařadí je jako dodatky na počátek souboru. Současně v soupisce uvede řadová čísla matriční dodatků z minulého měsíce a řadová čísla chybějící v zásilce hlášení z běžného měsíce. Případné dodatky za měsíc prosinec je třeba zaslat samostatně nejpozději do 10. ledna, aby mohly být zařazeny do zpracování za běžný rok.

Český statistický úřad
 Na padesátém 81
 100 82 Praha 10
 tel. 27405 1111

Měsíc _____ 200 ____

Registrováno
 ČSÚ ČV 11/05
 ze dne 26.4.2004
 IKF 494001

Statistické zjišťování je součástí Programu statistických zjišťování na rok 2005. Podle zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů, je zpravodajská jednotka povinna poskytnout všechny požadované údaje. Ochrana důvěrnosti údajů je zaručena zákonem. Děkujeme za spolupráci.

Spisová značka _____

Pořadové číslo hlášení _____

Číslo soudu _____

Datum odesláni _____ den, měsíc, rok

Druh návrhu-neplatnost manželství

1-návrh podal muž	2-návrh podala žena	3-dvojit manželství	
4-přibuzenství	5-nedostatek věku	6-duševní porucha	

Počet jednání _____

Výsledek řízení

manželství rozvedeno:	1-proti návrhu muže	manželství nerozvedeno:	5-návrh zamítnut
	2-proti návrhu ženy		6-návrh vzat zpět
	3-souhlas obou		7-řízení zaniklo po přerušení
	4-manžel(ka) v cizině		8-vyslovena neplatnost manželství
			9-jinak

Důvod zamítnutí

1-lehkomyšlný poměr k manželství	2-zájem nezletilých	3-krátké nezávažné narušení	
4-odstranění narušujících příčin	5-jiné důvody		

Odvolání podal

1-navrhovatel	2-odpůrce	3-oba	
---------------	-----------	-------	--

Výsledek odvolání

1-potvrzeno	2-změněno	3-vzato zpět	4-jiný výsledek
-------------	-----------	--------------	-----------------

Datum uzavření manželství _____ den, měsíc, rok

Počet nezletilých dětí z manželství (žijících) _____

Poslední společné trvalé bydliště manželů

okres	_____						
obec	_____						
ulice, čp.	_____						

Následující údaje vyplňte pouze v případech, kdy řízení skončilo rozvodem manželství!

Datum narození

muže	_____	den, měsíc, rok							
ženy	_____								

Státní občanství

muže	_____	(kóduje ČSÚ)				
ženy	_____					

Nejvyšší vzdělání¹⁾

muže	1-základní	2-střední bez maturity (včetně vyučení)	3-střední s maturitou	4-VŠ
ženy				

Pořadí rozvodu

muže	_____
ženy	_____

Příčina rozvratu manželství na straně (nepřipustný souběh příčin u muže i ženy je kód 0)

muže	_____	
ženy	_____	

1-neuvážený sňatek
 2-alkoholismus
 3-nevěra
 4-nezájem o rodinu (včetně opuštění soužití)

5-zlé nakládání, odsouzení pro trestný čin
 6-rozdíl povah, názorů a zájmů
 7-zdravotní důvody
 8-sexuální neshody

9-ostatní příčiny
 0-soud nezjistil zavinění

Pokyny k vyplnění Hlášení o rozvodu (Obyv 4-12)

Zpravodajskou jednotkou je okresní (městský, obvodní) soud, u něhož bylo řízení o rozvodu nebo o neplatnosti manželství ukončeno nebo u kterého byl podán návrh na rozvod či prohlášení manželství za neplatné.

Předepsané rubriky s výjimkou těch, které vyplňuje ČSÚ, se vyplní číselnými kódy podle číselníků, uvedených na tiskopisu. Pokud manželé neměli za celou dobu trvání manželství společné trvalé bydliště, uveďte se v této rubrice trvalé bydliště navrhovatele. Úplnou adresu, včetně ulice a č. p. je nutné uvádět pouze v hl. m. Praze. Příčina rozvratu manželství se uvede podle zjištění soudu s použitím předtisknutého číselníku. Uvádí se základní (prvotní) okolnost, z níž ostatní zjištěné příčiny rozvratu vyplývaly.

Okresní (městský, obvodní) soud zasílá hlášení v jednom vyhotovení dvakrát měsíčně (nejpozději patnáctý a poslední kalendářní den v měsíci zjišťování) příslušnému krajskému soudu.

V _____ dne _____ 200 ____ podpis _____

Další pokyny pro vyplnění jsou uvedeny na zadní straně hlášení.

¹⁾ Poskytnutí údaje je dobrovolné.

HLÁŠENÍ O UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ

Obyv 1 - 1:

Registrováno
 ČSÚ ČV 25/04
 ze dne 12.5.20
 IKF 491001

Měsíc _____ 200 _____

Statistické zjišťování je součástí Programu statistických zjišťování na rok 2004. Podle zákona č. 89/1995 Sb.,
 o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů, je zpravodajská jednotka povinna poskytnout všechny požadované údaje.
 Ochrana individuálních dat je zaručena zákonem. Děkujeme za spolupráci.

Okres _____ (vyplňuje ČSÚ)
 Obecní úřad _____ Pořadové číslo _____
 Řadové číslo matriční _____

Datum uzavření manželství _____ 02
 den měsíc rok

ŽENICH

NEVĚSTA

Jméno _____
 Příjmení _____
 Rodné číslo *) _____ 03
 Stav 1-svobodný(á) 3-rozvedený(á) 4-ovdovělý(á) 05
 Nejvyšší vzdělání 07
 1-základní 2-střední bez maturity (vč. vyučení) 3-střední s maturitou 4-vysokoškolské

Státní občanství (uveďte slovy) _____
 (kóduje ČSÚ) _____ 09

Trvalé bydliště okres _____
 obec _____
 ulice, č.p. _____
 okres (kóduje ČSÚ) **C Z** _____ 11
 obec (kóduje ČSÚ) _____ 13

Pořadí manželství 15

U rozvedených a ovdovělých _____ 17
 uveďte datum rozvodu nebo den měsíc rok
 ovdovění den měsíc rok

V _____ dne _____ 200 _____
 podpis matrikáře(ky)

Vyplňte čísla všechny rubriky s výjimkou těch, které vyplňuje ČSÚ. Vytečované řádky vyplňte čitelné slovy. Další pokyny vyplnění jsou uvedeny na zadní straně hlášení.

*) Není-li možné zjistit, zejména u cizinců, je nutné vykonstruovat prvních šest míst z data narození.
 U devítimístných rodných čísel doplňte na desáté místo '0'.

Pokyny k vyplnění Hlášení o uzavření manželství (Obyv 1-12)

Prvotními doklady jsou dotazník k uzavření manželství, vyplněný snoubenci a zápis o uzavření manželství, pořízený obecním úřadem.

Soubor hlášení za kalendářní měsíc zašle obecní úřad pověřený vedením matrik nejpozději pátý kalendářní den po skončení měsíce Českému statistickému úřadu v Praze.

Nenastal-li v průběhu kalendářního měsíce žádný případ, který je předmětem statistického zjišťování na úseku demografie (tj. uzavření manželství, narození, úmrtí), zašle obecní úřad nejpozději pátý kalendářní den po ukončení měsíce Českému statistickému úřadu tiskopis Negativní hlášení pro statistiku přirozeného pohybu obyvatelstva.

Zásilka hlášení Obyv 1-12 musí být seřazena vzestupně podle řadových čísel matričních. V příložené soupisce o obsahu zásilky je nutno uvést první a poslední řadové číslo matriční u souboru hlášení. První řadové číslo musí navazovat na poslední řadové číslo z předchozího měsíce. Pokud nebylo ve výjimečných případech možno odeslat některá hlášení např. proto, že k termínu odeslání nebyly známy důležité údaje, zašle matrika tato hlášení se souborem hlášení za následující měsíc a zařadí je jako dodatky na počátek souboru. Současně v soupisce uvede řadová čísla matriční dodatků z minulého měsíce a řadová čísla chybějící v zásilce hlášení z běžného měsíce. Případné dodatky za měsíc prosinec je třeba zaslat samostatně nejpozději do 10. ledna, aby mohly být zařazeny do zpracování za běžný rok.

Měsíc 200 ..

Registrováno
ČSÚ ČV 5/02
ze dne 25.6.2001
IFK 495002

(vyplňuje ČSÚ)

Datum narození	den, měsíc, rok	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	01
Rodné číslo		<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	02
Datum přihlášení k pobytu	den, měsíc, rok	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	03
Pohlaví	1-mužské 2-ženské									04
Stav	1-svobodný(á) 2-ženatý, vdaná 3-rozvedený(á) 4-ovdovělý(á)									05
Státní obč. (uveďte slovy)	<input type="text"/>	(kóduje ČSÚ)	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	06
Nejvyšší vzdělání	1-základní 2-střední bez maturity									07
(od 15 let věku)	3-střední s maturitou 4-vysokoškolské									08
Důvod stěhování (uveďte jeden hlavní důvod)										09
	1-změna pracoviště 2-přiblížení k pracovišti 3-učení, studium									
	4-zdravotní důvody 5-sňatek 6-rozvod 7-bytové důvody									
	8-následování rodinného příslušníka 9-jiný důvod									
Předchozí trvalé bydliště	okres	<input type="text"/>								
	obec	<input type="text"/>								
	ulice, č.p.	<input type="text"/>								
Stát (u přistěhovaných z ciziny)		<input type="text"/>								
	(kóduje ČSÚ)	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	10-11
		<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	12
Nové trvalé bydliště	okres	<input type="text"/>								
	obec	<input type="text"/>								
	ulice, č.p.	<input type="text"/>								
Stát (u vystěhovaných z ciziny)		<input type="text"/>								
	(kóduje ČSÚ)	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	13-14
		<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	15

Vyplňte čísla všechny rubriky s výjimkou těch, které vyplňuje ČSÚ.

Vytečkované řádky vyplňte čitelně slovy.

Další pokyny pro vyplnění jsou uvedeny na zadní straně hlášení.

Pokyny pro vyplnění Hlášení o stěhování (Obyv 5-12)

K tomuto statistickému zjišťování, které je součástí Programu statistických zjišťování na rok 2002, je zpravodajská jednotka povinná ze zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, v platném znění, poskytnout všechny požadované údaje. Ochrana individuálních dat je zaručena zákonem.

Zpravodajskými jednotkami, odpovídající za hlášení o stěhování (Obyv 5-12) jsou:

- ohlašovny pobytu pro případy stěhování občanů ČR z obce do obce na území ČR nebo stěhování občanů ČR z a do ciziny
- okresní úřadovny cizinecké a pohraniční policie ČR pro případy vnitřního i zahraničního stěhování cizinců a osob bez státního občanství

Za občany ČR vyhotovuje hlášení Obyv 5-12 ohlašovna pobytu v obci, do níž se občan přistěhoval z jiné obce v ČR nebo z ciziny, a ve které se hlásí k trvalému pobytu podle zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech. Za občany, kteří se dlouhodobě stěhují mimo ČR, vyhotovuje hlášení ohlašovna pobytu v obci, kde měl občan ČR trvalé bydliště při odevzdání občanského průkazu do úschovy podle stejného zákona před vystěhováním do ciziny.

Za cizince - s povolením k trvalému pobytu na území ČR,
- s vízem nad 90 dní, jehož doba pobytu v ČR je delší než jeden rok,
- s azylem na území ČR,

který **se stěhuje v rámci ČR** do jiné obce, vyhotovuje hlášení Obyv 5-12 okresní úřadovna cizinecké policie příslušná okresu přistěhování.

Ostatní případy stěhování cizinců (povolení k trvalému pobytu na území ČR při příjezdu; první překročení doby pobytu 1 roku u cizinců s vízem nad 90 dní; udělení azylu; faktické vystěhování z ČR; ukončení platnosti víza bez jeho následného prodloužení nebo získání nového – „úřední vystěhování“) a také informace o získání občanství ČR jsou ČSÚ zasílány prostřednictvím automaticky generované exportní dodávky měsíčně každou okresní úřadovnou cizinecké policie prostřednictvím příslušné Krajské správy cizinecké policie a Krajské reprezentace ČSÚ.

Podrobnosti obou typů vykazování stěhování cizinců řeší příslušné interní pokyny orgánů služby cizinecké a pohraniční policie.

Hlášení musí být vyhotoveno za všechny osoby, tedy i za děti mladší 15 let a osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům nebo jinak nezpůsobilé.

Zpravodajská jednotka může požádat občany, aby hlášení za sebe a své rodinné příslušníky vyplnili sami, nemůže to však od občanů vyžadovat.

Soubor hlášení Obyv 5-12 za kalendářní měsíc zašle zpravodajská jednotka první pracovní den následujícího měsíce na adresu:

ČSÚ - Odbor gesčního zpracování Praha, oddělení zpracování demografie
Sokolovská 142
186 04 Praha 8 - Karlín

Nenastal-li v kalendářním měsíci žádný případ stěhování, zašle zpravodajská jednotka tiskopis Negativní hlášení pro statistiku mechanického pohybu obyvatelstva čtvrtletně, vždy za příslušné měsíce daného čtvrtletí a to:

- v dubnu za leden, únor, březen
- v červenci za duben, květen, červen
- v říjnu za červenec, srpen, září
- v lednu následujícího roku za říjen, listopad, prosinec.

Běžná evidence migrací

- V České republice je evidence vnitřní migrace založena na povinném přihlašování k trvalému pobytu.
- § 10–12 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel.

To s sebou přináší problémy:

- Ne každý žije tam, kde je přihlášen.
- Kromě Prahy (respektive městských obvodů v Praze) se neeviduje stěhování uvnitř obcí.

Zvláštní výběrová šetření mikrocensus I.

- Zvláštní (výběrová) šetření (mikrocensus) se provádí u skutečností, které se nevyplatí zkoumat u celé populace.
- Proto se provádí šetření pouze u vybraného vzorku obyvatelstva, jehož výběr musí být reprezentativní (poměr jednotlivých složek obyvatel musí odpovídat skutečným poměrům).

Zvláštní výběrová šetření mikrocensus II.

- Realizované mikrocensusy ČSÚ (např.):
 - *Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS)* – probíhá od roku 1992 na okresní úrovni v ČR kontinuálně v průběhu celého roku.
 - *Agrocensus 2010* – sledován od roku 1995 nepravidelně.
 - *Strukturální šetření v zemědělství 2016*.
 - *Anketa spokojenosti uživatelů za rok 2015*.
 - *Indexy cen výrobců*.
- Realizované mikrocensusy CDV (např.):
 - *Celostátní sčítání dopravy 2015* – sledován od roku 1959 v 5-ti letých intervalech.
 - *Hlubková analýza dopravních nehod*

1. Identifikační údaje

101	Číslo kraje, okresu					106	Typ a velikost obce		
102	Číslo domácnosti (pagina)					107	Důvod nevyšetření domácnosti		
103	Číslo sčítacího obvodu					108	Dotazník o cestování		
104	Číslo strata					109	Počet osob v bytě		
105	Číslo obce					199	Kontrolní součet (ř.101 až 109)		

2. Údaje o společném hospodaření domácnosti a jejich příjmech

201	Hospodaří osoby bydlící v bytě společně ? Pokud společně nehospodaří všechny trvale bydlící osoby, uveďte čísla osob, které hospodaří samostatně, např. 1 + 2; 3 + 4 + 5						
202	Uveďte počet hospodařících domácností : 1, 2 nebo 3						
Čistý měsíční peněžní příjem domácnosti v roce 1996 (bez daně z příjmů a povinného pojištění, vč. vkladů, splátek půjček, alimentů apod.)							
203	Do kterého z níže uvedených příjmových intervalů byste zařadili měsíční příjem vaší domácnosti:			Hospodařící domácnost			
	1 - 2 000 Kč a méně	4 - 8 001 až 12 000	7 - 30 001 až 50 000	č. 1	č. 2	č. 3	
	2 - 2 001 až 4 000	5 - 12 001 až 20 000	8 - 50 001 až 100 000				
	3 - 4 001 až 8 000	6 - 20 001 až 30 000	9 - 100 001 a více				
299	Kontrolní součet (ř. 202 a 203)						

3. Údaje o společném bydlení cenзовých domácností

a/ Soužití více CD v bytě			CD číslo		
			1	2	3
301	Vyhovuje společné bydlení ? (<i>tzv. soužití je chtěné</i>)	1 - ano 2 - ne			
302	V případě odpovědi "ne" uveďte hlavní důvod, proč domácnost nemůže získat vlastní byt 1 - v místě bydliště (nebo jinde, kde by chtěli bydlit) není požadovaný byt k dispozici - ani ke koupi, ani k nájmu 2 - finanční nedostupnost pořízení - byty jsou, chybí prostředky na jeho získání 3 - velké finanční náklady na jeho užívání - neměli by dost peněz na nájemné nebo splácení půjček 4 - jiné důvody (vypíšte)				
b/ Bytové podmínky pro mladá manželství					
303	Pokud žije v bytě s rodiči (rodičem) mladá dospělá osoba, která chce uzavřít sňatek (založit faktické manželství), má možnost získat vlastní byt ?	1 - ano 2 - ne			
304	V případě odpovědi "ne" uveďte hlavní důvod 1 - v místě bydliště (nebo jinde, kde by chtěli bydlit) není požadovaný byt k dispozici - ani ke koupi, ani k nájmu 2 - finanční nedostupnost pořízení - byty jsou, chybí prostředky na jeho získání 3 - velké finanční náklady na jeho užívání - neměli by dost peněz na nájemné nebo splácení půjček 4 - jiné důvody (vypíšte)				
399	Kontrolní součet (ř. 301 až 304)				

Záznam o průběhu šetření

	Den	Hodina	Mc	Cest.
1. návštěva				
2. návštěva				
3. návštěva				
Kontrolní návštěva				

Kódy pro vyznačení výsledku návštěv:

Mikrocenzus

- 1 - vyšetřená domácnost
- 2 - byt není obydlen
- 3 - cizí státní příslušník
- 4 - domácnost nezastizena
- 5 - odmítnuti - rodinné důvody apod.
- 6 - odmítnuti šetření jako takového
- 7 - nedokončený dotaz

Cestování

- Vyznačí se jen u vyšetřených domácností, vybraných pro šetření o cestování
- 1 - ano, všichni členové
 - 2 - ano, jen někteří členové
 - 3 - odmítnuti šetření o cestování

4) Jaký počet dětí v rodině považujete za ideální?

- a) Žádné
- b) 1
- c) 2
- d) 3
- e) 4
- f) jiná volba, napište: _____

5) Kolik dětí osobně plánujete?

- a) Žádné
- b) 1
- c) 2
- d) 3
- e) 4
- f) jiná volba, napište: _____

6) Jaký věk u sebe považujete za ideální k uzavření sňatku?

- a) 18-20
- b) 21
- c) 22
- d) 23
- e) 24
- f) 25
- g) 26
- h) 27
- i) 28
- j) 29
- k) 30
- l) více jak 30, napište: _____

7) Jaký věk u sebe považujete za nejvhodnější pro narození prvního dítěte?

- a) 18-20
- b) 21
- c) 22
- d) 23
- e) 24
- f) 25
- g) 26
- h) 27
- i) 28
- j) 29
- k) 30
- l) více jak 30, napište: _____

8) Jaký věk u sebe považujete za nejvhodnější pro narození posledního dítěte?

- a) 18-20
- b) 21
- c) 22
- d) 23
- e) 24
- f) 25
- g) 26
- h) 27
- i) 28
- j) 29
- k) 30
- l) více jak 30, napište: _____

9) Považujete manželství za nenahraditelnou instituci především z hlediska významu výchovu dětí?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

Názory na manželství a rodinu mladých svobodných lidí v roce 2004

Pohlaví: _____ Věk: _____

1) Jakou formu partnerského soužití byste chtěli zvolit?

- a) soužití na zkoušku a potom sňatek
- b) přímo sňatek, bez předchozího soužití na zkoušku
- c) nesezdané soužití
- d) bez stálého partnera

2) Ke každé následující nabídce přiřaďte důležitost 1-5 (1-nejméně důležité, 5-nejvíce důležité), kterou pro vás v životě představují? Pozn.: hodnotu 5 můžete použít maximálně dvakrát, každou jinou hodnotu pak můžete zvolit maximálně třikrát. Některá z hodnot 1-5 nemusí být použita vůbec.

- a) mít co nejvyšší kvalifikaci a vzdělání _____
- b) mít čas na vlastní zájmy a koníčky _____
- c) mít zajímavou a užitečnou práci _____
- d) žít pro svou rodinu a děti _____
- e) mít úspěch a uznání _____
- f) mít čas na přátele _____
- g) mít hodně peněz a dobře si žít _____
- h) žít klidně bez rizik a napětí _____
- i) starat se o domácnost _____
- j) pracovat na zahradě, upravovat (stavět) byt, dům _____

3) Ženy odpovídají na otázku: Chtěla byste pracovat i při péči o dítě?

muži odpovídají na otázku: Chtěl byste, aby matka vašich dětí pracovala i při péči o dítě?

Pozn.: odpovězte na a), b) i c); odpovídejte pouze tehdy, jestliže dítě plánujete

- a) do 3 let
 - I. určitě ano
 - II. spíše ano
 - III. spíše ne
 - IV. určitě ne
- b) 3-6 let
 - I. určitě ano
 - II. spíše ano
 - III. spíše ne
 - IV. určitě ne
- c) nad 6 let
 - I. určitě ano
 - II. spíše ano
 - III. spíše ne
 - IV. určitě ne

Populační registr

- Registr obyvatelstva.
- Seznam všech obyvatel, který byl stále aktualizován, aby mohl poskytnout kdykoli informaci o stavu obyvatelstva = kartotéka obyvatelstva.
- § 3 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel.
- Na lístcích jsou zaznamenány informace z evidence přirozené měny a kartotéka tak byla průběžně aktualizována a udržována; také informace o změně bydliště jsou důležité pro fungování tohoto systému.
- Registr je porovnáván s výsledky sčítání lidu.
- V současné době je veden elektronicky.

Populační registr

- V informačním systému se vedou o občanech tyto údaje:
 - a) jméno, příjmení, případně jejich změna, rodné příjmení,
 - b) datum narození,
 - c) pohlaví a jeho změna,
 - d) obec a okres narození a u občana, který se narodil v cizině, pouze stát narození,
 - e) rodné číslo,
 - f) státní občanství,
 - g) adresa místa trvalého pobytu (§ 10 odst. 1), včetně předchozích adres místa trvalého pobytu,
 - h) počátek trvalého pobytu, popřípadě datum zrušení údaje o místě trvalého pobytu,
 - i) zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům, j) zákaz pobytu a doba jeho trvání,

Populační registr

- V informačním systému se vedou o občanech tyto údaje:
 - k) rodné číslo otce, matky, popřípadě jiného zákonného zástupce, v případě, že jeden z rodičů nemá rodné číslo, vede se datum narození,
 - l) rodinný stav, datum a místo jeho změny,
 - m) rodné číslo manžela, nebo jméno a příjmení manžela, je-li manželem cizinec, který nemá přiděleno rodné číslo,
 - n) rodné číslo dítěte,
 - o) osvojení dítěte [§ 7 písm. b)],
 - p) záznam o poskytnutí údajů (§ 8 odst. 6),
 - r) datum, místo a okres úmrtí a u občana, který zemřel v cizině, pouze stát úmrtí.

Populační registr cizinců

- V informačním systému se vedou o občanech tyto údaje:
 - a) jméno, příjmení, případně jejich změna, rodné příjmení,
 - b) datum narození,
 - c) pohlaví a jeho změna,
 - d) místo a stát narození,
 - e) rodné číslo,
 - f) státní občanství,
 - g) druh a adresa místa pobytu,
 - h) číslo a platnost povolení k pobytu,
 - i) počátek pobytu, případně datum zrušení údaje o pobytu,
 - j) zákaz pobytu a doba jeho trvání,

Populační registr cizinců

- V informačním systému se vedou o občanech tyto údaje:
 - k) rodinný stav, datum a místo jeho změny, jméno a příjmení manžela, rodné číslo nebo datum narození,
 - l) záznam o poskytnutí údajů (§ 8 odst. 6),
 - m) datum, místo a okres úmrtí, jde-li o úmrtí mimo území České republiky, pouze stát úmrtí.

Poskytování údajů

- §22 č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel:
 - a) orgánům sociálního zabezpečení (údaje potřebné pro 1. výběr a vymáhání pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, 2. provádění důchodového pojištění (zabezpečení) a nemocenského pojištění (péče));
 - b) orgánům rozhodujícím o dávkách státní sociální podpory a orgánům provádějícím kontrolní činnost údaje potřebné pro provádění státní sociální podpory;
 - c) orgánům sociální péče a obcím údaje potřebné pro poskytování dávek nebo služeb sociální péče;
 - d) úřadům práce údaje potřebné pro plnění úkolů při zabezpečování státní politiky zaměstnanosti.

Ukazatelé používané v demografii

- *Základní data* – získaná jednotlivými šetřeními, absolutní čísla.
- *Analytická data* – vznikají zpracováním dat základních.
- *Předběžná x definitivní*.
- *Poměrná čísla extenzitní* – vyjadřují podíl nebo proporce zpravidla v procentech, používají se k vyjádření struktury celku.
- *Poměrná čísla intenzitní* – mají ve jmenovateli nositele událostí nebo jevů uvedených v čitateli, např. počet zemřelých na 1000 obyvatel.

Ukazatelé používané v demografii

- *Míry* – do jmenovatele se používá průměr jednotek z krajních stavů časového intervalu nebo rovnou průměr jednotek ze středu intervalu, např. střední stav obyvatelstva, který se počítá k 1.7. každého roku.
- *Kvocienty* – mají ve jmenovateli celý exponovaný soubor jednotek, u kterých sledovaná událost může nastat, bere se počet jednotek na počátku časového intervalu, kvocienty mají charakter pravděpodobnosti.
- *Poměrná čísla srovnávací (indexy)* – podíl dvou absolutních čísel vymezených odlišně časově nebo prostorově, např. podíl počtu obyvatel v různých letech nazveme indexem růstu obyvatel.

Ukazatelé používané v demografii

- *Obecné (celkové)* – zahrnují celou populaci.
- *Diferenční* nebo *specifické* – zahrnují pouze část. Specifické jsou vztaženy vzhledem k věku (specifické míry úmrtnosti podle věkových skupin), diferenční jsou vztaženy vzhledem k sociální nebo národnostní příslušnosti (diferenční plodnost žen podle vzdělání).
- Společnou proměnnou všech demografických ukazatelů je **čas**. Jednak rozlišujeme přesné časové určení události (zemřelí podle data narození) a její časovou vzdálenost od události předchozí (zemřelí podle dosaženého věku).

Prostorové aspekty obyvatelstva

PedF, katedra geografie

Výchozí teze

- Prostorovost se považuje nejen za jeden z významných aspektů poznávání všech jevů a procesů geografie obyvatelstva.
- Jednou z hlavních charakteristik v rozmístění obyvatelstva na Zemi je mimořádná nerovnoměrnost.
- Území, které je člověkem osídlené a hospodářsky využívané – **ekumena** zaujímá asi 43 % souše 64 mil. km².
- Území na Zemi trvale neosídlené a hospodářsky nevyužívané lidmi - **anekumena** (pouště, zaledněná území, vysokohorské oblasti apod.).
- Území osídlené dočasně (např. pastva dobytka) – **subekumena** nebo **semiekumena** (37 % souše, asi 55 mil. km²).

Základní ukazatel

Hustota zalidnění

- Významná strukturní charakteristika území, která poskytuje možnost jak pro prostorové, tak i časové srovnání rozmístění obyvatelstva.
- Pozor na interpretaci dat – zalidnění se týká výskytu obyvatel na určitém území.
- Výrazné výkyvy během dne, proto se používá **noční** a **denní** hustota.

2 ukazatele:

- ☞ Obecná hustota zalidnění
- ☞ Specifická hustota zalidnění

Obečná hustota zalidnění

- **Ukazatel absolutní**
- Počet obyvatel (O) a plocha území (P):

$$h = \frac{O}{P}$$

Specifická hustota zalidnění

Ukazatel relativní

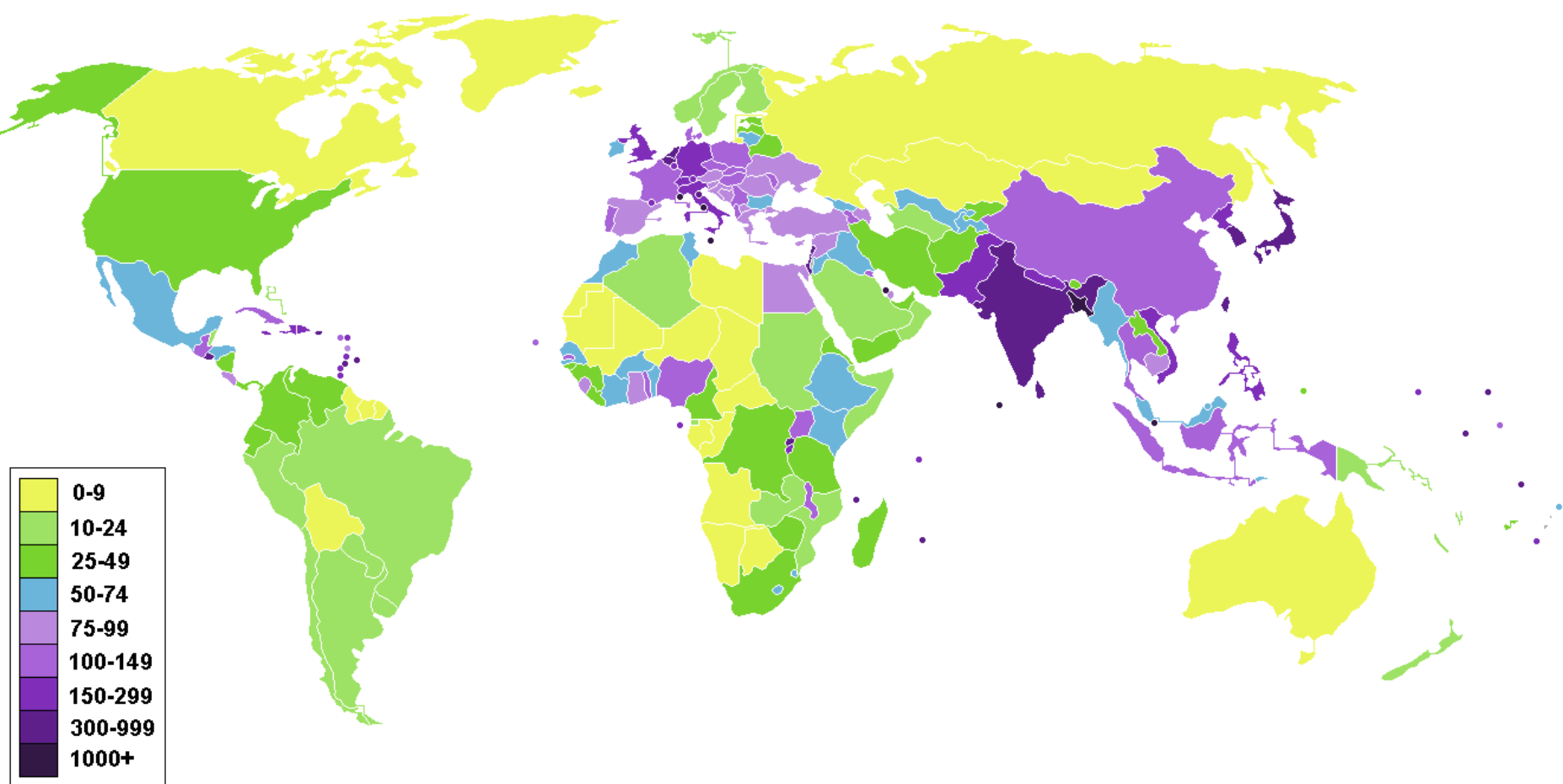
- Fyziologická hustota: celková populace / plocha orné půdy.
- Zemědělská hustota: zemědělská populace / plocha zemědělské půdy.
- Rezidenční hustota: městská populace / plocha obytné zástavby ve městě.
- Urbánní hustota: městská populace / rozloha města
- Ekologické optimum: Hustota zalidnění, která je únosná pro přírodní zdroje oblasti.

Hustota zalidnění I.

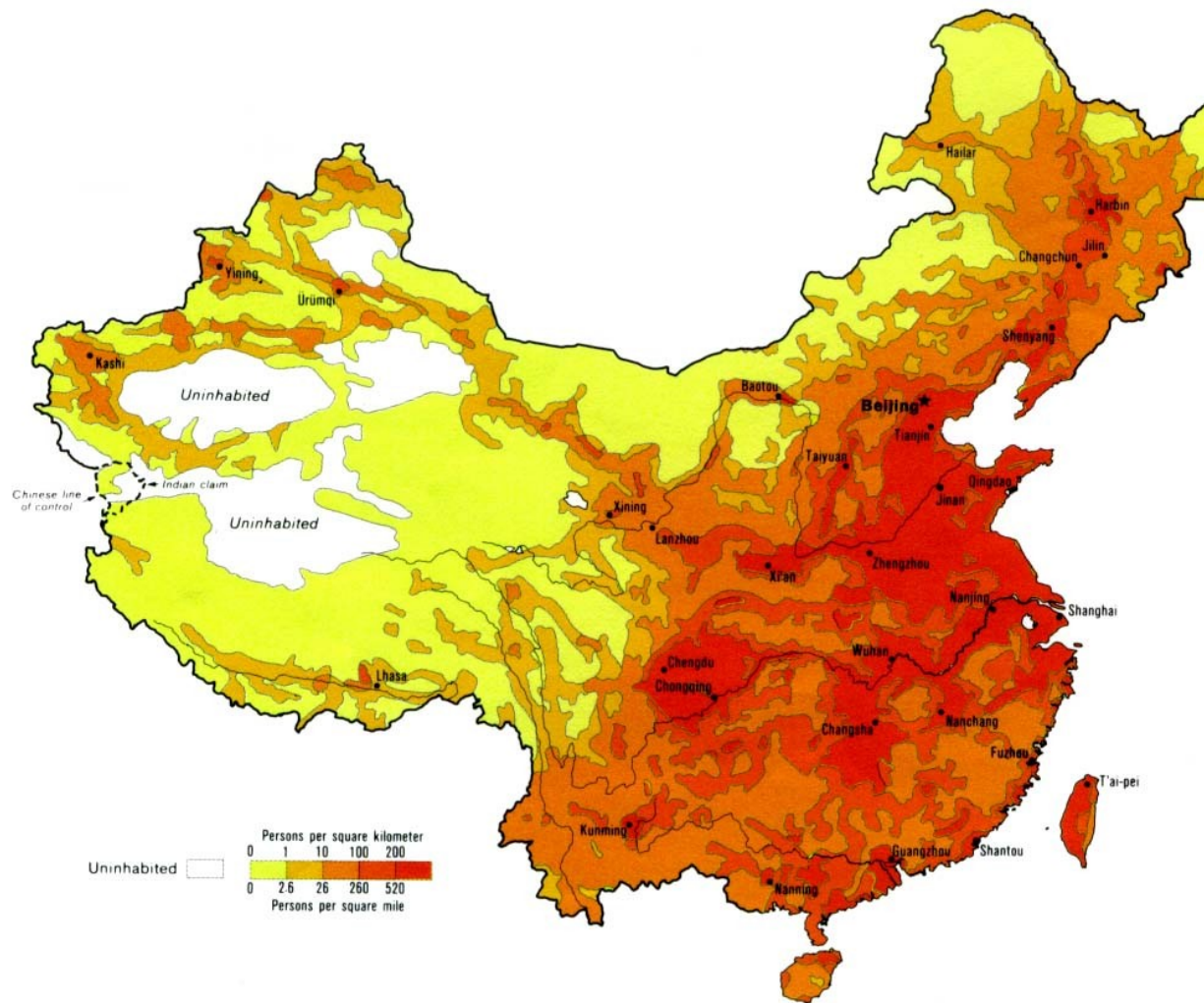
- Ukazatel statický X dynamický (změny rozložení v čase – př. městské centrum v pracovní době a v noci).
- Aplikace v územním plánování – spíše hustota osídlení, hustota zástavby!
- Udává se průměrná hustota za celé území – záleží na vnitřním rozčlenění (lze srovnávat územní jednotky pouze stejného řádu!!! – př. USA x Singapur; Praha x Brno).

Hustota zalidnění II.

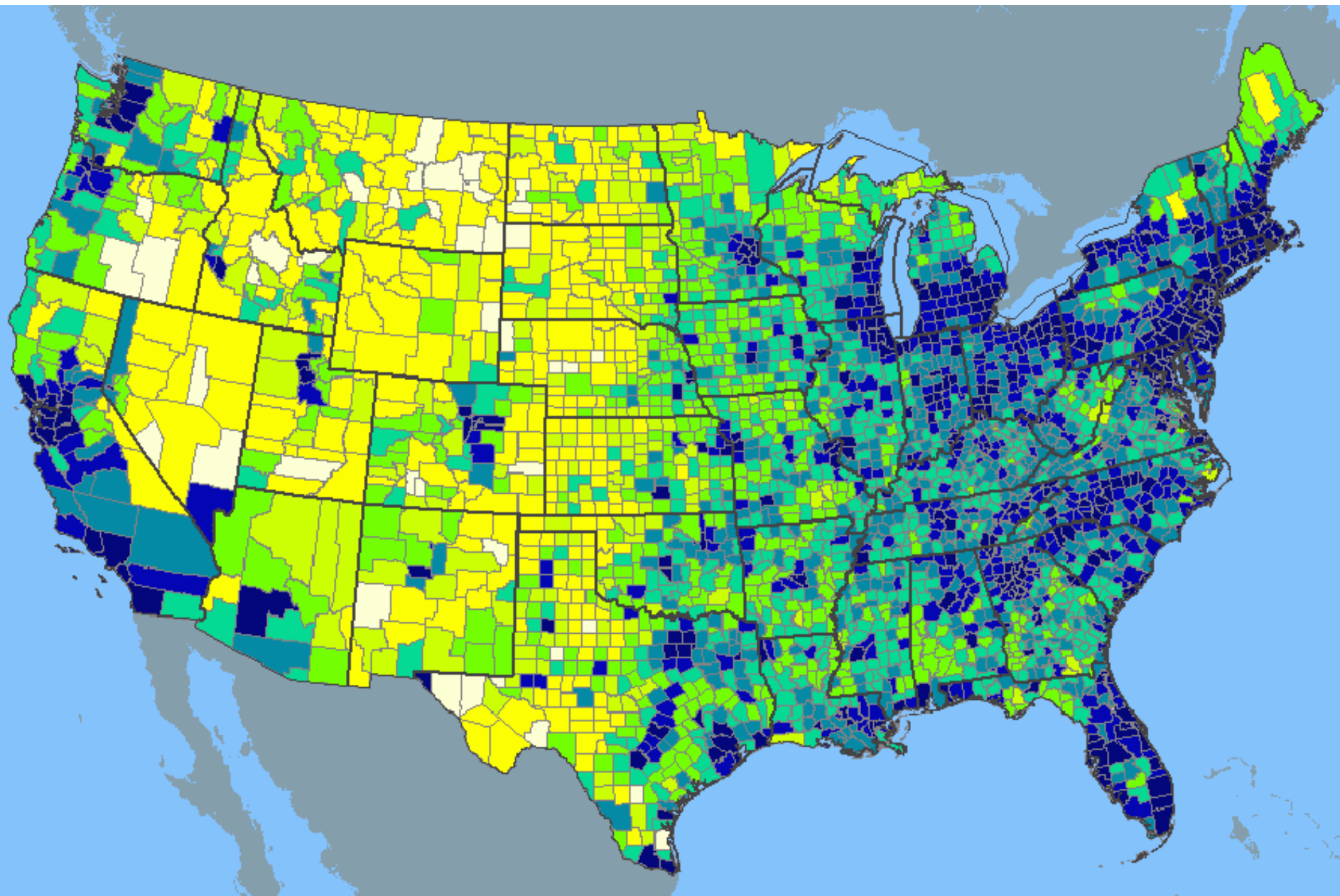
- ČR má průměrnou hustotu zalidnění 132,5 obyvatel / km².
- Svět jako celek dosahuje hodnoty 13 obyvatel / km².
- Nejvíce ministáty (Monako – 23 660 obyvatel / km²).
- Nejméně - Mongolsko (1,7 obyvatel / km²), ze závislých území pak Grónsko (0,026 obyvatel / km²).

China: Population Density

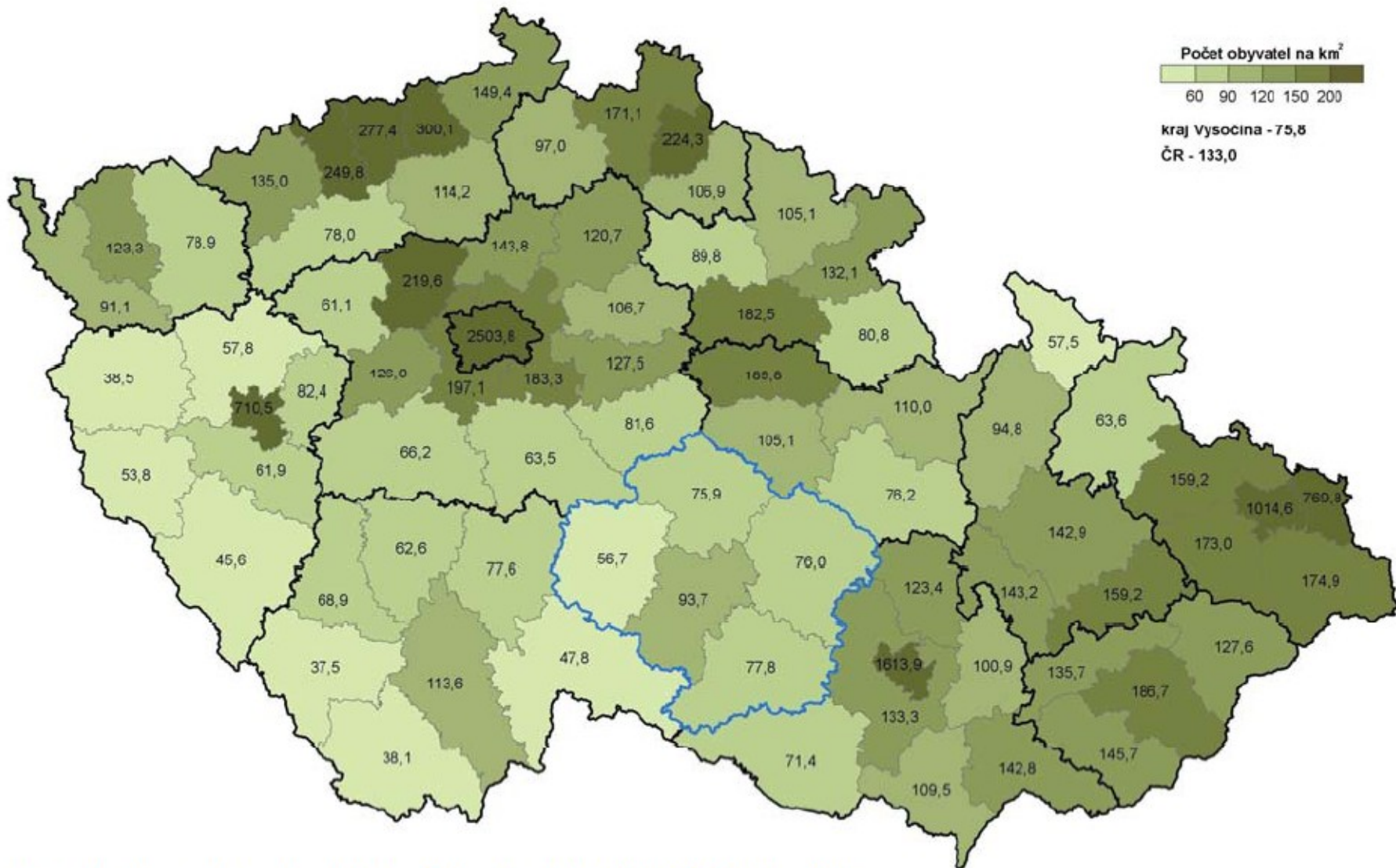
Boundary representation is not necessarily authoritative.

Rozmístění obyvatelstva

- Nerovnoměrnost v rozmístění obyvatelstva se projevuje jak na globální, tak i na regionální úrovni.
- Na jižní polokouli žije pouze 10 % obyvatel Země, i když plocha souše zde představuje 25 % celosvětové.

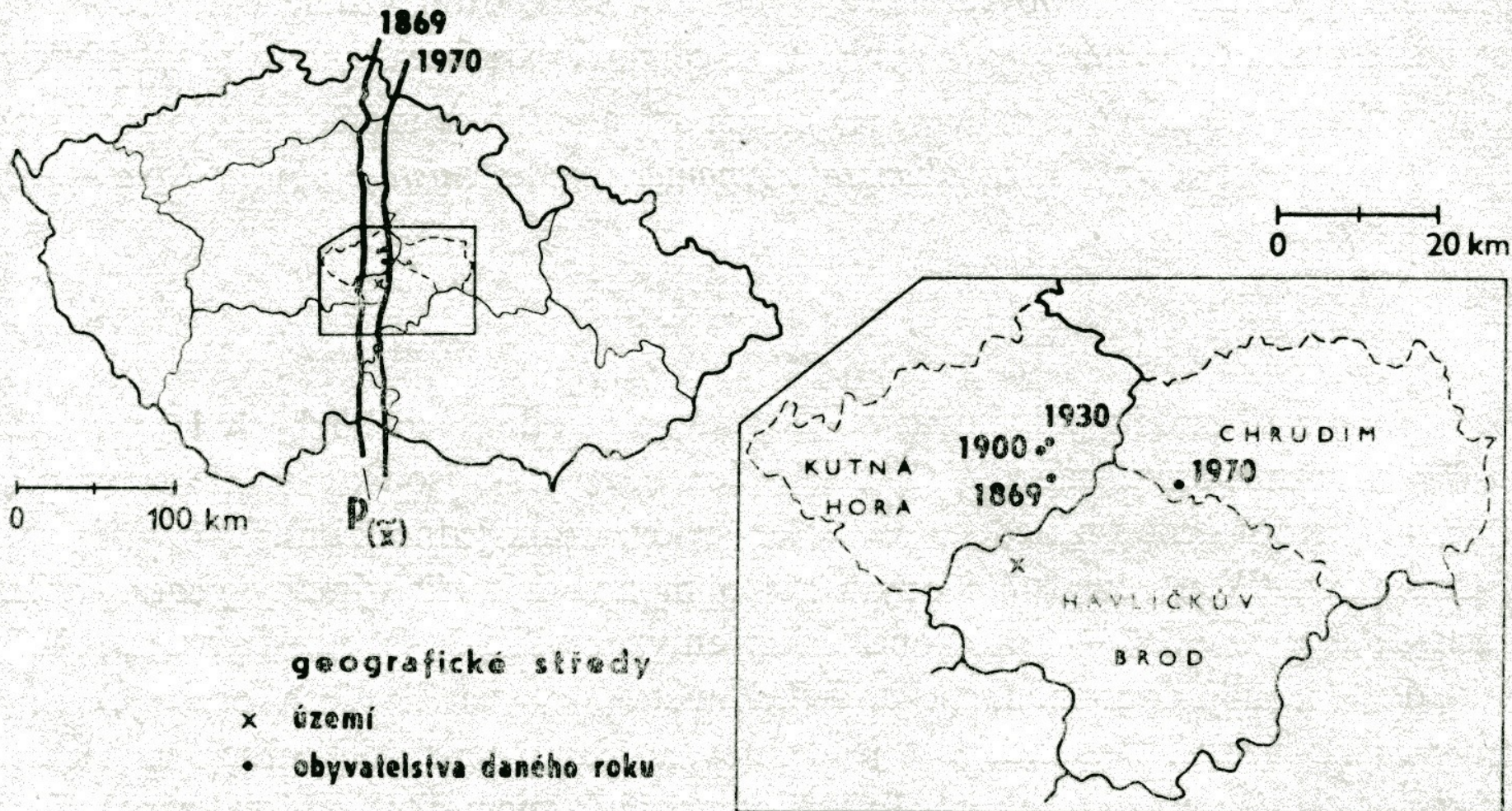
Obr. 2.1: Hustota zalidnění v okresech ČR k 30. 9. 2008

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v 1. pololetí 2009. ČSÚ Praha, 2009

Další ukazatele

- **Geografický medián** – rozděluje plochu určitého území tak, aby v obou vymezených částech byl stejný počet obyvatel.
- **Geografický střed** – vážený aritmetický průměr rovnoběžky a poledníku, kde vahami je počet ob. (analogie těžiště tělesa z fyziky).

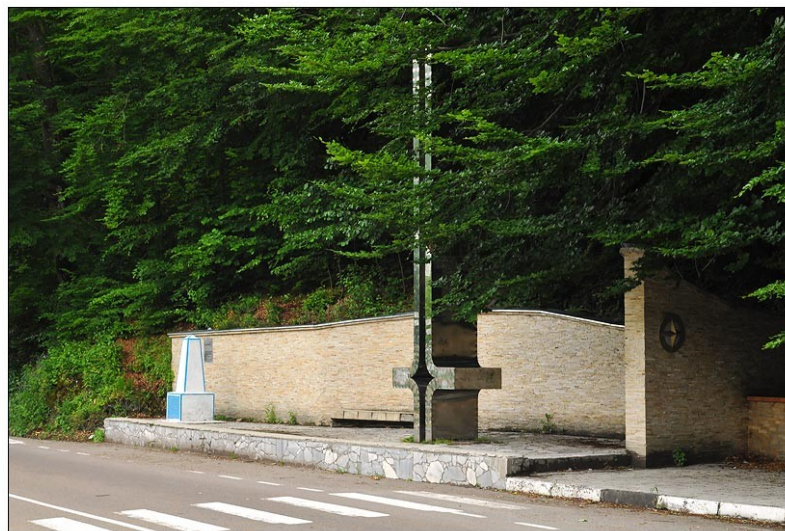
Obr. 9.5

Vývoj geografického středu obyvatelstva a geografického mediánu obyvatelstva, ČSR, 1869 – 1970

Znáte toto místo?

Kde se nachází střed Evropy?

WWW.MICHALKUPSA-CZ

WWW.MICHALKUPSA-CZ

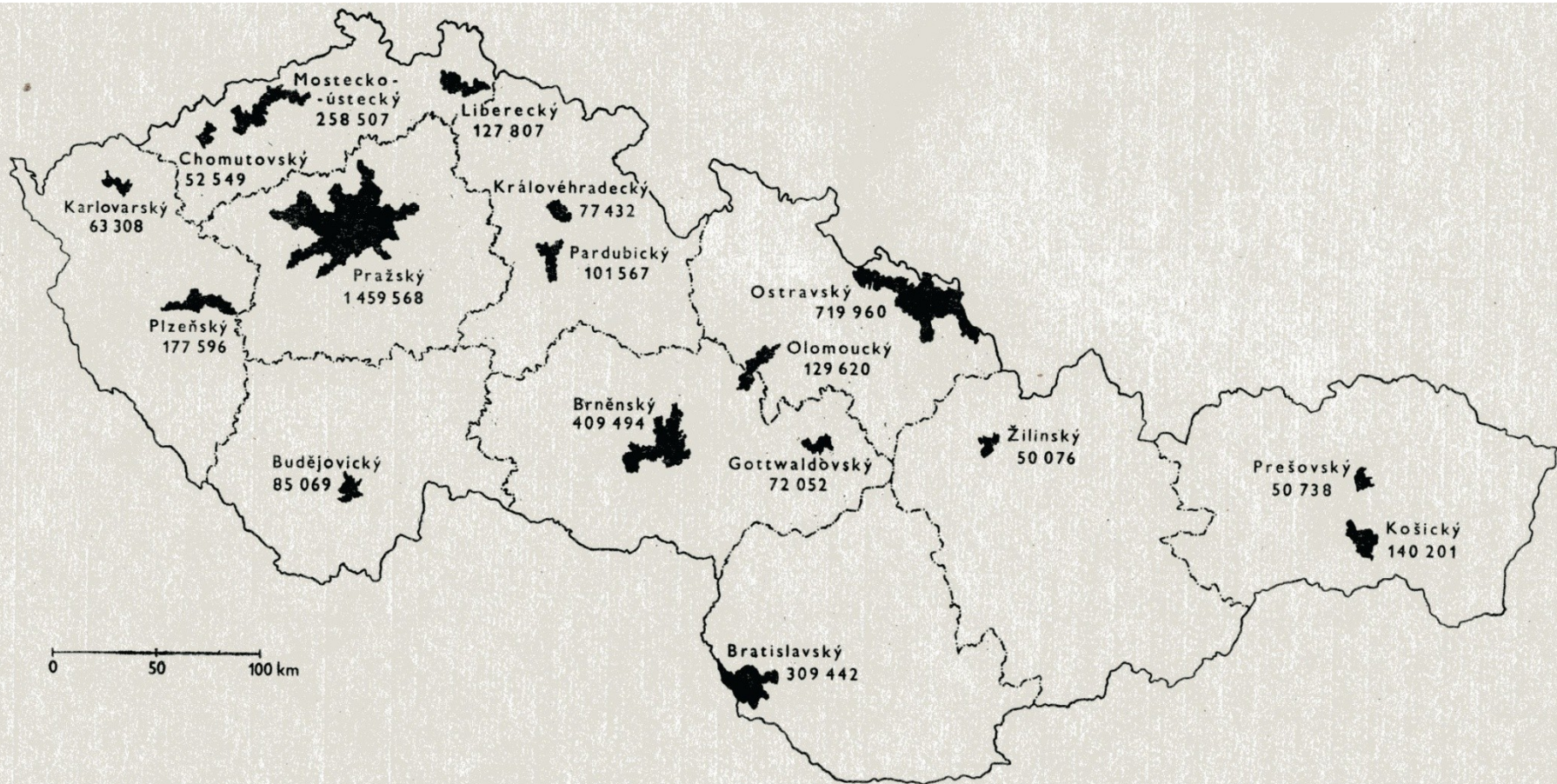

Kde se nachází střed Evropy?

Areály max. zalidnění

- Důležité pro vymezení sídelních aglomerací.
- Stanovení kriteria hustoty zalidnění (obvykle x -násobek prům. hustoty v daném státě, počítají se areály na 20x, 10x nebo 5x prům. hustoty), nejpoužívanější je 10x.
- Pro města nad cca 50 tis.ob.

Obr. 9.9
Areály maximálního zalidnění, ČSSR, 1970

Dynamika obyvatelstva

Dynamika obyvatel

- Dynamika obyvatelstva zahrnuje velké množství procesů, které se na různých geografických úrovních projevují diferencovaně.
- **Přirozený pohyb obyvatelstva** (vnitřní změny) je výsledkem přirozeného rozmnožování a odumírání obyvatelstva. Podle vztahu těchto procesů je to přirozený přírůstek nebo úbytek obyvatelstva.
- **Sociálně-ekonomický pohyb** zahrnuje přesuny obyvatelstva mezi jednotlivými sociálními skupinami.
- **Mechanický pohyb** (mobilita) obyvatelstva zahrnuje všechny prostorové přesuny obyvatelstva bez ohledu na vzdálenost (uvnitř regionů, vnitrostátní, zahraniční), délku trvání (trvalé, dočasné), účel pohybu (ekonomický, politický), formu (individuální, skupinové) a další charakteristiky.

Přirozený pohyb

- Hlavními procesy tohoto pohybu jsou ***porodnost (natalita) a úmrtnost (mortalita)***.
- Přímou vstupují do bilance pohybu obyvatelstva.
- Dále rozeznáváme:
 - ***sňatečnost,***
 - ***rozvodovost***
 - ***potratovost***
- Nevstupují přímo do bilance přirozeného pohybu.

Porodnost I.

- Z hlediska reprodukce obyvatelstva má mimořádný význam počet narozených.
- Ukazatele za jeden rok.
- **Míra porodnosti** (natalita) – počet narozených na 1000 obyvatel středního stavu:

$$N = \frac{N}{S} \times 1000$$

- N = narození
- S = střední stav obyvatelstva

Porodnost II.

- **Míra živorodosti** (efektivní natalita) – počet živě narozených na 1000 obyvatel středního stavu:

$$N_z = \frac{N_z}{S} \times 1000$$

- N_z = živě narození
- S = střední stav obyvatelstva

Porodnost III.

- Živě a mrtvě narozené dítě definovala dříve vyhláška Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 11/1988, o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky.
- *Živě narození*: min. předpoklady – úplné vypuzení z matčina těla, projev známek života, min. 500 g porodní hmotnost nebo nižší než 500 g, přežije-li 24 hodin po porodu.
- *Mrtvě narození*: úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže plod neprojevuje ani jednu ze známek života a má porodní hmotnost 1 000 g a vyšší.

Porodnost IV.

- POZOR! K 1. 4. 2012 byla zákonem č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách vyhláška z roku 1988 zrušena.
- Dnes v ČR uvedeny pouze v pokynu k vyplnění Listu o prohlídce zemřelého (vyhláška č. 297/2012).
- Mrtvě narozené dítě je rovněž definováno v nařízení Komise (EU) č. 328/2011, kterým se provádí nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1338/2008 o statistice Společenství v oblasti veřejného zdraví a bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, pokud jde o statistiky příčin smrti, a to pro účely tohoto nařízení.

Plodnost I.

- Výpočet je založen na porovnání počtu narozených dětí s počtem žen v reprodukčním věku, tj. ve věku 15 až 49 let.
- **Hrubá fertilita** je počet narozených na 1000 žen v reprodukčním věku:

$$f_x = \frac{N}{F_{15-49}} \times 1000$$

- N = počet narozených
- F_{15–49} = počet žen v reprodukčním věku

Plodnost II.

- Výpočet je založen na porovnání počtu narozených dětí s počtem žen v reprodukčním věku, tj. ve věku 15 až 49 let.
- **Čistá fertilita** je počet živě narozených na 1000 žen v reprodukčním věku:

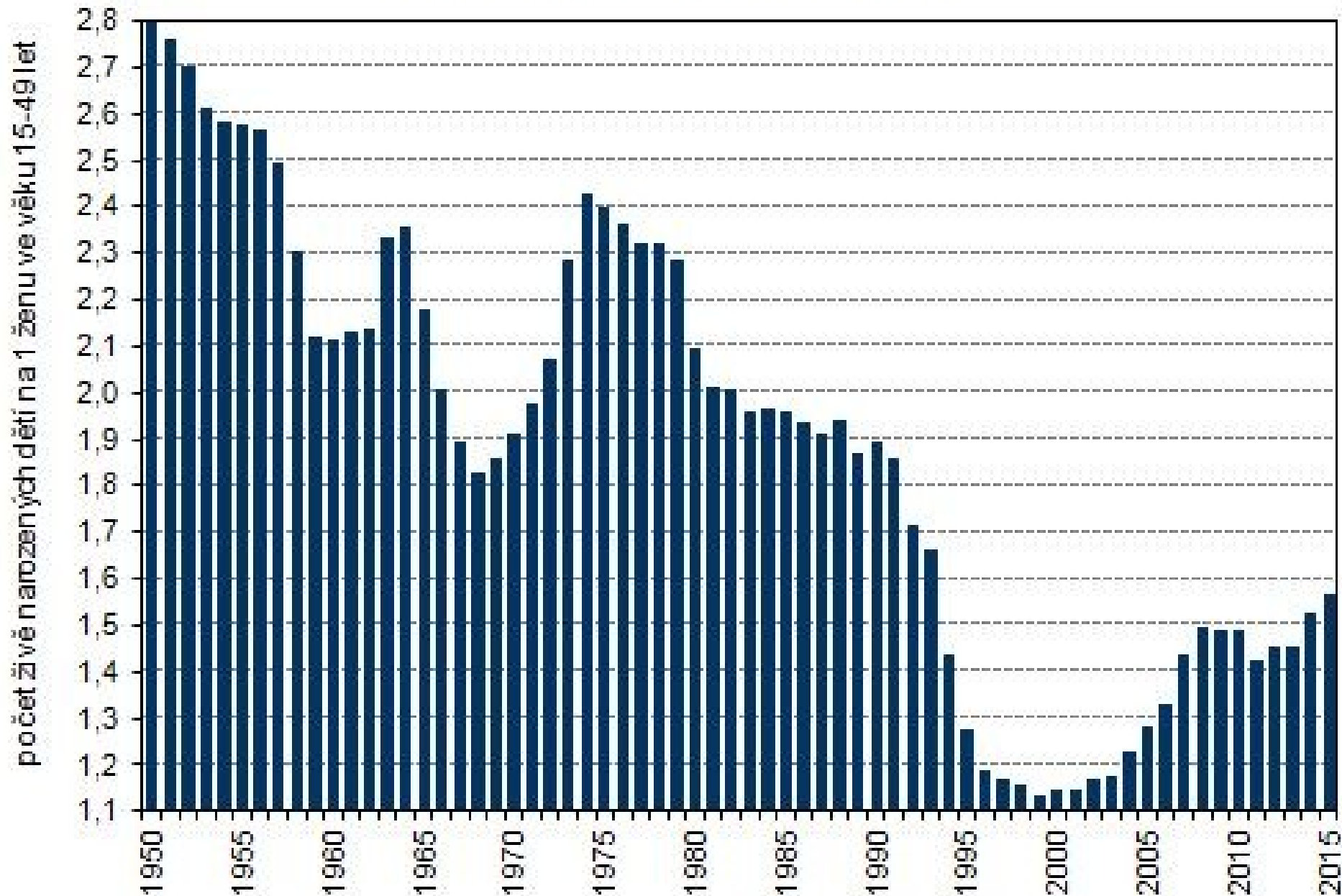
$$f_x = \frac{N_z}{F_{15-49}} \times 1000$$

- N_z = živě narození
- F_{15-49} = počet žen v reprodukčním věku

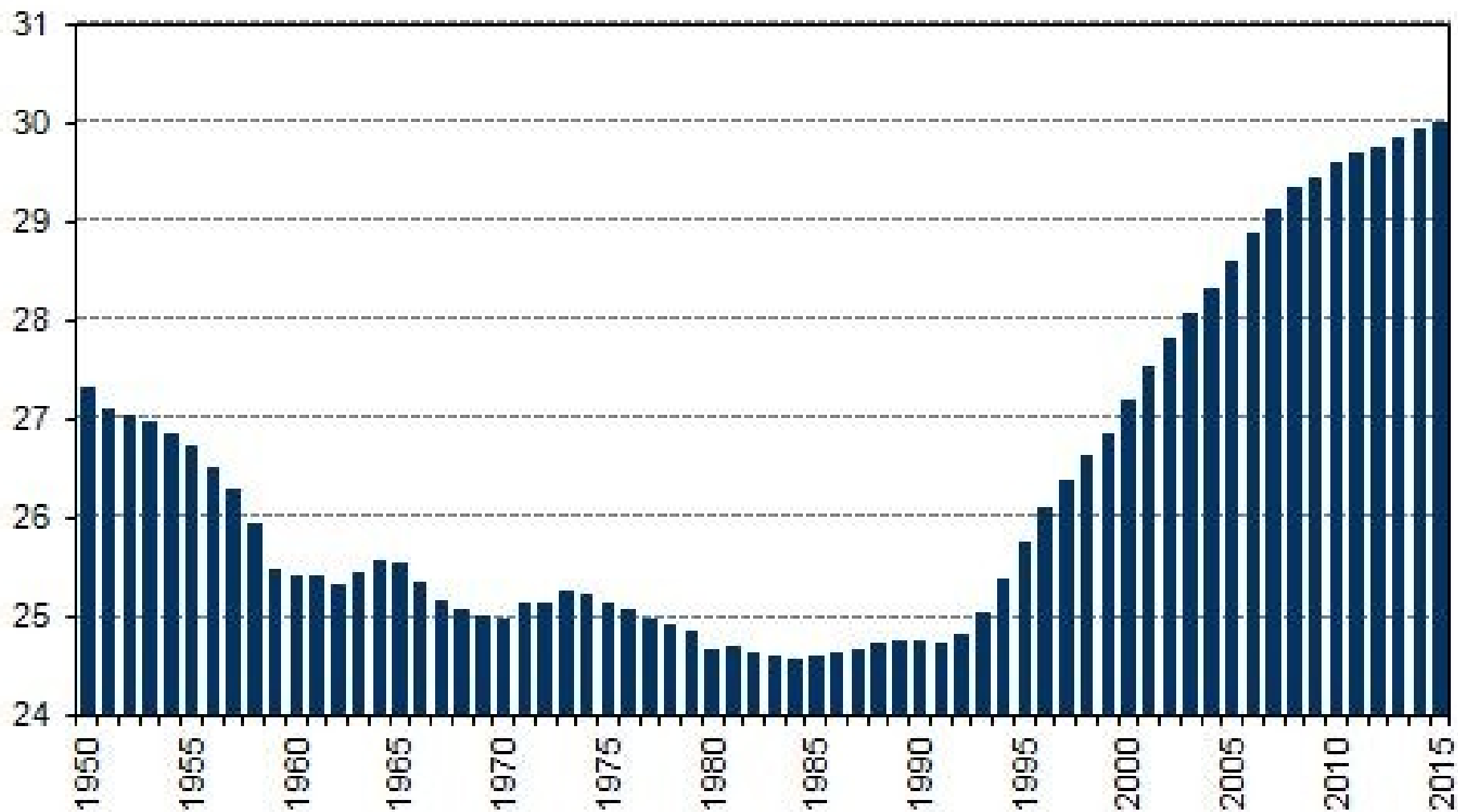
Plodnost III.

- Kromě toho se konstruují ukazatele **specifické plodnosti**, tj. míra plodnosti pro jednotlivé věkové kategorie žen (obvykle pětileté).
- Často se používá ukazatel tzv. **úhrnná plodnost** – je to součet měr plodnosti žen v reprodukčním věku, tedy průměrný počet živě narozených dětí připadajících na 1 ženu ve věku 15–49 let, za předpokladu, že by míry plodnosti podle věku v daném kalendářním roce zůstaly nezměněny.

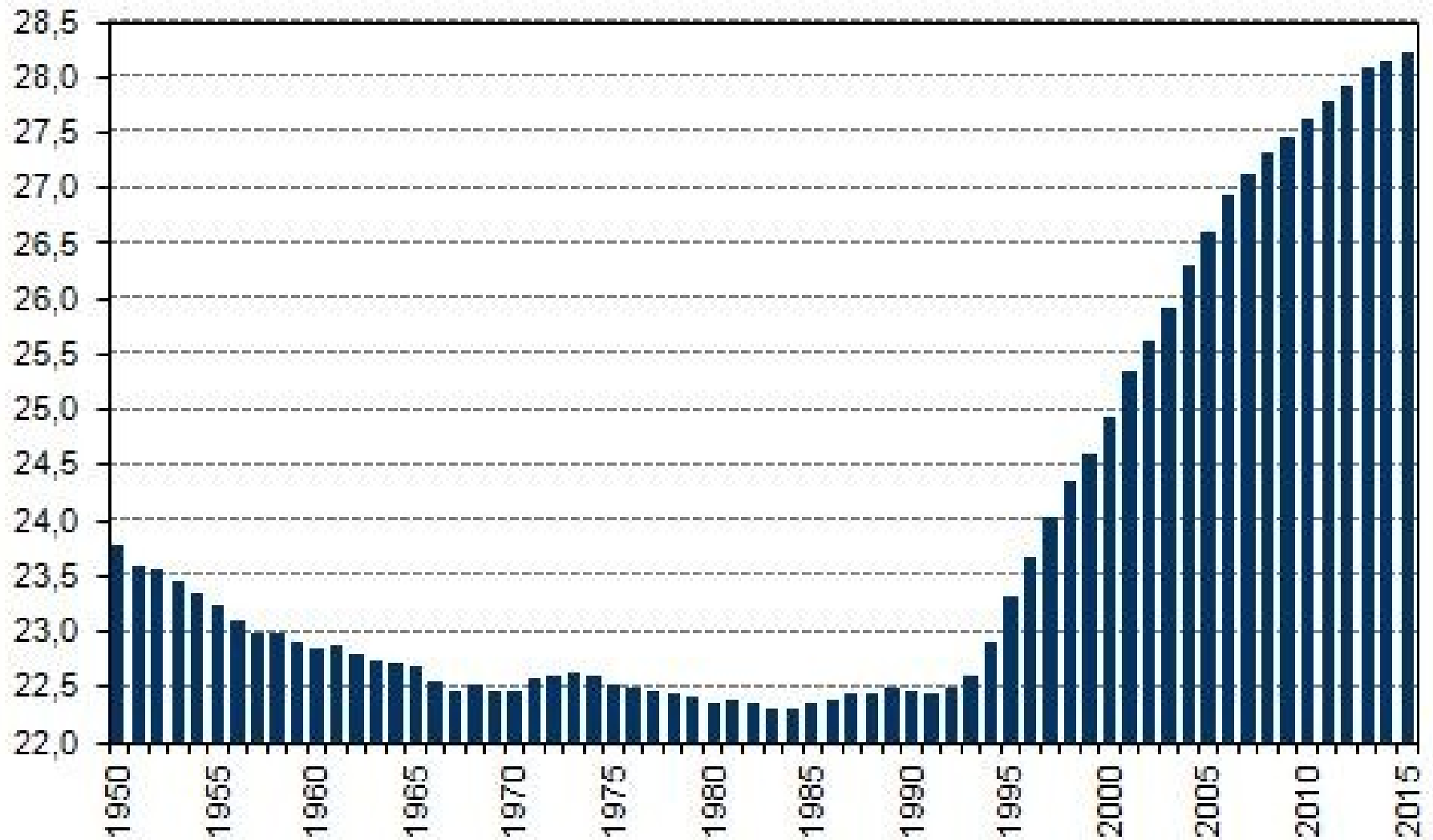
Úhrnná plodnost v letech 1950-2015

Průměrný věk žen při narození dítěte letech 1950-2015

Průměrný věk žen při narození 1. dítěte v letech 1950-2015

Úmrtnost

- Úmrtnost (mortalita)
- Všeobecná úmrtnost vyjadřuje počet zemřelých na 1000 obyvatel středního stavu:

$$M = \frac{M}{S} \times 1000$$

- M = počet úmrtí
- S = střední stav obyvatelstva

List o prohlídce zemřelého		Oprava: 1. ano 2. ne	Zdravotní pojišťovna..I _ _ _ I (kód) Číslo pojištěnce I _ _ _ _ _ I _ _ _ _ I Mrtvé narozené dítě ^{x1} : 1. ano 2. ne
Část A – Matriční úřad			Osoba neznámé totožnosti: 1. ano 2. ne
1. Jméno, popř. jména		Příjmení:.....	Rodné příjmení:.....
2. Datum narození: I _ _ _ I _ _ _ I _ _ I u osob neznámé totožnosti přibližné stáří I _ _ I		Rodné číslo I _ _ _ _ _ I / I _ _ _ I	
3. Pohlaví: 1. Muž 2. Žena		4. Státní občanství: 1. ČR 2. Jiné, uveďte jaké.....	
5. Datum úmrtí (den, měsíc, rok): I _ _ _ I _ _ _ I		čas úmrtí (hh : mm) I _ _ I : I _ _ I	
Jedná se o pravděpodobné datum určené na základě odhadu 1. ano 2. ne			
6. Místo úmrtí / nálezu těla zemřelého: obec, část obce, k.ú		Jedná se o místo 1. úmrtí 2. nálezu	
č.p, č.evid.....		okres.....	
7. Místo narození obec:.....okres..... u narozených v cizině: stát:.....			
8. Místo trvalého pobytu : ulice, č.p. obec:.....okres:.....stát:.....			
9. Nejvyšší ukončené vzdělání : 1. základní, bez vzdělání 2. střední bez maturity, včetně vyučených 3. střední s maturitou 4. vyšší odborné 5. vysokoškolské 6. neznámé			
10. Stav: 1. svobodný(á) 2. ženatý/vdaná 3. rozvedený(á) 4. ovdovělý(á) 5. partnerství 6. zaniklé partnerství rozhodnutím 7. zaniklé partnerství smrtí 8. neznámé			
11. Jméno, popř. jména a příjmení manžela(ky) /partnera(ky) zemřelého, pokud žije		Datum narození manžela(ky) /partnera(ky) zemřelého I _ _ _ I _ _ _ I _ _ I	
12a Nesnímatelné náhrady nebo protězy z drahých kovů 1. ano - jaké..... 2. ne			
13a Návrh prohlížečijeho lékaře:.....pitva vyžadována 1. ano 2. ne			
(určení pitvy patologicko-anatomické nebo zdravotní, opatření při podezření na infekční onemocnění, kontaminaci radioaktivní látkou, při podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem, při podezření na úmrtí v souvislosti s nemocí z povolání, pracovní úraz apod.)			
Identifikace poskytovatele zdravotních služeb		IČ I _ _ _ I _ _ _ I PČZ I _ _ I ODD I _ _ I	
Název poskytovatele zdravotních služeb		Telefon I _ _ _ I _ _ _ I _ _ I	
Jméno a příjmení lékaře, který provedl prohlídku těla zemřelého.....			
V.....dne..... (místo prohlídky) (den, měsíc, rok a hodina prohlídky)		razítko poskytovatele zdravotních služeb a podpis lékaře, který provedl prohlídku těla zemřelého	

Vyplní se pouze v případě vyžádání pitvy

12b Nesnímatelné náhrady nebo protězy z drahých kovů 1. ano - jaké..... 2. ne	
13b Sdělení pitvajicijeho lékaře:..... (rozhodnutí o neprovedení pitvy, opatření při podezření na infekční onemocnění, kontaminaci radioaktivní látkou, při podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem, při podezření na úmrtí v souvislosti s nemocí z povolání, pracovní úraz apod.)	
Identifikace poskytovatele zdravotních služeb - pitva	
Název poskytovatele zdravotních služeb	
IČ I _ _ _ I _ _ _ I PČZ I _ _ I ODD I _ _ I	
Jméno a příjmení lékaře, který provedl pitvu	
Telefon I _ _ _ I _ _ _ I _ _ I	
V.....dne..... (místo pitvy) (den, měsíc, rok a hodina pitvy)	
razítko poskytovatele zdravotních služeb a podpis lékaře, který provedl pitvu	

2012

Česká republika

Ženy Females

věk age	Dx	Px	qx	lx	dx	Lx	Tx	ex
0	124	53028	0,002338	100000	234	99804	8088058	80,88
1	8	55621	0,000144	99766	14	99759	7988254	80,07
2	3	58780	0,000051	99752	5	99749	7888495	79,08
3	6	59725	0,000100	99747	10	99742	7788745	78,09
4	4	58951	0,000088	99737	9	99732	7689004	77,09
5	6	55354	0,000112	99728	11	99722	7589271	76,10
6	8	51478	0,000120	99717	12	99711	7489549	75,11
7	5	48903	0,000133	99705	13	99698	7389838	74,12
8	6	46775	0,000114	99692	11	99686	7290140	73,13
9	5	45663	0,000102	99680	10	99675	7190454	72,14
10	3	44972	0,000096	99670	10	99665	7090779	71,14
11	5	44169	0,000086	99661	9	99656	6991114	70,15
12	3	43713	0,000073	99652	7	99648	6891457	69,16
13	4	43760	0,000078	99645	8	99641	6791809	68,16
14	3	44056	0,000121	99637	12	99631	6692168	67,17
15	8	44258	0,000178	99625	18	99616	6592538	66,17
16	13	45649	0,000209	99607	21	99597	6492922	65,19
17	10	49825	0,000230	99586	23	99575	6393325	64,20
18	11	56328	0,000246	99563	25	99551	6293750	63,21
19	15	60047	0,000228	99539	23	99528	6194199	62,23
20	19	61987	0,000234	99516	23	99505	6094672	61,24
21	10	64641	0,000239	99493	24	99481	5995167	60,26
22	15	65259	0,000225	99469	22	99458	5895686	59,27
23	18	66418	0,000222	99447	22	99436	5796228	58,28
24	15	67217	0,000269	99425	27	99411	5696792	57,30
25	18	67310	0,000273	99398	27	99384	5597381	56,31
26	21	68768	0,000239	99371	24	99359	5497997	55,33
27	15	69813	0,000236	99347	23	99335	5398638	54,34
28	11	70158	0,000230	99324	23	99312	5299302	53,35
29	22	71314	0,000238	99301	24	99289	5199990	52,37
30	22	72511	0,000327	99277	32	99261	5100701	51,38

2012

Česká republika

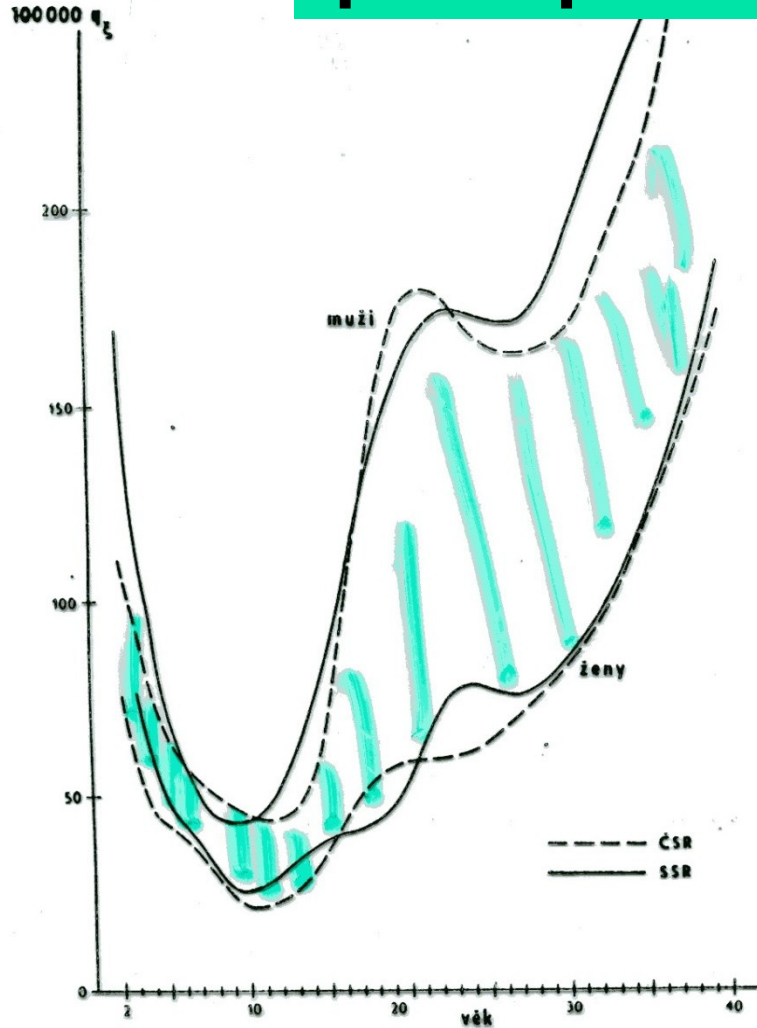
Muži *Males*

věk <i>age</i>	Dx	Px	qx	lx	dx	Lx	Tx	ex
0	161	55696	0,002899	100000	290	99768	7499965	75,00
1	21	58644	0,000358	99710	36	99692	7400198	74,22
2	11	61604	0,000179	99674	18	99666	7300505	73,24
3	6	62428	0,000096	99657	10	99652	7200840	72,26
4	9	61682	0,000097	99647	10	99642	7101188	71,26
5	4	58211	0,000083	99637	8	99633	7001546	70,27
6	5	54404	0,000083	99629	8	99625	6901913	69,28
7	2	51676	0,000046	99621	5	99618	6802288	68,28
8	5	49532	0,000081	99616	8	99612	6702669	67,28
9	2	48239	0,000127	99608	13	99602	6603057	66,29
10	12	47537	0,000172	99596	17	99587	6503455	65,30
11	9	47046	0,000165	99578	16	99570	6403868	64,31
12	6	46451	0,000153	99562	15	99554	6304298	63,32
13	4	46133	0,000121	99547	12	99541	6204744	62,33
14	8	46492	0,000187	99535	19	99525	6105203	61,34
15	13	46664	0,000246	99516	24	99504	6005677	60,35
16	19	48236	0,000329	99492	33	99475	5906173	59,36
17	17	52538	0,000441	99459	44	99437	5806698	58,38
18	34	59047	0,000601	99415	60	99385	5707261	57,41
19	48	63060	0,000655	99355	65	99323	5607876	56,44
20	52	65330	0,000685	99290	68	99256	5508553	55,48
21	31	67586	0,000689	99222	68	99188	5409297	54,52
22	46	67718	0,000641	99154	64	99122	5310109	53,55
23	56	68987	0,000663	99090	66	99057	5210987	52,59
24	41	70538	0,000730	99025	72	98988	5111930	51,62
25	54	71363	0,000666	98952	66	98919	5012941	50,66
26	50	73018	0,000708	98886	70	98851	4914022	49,69
27	49	74205	0,000770	98816	76	98778	4815171	48,73
28	73	74664	0,000791	98740	78	98701	4716392	47,77
29	56	75599	0,000828	98662	82	98621	4617691	46,80

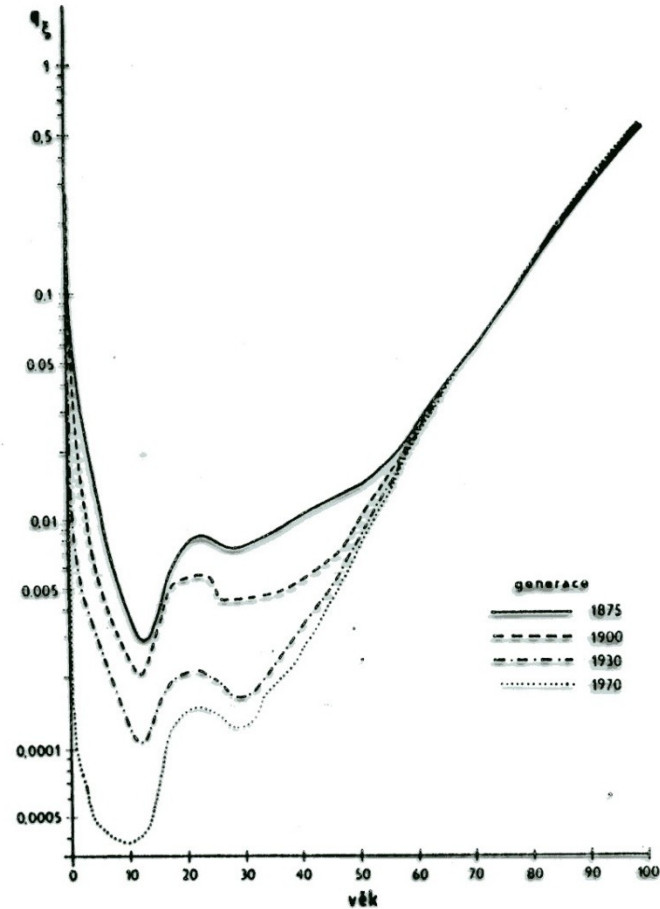
Specifická úmrtnost

- Nejčastěji se tento ukazatel používá pro určité věkové skupiny, nebo pro strukturu obyvatelstva podle pohlaví.
- Mužská nadúmrtnost – nutnost sledovat zvlášť ukazatele pro muže a ženy.
- Tabulkový počet zemřelých podle věku.
- Typická u-křivka: nejnižší intenzita úmrt. ve věku 5-10 let.

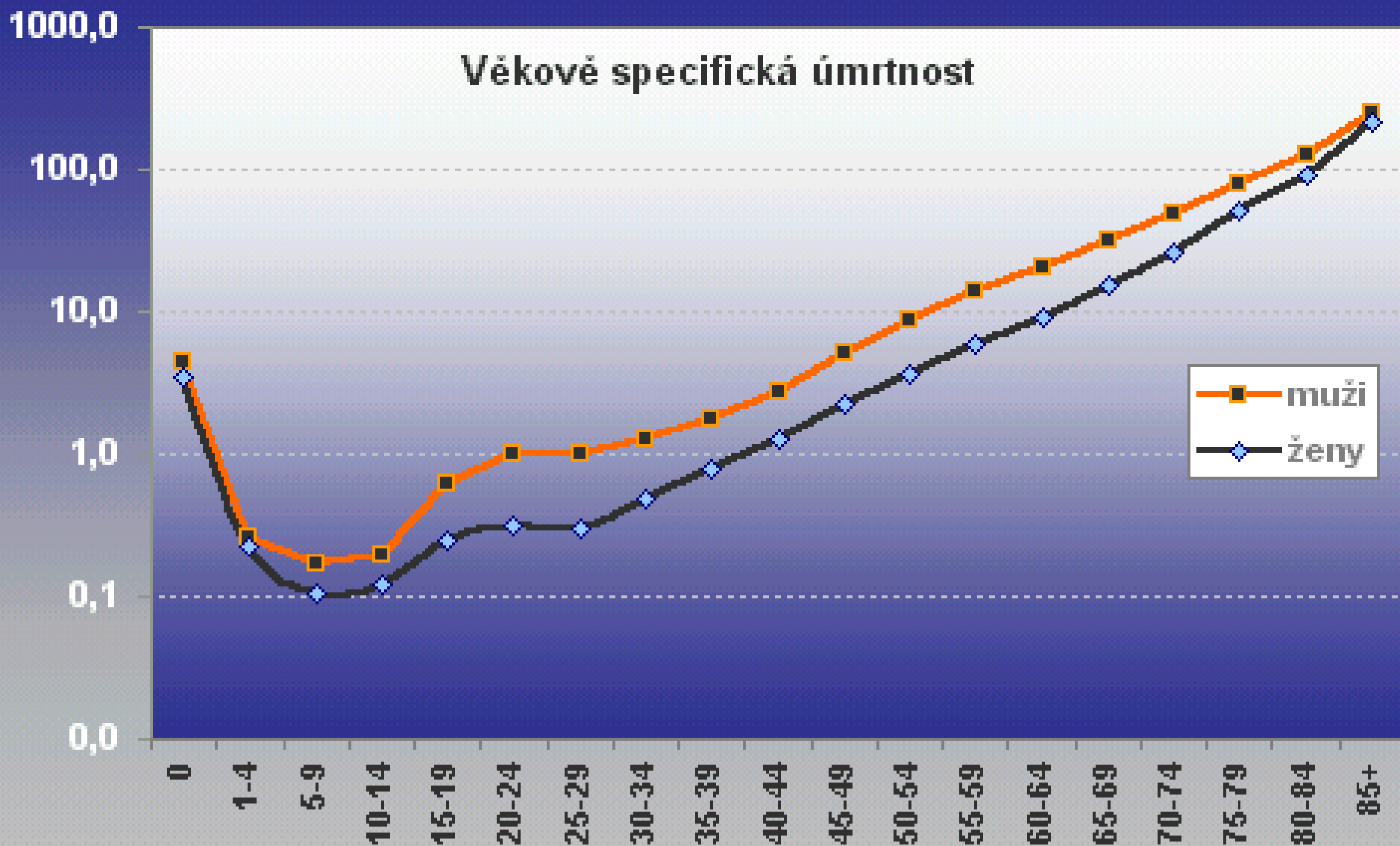
pravděpodobnost úmrtí podle věku

Obr. 4.19
Pravděpodobnost úmrtí q_x , muži a ženy, ČSR a SSR, 1960–1961

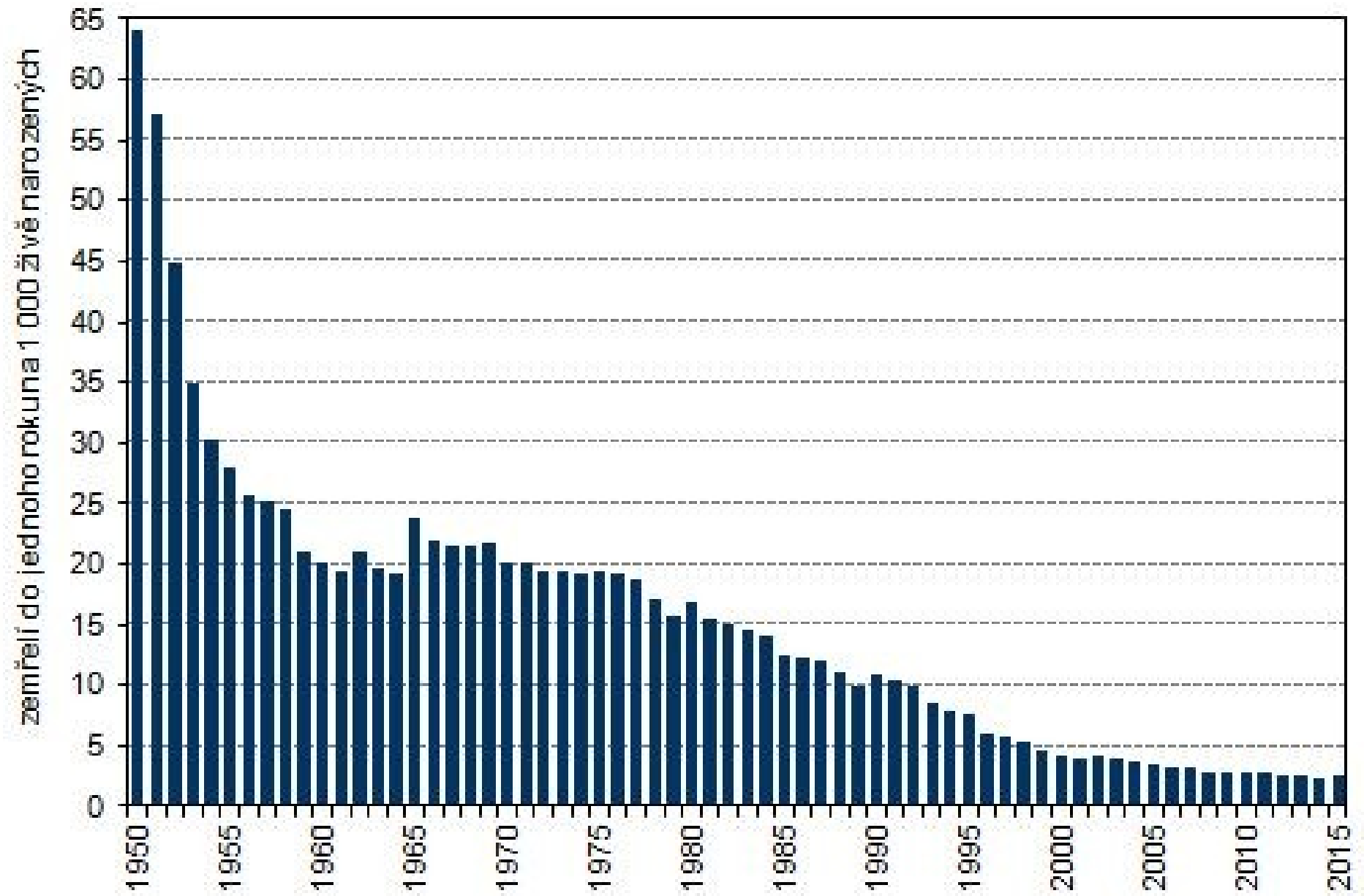
Obr. 4.20
Pravděpodobnost úmrtí q_x , muži, ČSR

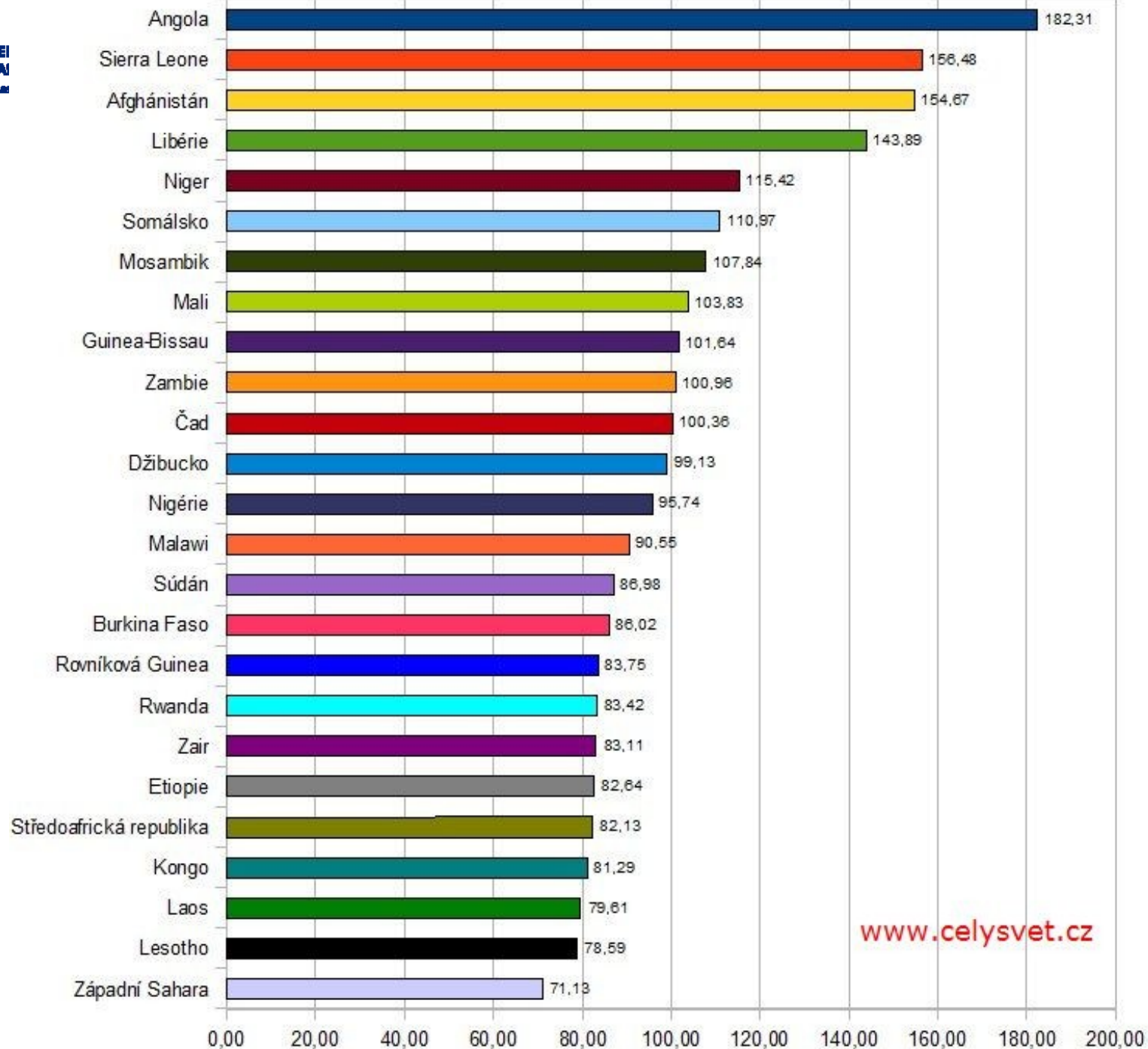

Specifické úmrtnosti

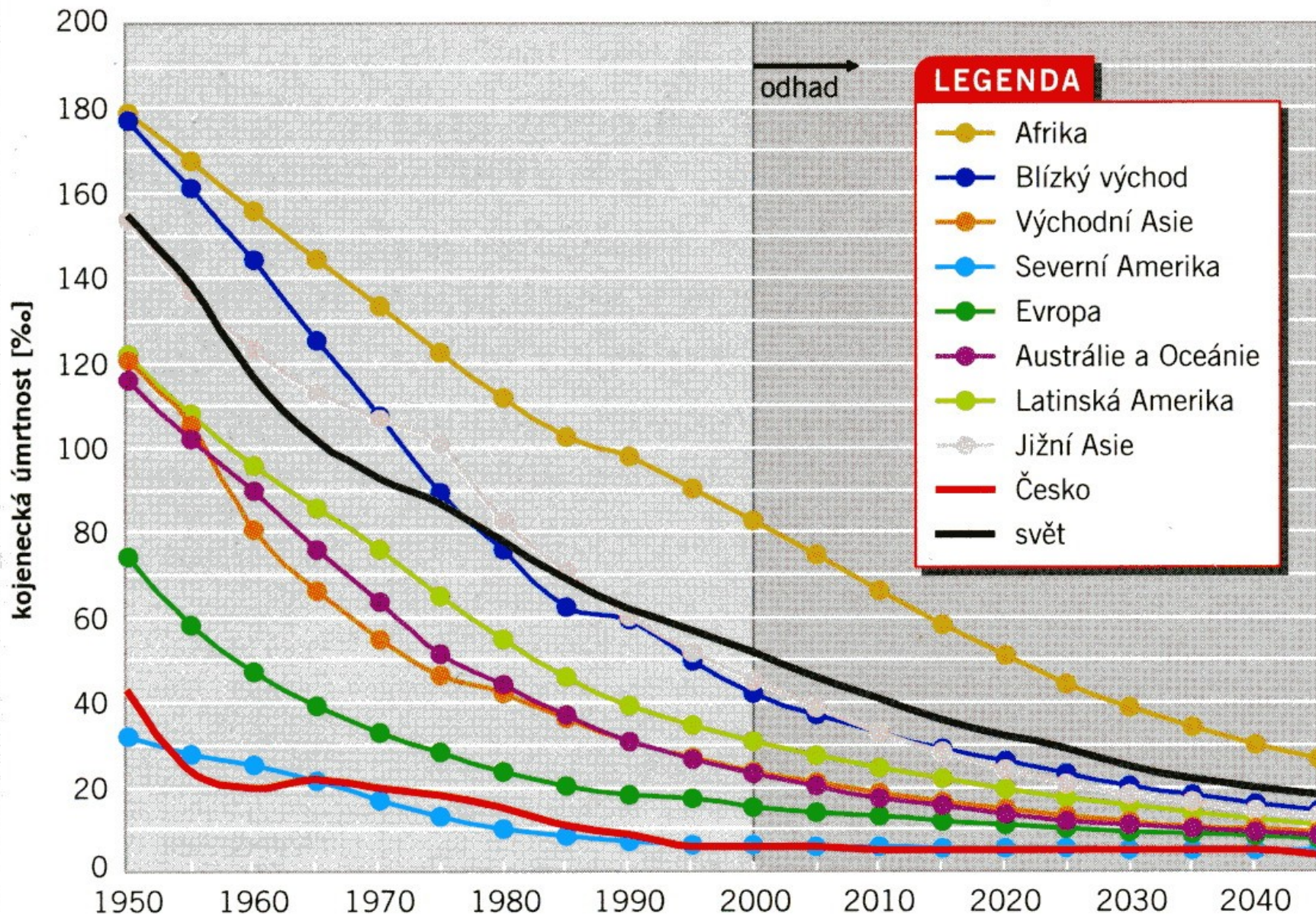
- **Kojenecká úmrtnost** – počet zemřelých kojenců v daném období (dětí zemřelých do jednoho roku dokončeného věku), připadajících na 1000 živě narozených dětí ve stejném období.
- **Novorozenecká úmrtnost** – počet zemřelých novorozenců v daném období (dětí zemřelých ve věku 0–27 dnů), připadajících na 1000 živě narozených dětí ve stejném období.

Kojenecká úmrtnost letech 1950-2015

4 VÝVOJ KOJENECKÉ ÚMRTNOSTI

Specifická úmrtnost – sebevraždy

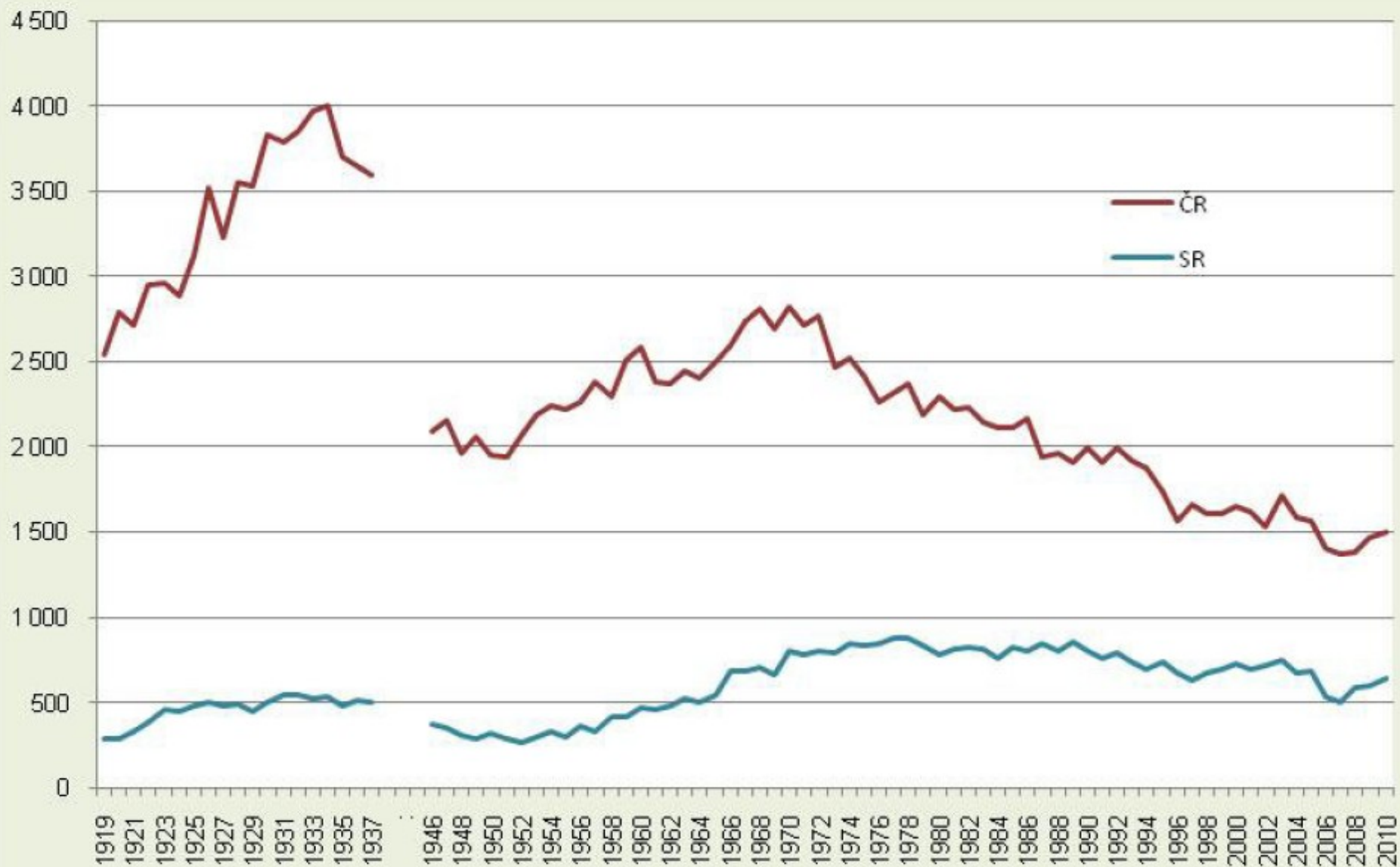
- Míra sebevražednosti – vyjadřuje počet zemřelých na 1000 obyvatel středního stavu:

$$S_b = \frac{S_b}{S} \times 1000$$

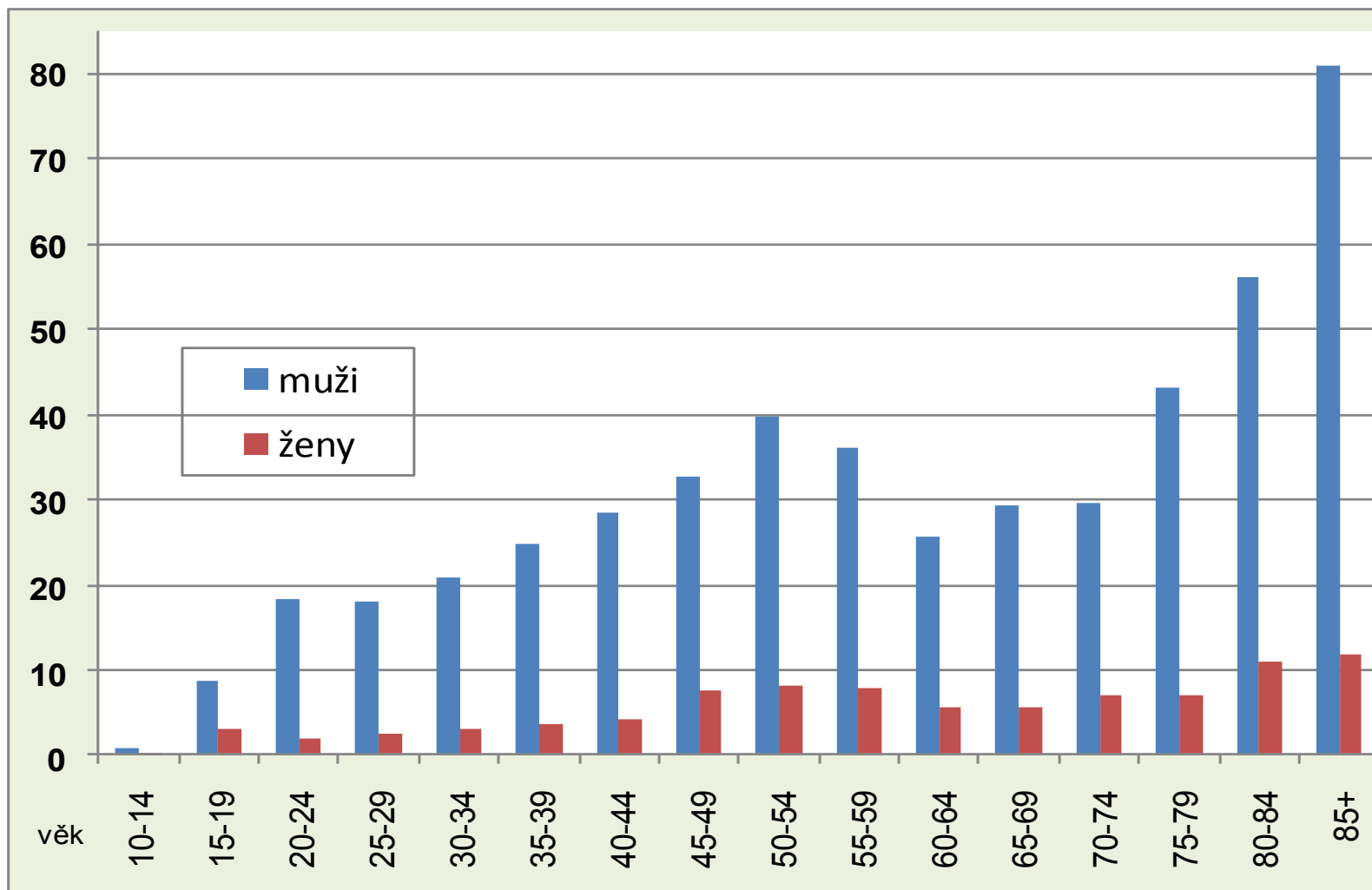
- ⇒ S_b = počet sebevražd
- ⇒ S = střední stav obyvatelstva

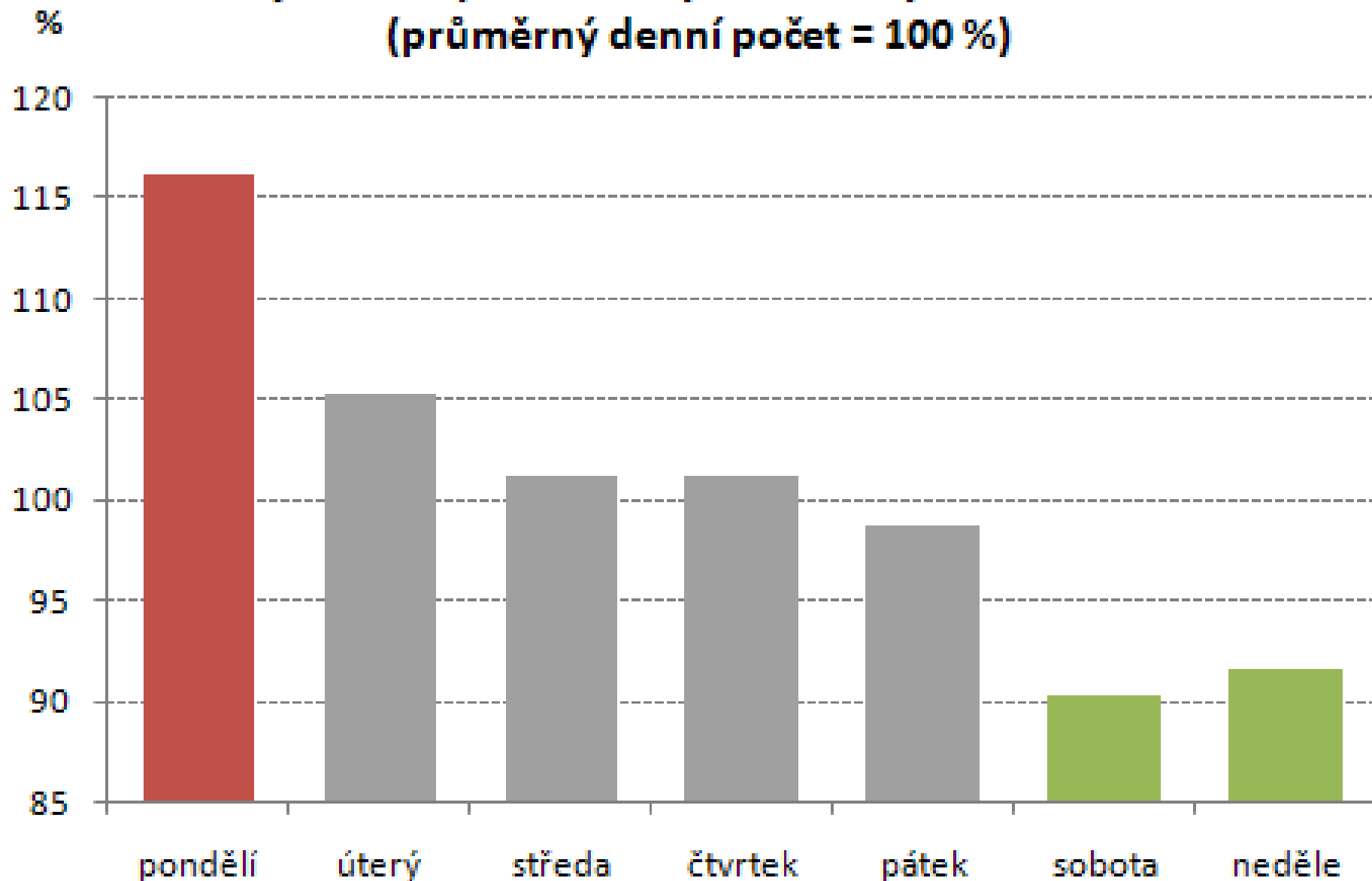
Počet sebevražd v ČR a SR

Specifická sebevražednost 2006–2010

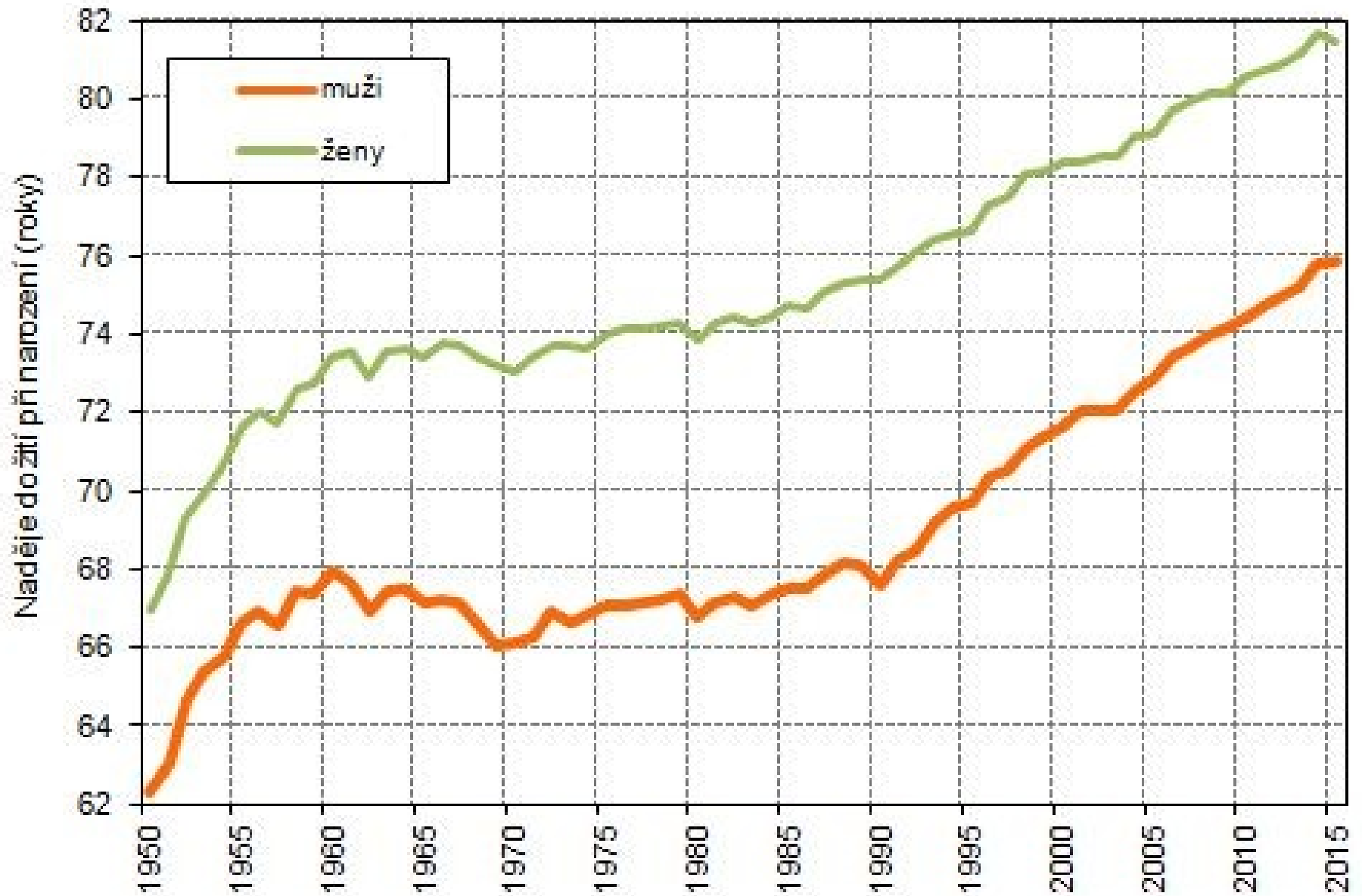
Indexy průměrných denních počtů sebevražd v jednotlivých dnech týdne za roky 2006 – 2010 (průměrný denní počet = 100 %)

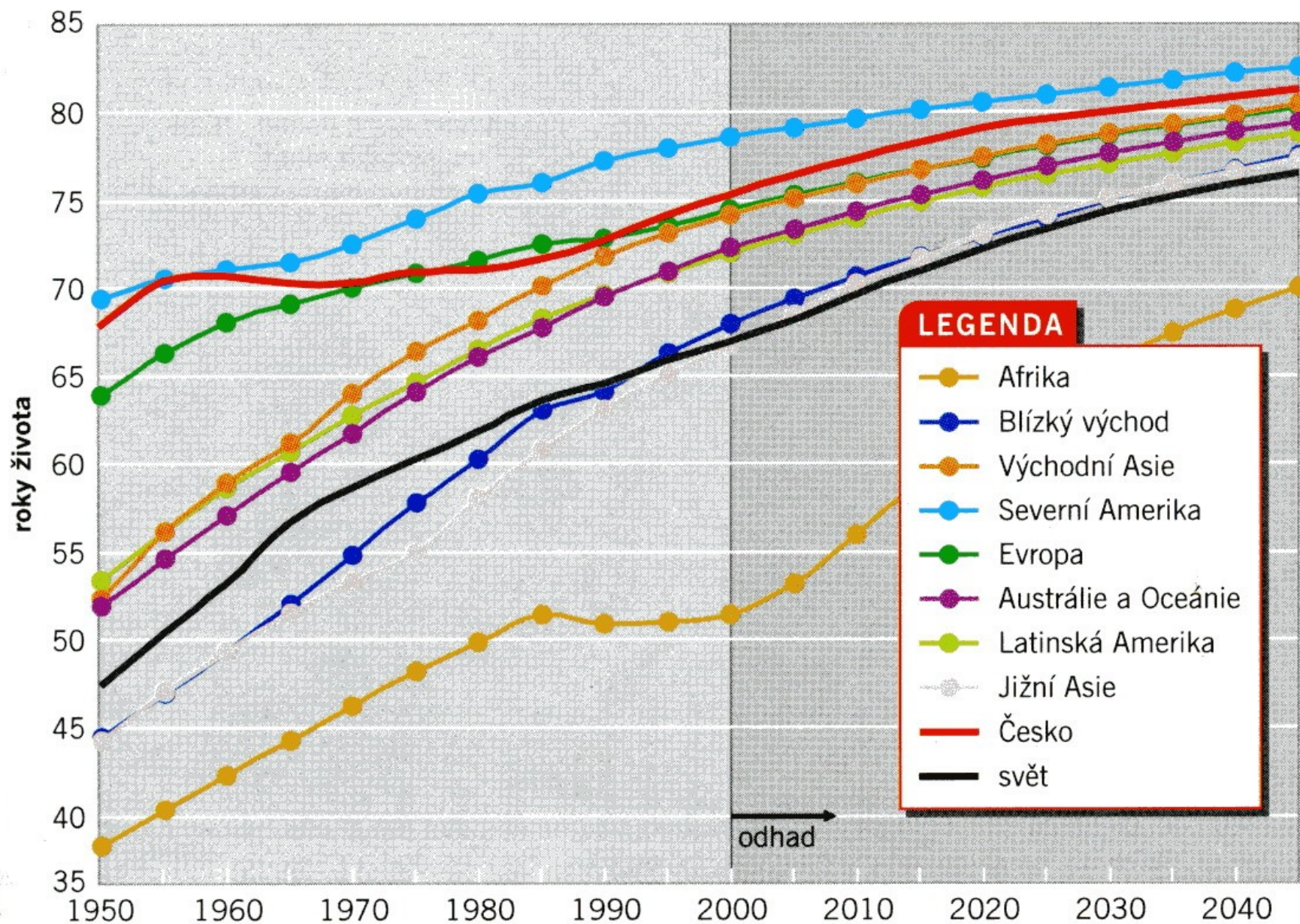
Naděje na dožití

- = střední délka života.
- Vyjadřuje počet roků, který v průměru ještě prožije osoba právě x-letá za předpokladu, že po celou dobu jejího dalšího života se nezmění řád vymírání, zjištěný úmrtnostní tabulkou, zkonstruovanou pro daný kalendářní rok nebo jiné (zpravidla delší) období.
- Říká, kolika let by se člověk určitého věku dožil, pokud by úroveň a struktura úmrtnosti zůstala stejná jako v daném roce.
- Ukazatel se nejčastěji používá ve formě „Střední délka života při narození“ nebo „Naděje dožití při narození“.

Naděje dožití při narození v letech 1950-2015

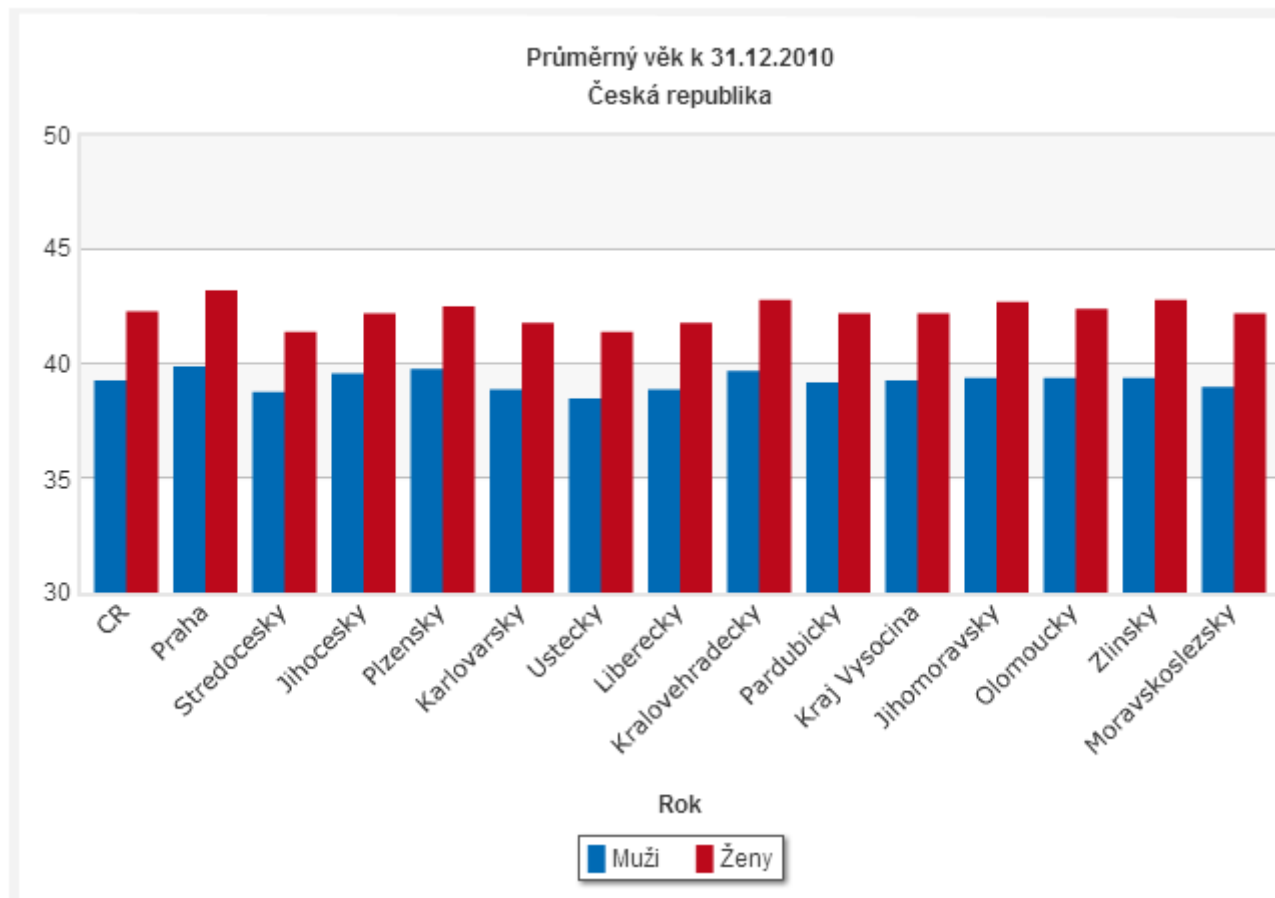

5 VÝVOJ STŘEDNÍ DÉLKY ŽIVOTA PŘI NAROZENÍ

Průměrný věk

- aritmickým průměrem věku všech jedinců v dané populaci (například obyvatel ČR, některého kraje atd.).

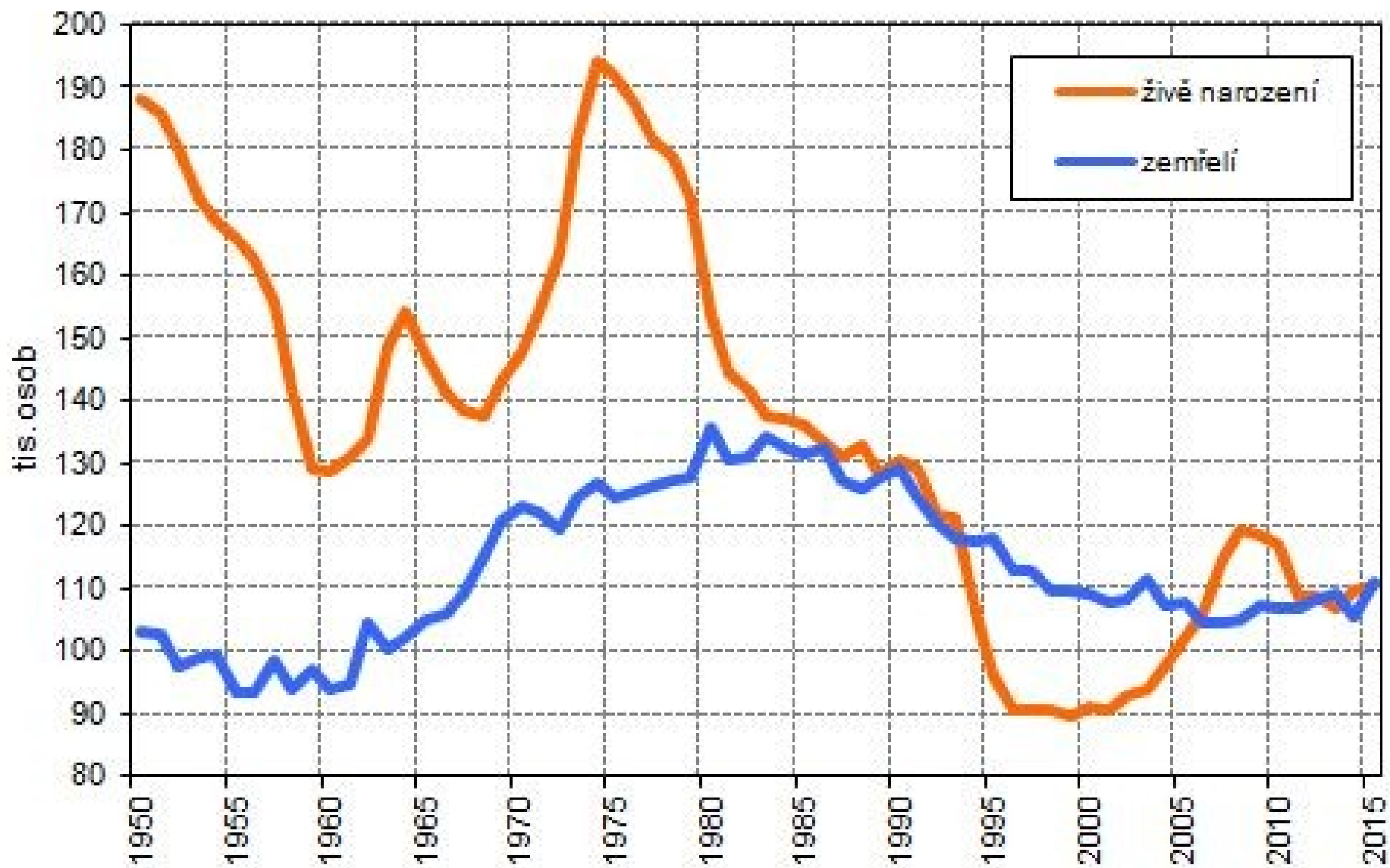
Přirozený přírůstek

- Vyjadřuje rozdíl mezi počtem živě narozených a zemřelých v určité populaci.
- Používá se především relativní ukazatel (na 1000 obyvatel).

$$P_p = \frac{N_z - M}{S} \times 1000$$

- N_z = počet narozených
- M = počet zemřelých
- S = střední stav obyvatelstva

Narození zemělů v letech 1950-2015

Sňatečnost I.

- **Hrubá míra sňatečnosti** – vyjadřuje počet sňatků na 1000 obyvatel středního stavu.

$$S_n = \frac{S_n}{S} \times 1000$$

- S_n = počet sňatků
- S = střední stav obyvatelstva
- **Obecná míra sňatečnosti** - je specifitější ukazatel, který vyjadřuje počet sňatků osob ve věku 16–49 let vztažený k počtu sňatkuschopných osob (*což jsou všichni svobodní, rozvedení a ovdovělí*) ve stejné věkové kategorii (*tj. 16–49*).

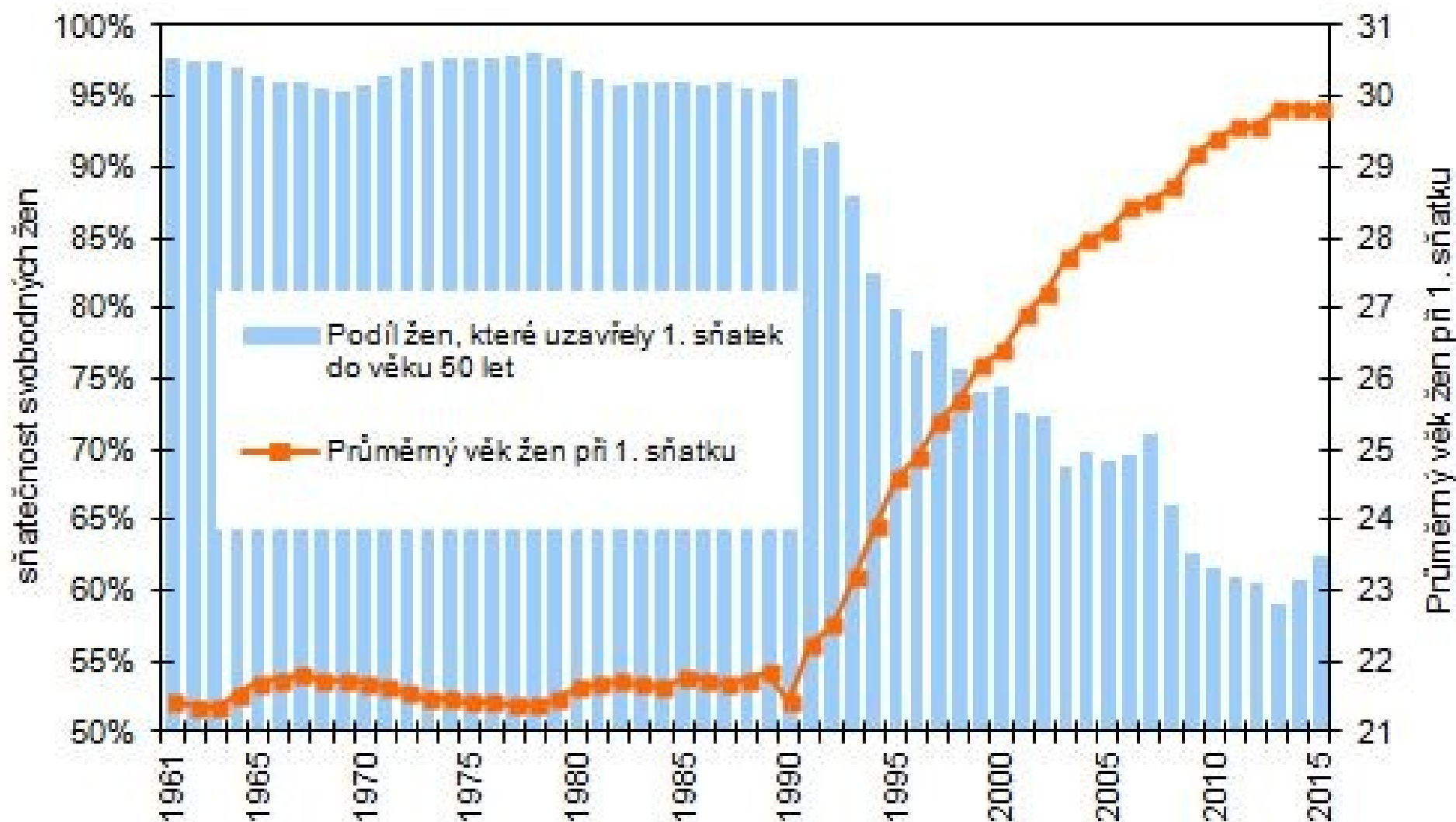
Specifická sňatečnost

- **Míra sňatečnosti svobodných** - počet sňatků svobodných ve věku x (příp. pěti, či desetileté věkové skupině) vztažený k počtu svobodných osob (středního stavu) v daném věku (příp. dané věkové skupině) obvykle ve sledovaném roce.
- **Redukovaná míra sňatečnosti** - počet sňatků svobodných ve věku x (příp. pěti, či desetileté věkové skupině) vztažený k počtu osob (středního stavu) bez ohledu na rodinný stav v daném věku (příp. dané věkové skupině) obvykle ve sledovaném roce.
- **Úhrnná sňatečnost** - úhrn měr redukované sňatečnosti, udává průměrný počet sňatků na 100 osob. Na rozdíl od hrubé míry úmrtnosti, je tento ukazatel vhodný k mezinárodnímu srovnání. Počítá se z dat různých generací a jeho hodnoty jsou tudíž ovlivněny rozdílným složením sňatků těchto různých generací.

Sňatečnost II.

- Sňatky – monogamie, polyandrie, polygamie.
- Sňat. podle věku, rod. stavu, sezónnosti.
- S. svobodných = **protogamní**.
- S. rozvedených a ovdovělých = **palingamní** (roste podíl v čase).
- Míra homogamie = míra shodnosti partnerů podle sociálních charakteristik snoubenců.
- Míra hypogamie/ hypergamie.

Sňatečnost svobodných žen v letech 1961-2015

Údaje z výpočtu tabulek sňatečnosti svobodných.

Rozvodovost

- **Rozvod** je právním ukončením manželství, uskutečňuje se na základě žádosti a dojde k němu rozhodnutím soudu.
- Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném zavedl rozvod jako jedinou formu právního zániku manželství za života manželů.
- V současnosti nahrazen § 755 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník!
- **Hrubá míra rozvodovosti** – vyjadřuje počet rozvodů na 1000 obyvatel středního stavu.

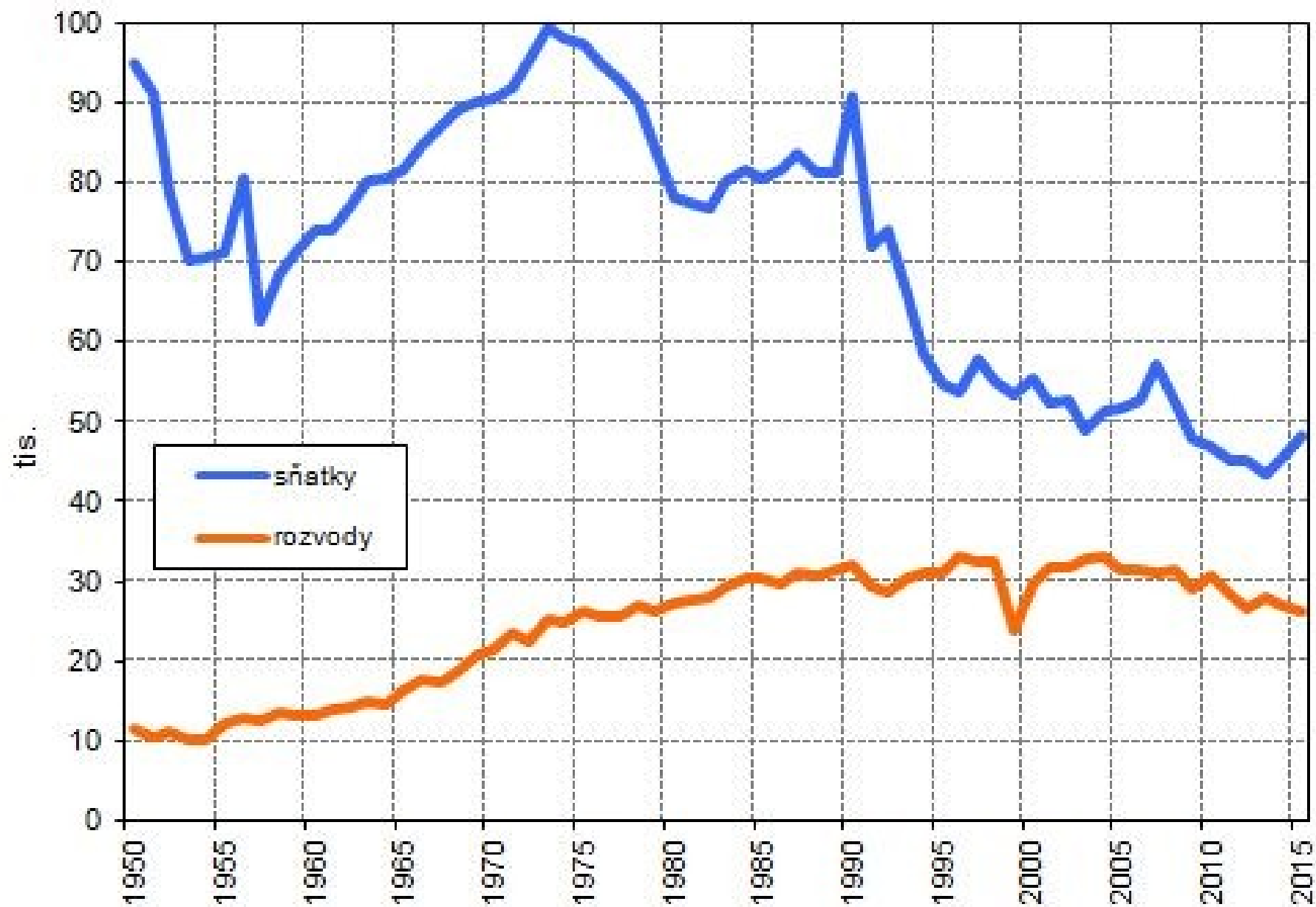
$$R = \frac{R}{S} \times 1000$$

- R = počet rozvodů
- S = střední stav obyvatelstva

Rozvodovost – další ukazatele

- **Míra rozvodovosti manželství** - počet rozvodů dělíme počtem existujících manželství (v praxi počtem vdaných žen).
- **Míra rozvodovosti manželství podle věku** - počet rozvodů ve věku x vztažený ke střednímu stavu osob žijících v manželství v příslušném věku (*vdaných žen, resp. ženatých mužů*).
- **Podíl rozvedených osob** ze všech žijících v jednotlivých věkových skupinách.
- **Úhrnná rozvodovost** - úroveň rozvodovosti manželství, neboli jaký podíl původně uzavřených manželství se rozvede.

Sňatky a rozvody v letech 1950-2015

Potratovost I.

- **Hlavní faktory** ovlivňující úroveň potratovosti:
 - ☞ legislativní ustanovení – zákon č. 372/2011 Sb.
 - ☞ antikoncepce (*dostupnost, rozšíření, metody*)
 - ☞ společenské klima
 - ☞ individuální vlivy (*náboženské přesvědčení, úroveň vzdělání, ekonomická situace*)
 - ☞ reprodukční zdraví populace
- **Hrubá míra potratovosti** – vyjadřuje počet potratů na 1000 obyvatel středního stavu.
- P = počet potratů
- S = střední stav obyvatelstva

$$P = \frac{P}{S} \times 1000$$

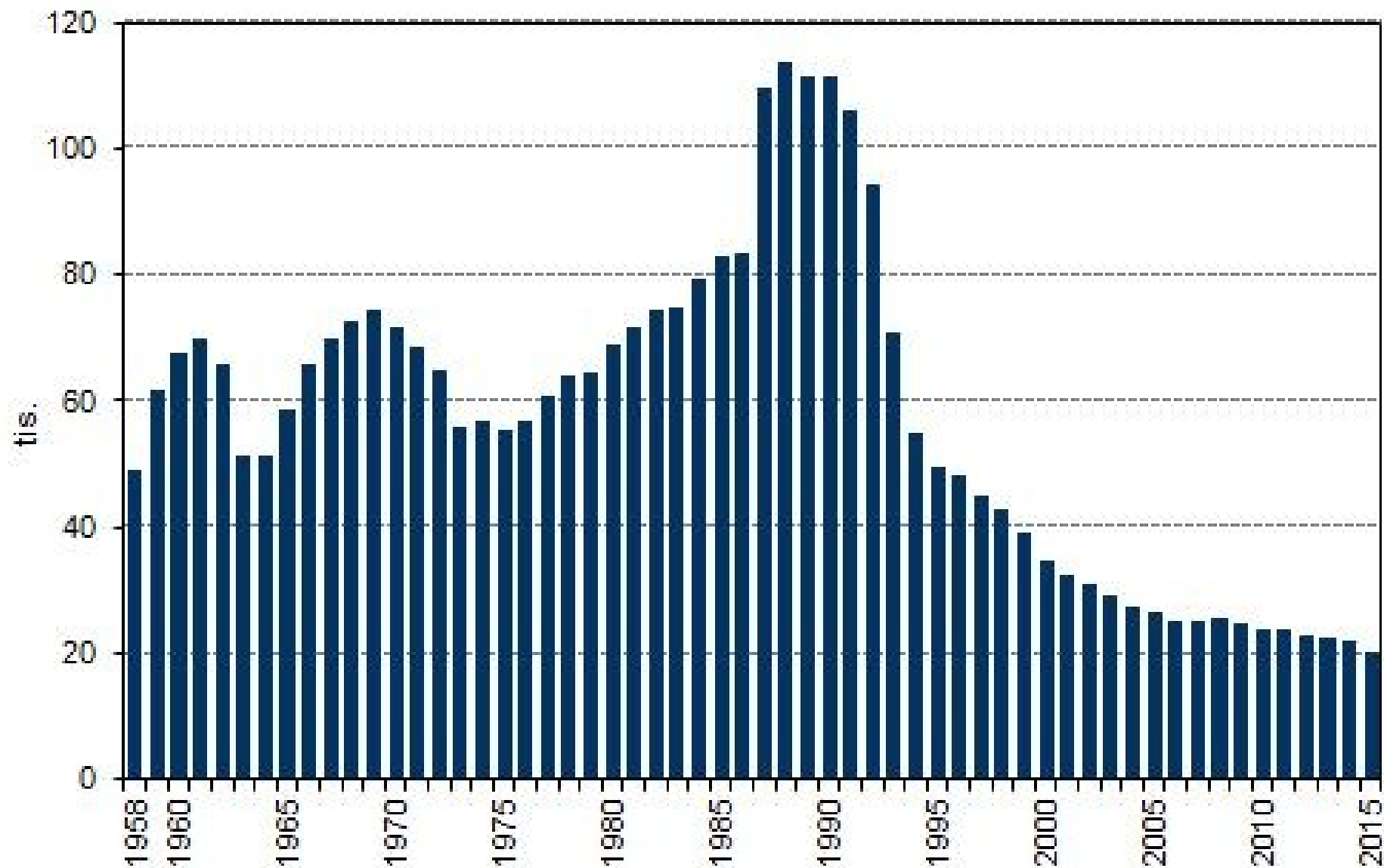
Potrátovost II.

- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách definuje plod po potratu, kterým se rozumí plod, který:
 - po úplném vypuzení nebo vynětí z těla matčina neprojevuje ani jednu ze známek života,
 - současně jeho porodní hmotnost je nižší než 500 g, a pokud ji nelze zjistit,
 - jestliže je těhotenství kratší než 22 týdny.
- Potratem se rozumí též ukončení mimoděložního těhotenství anebo umělé přerušení těhotenství provedené podle zvláštních předpisů.

Další ukazatele

- **Obecná míra potratovosti** – počet potratů na 1000 žen fertilního věku.
- **Míra potratovosti dle věku** (*věkově specifická míra potratovosti*) - počet potratů ve věku x (resp. v dané pěti či desetileté věkové skupině) ke střednímu stavu žen v daném věku (věkové skupině).
- **Úhrnná potratovost** – Součet jednotlivých měr potratovosti podle věku dává dohromady průměrný počet potratů na jednu ženu v jejím reprodukčním období.

Umělá přerušeni těhotenství v letech 1958-2015

Mechanický pohyb I.

- = mobilita
 - Změna v zařazení jedince v nějakém systému určených jednotek (útvary).
 - Sociální mobilita (profesní, sociální, kulturní skupiny).
 - Prostorová mobilita (prostorové – regionální struktury).
1. Periodicita a délka trvání: a) trvalé b) dočasné (denní, týdenní, měsíční, sezónní).
 2. Směr pohybu: koncentrační, dekoncentrační, neutrální.
 3. Organizace pohybu: živelný, plánovaný, řetězová migrace.

Mechanický pohyb II.

- **Mechanický pohyb** obyvatelstva nebo také prostorová, regionální či geografická mobilita obyvatelstva zahrnuje všechny typy přemísťování (změny lokalizace) člověka.

4 Typy:

- ▣ Migrace (stěhování) obyvatelstva
 - ▣ Dočasné změny pobytu (sezónní migrace)
 - ▣ Dojíždka do zaměstnání
 - ▣ Nepravidelné dočasné pohyby obyvatelstva
- Migrace – dvojsměrný pohyb obyvatel.

Mechanický pohyb III.

- Příčiny a motivace: ekonomické a mimoekonomické (politické, kulturní, náboženské, environmentální...), push a pull faktory.
- Početnost skupin: individuální, skupinové, masové.
- Prostorový průběh: přímé, po etapách, hierarchický charakter.
- Vnitřní a vnější (zahraniční) – rozdíl v metodikách zjišťování, spolehlivosti dat, způsobech evidence, různá kvalita dat a jejich problematická srovnatelnost!

Vnitřní migrace

- Registruje se v ČR od r. 1950.
- Hlášení o stěhování.
- Čtvrtletní publikace v Pohybech obyvatelstva.
- Stěhování přes hranice obcí a v Praze přes hranice urbanistických obvodů.

Měsíc _____ 200 _____

Registrováno
ČSÚ ČV 29/04
ze dne 12.5.2003
IKF 495002

		(vyplňuje ČSÚ)									01
Datum narození	den, měsíc, rok										02
Rodné číslo											03
Datum přihlášení k pobytu	den, měsíc, rok					2	0	0			04
Pohlaví 1-mužské 2-ženské											05
Stav 1-svobodný(á) 2-ženatý, vdaná 3-rozvedený(á) 4-ovdovělý(á)											06
Státní obč. (uveďte slovy) _____ (kóduje ČSÚ)											07
Nejvyšší vzdělání 1-základní 2-střední bez maturity											08
(od 15 let věku) 3-střední s maturitou 4-vysokoškolské											
Důvod stěhování (uveďte jeden hlavní důvod)											09
1-změna pracoviště 2-přiblížení k pracovišti 3-učení, studium											
4-zdravotní důvody 5-sňatek 6-rozvod 7-bytové důvody											
8-následování rodinného příslušníka 9-jiný důvod											
Předchozí trvalé bydliště okres _____											
obec _____											
ulice, č.p. _____											
Stát (u přistěhovaných z ciziny)											
(kóduje ČSÚ)		C	Z								10-11
											12
Nové trvalé bydliště okres _____											
obec _____											
ulice, č.p. _____											
Stát (u vystěhovaných do ciziny)											
(kóduje ČSÚ)		C	Z								13-14
											15

Vyplňte čísla všechny rubriky s výjimkou těch, které vyplňuje ČSÚ.

Vytečkované řádky vyplňte čitelně slovy.

Další pokyny pro vyplnění jsou uvedeny na zadní straně hlášení.

Pokyny pro vyplnění Hlášení o stěhování (Obyv 5-12)

K tomuto statistickému zjišťování, které je součástí Programu statistických zjišťování na rok 2004, je zpravodajská jednotka povinna ze zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů, poskytnout všechny požadované údaje. Ochrana individuálních dat je zaručena zákonem.

Zpravodajskými jednotkami, odpovídajícími za hlášení o stěhování (Obyv 5-12) jsou:

- ohlašovny pobytu pro případy stěhování občanů ČR z obce do obce na území ČR nebo stěhování občanů ČR z a do ciziny
- okresní úřadovny cizinecké a pohraniční policie ČR pro případy vnitřního i zahraničního stěhování cizinců a osob bez státního občanství

Za občany ČR vyhotovuje hlášení Obyv 5-12 ohlašovna pobytu v obci, do níž se občan přistěhoval z jiné obce v ČR nebo z ciziny, a ve které se hlásí k trvalému pobytu podle zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech, ve znění pozdějších předpisů. Za občany, kteří se dlouhodobě stěhují mimo ČR, vyhotovuje hlášení ohlašovna pobytu v obci, kde měl občan ČR trvalé bydliště při odevzdání občanského průkazu do úschovy podle stejného zákona před vystěhováním do ciziny.

Za cizince - s povolením k trvalému pobytu na území ČR,
- s vízem nad 90 dní,
- s azylem na území ČR,

který **se stěhuje v rámci ČR** do jiné obce (nebo v rámci Prahy), vyhotovuje hlášení Obyv 5-12 okresní úřadovna cizinecké policie příslušná okresu přistěhování.

Ostatní případy stěhování cizinců (přistěhování do ČR u osob s povolením k trvalému pobytu a osob pobývajících v ČR na víza nad 90 dní; udělení azylu; faktické vystěhování z ČR; ukončení platnosti víza bez jeho následného prodloužení nebo získání nového - "úřední vystěhování") a také informace o získání občanství ČR jsou ČSÚ zasílány prostřednictvím automaticky generované exportní dávky měsíčně každou okresní úřadovnou cizinecké policie prostřednictvím příslušné Krajské správy cizinecké policie a Krajské reprezentace ČSÚ.

Podrobnosti obou typů vykazování stěhování cizinců řeší příslušné interní pokyny orgánů služby cizinecké a pohraniční policie.

Hlášení musí být vyhotoveno za všechny osoby, tedy i za děti mladší 15 let a osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům nebo jinak nezpůsobilé.

Zpravodajská jednotka může požádat občany, aby hlášení za sebe a své rodinné příslušníky vyplnili sami, nemůže to však od občanů vyžadovat.

Soubor hlášení Obyv 5-12 za kalendářní měsíc zašle zpravodajská jednotka první pracovní den následujícího měsíce na adresu:

ČSÚ - Odbor gesčního zpracování Praha, oddělení zpracování demografie
Na padesátém 81
100 82 Praha 10

Nenastal-li v kalendářním měsíci žádný případ stěhování, zašle zpravodajská jednotka tiskopis Negativní hlášení pro statistiku mechanického pohybu obyvatelstva čtvrtletně, vždy za příslušné měsíce daného čtvrtletí a to:

- v dubnu za leden, únor, březen
- v červenci za duben, květen, červen
- v říjnu za červenec, srpen, září
- v lednu následujícího roku za říjen, listopad, prosinec.

Vnější (mezinárodní) migrace

- Příčiny migrací se mění v čase, obecně roste význam ekonomických, ekologických a politických příčin
- Sociálními, psychologickými a ekonomickými příčinami migrací se zabývá BEHAVOIRALNÍ GEOGRAFIE.
- Důsledky migrací: mění se celosvětové rozmístění obyvv., jeho struktura.
- Rozdílný dopad pro imigrační a emigrační oblast (demografický, ekonomický).
- Organizace a servery zabývající se migracemi: UN.org/popin, IOM.int, IOM.cz, UNHCR.ch, cizinci.cz, migraceonline.cz.

Významné migrace

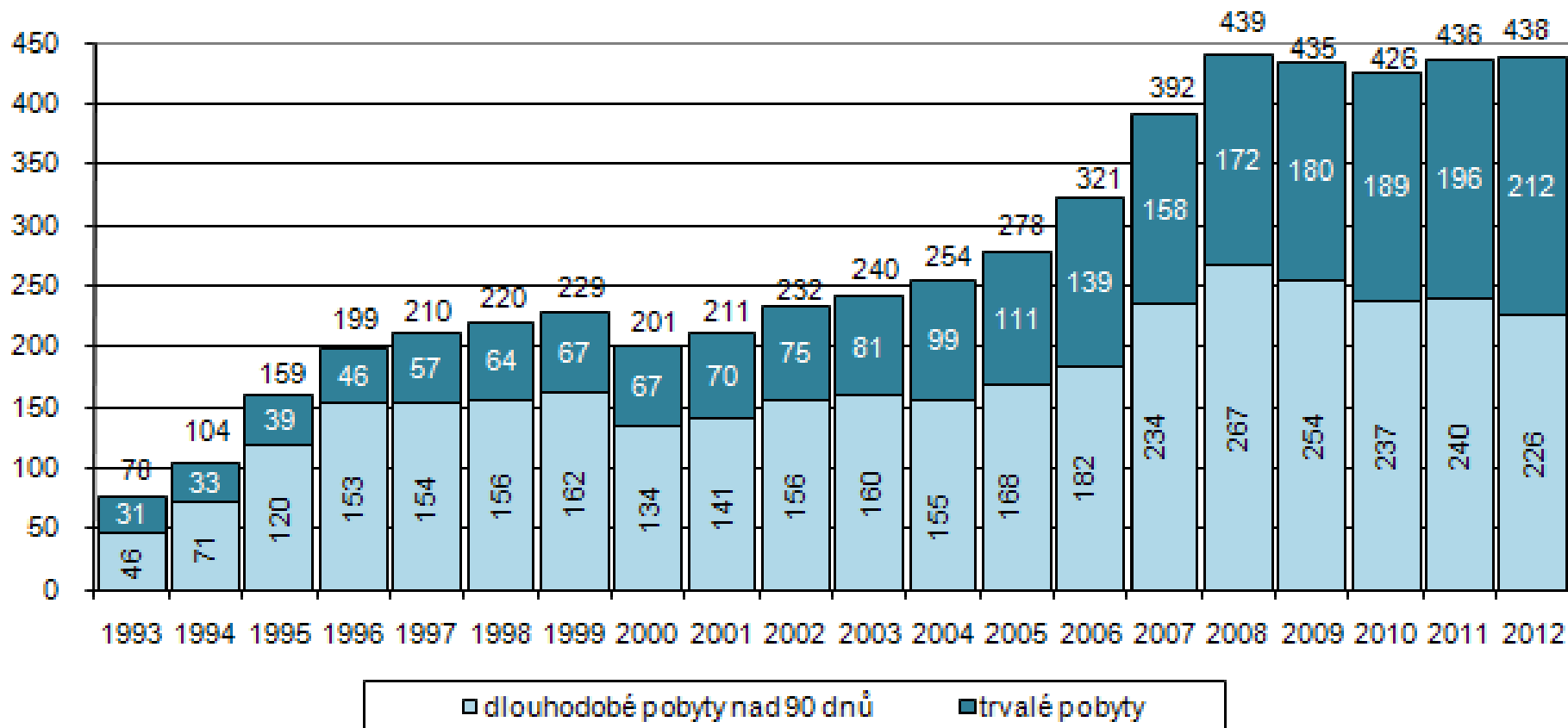
- Stěhování národů (5.–6. st.).
- Emigrace do zámoří – 1820–1959 imigrovalo do USA 41,5 mil. obyvatel, do Kanady 1851–1957 asi 7,5 mil. osob.
- Mezikontinentální pohyb černochoů z Afriky do Ameriky (1520–1850) – 10–20 mil. obyvatel.
- V letech 1840–1947 emigrovalo z Číny asi 12 mil. osob, především do Thajska, Malajsie, Indonésie, Singapuru a Vietnamu.
- Vytvoření Izraele = 1,2 mil. palestinských uprchlíků.
- Přes třicet milionů lidí bylo vysídleno nebo zlikvidováno během druhé světové války.
- V poválečném období vysídlení asi deseti milionů Němců z východní Evropy.
- Masová nucená migrace následovala rozdělení Indie a Pákistánu, které si vynutilo přesuny téměř 18 milionů lidí.
- V osmdesátých a devadesátých letech - vlny migrace v Somálsku a Etiopii (občanská válka a sucha), v „Kurdistánu“ (z Iráku do Turecka a Iránu), v Jugoslávii.
- Významné jsou také pracovní migrace (SRN, Turecko, Arabské státy) v 70. letech.
- Uprchlická krize 2011–2015.

Přistěhovalí

- osoba, jenž se přistěhovala do určité územní jednotky (obec, město, kraj, ČR).
- Nutná změna trvalého bydliště!!!!!!
- = imigrace

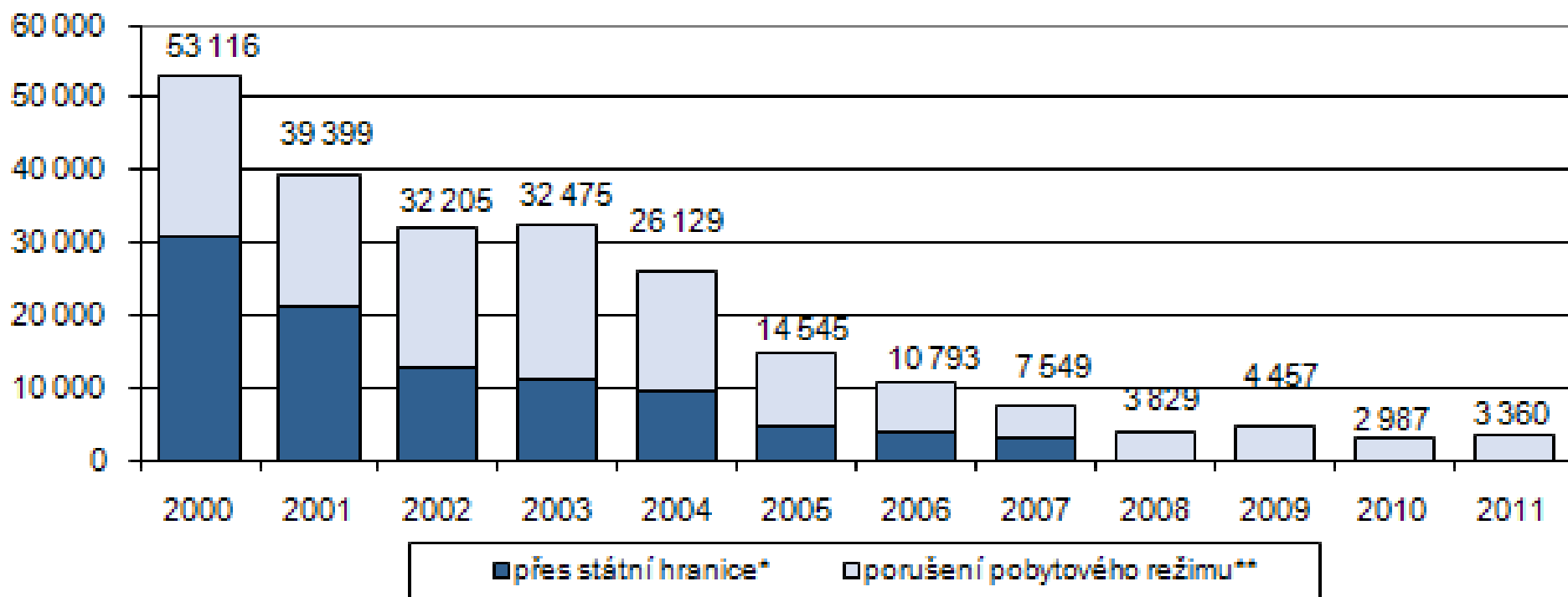
Vývoj počtu cizinců s pobyty trvalými a dlouhodobými pobyty nad 90 dní v ČR 1993 - 2012 (31. 12.) (Pramen: ŘS ČR)

Tisíce

Nelegální migrace cizinců v letech 2000-2011

Počet osob

Vystěhováání

- osoba, jenž se vystěhovala z určité územní jednotky (obec, město, kraj, ČR).
- Nutná změna trvalého bydliště!!!!!!
- = emigrace

Další pojmy

- **Reemigrace** – návrat emigrujících obyvatel do původního prostoru.
- **Repatriace** – přestěhování obyvatel do těch prostorů, z kterých se násilně nebo dobrovolně vystěhovali. Připravená a organizovaná, může být dobrovolná nebo vynucená.

Základní ukazatele

- **Hrubá migrace** (objem migrace) – suma osob, které se zúčastňují migrace v určité územní jednotce.
 - hrubá emigrace (suma všech emigrantů)
 - hrubá imigraci (suma všech imigrantů)

- **Intenzita migračního obratu**

$$IMO = \frac{M}{S}$$

- M = všichni migranti (emigranti + imigranti)
- S = střední stav obyvatelstva

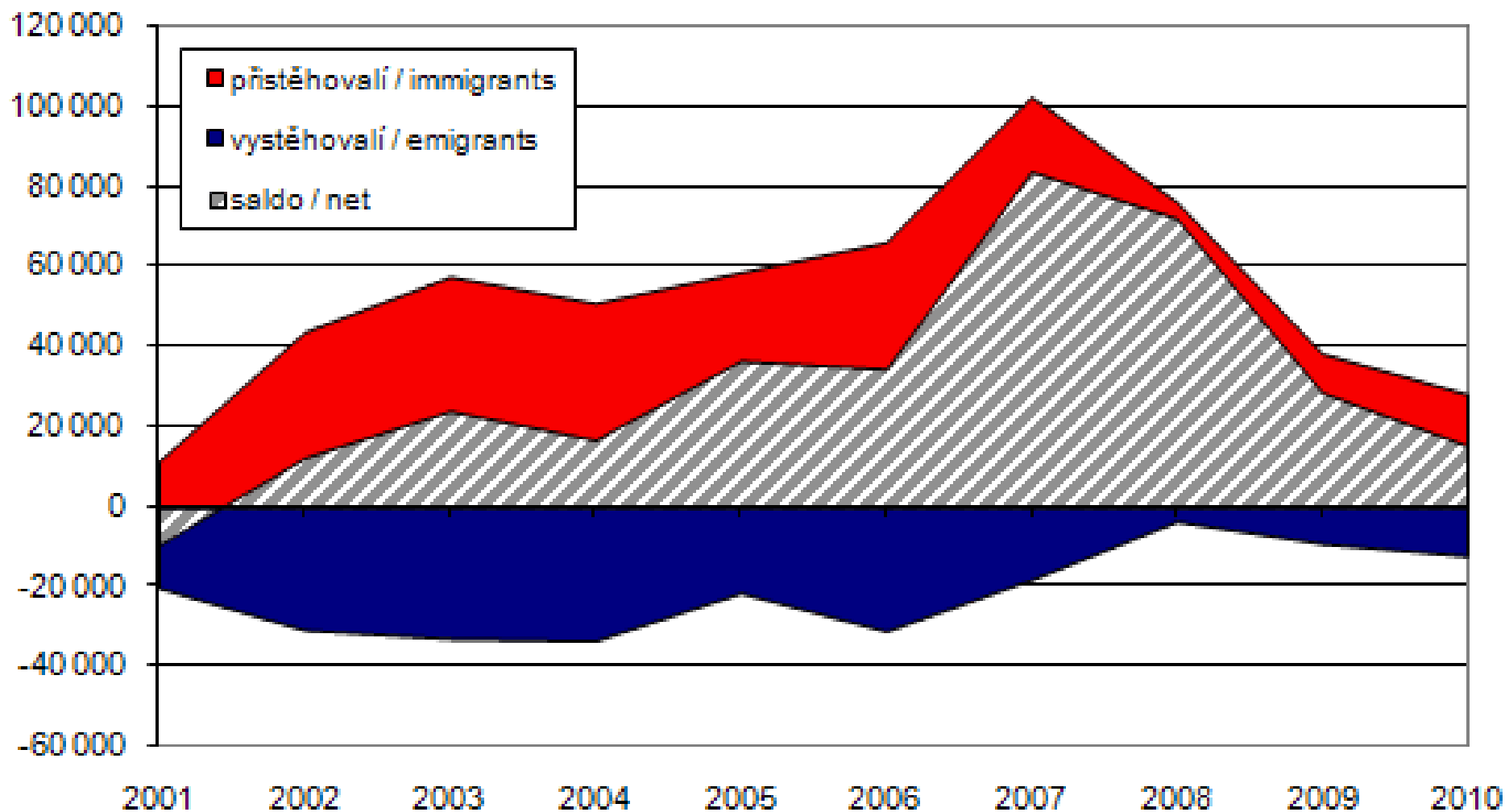
Migrační saldo

- Rozdíl mezi počtem imigrantů a emigrantů.
- Kladné hodnoty znamenají, že území získává obyvatele migrací, záporné nám indikují, že migrací obyvatele ztrácí.

- $MS = I - E$
- I = imigranti
- E = emigranti

Zahraniční stěhování cizinců v letech 2001-2010

External migration of foreigners; 2001-2010

Současné trendy migrace

- Poč. 21 století žilo mimo svoji mateřskou zemi na světě 175 mil. lidí.
- Velmi nerovnoměrně rozmístění – 1/2 ve vyspělých a 1/2 v rozvojových zemích (jenom v zemích G7 1/3!), v zemích západní Evropy cca 20 milionů.
- Ročně jich přibývá 2–4 miliony, podíl migrantů na celkovém obyvatel Země asi 2 %.
- Většinu tvoří ekonomičtí migranti, ale 30 milionů jsou uprchlíci (podle Ženevské konvence).

Příčiny a důsledky migrace

- Tradiční rozdělení na bohatý Sever a chudý Jih a prohlubování těchto rozdílů v čase.
- Ekologické faktory, mnohde „demografický tlak“.
- Politická nestabilita, konflikty a spory.
- Psychologické aspekty (modernizace společnosti, snaha poznávat nové ...).
- Vliv na cílovou populaci: na politické, ekonomické, sociální, demografické a kulturní prostředí.
- „není nic trvalejšího, než dočasná pracovní migrace“ (*Martin, 1994*)
- Díky procesu globalizace vyvstává potřeba koordinovat migrační politiku na nadnárodní, kontinentální úrovni.

Evropa

Rozdělení Evropy na regiony s výrazně odlišným migračním chováním:

- Země bývalé Jugoslávie, kromě Slovinska.
- Západní Evropa.
- Země Visegrádu, Slovinsko a Pobaltí.
- Ostatní postkomunistické země včetně býv. SSSR.
- Rusko.

Jak na migraci?

<https://www.youtube.com/watch?v=Q9OHapuhzs4>

Integrace cizinců

- **Multikulturní** – Švédsko, Austrálie, Kanada – „všem stejná práva ve všech sférách“ – cizinci zůstávají i po několik generací neasimilováni.
- **Diskriminační („differential exclusion“)** – Německo, Švýcarsko, Rakousko atd. – začlenění imigrantů do urč. společenské sféry (trh práce), ale znemožnění získání občanství, participace na veřejném životě.
- **Asimilační model** – Francie – příliš se neosvědčil – proces jednostranné adaptace.

Další druhy migrace

- Dojíždka – za prací, do škol, za službami, za kulturou atd.
- Evidence v rámci SLDB od r. 1961 u pracovní doj. a doj. do škol.
- Doj. za službami, za rekreací... – výběrová šetření.
- Nepravidelné pohyby: hlavně cestovní ruch.
- Komplexní pohled: přechod od relativně nevratným k přechodným formám.

Celkový pohyb obyvatelstva

- Výsledek přirozeného a mechanického pohybu.
- Charakteristika krátkodobého i dlouhodobého vývoje populace, použití v prognózách vývoje obyvatelstva.
- *Celkový přírůstek* nebo *úbytek* obyvatelstva se skládá z **přirozeného přírůstku** a **migračního salda** dané územní jednotky v určitém časovém období.

celkový přírůstek = porodnost – úmrtnost + imigrace – emigrace

Celkový pohyb obyvatelstva

- Relativní údaj na 1000 obyvatel středního stavu:

$$P_p = \frac{(N_z - M) + (I - E)}{S} \times 1000$$

- N_z = porodnost
- M = úmrtnost
- I = imigrace
- E = emigrace
- S = střední stav obyvatelstva

Struktura obyvatel

Struktura obyvatel

- Ukazatelé statické x dynamické.
- Uplatnění při populačních prognózách.
- Používá velké množství různých znaků a analytických i interpretačních technik.

Dělení dle:

- 1. biologické znaky** (struktura obyvatelstva podle pohlaví, věku, zdravotního stavu, rodinného stavu apod.);
- 2. ekonomické znaky** (struktura podle ekonomické aktivity, povolání a zaměstnání, sociální struktura apod.);
- 3. kulturní znaky** (struktura podle vzdělání, národnosti, jazyková, religiózní struktura apod.).

Struktura obyvatel dle biologických znaků

Struktura obyvatel dle pohlaví I.

- Na základě struktury podle pohlaví se sestavují specifické ukazatele pro vyjádření mnoha procesů (např. úmrtnosti, plodnosti, sňatečnosti atd.) a používají se i při konstrukci měr reprodukce, úmrtnostních tabulek a dalších demografických modelů.
- Vyjadřuje dvěma způsoby – feminita a maskulinita.
- Muži tvoří cca 50,2 % a ženy 49,8 % celosvětové populace.
- Ve většině evropských států, v USA a bývalém SSSR je převaha ženského obyvatelstva, naopak převaha mužů je především v Indii, v některých islámských státech, v Hongkongu a Singapuru.

Struktura obyvatel dle pohlaví II.

- Index feminity (I_f):

$$I_f = \frac{\check{Z}}{M} \times 1000$$

- Ž = počet žen
- M = počet mužů

- Index maskulinity (I_m):

$$I_m = \frac{M}{\check{Z}} \times 1000$$

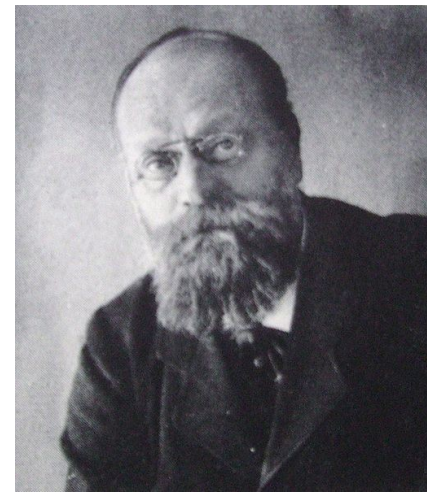
- M = počet mužů
- Ž = počet žen

Struktura obyvatel dle pohlaví III.

- Možnost vztažení také k určité věkové skupině – specifické indexy.
- Větší rozdílnosti v početních podílech mužů a žen vznikají v důsledku působení tří základních faktorů:
 1. rozdílnost v počtu rodičích se chlapců a dívek,
 2. rozdílnost v úmrtnosti mužů a žen,
 3. působení migračních procesů.
- Poměr pohlaví při narození tzv. **sekundární sex ratio** se pohybuje v rozmezí 104–107 chlapců na 100 děvčat.
- Vzhledem k tomu, že ženy se dožívají vyššího věku než muži, dochází především ve vyšších věkových skupinách k výraznější početní převaze žen (feminizaci).

Struktura obyvatel dle věku

- Populaci tak lze rozčlenit na tři základní věkové skupiny:
 1. dětská složka populace (věk 0–14 let)
 2. reprodukční složka populace (věk 15–49 let)
 3. postreprodukční složka populace (věk 50 a více let)
- Klasifikaci věkových struktur provedl švédský demograf **Axel Gustav Sundbärg** (1857–1914) na přelomu 19. a 20. století.
- 15–49 = fertilní věk.

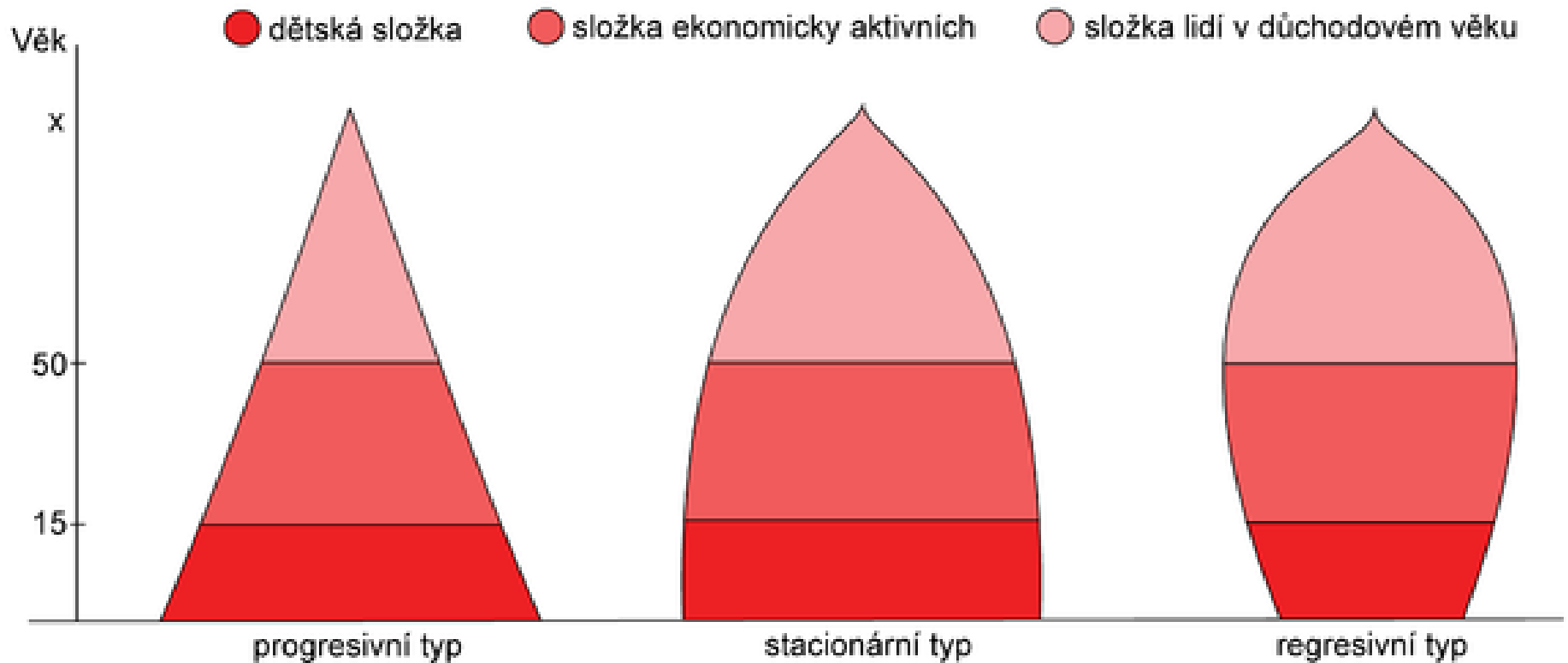
Věková pyramida

- Nejčastěji používaný způsob interpretace věkové struktury obyvatelstva.
- Podstatou věkové pyramidy jsou dva spojené grafy – histogramy četnosti mužů (levá část grafu) a žen (pravá část grafu).
- Na horizontální ose se zobrazuje počet obyvatel a na vertikální věkové kategorie.
- Obvykle se sestavuje pro jednotlivé věkové ročníky obyvatelstva nebo pro pětileté věkové kategorie.
- Mohou nabývat různých tvarů.

Sunbärgova klasifikace

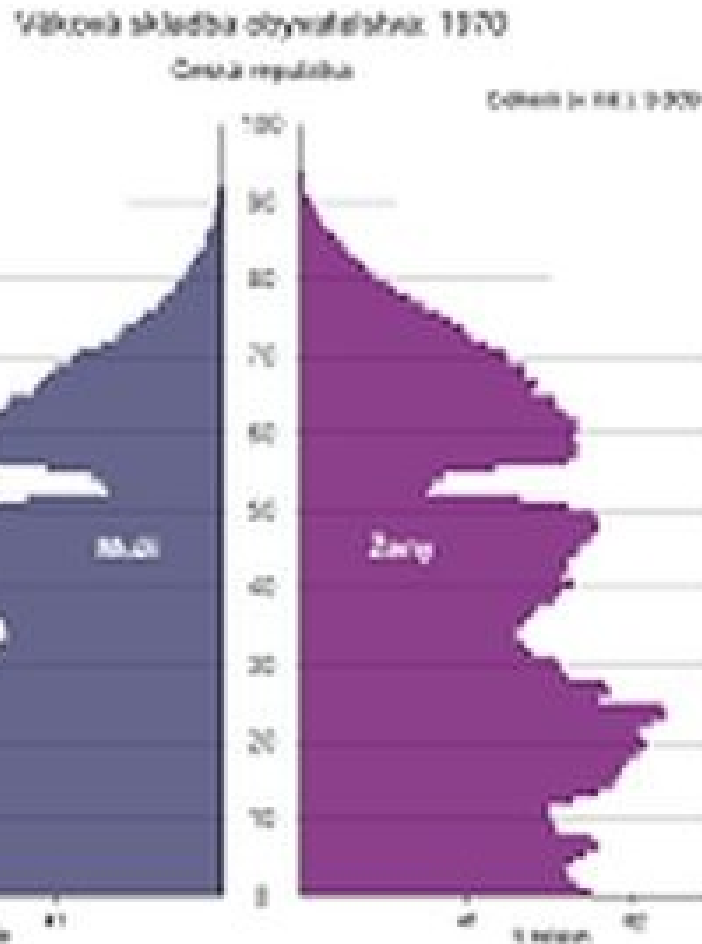
- Podle výše podílu zastoupené dětské či postreprodukční složky v populačním souboru určil tři populační typy:
 1. **Progresivní typ** s výraznou převahou dětské složky (okolo 40%), projevuje širokou základnou pyramidy a předpokládá se rozšířená reprodukce obyvatelstva. Každý další ročník je početnější.
 2. **Stacionární typ**, kde podíly dětské a postreprodukční složky jsou vyrovnány.
 3. **Regresivní typ**, kde složka postreprodukční (okolo 30 %) výrazně převažuje nad zastoupením složky dětské. Pyramida má zúženou základnu, která je důsledkem zmenšování počtu narozených.

Sunbärgova klasifikace

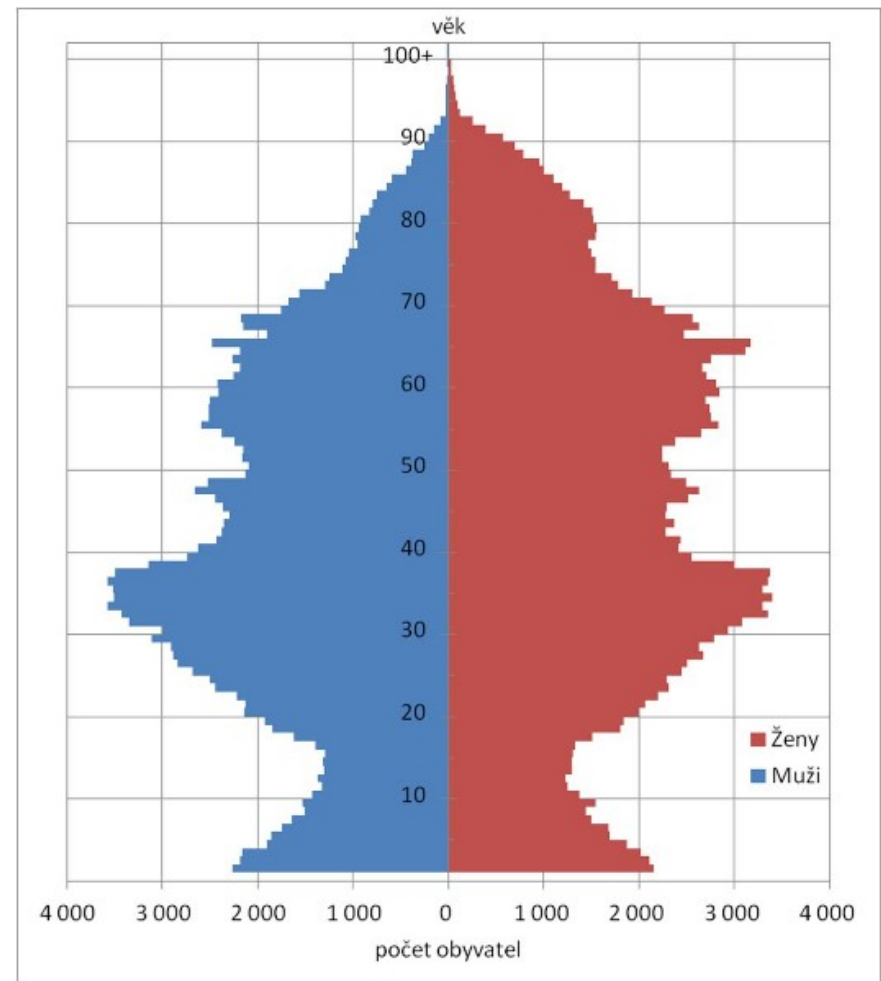

Věkové pyramidy ČR (ČSR)

Česká republika - 1970

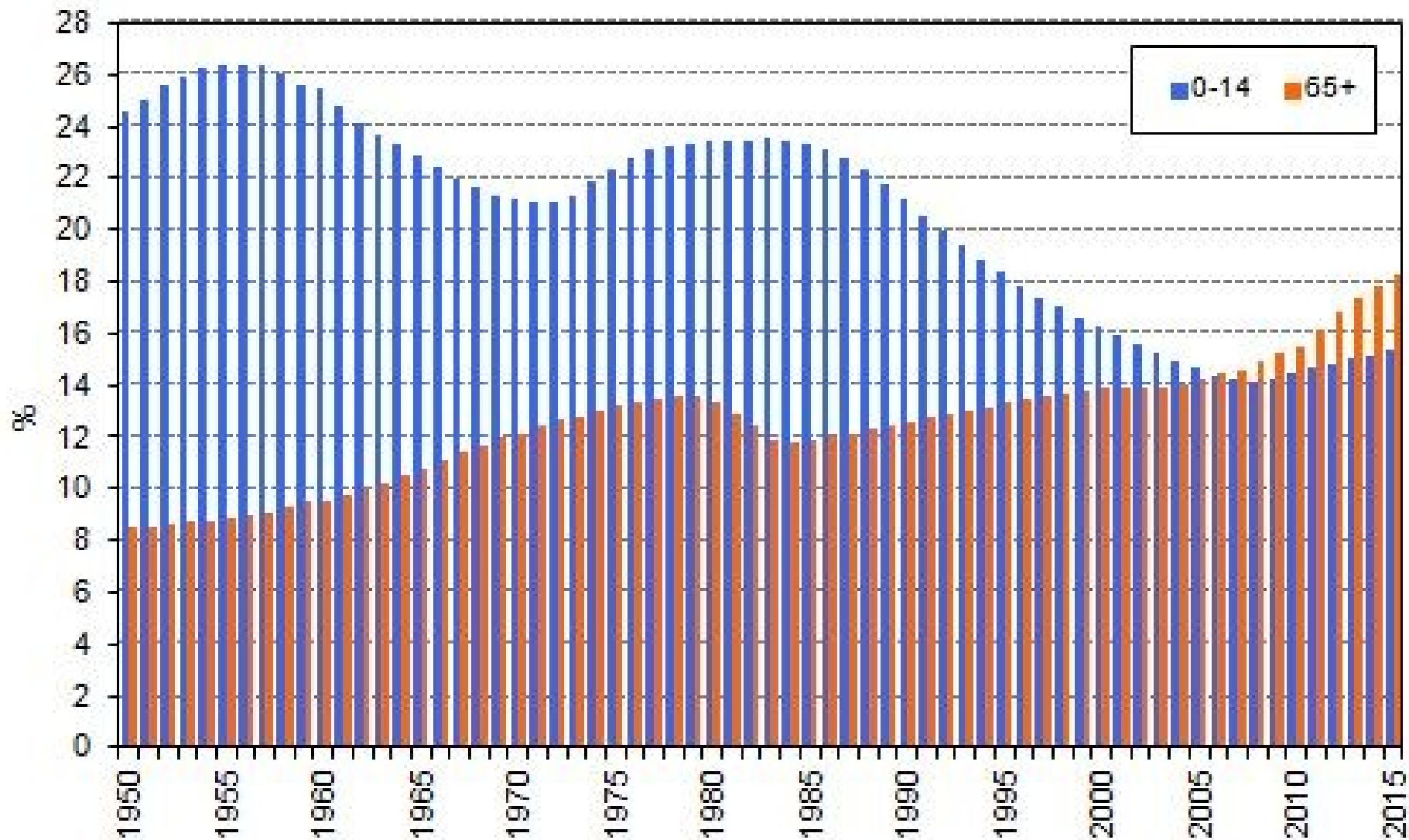
Česká republika - 2014

Demografické stárnutí populace

- Snižování plodnosti žen.
 - Snižování podílu dětské složky v souboru obyvatel.
 - Přibývání obyvatel v postreprodukčním věku.
 - ***Index stáří*** (I_s) – poměr postreprodukční a dětské složky obyvatelstva.
-
- I_s = index stáří
 - P_p = posreprodukční obyvatelstvo
 - P_{0-14} = předreprodukční obyvatelstvo

Podíl obyvatel ve věkové skupině 0-14 a 65 a více let v letech 1950-2015

Základní celosvětové trendy

- Podíl dětské složky činí 30 %.
- V hospodářsky vyspělých zemích světa činí tento podíl pouze 18 %, zatímco pro méně vyspělé země dosahuje hodnoty 33 %.
- V západní, střední a východní Africe převyšuje podíl dětí na celkové populaci 44 %, v zemích západní Evropy naopak dosahuje pouhých 17 %.
- V zemích EU naopak výrazně roste zastoupení obyvatel starších věkových skupin – Itálie 24,1 % a Belgie 22,1 %. Např. ČR měla v roce 2000 18,4 % obyvatel starších 60 let.

Demografické stárnutí populace

Struktura obyvatel dle sociálně-ekonomických znaků

Ekonomická struktura I.

- Mezi nejdůležitější klasifikace obyvatelstva na základě ekonomických znaků patří členění podle **ekonomické aktivity** obyvatelstva.
- **Ekonomicky aktivní obyvatelstvo** – všechny osoby zaměstnané nebo hospodářsky činné, v současnosti nezaměstnané hledající práci, dále ženy na mateřské dovolené, pracující důchodce, pracující studenty a učně, a tzv. osoby zdržené od povolání (např. vojáci základní služby) = **pracovní síla**.
- **Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo** – osoby nezávislé a závislé na živiteli – děti do 15 let, ženy v domácnosti, které nemají žádný zdroj příjmu a také učni a studenti bez příjmu.

Ekonomická struktura II.

- ***Míra ekonomické aktivity*** obyvatelstva:
- Míra ekonomické aktivity vyjadřuje podíl pracovní síly (zaměstnaných a nezaměstnaných) na počtu všech osob starších 15 let.
- K 31. 12. 2015 v ČR 59,4 %.

Ekonomická struktura III.

- **Osoby zaměstnané** – všechny osoby 15-ti leté a starší, které ve sledovaném období (referenční týden) patřily mezi placené zaměstnané (na základě pracovního poměru, dohody o provedení práce resp. pracovní činnosti, případně na základě jiného smluvního vztahu) nebo tzv. sebezaměstnané (pracující ve vlastní firmě, vypomáhající členové domácností a členové produkčních družstev).
- Osoby pracovaly alespoň 1 hodinu za mzdu, plat nebo jinou odměnu.
- Dle definice ILO (Mezinárodní organizace práce)

Ekonomická struktura III.

- **Osoby nezaměstnané** – všechny osoby 15-ti leté a starší, které ve sledovaném období souběžně splňovaly následující podmínky:
 1. byly bez práce, což znamená, že nebyly ani v placeném zaměstnání, ani nebyly sebezaměstnané;
 2. hledaly aktivně práci, čímž se rozumí např. registrace u úřadu práce, nebo jiné zprostředkovatelné práce, případně hledání práce přímo v podnicích, podnikání kroků pro založení vlastní firmy nebo hledání práce jiným způsobem;
 3. byly připraveny k nástupu do práce okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů.

- Dle definice ILO (Mezinárodní organizace práce)

Pracovní síla

- Součet zaměstnaných a nezaměstnaných osob starších 15-ti let.
- **Míra nezaměstnanosti** – procentuální podíl nezaměstnaných na pracovní síle:

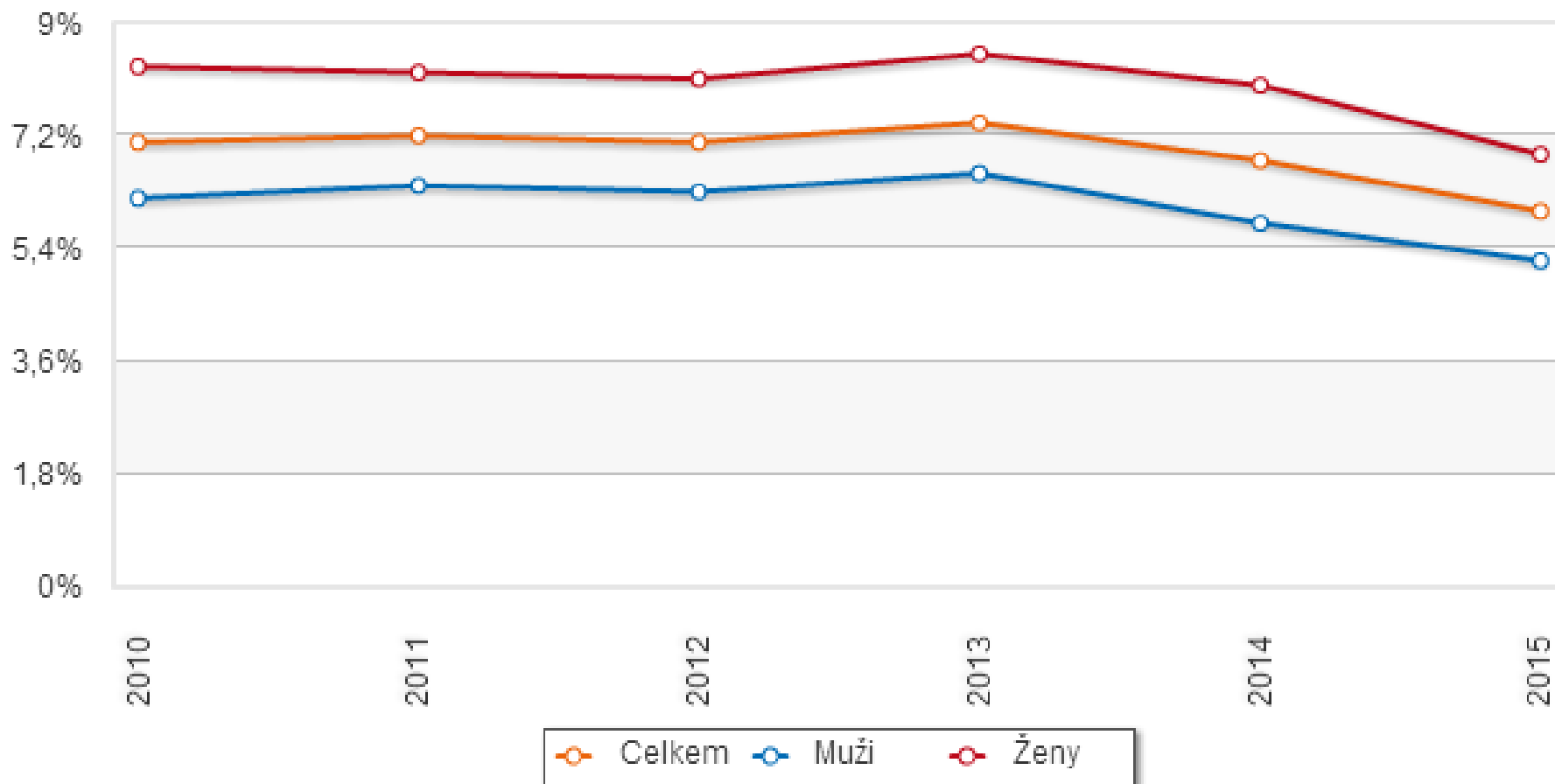
$$R = \frac{U}{L} \times 100$$

- R = míra nezaměstnanosti
- U = počet nezaměstnaných
- L = pracovní síla

Míra nezaměstnanosti I.

- **Obecná míra nezaměstnanosti** – podíl všech nezaměstnaných na veškeré pracovní síle daného území. V ČR 6,0 % (červen 2014).
- **Specifická míra nezaměstnanosti** – např. podle věkových nebo vzdělanostních skupin obyvatelstva určitého území.
- V třídění podle nejvyššího stupně dosaženého vzdělání mají nízkou míru nezaměstnanosti trvale vysokoškoláci (2,7 %) a osoby s úplným středním vzděláním s maturitou (5,2 %). Vysoká míra nezaměstnanosti přetrvává ve skupině osob se základním vzděláním (24,0 %) a mírně nadprůměrná je i v početné skupině osob se středním vzděláním bez maturity vč. vyučených (7,6 %).

Obecná míra nezaměstnanosti časová řada za ČR

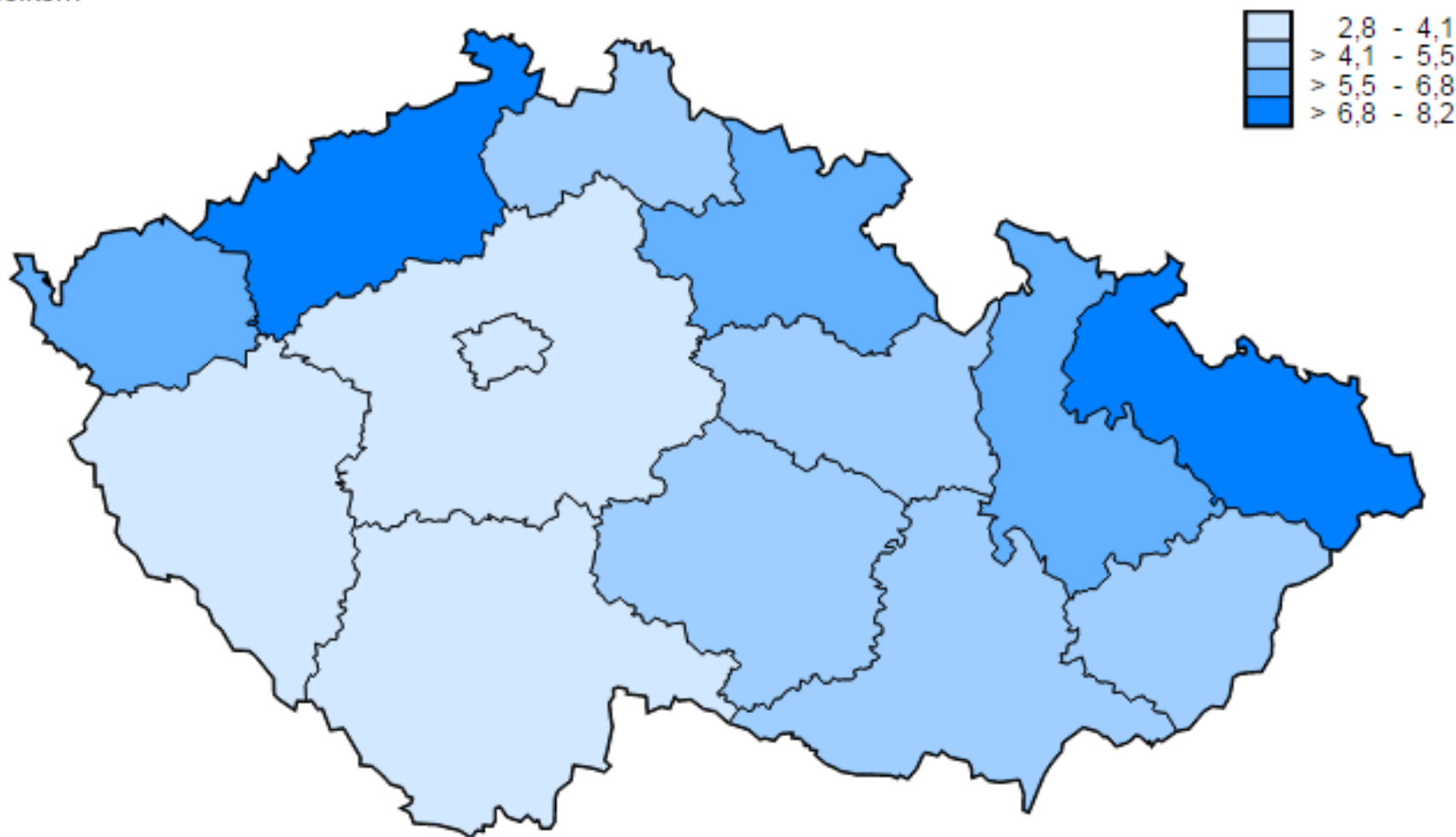
Míra nezaměstnanosti podle VŠPS

Ukazatel	2. čtvrtletí	3. čtvrtletí	4. čtvrtletí	1. čtvrtletí	2. čtvrtletí
	2015	2015	2015	2016	2016
Míra zaměstnanosti (%)	56,4	56,6	56,8	57,0	57,4 ¹
Obecná míra nezaměstnanosti (%)	4,9	4,8	4,5	4,3	3,9 ¹
Míra ekonomické aktivity (%)	59,3	59,5	59,5	59,6	59,8 ¹

Obecná míra nezaměstnanosti v krajích¹

Měřicí jednotka: %

Celkem

Míra nezaměstnanosti II.

- **Registovaná míra nezaměstnanosti** – Čítatel: přesná evidence registrovaných – dosažitelných, neumístěných uchazečů o zaměstnání, občanů ČR a občanů EU (EHP), vedená úřady práce podle bydliště uchazeče ke konci sledovaného měsíce. Jmenovatel: pracovní síla, tj. počet zaměstnaných v národním hospodářství s jediným nebo hlavním zaměstnáním.
- Evidence do 31. 12. 2013!.

$$\frac{\text{dosažitelní uchazeči o zaměstnání evidovaní na ÚP}}{\text{pracovní síla}} * 100$$

Míra nezaměstnanosti III.

- **Registovaná míra nezaměstnanosti** – pozor na změnu metodiky!
- Na základě dohody s ČSÚ MPSV od 1. 1. 2013 eviduje nový ukazatel – **Podíl nezaměstnaných osob**.
- Vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15–64 let ze všech obyvatel ve stejném věku.

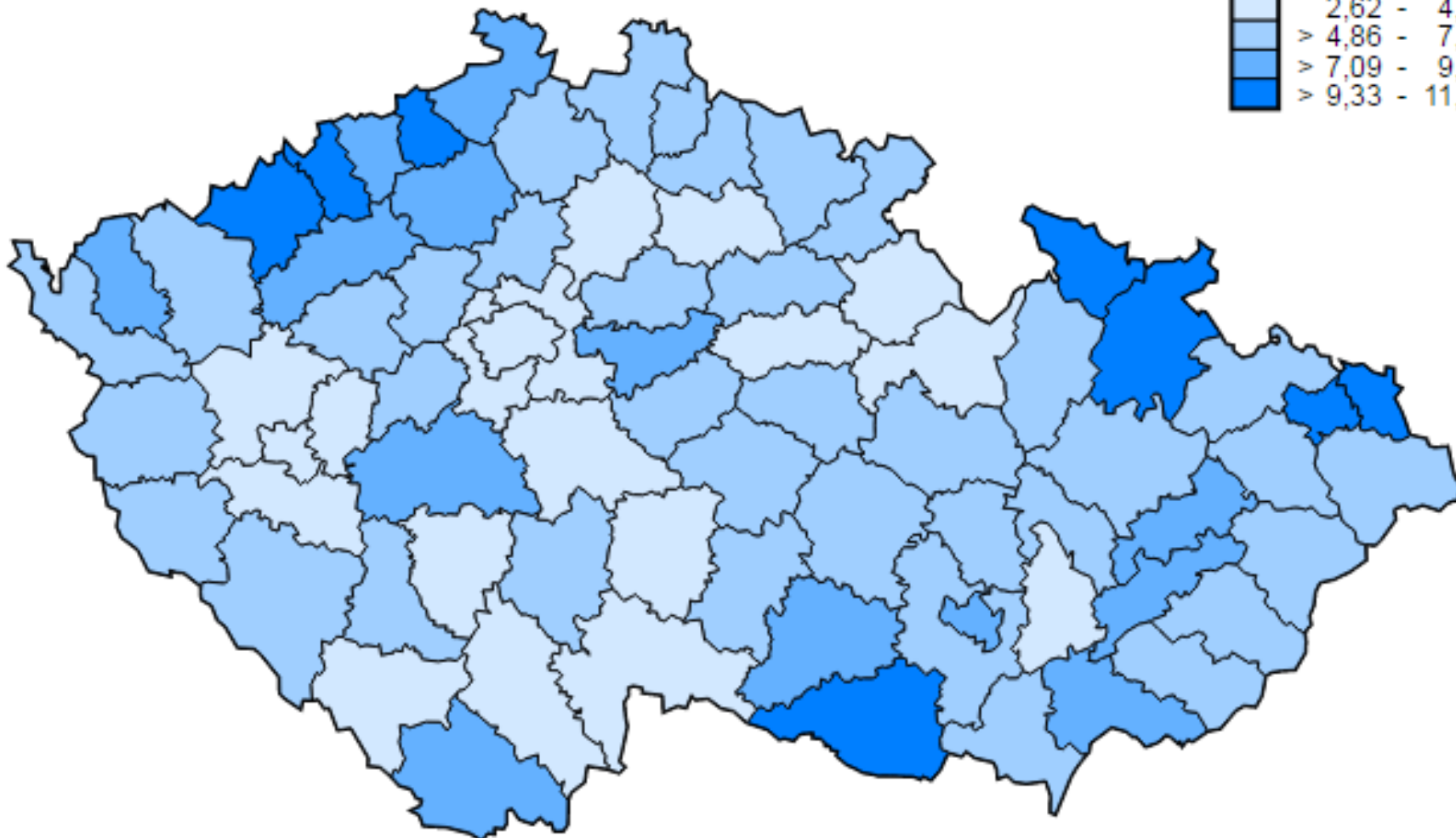
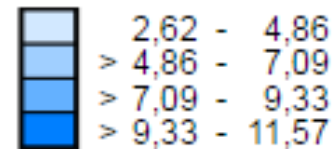
Podíl nezaměstnaných osob

- Důvody pro změnu ukazatele registrované nezaměstnanosti:
 - srovnává dosažitelné uchazeče o zaměstnání s pracovní silou tvořenou kombinací údajů z více zdrojů – dosažitelní uchazeči o zaměstnání z evidence ÚP, zaměstnané osoby z dat Výběrových šetření (VŠPS) ČSÚ,
 - údaje o zaměstnanosti z VŠPS na úrovni okresů nejsou dostatečně reprezentativní, detailní výsledky trpí vyšší chybovostí, pro nižší územní celky zcela chybí,
 - nezanedbatelným důvodem je také srovnávání nebo záměna míry nezaměstnanosti MPSV a VŠPS ČSÚ a jejich nesprávná interpretace.

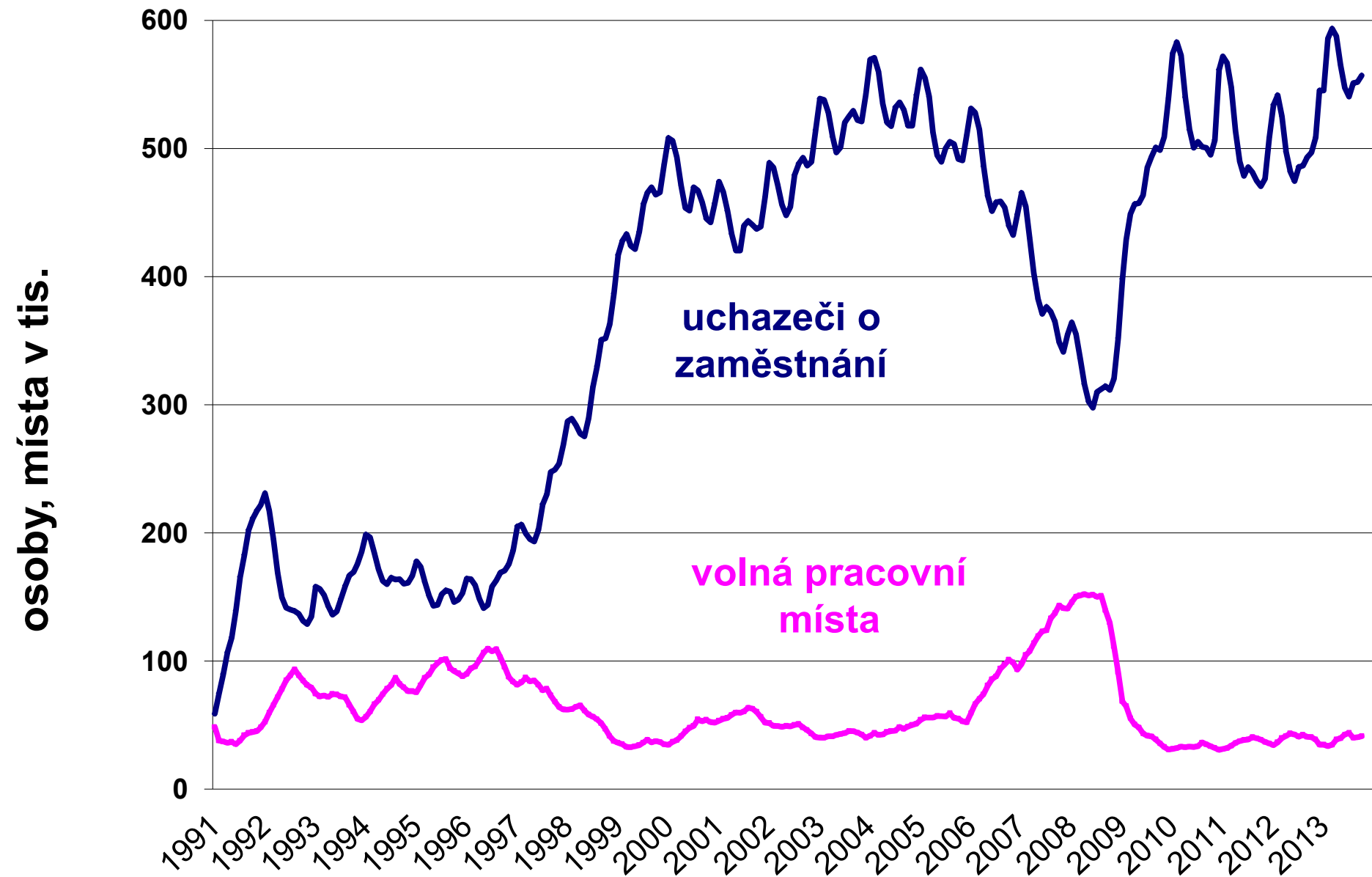
Podíl nezaměstnaných osob (%)¹

ČR, Kraje, Okresy

Období: 31. 12. 2015

Vývoj počtu uchazečů o zaměstnání a volných pracovních míst

Tab. 05.08 Podíl nezaměstnaných osob v České republice podle krajů (stav k 31.12.)

Zdroj dat: Ministerstvo práce a sociálních věcí

(v %)

Území, kraj	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ČR celkem	6,59	5,75	4,49	4,51	7,12	7,40	6,77	7,37	8,17	7,46	6,24
Hl. m. Praha	2,64	2,29	1,80	1,82	3,24	3,61	3,59	4,16	5,14	5,03	4,20
Středočeský	4,69	4,01	3,22	3,43	5,51	6,09	5,62	6,13	6,90	6,38	5,41
Jihočeský	4,92	4,19	3,35	3,65	5,92	6,39	5,81	6,38	7,10	6,20	5,07
Plzeňský	4,94	4,30	3,41	3,98	6,50	6,64	5,75	5,94	6,45	5,70	4,82
Karlovarský	7,92	7,07	5,58	5,82	8,66	8,94	7,98	8,51	9,33	8,21	7,06
Ústecký	11,30	10,20	7,88	7,32	9,87	10,23	9,79	10,47	11,47	10,67	8,91
Liberecký	5,74	5,18	4,35	5,03	8,29	8,06	7,34	7,75	8,46	7,72	6,36
Královéhradecký	5,41	4,73	3,52	3,62	5,96	6,28	5,68	6,55	7,31	6,36	4,96
Pardubický	6,10	5,15	4,01	4,50	7,32	7,45	6,50	7,03	7,45	6,22	5,14
Vysočina	6,02	5,23	4,21	4,72	7,72	8,10	7,16	7,63	8,05	7,35	6,22
Jihomoravský	7,52	6,49	5,15	5,08	8,05	8,45	7,61	8,15	8,94	8,25	7,01
Olomoucký	7,53	6,44	4,81	4,89	8,86	9,08	8,33	8,93	9,79	8,82	7,01
Zlínský	6,55	5,63	4,43	4,53	7,98	7,91	7,00	7,82	8,34	7,36	5,98
Moravskoslezský	10,18	8,98	6,87	6,08	8,88	9,04	8,31	9,18	10,47	9,80	8,56

Podíl nezaměstnaných osob vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let ze všech obyvatel ve stejném věku (v %).

Bohatý Sever x Chudý Jih

- V lidských souborech lze nepochybně nalézat nepřehledné množství nejrůznějších vztahů, souvislostí a studovat jejich funkčnost.
- **Nová funkčnost jakékoliv prostorové struktury bezprostředně souvisí s novou organizací prostoru.**

Současné trendy

- V zemích Bohatého Severu, kde náleží státy G7 a většina zemí OECD jsou ve vztahu k nejchudším zemím světa vytvářeny nerovné podmínky pro řešení ekonomických, sociálních a politických problémů.
- Neexistence volné soutěže a přístupu k „vysokým technologiím“, které jsou v rozhodující míře monopolizovány zeměmi Bohatého severu.
- Suroviny a kreativní lidské zdroje jsou naopak z nejchudších zemí světa odčerpávány.
- Dluhy nejchudších zemí dosáhly výše 2,7 bilionu USD.
- Vynakládání astronomicky vysokých finančních částek na reklamu a zbrojení zemí Bohatého Severu a nedostatek finančních prostředků ke zlepšení vzdělanosti, zdravotního stavu obyvatel a odstranění hladu a bídy nejchudších zemí světa.
- Konzumní způsob života orientovaného na hromadění peněz a majetku.

Pořadí	země	HDP v PPP	pořadí	země	HDP v PPP
1.	Katar	102 800 \$	33.	Velká Británie	36 700 \$
2.	Lichtenštejnsko	89 400 \$	34.	Finsko	36 500 \$
3.	Lucembursko	80 700 \$	36.	Japonsko	36 200 \$
4.	Macao	74 900 \$	37.	Francie	35 500 \$
5.	Bermudy	69 900 \$	40.	Korea	32 400 \$
6.	Singapur	60 900 \$	41.	Izrael	32 200 \$
7.	Jersey	57 000 \$	44.	Španělsko	30 400 \$
8.	Falklandy	55 400 \$	45.	Itálie	30 100 \$
9.	Norsko	55 300 \$	46.	Nový Zéland	28 800 \$
10.	Hongkong	50 700 \$	47.	Slovinsko	28 600 \$
11.	Brunej	50 500 \$	50.	Česko	27 200 \$
12.	USA	49 800 \$	51.	Kypr	26 900 \$
13.	Spojené Arabské Emiráty	49 000 \$	53.	Malta	26 100 \$
14.	Švýcarsko	45 300 \$	56.	Řecko	25 100 \$
15.	Guernsey	44 600 \$	57.	Slovensko	24 300 \$
16.	Kuvajt	43 800 \$	58.	Portugalsko	23 000 \$
17.	Kajmanské ostrovy	43 800 \$	60.	Estonsko	21 200 \$
18.	Gibraltar	43 000 \$	61.	Polsko	21 000 \$
19.	Rakousko	42 500 \$	64.	Litva	20 100 \$
20.	Austrálie	42 400 \$	65.	Maďarsko	19 800 \$
21.	Nizozemí	42 300 \$	66.	Chile	18 400 \$
22.	Švédsko	41 700 \$	69.	Lotyšsko	18 100 \$
23.	Irsko	41 700 \$	83.	Mexiko	15 300 \$
24.	Kanada	41 500 \$	87.	Turecko	15 000 \$
25.	Island	39 400 \$	91.	Bulharsko	14 200 \$
26.	Německo	39 100 \$	98.	Rumunsko	12 800 \$
29.	Belgie	38 100 \$	227.	Zimbabwe	500 \$
30.	Dánsko	37 700 \$	228.	Kongo	400 \$

Sektory národního hospodářství

- Ukazatel celkové úrovně ekonomického rozvoje.
- Většina statistik – 3 úrovně (**primér**, **sekundér** a **terciér**), někdy se vyčleňuje také i **kvartér**.
- V našich podmínkách (např. PAVLÍK et al., 1986) se používá členění, které v hrubých rysech vychází z mezinárodně doporučené klasifikace ISIC:
 - I. zemědělství, lesnictví a rybářství
 - II. průmysl a stavebnictví
 - III. doprava, spoje, obchod, pohostinství a ubytování, bytové hospodářství,
 - (IV) výzkum a vývoj, školství, veřejná správa, peněžnictví a pojišťovnictví, ostatní nevýrobní činnosti.

Mezinárodní systém ekonomických klasifikací

- Mezinárodní standardní klasifikace všech ekonomických činností (ISIC) klasifikace Spojených národů;
- Společná klasifikace výrobků (CPC) klasifikace Spojených národů;
- Harmonizovaný systém (HS) klasifikace Světové celní organizace;
- Standardní klasifikace produkce (CPA) klasifikace Evropské unie;
- evropské statistiky průmyslové produkce (PRODCOM) klasifikace Evropské unie;
- Kombinovaná nomenklatura (CN) klasifikace Evropské unie;
- agregovaná klasifikace přemístitelných výrobků pro statistiku mezinárodního obchodu (SITC).

Hospodářská politika státu

- OKEČ – odvětvová klasifikace ekonomických činností.
- Poskytuje základnu pro přípravu statistických údajů o různých vstupech, výstupech, tvorbě kapitálu a finančních transakcích ekonomických subjektů.
- Členění dle oborů od A do H.
- Zavedena do statistické praxe v roce 1994.
- Revize v roce 1995.
- Kompatibilní s klasifikací CZ-NACE.
- Dostupné na www.czso.cz

CZ-NACE

- Použití pro účely Evropské unie (od roku 1970).
- V ČR zavedena do praxe k 1. 1. 2008.
- Rozdělení na hlavní, vedlejší a doplňkové ekon. činnosti.
- Vychází z mezinárodní standardní klasifikace všech ekonomických činností (ISIC) klasifikace OSN.
- Zkratka NACE je odvozena z francouzského názvu „Nomenclature générale des Activités économiques dans les Communautés Européennes“

CZ-NACE

A 10/11	Popis	Sekce ISIC Rev. 4/ NACE Rev. 2
1	Zemědělství, lesnictví a rybnářství	A
2	Průmysl, těžba a dobývání	B, C, D, E
2a	Zpracovatelský průmysl	C
3	Stavebnictví	F
4	Velkoobchod a maloobchod, doprava a skladování, ubytování, stravování a pohostinství	G, H, I
5	Informační a komunikační činnosti	J
6	Peněžnictví a pojišťovnictví	K
7	Činnosti v oblasti nemovitostí	L
8	Profesní, vědecké, technické, administrativní a podpůrné činnosti	M, N
9	Veřejná správa, obrana, povinné sociální zabezpečení, vzdělávání, zdravotní a sociální péče	O, P, Q
10	Ostatní činnosti	R, S, T, U

A - Zemědělství, lesnictví a rybnářství

B- Těžba a dobývání

C - Zpracovatelský průmysl

D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu

E - Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi

F - Stavebnictví

G - Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel

H - Doprava a skladování

J - Informační a komunikační činnosti

I - Ubytování, stravování a pohostinství

K - Peněžnictví a pojišťovnictví

L - Činnosti v oblasti nemovitostí

M – Profesní, vědecké a technické činnosti

N - Administrativní a podpůrné činnosti

O - Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení

P - Vzdělávání

Q - Zdravotní a sociální péče

R - Kulturní, zábavní a rekreační činnosti

S - Ostatní činnosti

T - Činnosti domácností jako zaměstnavatelů; činnosti domácností produkujících blíže neurčené výrobky a služby pro vlastní potřebu

U - Činnosti exteritoriálních organizací a orgánů

Ekonomická činnost podle CZ-NACE ¹⁾		2012 ²⁾			
		1Q	2Q	3Q	4Q
Ú h r n e m		3 717,4	3 761,4	3 757,7	3 757,7
v tom:					
A	Zemědělství, lesnictví a rybnářství	93,7	99,8	101,5	98,4
B-E	<i>Průmysl c e l k e m</i>	1 163,2	1 171,4	1 171,6	1 168,4
B	Těžba a dobývání	33,1	33,5	33,4	33,0
C	Zpracovatelský průmysl	1 050,4	1 057,5	1 057,1	1 054,3
D	Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	29,5	29,6	29,8	29,9
E	Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi	50,2	50,8	51,3	51,2
F	Stavebnictví	222,9	236,3	236,3	228,9
G	Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	481,3	487,2	486,6	488,2
H	Doprava a skladování	244,2	245,1	244,4	243,3
I	Ubytování, stravování a pohostinství	111,4	114,1	112,3	110,2
J	Informační a komunikační činnosti	94,8	95,1	95,9	96,7
K	Peněžnictví a pojišťovnictví	70,4	70,8	70,7	71,0
L	Činnosti v oblasti nemovitostí	41,7	43,3	44,2	46,2
M	Profesní, vědecké a technické činnosti	148,3	149,7	150,4	150,1
N	Administrativní a podpůrné činnosti	146,5	148,2	150,9	150,0
O	Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	270,2	272,3	273,6	274,3
P	Vzdělávání	271,9	271,2	260,8	271,6
Q	Zdravotní a sociální péče	266,7	265,9	266,9	269,2
R	Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	48,1	48,5	48,8	48,4
S	Ostatní činnosti	42,3	42,6	42,6	42,9

Sociální struktura

- Na základě příslušnosti obyvatel k socioekonomickým nebo socioprofesionálním skupinám.
- Zachování druhové rozmanitosti - nespočívá v unifikaci a homogenosti sociálně ekonomického prostoru, ale naopak v zachování rozmanitosti a různorodosti projevů lidské existence.
- **Sociální stratifikace** – sociální rozvrstvení společnosti.

Vazby

- obecně lidské (např. osobnostní, etické, solidární, etnografické),
- kooperativní, které se vytvářejí na bázi kulturně historického rozvoje území (pocity společného účasti či společného tvůrčího spolupodílení se na daném jevu).

Stratifikační systémy

1. *Otrokářský* – 1 osoba majetkem jiné, majitelem mohl být panovník, stát, jednatel.
2. *Kastovní* – člověk se narodí do určité kasty a je vyloučeno, aby se přesunul do jiné kasty, ale celá skupina mohou změnit své postavení v kastovním systému.
3. *Stavový* – skupiny lidí, které mají stejný status, tvořen souborem privilegií, práva a povinností.
4. *Třídní* – rozsáhlá skupina osob, kteří mají podobné ekonomické prostředky.

Struktura obyvatel dle kulturních znaků

Rasová struktura

- Vznik – 2 koncepty:
 - Teorie monogenetického vzniku ras – všechny tři základní lidské rasy se vyvinuly v průběhu období mezi 100 tis. až 12 tis. let př. n. l. z jednoho společného prazákladu.
 - Teorie polygenetického vzniku ras – vycházejí z představy různých předků dnešních plemen.
- Skupiny ras se vyčleňují na základě shodných znaků (fyzické), které bývají dědičné (barva pleti, barva a tvar očí, barva a forma vlasů), morfologické znaky některých orgánů (tvar nosu, úst aj.).

Rasa x etnicita

- Rasa = velké skupiny obyvatel, které se navzájem signifikantně liší složením a četností genů a tomu odpovídajícímu rozložení a četností dědičných znaků (např. ZIMPEL, 1980). Typické pro biologii a antropogeografii.
- Etnicita = soubor naučených kulturních praktik, jimiž se skupiny definují a navzájem od sebe odlišují, a to především v oblasti jazyka, dějin, původu, náboženství a styl (tradice oblékání, změn těla, vztah k tělu). Typické pro sociologii a kulturologii.

Základní rasy

- Udává se 200–400 ras resp. nižších rasových útvarů. Jejich seskupením se vytvořil systém tří velkých ras:
 - ***europoidní*** (bílé),
 - ***ekvatoriální*** (černé),
 - ***mongoloidní*** (žluté).

Další členění ras

- V některých klasifikacích jsou místo velké ekvatoriální rasy ***africká negroidní*** a ***oceánská australoidní*** rasa, v dalších je vyčleněna jako samostatná velká rasa ***amerikoidní*** (Indiáni).
- Někdy se vyčleňuje ještě nadstupeň – **kmen** = větší skupina lidí, složená z jednotlivých rodů a rodin, kteří cítí sounáležitost a vytvořili rozsáhlejší a stabilnější kulturní a politické instituce než tlupa nebo rod a rodina.
- Kmen západní ***atlantickostředozeměmořský*** (bílí a černí) a východní ***tichooceánský*** (žlutí).

Europoidní rasa

- Charakteristické znaky – vlnité nebo rovné, různě zbarvené vlasy, světlá nebo tmavší pokožka – silnější ochlupení, tenčí vystouplé nosy a užší až středně hrubé rty.
- **Severní větev** – lidé s nízkým stupněm pigmentace (světlá pokožka, světlé vlasy) a vyšším tělesným vzrůstem (Skandinávie, Island, značnou část britských ostrovů, Nizozemí a severní Německo).
- **Jižní větev** – lidé s vyšším stupněm pigmentace (tmavší pokožka, tmavé vlasy a oči) a nižším tělesným vzrůstem (Středomoří, Portugalci, Španělé, Italové, Arabové v Africe apod.).

Europoidní rasa

Přechodná zóna

- Ve Skandinávii to je severní rasová skupina (vysoká postava, oválná tvář, světlé vlasy).
- V Pobaltí pobaltská rasová skupina (světlé vlasy, okrouhlá tvář).
- Na Balkáně dinárská rasová skupina (vysoká postava, oválná tvář, tmavovlasí).
- Ve střední Evropě alpská rasová skupina (okrouhlá tvář, vlasy kaštanové barvy).
- V Asii v rámci tohoto členění vystupují předoasijská, indo-afghánská a pamíro-ferganská rasová skupina.

Ekvatoriální rasa

2 větve:

- *Africká negroidní* – afričtí černoši s intenzivně pigmentovanou pokožkou, kučeravými vlasy, tmavýma očima, slabě vyvinutým ochlupením těla, mírně vystupujícím širokým nosem a výraznými rty.
- Jih od Sahary v makroregionech, západní, centrální, východní a jižní Afriky, potomci tvoří početné populace jak USA, tak v zemích Latinské Ameriky (např. Brazílie, Jamajka, Haiti, Kuba).
- *Oceánská australoidní* – tmavší barvou pokožky, širokým nosem a výraznými rty se tito lidé podobají negroidnímu obyvatelstvu, mají ale převážně vlnité vlasy a silnější ochlupení těla (Melanésané a Papuánci).

Mongoloidní rasa

- Rovné černé vlasy, slabé ochlupení těla, úzké oči, plochá tvář, úzký nebo středně široký nos a především pestrá škála žlutých odstínů pokožky.
- *Asijská větev* – dělí se na kontinentální a tichooceánskou. Lidé **kontinentální (severní)** skupiny se vyznačují výraznější žlutější pigmentací, mohutnější stavbou těla, širokou tváří a nižším vzrůstem (Mongolové, Burjati a Jakuti). K **tichooceánské (východní)** skupině náležejí Korejci a severní Číňané. Specifické postavení má **arktická skupina**, kterou tvoří Eskymáci a paleoasiaté (Čukčové, Korjati).
- *Americká větev* – američtí Indiáni – jejich vlasy jsou rovné a tvrdé, nemají zpravidla plochou tvář a mají ostře vystouplý nos.

Smíšené a přechodné formy ras I.

- **Ekvatoriální a velká europoidní rasa** – lidé etiopského typu (Etiopie, Somálsko). Morfologií tváře se podobají europoidům, avšak tmavá barva pokožky připomíná negroidy, američtí ***mulati***.
- **Mongoloidní a ekvatoriální rasa** – jižní mongoloidi - jižní Číňané, Indonézané, Filipínci a obyvatelé jihovýchodní Asie. Japonci vytvářejí samostatný specifický typ přechodné rasy. Na americkém kontinentu vznikají míšením ***zambové***.

Smíšené a přechodné formy ras II.

- **Mongoloidní a velká europoidní rasa** – Uralské rasové skupiny, Jihosibiřský typ (Kazaši) a ke smíšenému Středoasijskému typu náleží Turkmeni a Tádžikové.
- Obyvatelé na severu evropského Ruska, na Kolském poloostrově a v Povolží mají převahu europoidních znaků, zařazují se k Suburalskému typu a Laponcům.

Smíšené a přechodné formy ras III.

- Polynésané a Mikronésané (mají znaky všech třech základních ras).
- Madagaskarští Malgaši (mají znaky indonéských jižních mongoloidů a negroidního afrického obyvatelstva).
- Havajci (míšením obyvatel polynéského původu s europoidními kolonisty).
- **Mestic** – míšení genů Evropana (nejčastěji Španěla) a původního domorodého obyvatele bývalých španělských kolonií.
- **Métisové** – potomci evropských lovců a obchodníků a domorodých matek v Kanadě a v USA.

Jazyková struktura

- **Národní jazyk** – hlavní diferenciační znak v lidské komunikaci, dorozumívací prostředek členů určitého národa.
- **Mateřský jazyk** – jazyk, kterým se lidé jako první naučí hovořit, tedy jazyk v němž obyčejně nebo převážně myslí.
- Jednotlivé jazyky jsou soustředěny do několika hierarchicky uspořádaných informačních souborů. Tím nejvyšším jsou tzv. ***jazykové rodiny***, dále následují jazykové skupiny a podskupiny.
- Jazyk x dialekt (nářečí).

Jazykové rodiny

- Nejrozšířenějším jazykovým souborem současnosti je **indoevropská jazyková rodina**. Jazyky, které náležejí do této jazykové rodiny hovoří 95 % obyvatel Evropy, Severní a Latinské Ameriky, 75 % obyvatel Austrálie a Oceánie a 25 % obyvatel asijského obyvatelstva.
- 443 druhů jazyků a hovoří jimi 44–48 % obyvatel planety, tj. zhruba 2,8–3,1 miliardy lidí.

Jazykové rodiny

- K dalším jazykovým rodinám náležejí: **uralská jazyková rodina, kavkazská jazyková rodina, drávidská jazyková rodina, altajská jazyková rodina, severokavkazská jazyková rodina paleoasijské jazyky, sinotibetská jazyková rodina, thajská jazyková rodina, austroasijská jazyková rodina, austronéžská (malajsko-polynéská) jazyková rodina, papuánská jazyková rodina, australská jazyková rodina, semitoamitská jazyková rodina, národní a jazyková struktura ostatních oblastí Afriky, indiánské jazyky.**

Indoevropská jazyková rodina

- **Slovanské jazyky** – čeština, slovenština, polština a lužickosrbština, dále ruština, ukrajinština, běloruština, bulharština, makedonština, slovinština nebo srbochorvatština.
- **Germánské jazyky** – němčina, lucemburština, holandština, fríština, angličtina, dánština, švédština, norština, islandština a faerština.
- **Keltské jazyky** – irština, waleština, gaelský jazyk, bretoňský jazyk.
- **Románské jazyky** – španělština, katalánština, portugalská, francouzština, rétorománština, moldavština.

Indoevropská jazyková rodina

- **Baltské jazyky** – litevština a lotyšština.
- Za zcela samostatné jazykové útvary bývají pokládány řečtina, albánština, arménština, tátština.
- **Indoíránské jazyky** – sanskrt, bengálština, perština, tádžičtina, staroperština atd.
- **Indoárijské jazyky** – nepálština, sindhština, urdština, urijština, romština atd.

Uralská jazyková rodina

- ***Finsko-permské jazyky*** – permské, komijské, udmurjské.
- ***Finsko-ugrické jazyky*** – finština, maďarština, estonština a laponština.
- ***Baltofinské*** – finština, estonština, karelština, izorština.
 - Finsko-volžské (mordvinština, marijština).
 - Finsko-laponské (sámština).
 - Samojedské (enečtina, nenečtina)

Altajská jazyková rodina

- ***Turkické jazyky*** – turečtina, ázerbájdština, tatarština, baškirština (území jihouralských stepí při řece Ufa) a čuvaština (střední Povolží), urumština, krymskotatarština, kazaština, nogajština, uzbečtina, kyrgyzština, altajština, tuvanština, balkarština, karačajština, jakutština atd.
- ***Mongolské jazyky*** – mongolština, ordoština, burjatština, kalmutčtina atd.
- ***Mandžusko-tunguzské jazyky*** – evenština, nanajština.
- ***Korejské jazyky*** – korejština.

Severokavkazská jazyková rodina

- **Severozápadokavkazské jazyky** – adygejšťina (čerkejšťina, kabadirjšťina), abchádjšťina.
- **Centrální kavkazské jazyky** – ingušťina, čečenjšťina.
- **Severovýchodokavkazské jazyky** – andijjšťina, kirdijjšťina, čamalaljšťina, darvagjšťina, rutuljšťina atd.

Jihokavkazská jazyková rodina

- ***Gruzínské jazyky*** – gruzínština.

Ethnolinguistic Groups in the Caucasus Region

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA
Masarykova univerzita

Afroasijská jazyková rodina

- ***Semitské jazyky*** – hebrejšťina, arabšťina, etiopšťina atd.
- ***Čadské jazyky*** – haušťina.
- ***Berberské jazyky*** – guančťina.

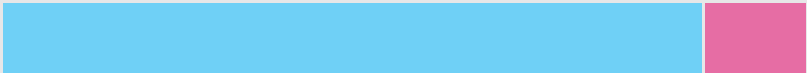
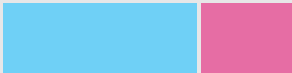
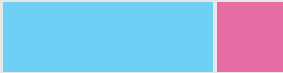
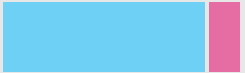
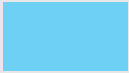

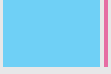

- ***Kušitské jazyky*** – oromo, somálí.
- ***Omotské jazyky*** – walamo.
- ***Egyptšťina*** – dnes se již nepoužívá (např. v hieroglyfech, koptšťina).

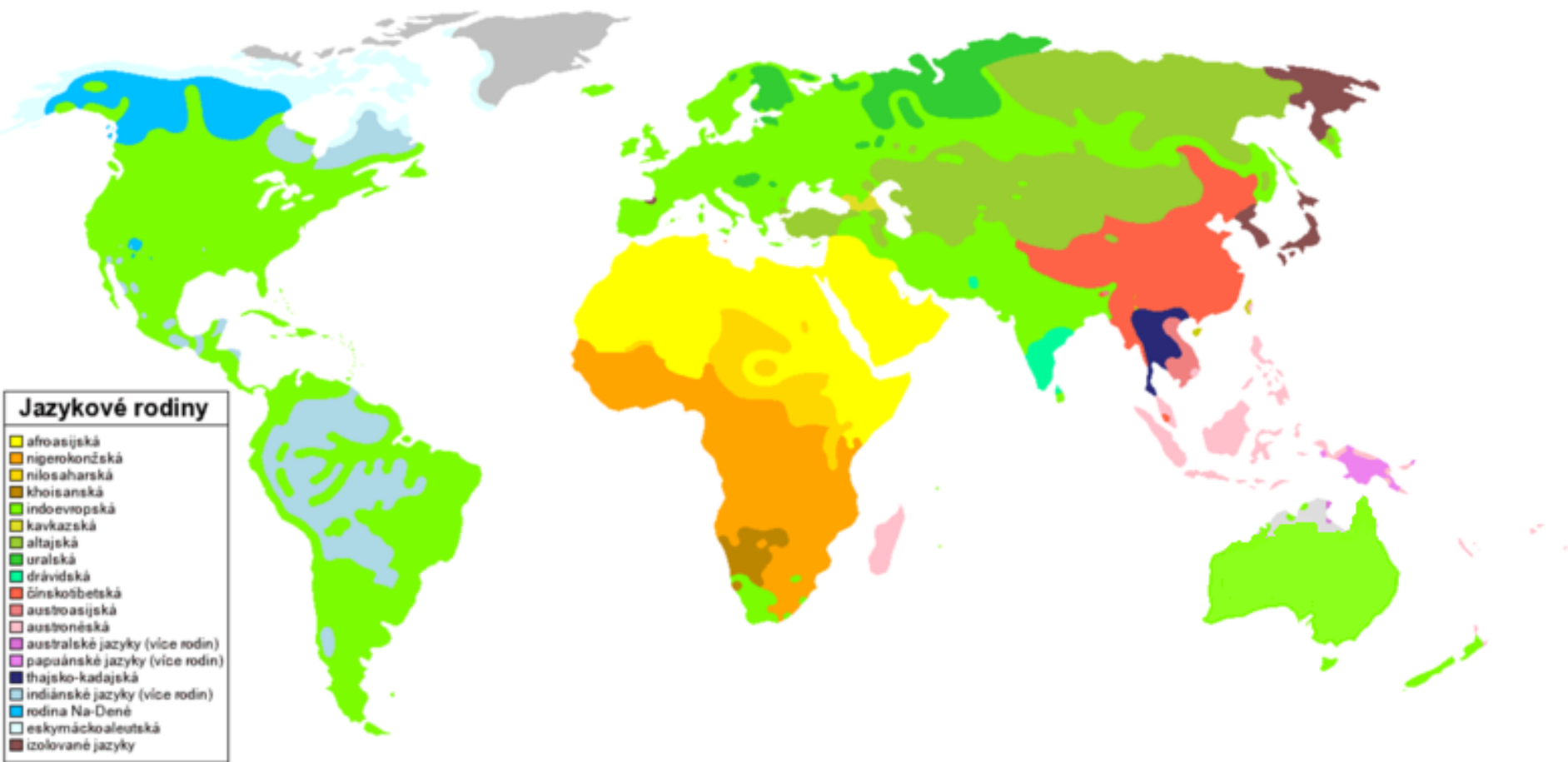
Paleoasijská jazyková rodina

- **Čukotsko-kamčatské jazyky** – čukotština, korjačtina, itelmenština.
- **Jukagirské jazyky** – severní jukagirština (vadulské nářečí, tundrová jukagirština) a jižní jukagirština (odulské nářečí, lesní jukagirština).
- Nivchština (giljačtina)
- Ainština

Sinotibetská jazyková rodina

- **Čínské jazyky** – jinština, hui, gan, tchajwanština, šanghaiština.
- **Tibetobarmské jazyky** – baiština, tibetština, barmština, laoština.

<i>mluvčí:</i>	<i>rodilí</i>	<i>další</i>	<i>celkem</i>	(v milionech)
čínština	1 212	178	1 390	
angličtina	341	167	508	
hindština	366	121	487	
španělština	358	59	417	
arabština	220	?	?	
ruština	167	110	277	
bengálština	207	4	211	
portugalština	176	15	191	
indonéština	30	140	170	
němčina	100	28	128	
japonština	125	1	126	

stát / území	počet jazyků	úřední jazyky (pořadí podle počtu uživatelů) (tučně jsou uvedeny tzv. národní jazyky Indie)
Andhra Pradesh	2	telugština, urdština
Arunachal Pradesh	18	monpa, miji, aka, sherdukpen, bangni, nisni, apatan, tagin, hill miri, adi, gallong, digaru-mishmi, idu-mishmi, miju-mishmi, khampți, nocte, tangsa, wancho
Assam	1	asámština
Bihar	1	hindština
Goa	2	konkánština, maráthština
Gujarat	1	gudžaráština
Haryana	1	hindština
Himachal Pradesh	2	hindština, paharština
Jammu and Kashmir	9	urdština, kašmírština, dogrijština, paharština, baltijština, ladakhština, paňdžábština, gudžriština, dadriština
Karnataka	1	kannadština
Kerala	1	malajalámština
Madhya Pradesh	1	hindština
Maharashtra	1	maráthština
Manipur	1	manipurština
Meghalaya	3	khasijština, garoština, angličtina
Mizoram	2	mizoština, angličtina
Nagaland	8	angami, ao, chang, konyak, lotha, sangtam, sema, chakhesang
Orissa	1	urijština
Punjab	1	paňdžábština
Rajasthan	2	hindština, radžastánština
Sikkim	4	lepčština, bhútánština, nepálština, limbuština
Tamilnadu	1	tamilština
Tripura	3	bengálština, kakbarakština, manipurština
Uttar Pradesh	2	hindština, urdština
West Bengal	1	bengálština
Andaman and Nikobar Island	6	hindština, nikobarština, malajalámština, bengálština, tamilština, telugština
Chandigarh	3	hindština, paňdžábština, angličtina
Dadra and Nagar Haveli	2	gudžaráština, hindština
Daman and Diu	1	gudžaráština
Delhi	3	hindština, paňdžábština, urdština
Lakshadweep	1	malajalámština
Pondicherry	5	tamilština, telugština, malajalámština, angličtina, francouzština

Pozn.: názvy států jsou uvedeny v oficiální anglické verzi, stejně jako kmenové jazyky ve státech Arunachal Pradesh a Nagaland, pro které české ekvivalenty neexistují; česká exonyma států viz tab. 29.
Zpracováno podle údajů ročenky India 1994, New Delhi 1995, s. 779–877

Náboženská rozrůzněnost

- Náboženství se formuje jako vztah lidského vědomí k tomu, co člověka přesahuje, tedy vztah mezi světem přirozeným (vnímaným lidskými smysly) a světem nadpřirozeným (tedy světem v představách v němž vznikají nejrůznější síly, bytosti a mocnosti).

Náboženské atributy:

- Soubor představ o vzájemnosti přirozeného a nadpřirozeného světa a z toho vyplývajících vazeb a vztahů.
- Soubor projevů náboženské úcty (např. modlitby, bohoslužby, poutě, procesí, meditace, oběti, rituální očištění).
- Organizační stránka existence a fungování konkrétní církve či sekty (např. hierarchie osob vykonávajících náboženské obřady, kultovní místa).

Náboženská rozrůzněnost

- Z hlediska geografie je náboženství vnímáno prostorově.

Formy:

- Kmenová.
- Národní.
- Světová.

Kmenová náboženství

- Náboženství přírodních národů – např. totemismus, fetišismus či animismus.
- **Totemismus** – založeno na uctívání totemů (např. zvíře, rostlina, minerál, dřevěný předmět).
- **Fetišismus** – umělé připisování vybraným předmětům určité symboly a dané objekty tak kromě toho, že jsou samy sebou, mohou představovat i jiné věci.
- **Animismus** – každá věc je řízena duchovní silou či myslící duší. Národy vyznávající kult předků věří, že člověk smrtí opouští svět živých a odchází do světa mrtvých. Tomuto přechodu je věnována velká pozornost, podobně jako darům (cenné předměty, jídlo, pití, osobní věci), které zemřelý dostává jako součást pohřební výbavy.

Další kmenová náboženství

- *Animatismus* – víra v odosobněné, netělesné, stěhující se síly, které se mohou vtělovat do lidí, zvířat, předmětů apod.; ty pak mají moc (amulety, ostatky svatých, lektvary aj.).
- *Magie* – aktivní činnost zaměřená na praktické úkony, prováděné individuálně. Neobrací se na prostředníky (kněží apod.). Účinkovat může i automaticky (rozbití zrcadla), zdroje jsou neznámé.
- *Šamanismus* – přímý kontakt se světem duchů a jeho ovládnutí. Šaman/šamanka je individuální praktik, který je s nadpřirozenými silami v osobním styku (kněz je pouze prostředník, „úředník“). Šaman se do jiných světů dostává v transu (drogy, bubnování, světelné efekty).
- *Rituály* – ustálené, opakující se činnosti.

Národní náboženství

- **Judaismus** – 11. stol. př. n. l., pět knih Mojžíšových (Pentateuch neboli tóra). Víra v jediného Boha – Jahve.
- **Zoroatrimus** – vzniklo před 3 tis. lety. Bůh stvořitel – Ahura Mazda je ústřední postavou posvátné knihy Avesta.
- **Hinduismus** – 4. až 6. stol. n.l. Základním pramenem tohoto velmi tolerantního náboženství je staroindický bráhmanismus. Uznává tři rovnoprávné bohy: Brahmou (stvořitele), Višnu (udržovatele, ochránce) a Šivu (ničitele). Kastovní systém.
- **Konfucianismus** – 6. stol. př. n. l. Významné místo v tomto náboženství zaujímá sociální etika.
- **Taoismus** – 6. stol. př. n. l. Odmítá jakékoliv vnější zasahování do chodu života lidí a jevů vyskytujících se krajině. Podle taoistické etiky je ctnosti dosahováno sebepoznáním a bezprostředním nazíráním, tj. „žitím v Tao“ (Tao = „cesta“).
- **Šintoismus**

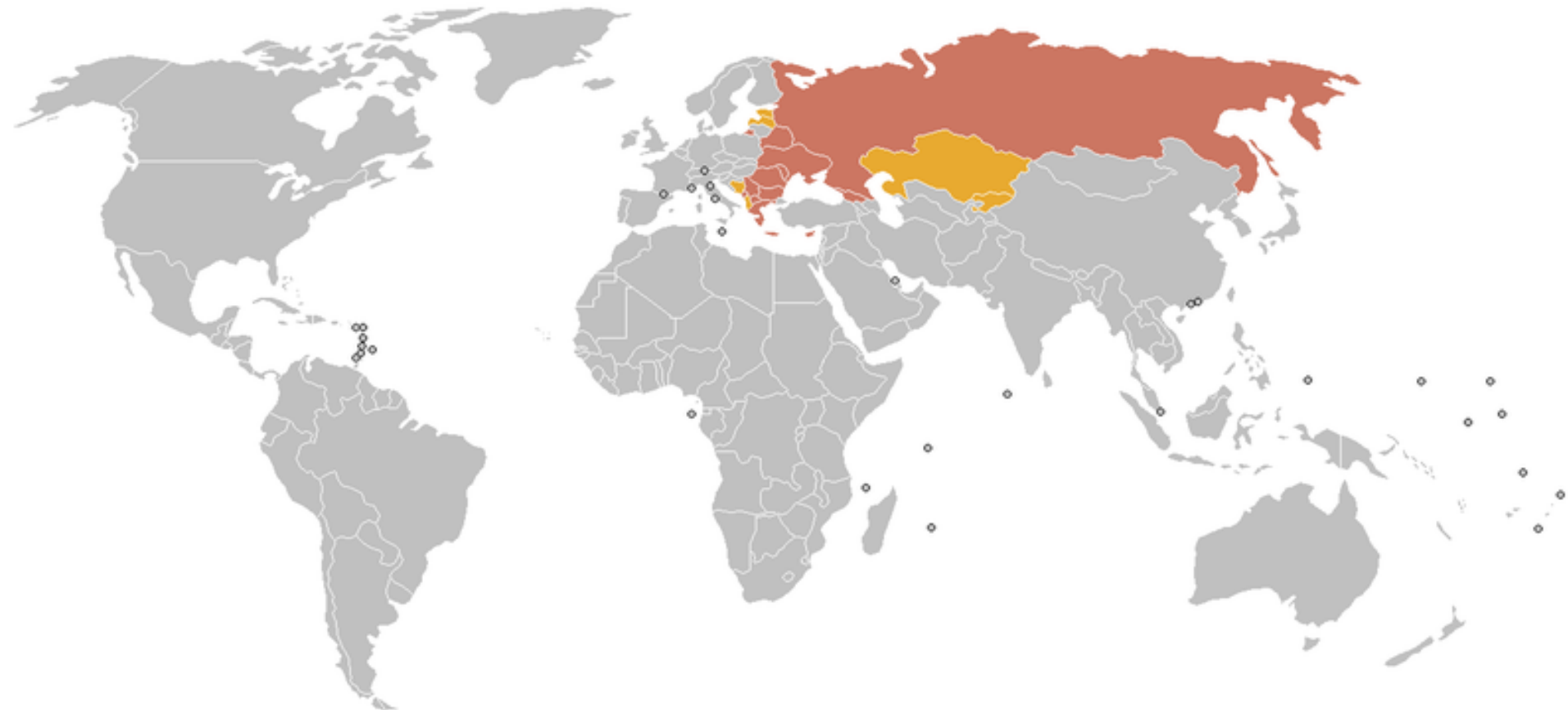
Světová náboženství

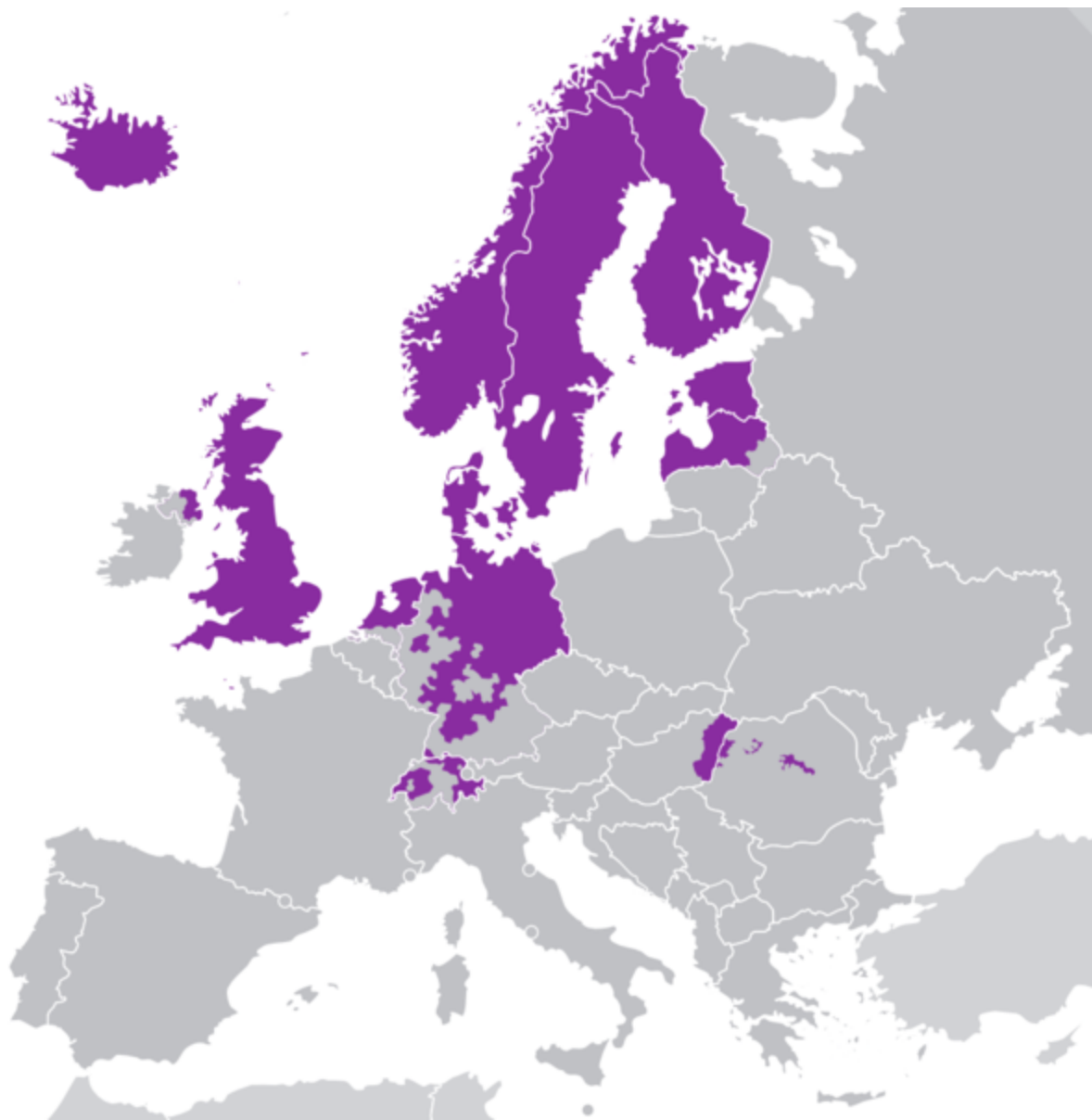
- ***Křesťanství*** – světový proud vyznavačů víry Ježíše Krista. Vznik v 1. stol. n. l. v Palestině. Základem je Bible – Starý a Nový zákon. Bůh je sice jediný, ale vystupuje ve třech podobách: jako Bůh Otec, Bůh Syn a Duch svatý.
- ***Římskokatolická větev*** – v čele papež. Sídlo ve Vatikánu. V poutních místech se z 80 % uplatňuje kult Panny Marie (např. francouzské Lurdy, polská Jasna Góra) a místa s ostatky zemřelých (hrob Kristův v izraelském Jeruzalémě, hrob apoštolů Petra a Pavla ve Vatikánu a hrob svatého Jakuba ve španělském Santiago de Compostela).
- ***Protestantská větev*** – hlásí se k nim na 400 mil. lidí celého světa (např. evangelické augsburské vyznání, evangelické helvétské vyznání atd.).

Křesťanství

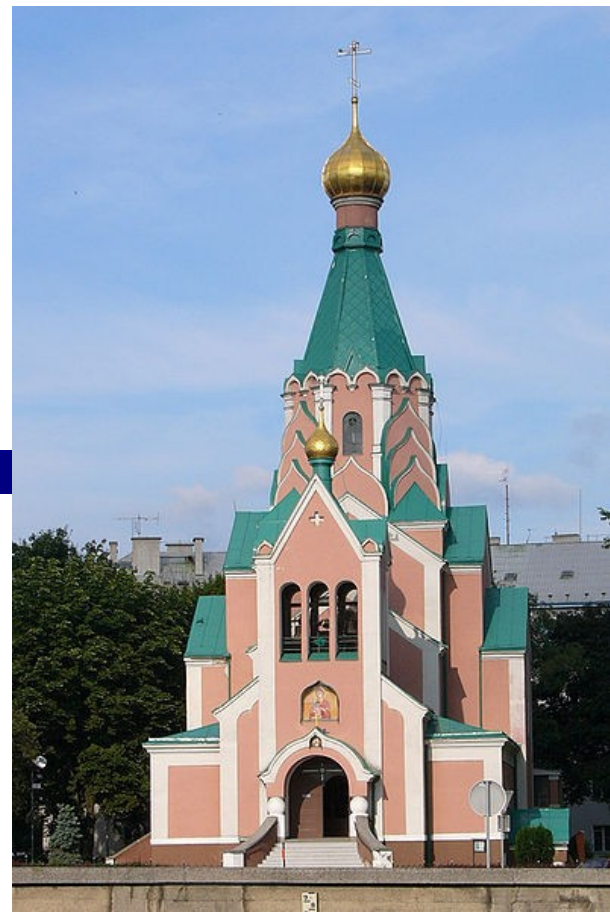
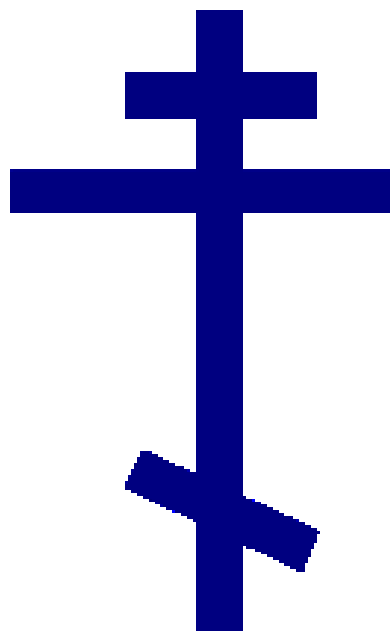
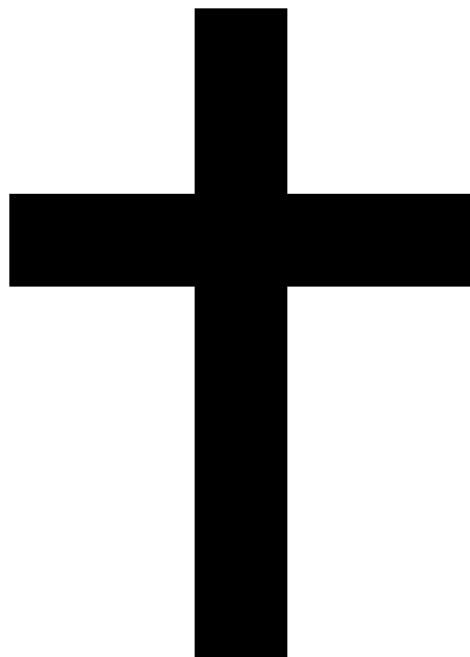
- *Pravoslavná (byzantská) větev* – představitel biskup. Postupně se vytvořily tzv. autokefálie církví (odvozeno z řeckého autos = sám, kefalé = hlava) s vlastními patriarcháty.
- Původními byly: konstantinopolský, alexandrijský, antiochijský, a jeruzalémský. Později přibyly: ruská, gruzínská, srbská, rumunská, bulharská, kyperská, řecká, albánská, polská, česko-slovenská, americká.
- Biskupové v různých zemích mají různé názvy: arcibiskup (Kypr, Řecko), metropolita (ČR, Polsko, Albánie), patriarcha (Rusko, Rumunsko).
- Poutními místy jsou např: ruský Zagorsk, ukrajinský Kyjev, řecký Athos.

Pravoslavní

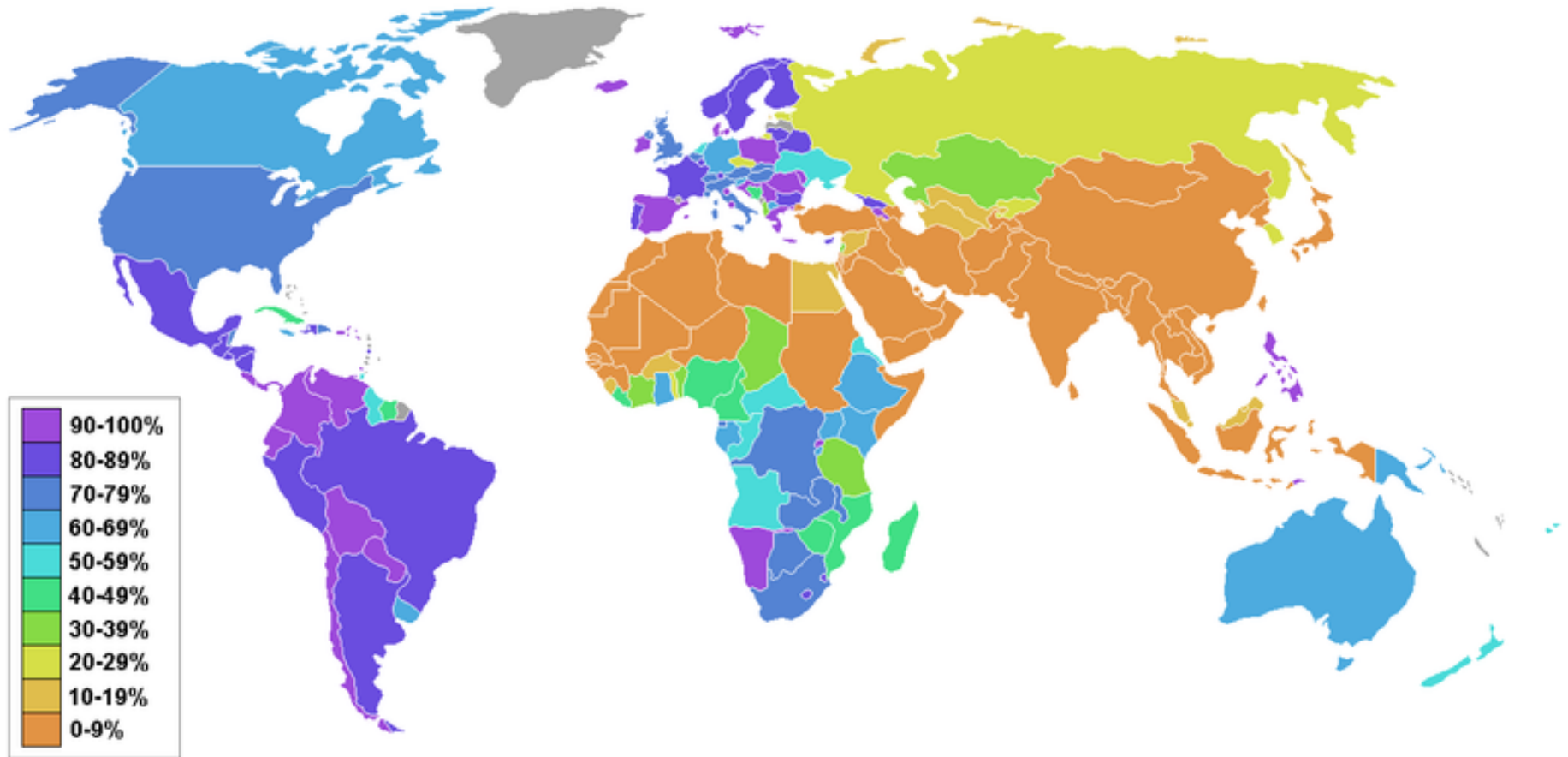

Protestanti v Evropě

Křesťanství ve světě

Buddhismus

- Nejstarší světové náboženství. 6.–5. stol. př. n. l. a jsou spojovány s Buddhou (Budha = Probuzený).
- *Lámaismus* – specifická forma tibetského buddhismu. Centrem je klášter Pótala v tibetské Lhase.
- *Zen-buddhismus* – 4. a 5. stol. n. l. usiluje na bázi meditací o „vyprázdnění“ mysli a obnovení přirozené schopnosti vidět svět takový, jaký je, tj. bez kulturního civilizačního vědění získaného obvykle výchovou, zkušeností a logickým myšlením.

Islám

- Nejmladší náboženství – 7. stol. n. l. prorok Mohammed (Muhammad).
- Obsahuje prvky judaismu i křesťanství.
- Základem islámu je víra v jednoho Boha Alláha a jeho proroka Muhammada.
- Náboženství má pět hlavních pilířů víry: vyznání víry, modlitbu (pětkrát denně modlitby), půst v měsíci ramadánu, fenomén almužny a alespoň jednou za život vykonat pouť (hadž) do saúdskoarabské Mekky (mešita al-Haram s černým kamenem).
- Celkový počet vyznavačů islámu (muslimů) je odhadován na 1,3 mld. osob.
- Od 8. stol. n. l. se náboženství člení na dvě větve: sunnitskou a šíitskou.
- K poutním místům vedle Mekky a Medíny náleží i šíitská Karbalá v jižním Iráku a iránská centra Kamm a Mašhad.

Modlitba

- Prohlášená pětkrát za den.
- Věřící všech národností se modlí směrem k Mekce.
- Před modlitbou si omyjí ruce, hlavu, obličej, nohy.
- Dospělí muži se v pátek musejí modlit v mešitě, kde si vyslechnou kázání imána (vedoucího modlitby).

Ramadán

- Ramadán se nazývá též saum, tedy „půst“.
- Během ramadánu musí zdravý dospělý muslim každý den od východu do západu slunce dodržovat naprostý půst, to jest zdržovat se jídla, pití, kouření, žvýkání a sexu.
- Pro muslimy celého světa je tradičně ramadán nejsvátečnějším měsícem, kdy ponocují a hodují společně s příbuznými a přáteli.

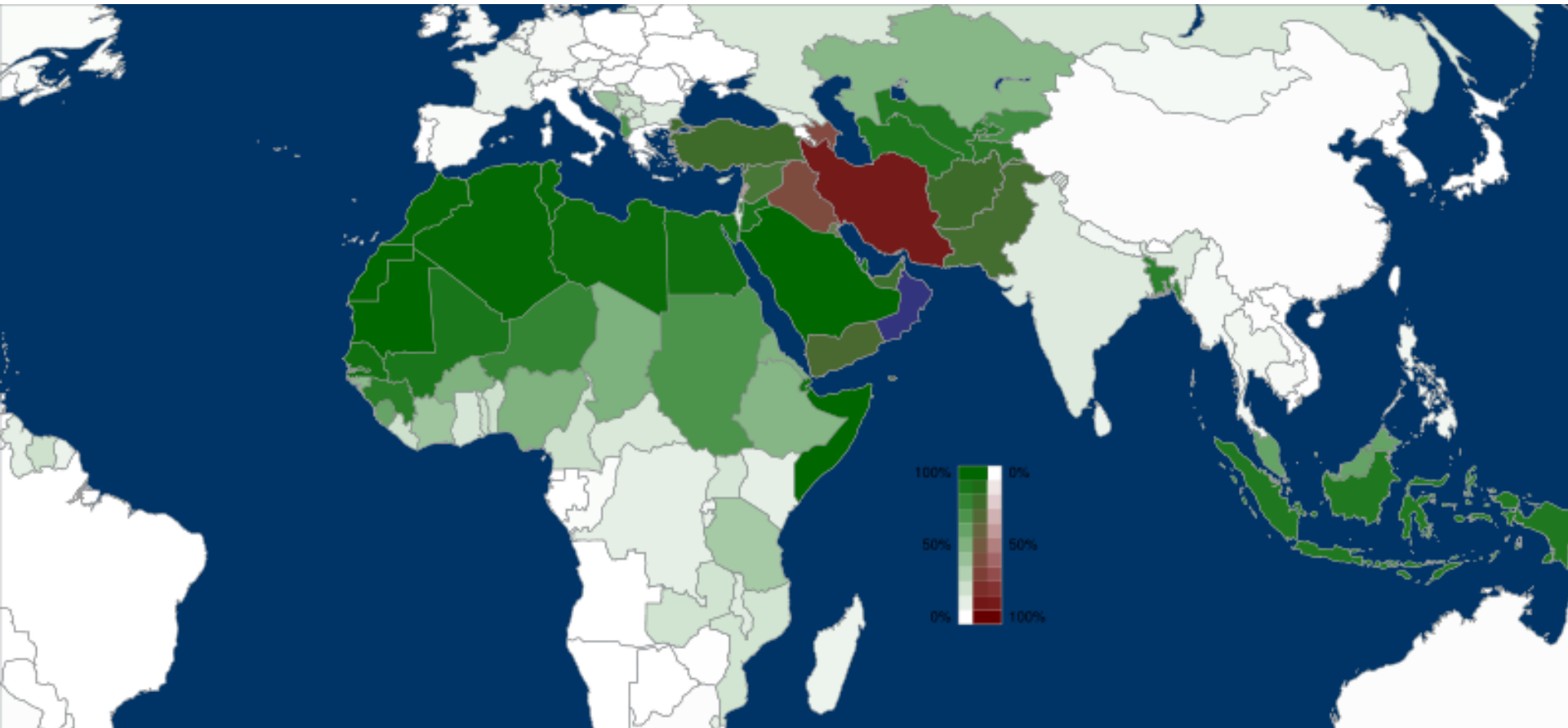
Mekka

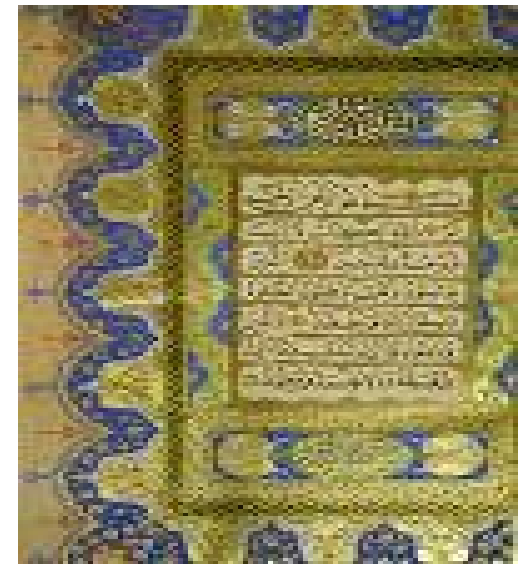
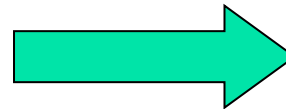
- Bohaté obchodní centrum a oáza, kult.
- Krychlová svatyně **Kaaba** (8 x 8 x 10 m) nad posvátným černým kamenem: zkamenělý anděl strážce Adama či meteorit?

Islám ve světě

- Zákaz zpodobňovat Boha, požívat lihoviny a vepřové.
- Mnohoženství.
- Povinnost šířit islám, i mečem.
- Den odpočinku – pátek.
- Posvátná kniha – **korán** (sbírka kázání Muhammeda).

Sunnité a Šíité

Šíité a sunnité tvoří dvě základní větve islámu.

■ Sunnité

Sunnité je odvozeno od arabského slova *sunna* (zvyk, cesta). Sunnité tvoří asi 90% všech muslimů. Za sunnity se označují ti muslimové, kteří již od roku 632 (rok 10 podle islámského kalendáře) po smrti Mohameda uznali za jeho nástupce Abú Bakra.

■ Šíité

Jejich protipólem se stali šíité (z arabského *ší'at Alí* – strana Alího), kteří tvrdili, že titul chalífy by měl dědičně připadnout Mohamedově rodině, konkrétně jeho zeťovi Alímu.

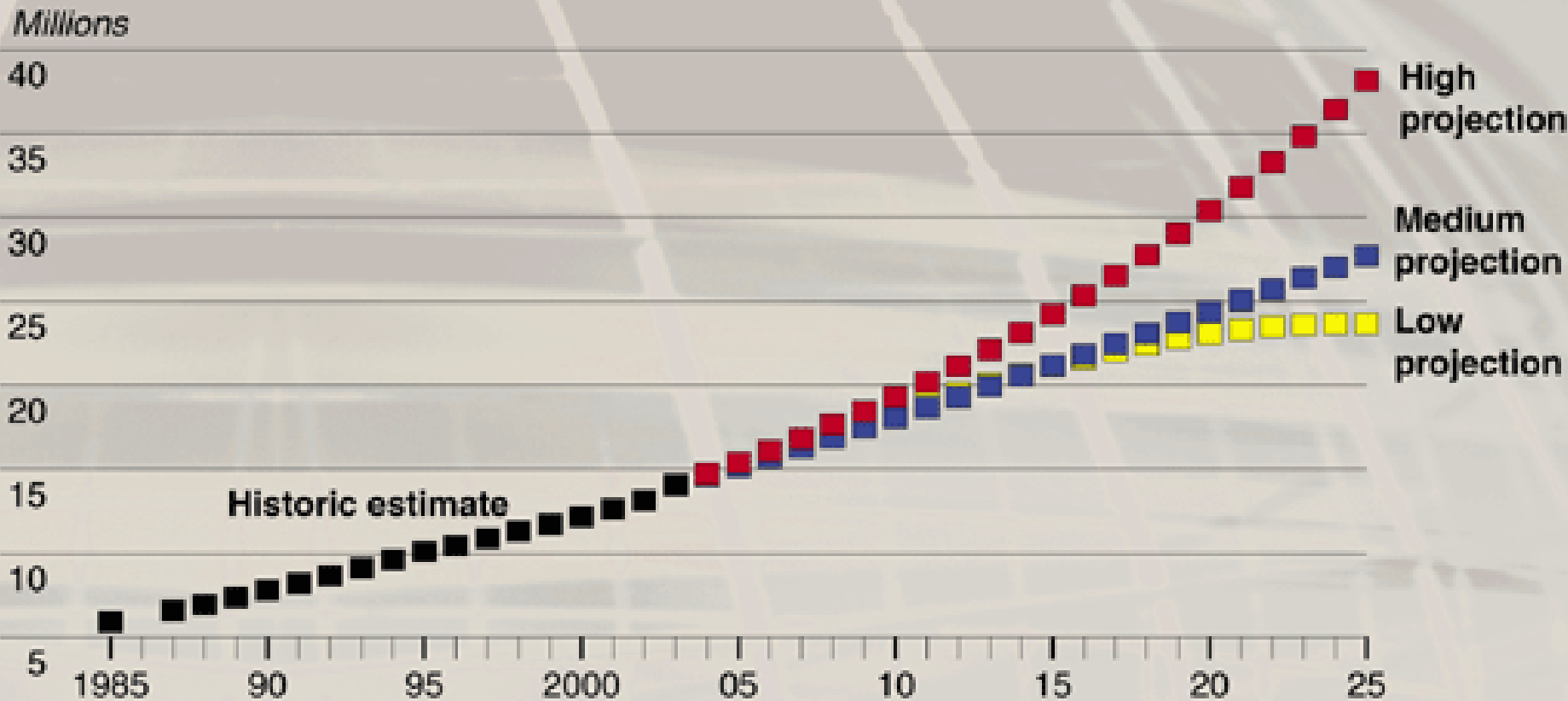
كَيْتُ لَمَسْتِ • وَاللَّيْلُ كَيْتُ لَمَسْتِ • وَاللَّيْلُ
كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ
الْأَمْرُ قَوْلًا كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ
إِذَا بَلَغَ الْإِنْسَانُ أُمَّةً • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ
سورة النور
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَالْبَصِيرِ • وَاللَّيْلِ إِذَا يَجِيءُ • وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ
إِذَا سِيرَ • قُلْ فِي ذَلِكَ قِسْمٌ لِذِي عِلْمٍ • الرَّزْزَاقِ
بِمَلَكٍ يَمُرُّ • أَرَأَيْتَ إِذَا أَعْرَضَ عَنَّا السَّمَكُ
يَسْأَلُنَا أَوَّلَ يَلَدٍ • وَمَتَوَدَّ الَّذِي جَاءَنَا الْحَمْرُ • أَوَّلَ
وَفَرِحُونَ فِي الْأُمَدِ • الَّذِينَ طَمَعُوا فِي الْيَلَدِ
فَأَكْفَرُوا فِيهَا الْقَسَادَ • قَسَمَ قَلْبِي بِرَبِّكَ سَوِيًّا

عَلَّامٍ • أَرَأَيْتَ إِذَا أَعْرَضَ عَنَّا السَّمَكُ
وَأَعْرَضَ عَنَّا السَّمَكُ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ
أَقَامَ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ
عَلَّامٍ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ
أَقَامَ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ
وَكَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ
وَجِيءَ بِمُتَوَدِّعِهِمْ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ
الَّذِي سَرَى • قَوْلَ السَّمَكِ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ
لَا يَسْأَلُنَا عَنَّا أَوَّلَ يَلَدٍ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ
بِأَنَّهُمُ الَّذِينَ طَمَعُوا فِي الْيَلَدِ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ
سَوِيًّا • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ • كَيْتُ لَمَسْتِ

Mešita, minaret, muezin, džamija

EU: Estimated and Projected Muslim Population, 1985 - 2025

Source: Based on a variety of diplomatic and media reporting as well as government, academic, and other sources.

Demografická revoluce

Demografická revoluce I

- Historický proces převratné změny demografických charakteristik populace.
- Snížení úrovně úmrtnosti a porodnosti, tedy nárůst délky lidského života a snížení počtu dětí v rodinách.
- Jediná dosud známá optimistická teorie umožňující předpovídat budoucnost lidstva (např. Pavlík, 1964; Beaver, 1976).
- Změny komplexní, které zasahují do různých oblastí lidské činnosti.

Demografická revoluce II

- Změna demografických charakteristik je neměnná, nevratná!
- Příčinou je změna společenského chování společnosti – uvědomění si kvalitativních změn.
- Probíhala během 19. a 1. ½ 20. století, nejdříve proběhla ve Francii a Anglii.
- Pro české země období let 1830–1930.
- Populace méně rozvinutých zemí zaznamenaly nástup demografické revoluce až během 2. ½ 20. století, v těchto zemích zpravidla zatím ukončena není.

Demografická revoluce III

- Lze ji pochopit a vysvětlit jen v kontextu změn v ostatních sociálních, ekonomických, politických a kulturních procesech s lidmi, neboť tyto procesy jsou vzájemně provázány.

Vstupní podmínky I

- Renaissance – otevření nové cesty k chápání a poznání světa.
- Přejchod společnosti od tradiční k moderní (17. století).
- Rytmus změn, který je rychlejší než v tradiční společnosti.
- Rozsah změn a vzrůstající vzájemná souvislost mezi různými oblastmi a změnami v nich.
- Svěbytná povaha moderních institucí, řada charakteristických moderních institucí (např. politický systém národního státu, celkovou závislost výroby na neživých zdrojích energie či komodifikaci námezdní práce).

Vstupní podmínky II

- Hluboké změny v charakteru a dynamice procesů s lidmi v posledních čtyřech stoletích lze nazvat revolucemi.
 - Konec feudalismu a prosazení svobody jednotlivce,
 - rozvoj poznání (vědy) a technologií,
 - zvýšení výroby potravin,
 - industrializace a urbanizace,
 - povinná školní docházka a odstranění analfabetismu, rozvoj lékařské péče a zlepšení hygieny,
 - růst životní úrovně a zlepšování zdravotního stavu,
 - emancipace žen, sekularizace,
 - demokratizace,
 - revoluční změna v charakteru demografické reprodukce.

Hlavní rysy I

- Kvalitativní přeměna z charakteru extenzivního na intenzivní.
- Posílení vlivu společenských charakteristik na úkor biologických.
- Provázanost s průmyslovou revolucí.
- Vznik nového ideálu – malá rodina (vyšší mobilita a anonymita městského prostředí).
- Rozvoj techniky a tovární výroby -> růst nových hodnot - vzdělání, úspěch.

Hlavní rysy II

- Kvantitativní změny:
 - Pokles hodnot hrubé míry úmrtnosti ze 25–30 ‰ na méně než 15 ‰.
 - Naděje na dožití se zdvojnásobuje z 30–35 let na 70 let.
- Počátek:
 - Pokles hrubé míry porodnosti ze 45–50 ‰ na méně než 20 ‰.
 - Pokles úhrnné plodnosti zhruba pod úroveň 5 dětí na ženu.

Před demografickou revolucí

- Dva typy demografické reprodukce:
 - Lovecko-sběračská společnost – úroveň plodnosti a úmrtnosti nebyla vědomě ovlivňována, reprodukce byla silně závislá na vnějších podmínkách.
 - Společnosti po neolitické revoluci – usedlejší způsob života, zvýšení úrovně plodnosti, prodloužení délky života, nárůst úrovně nemocnosti a úmrtnosti na infekční choroby, relativně nízký věk při vstupu do manželství.

Ukazatele

- **Index (obecné) plodnosti** – I_f vyjadřuje, do jaké míry se počet dětí narozených ženám dané populace liší od teoretického počtu narozených, které by tyto ženy měly za předpokladu, že měly plodnost jako hutterité.
- **Index manželské plodnosti** – I_g vyjadřuje, do jaké míry se liší počet manželsky narozených od teoretického počtu při maximální („hutteritské“) plodnosti.
- **Index nemanželské plodnosti** – I_h vyjadřuje, jak se plodnost nevdaných žen liší od maximální plodnosti hutteritů.
- **Index podílu vdaných žen na celkové plodnosti** – I_m udává, do jaké míry působí rodinný stav na dosažení maximální možné plodnosti.
- Mezi indexy platí vztah: $I_f = I_g * I_m + (1 - I_m) * I_h$.

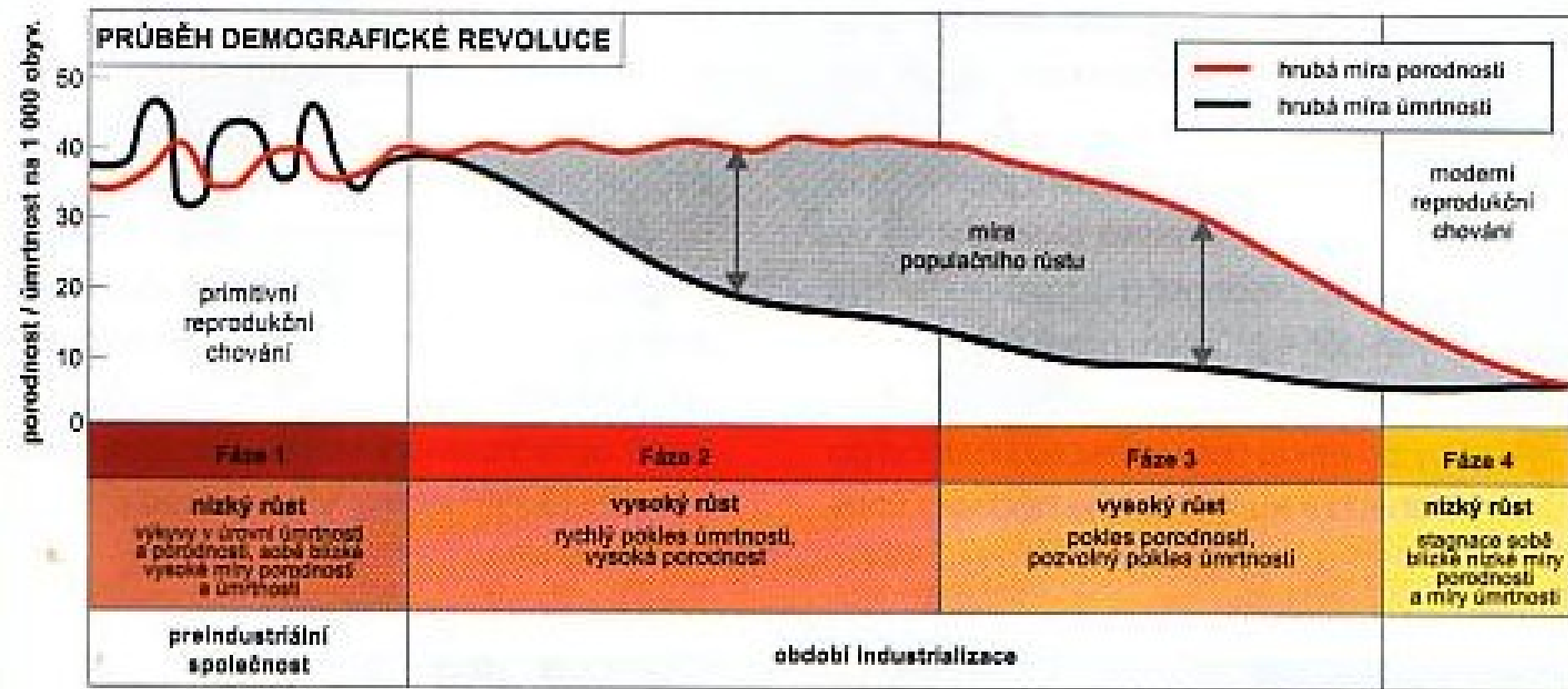
Demografická revoluce - fáze

- Tři až čtyři fáze:
- 1. fáze: **Velká porodnost i úmrtnost** – Rozvojové země (přírodní stav), malý přirozený přírůstek.
- 2. fáze: **Pokles úmrtnosti** – Zlepšení zdravotní péče, velký přírůstek, Evropa 20. století.
- 3. fáze: **Pokles porodnosti** – Rozvoj vzdělání (kariéra žen), plánování rodiny, malý až nulový přírůstek.

Demografická revoluce - fáze

- 4. fáze: ***Pokles porodnosti pod úmrtnost*** – následuje 10 až 20 let po fázi 3, záporný přírůstek (úbytek), plánování rodiny, malý až nulový přírůstek (ČR dnes).

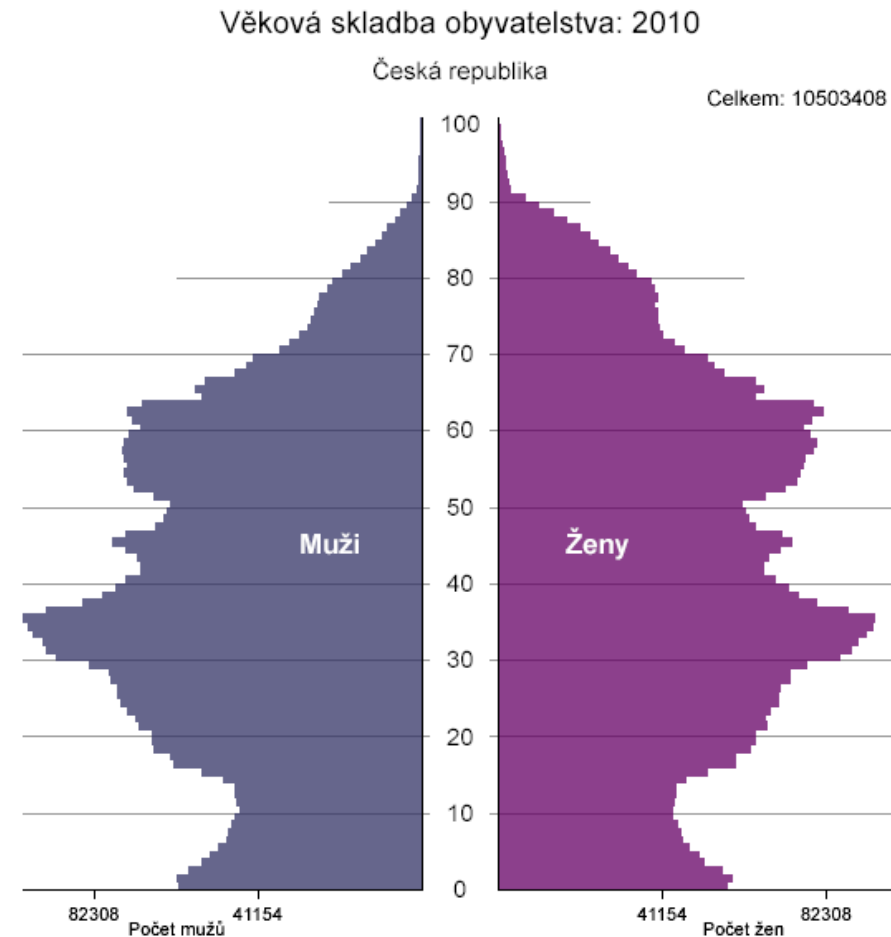
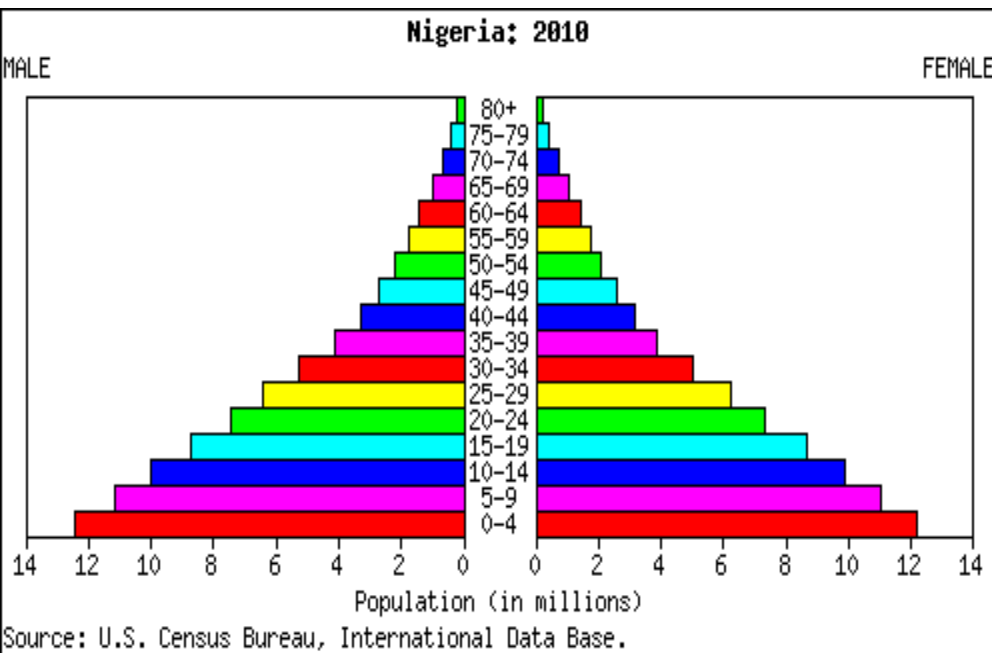
Demografická revoluce - fáze

=> Stárnutí populace

Demografická revoluce - fáze

Úmrtnost

- Rozdíl mezi 1. a 3. fází demografické revoluce je nejlépe vidět při srovnání příčin úmrtí.
- Dostupnost zdravotní péče můžeme považovat za jeden z hlavních ukazatelů vyspělosti země.
- Výrazně se mění podíl akutních a chronických onemocnění na úmrtnosti lidí.

Úmrtnost

Akutní nemoci

- Zasahují opakovaně značnou část populace.
- Zasahují lidi každého věku.
- Potlačeny moderní medicínou (očkování, hygiena, antibiotika..).
- Významné v rozvojových zemích.

Chronické nemoci

- Přítomny stále.
- Zasahují malou, ale stálou část populace.
- Nemoci stáří – lidé se jich musí dožít.
- Hlavně v rozvinutých zemích.

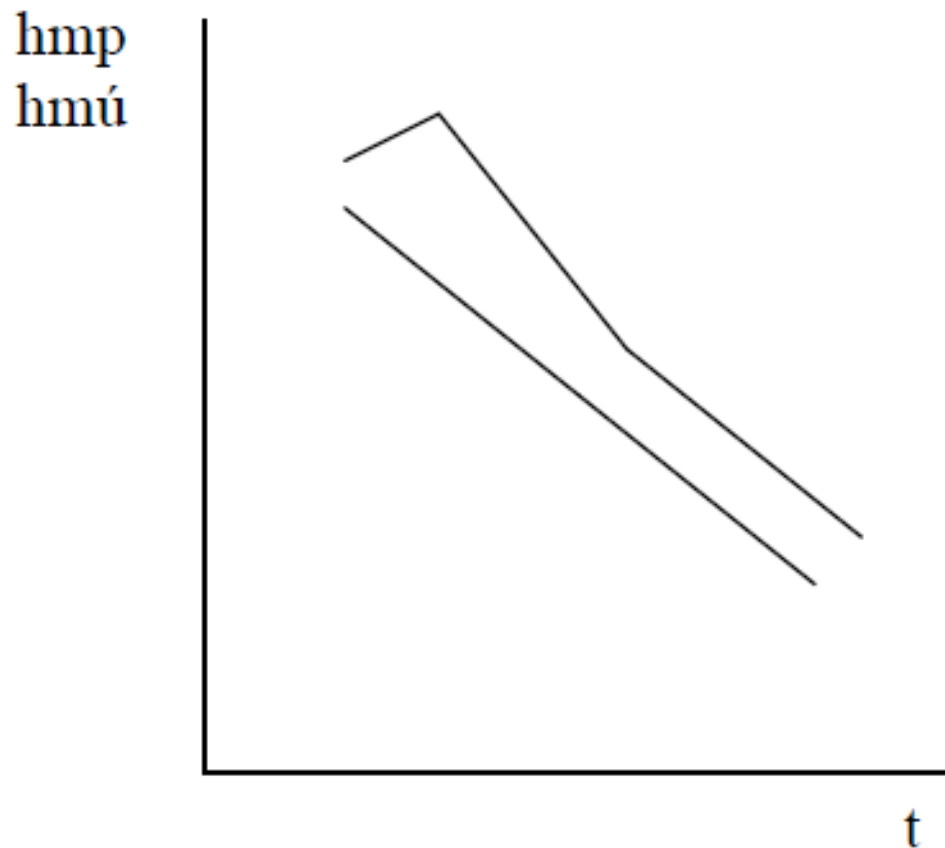
Demografická revoluce - typy

- Francouzský.
- Anglický.
- Japonsko-mexický typ.
- Typologie je založena na rozdílech v nástupu poklesu porodnosti a úmrtnosti, jenž má za následek rozdílnou míru populačních přírůstků.

Francouzský typ

- Nástup koncem 18. století.
- Pomalý a celkově ve srovnání s ostatními typy nízký početní nárůst populace.
- První období probíhá dlouho (1 století) - poklesu úrovně porodnosti s téměř současným poklesem úrovně úmrtnosti.
- Druhé období (60 let) - rychlý pokles úrovně porodnosti i úmrtnosti.

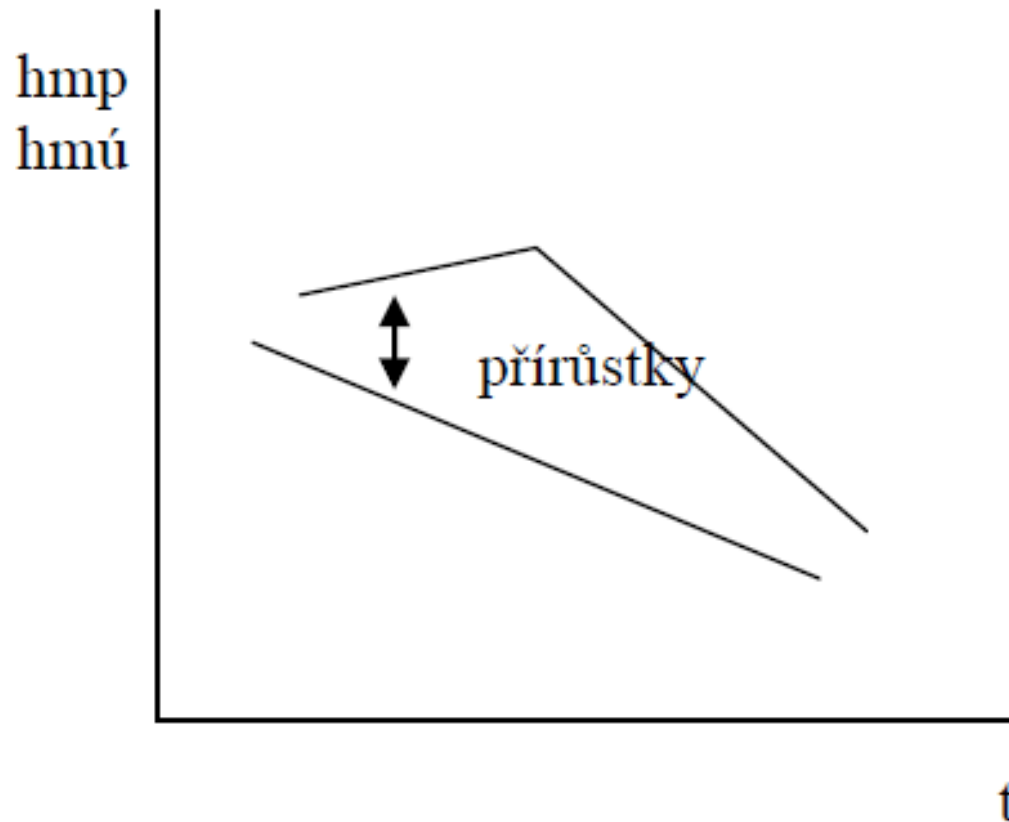
Francouzský typ

Anglický typ

- První období – vysoká úroveň porodnosti při současném poklesu úrovně úmrtnosti.
- Druhé období (60 let) – pokles úrovně porodnosti i úmrtnosti, velký nárůst počtu obyvatel.
- V 18. století však v Anglii nastupují obrovské společenské změny v hospodářství, obchodu, politice, z velké části umožněné i zázemím kolonií.

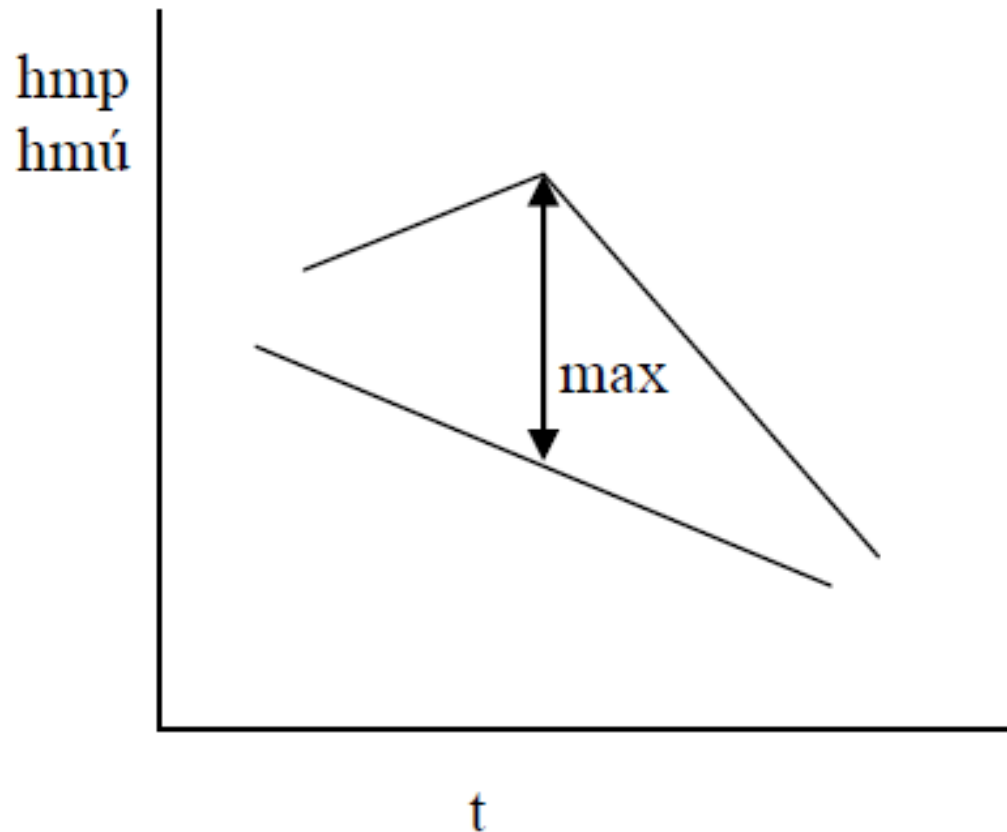
Anglický typ

Japonsko-mexický typ

- Nástup v 2. ½ 20. st. – mnohem vyšší početní nárůst populace.
- První období – nárůst úrovně porodnosti.
- Druhé období (60 let) – relativně rychlý pokles porodnosti.

Japonsko-mexický typ

Demografická revoluce ve světě

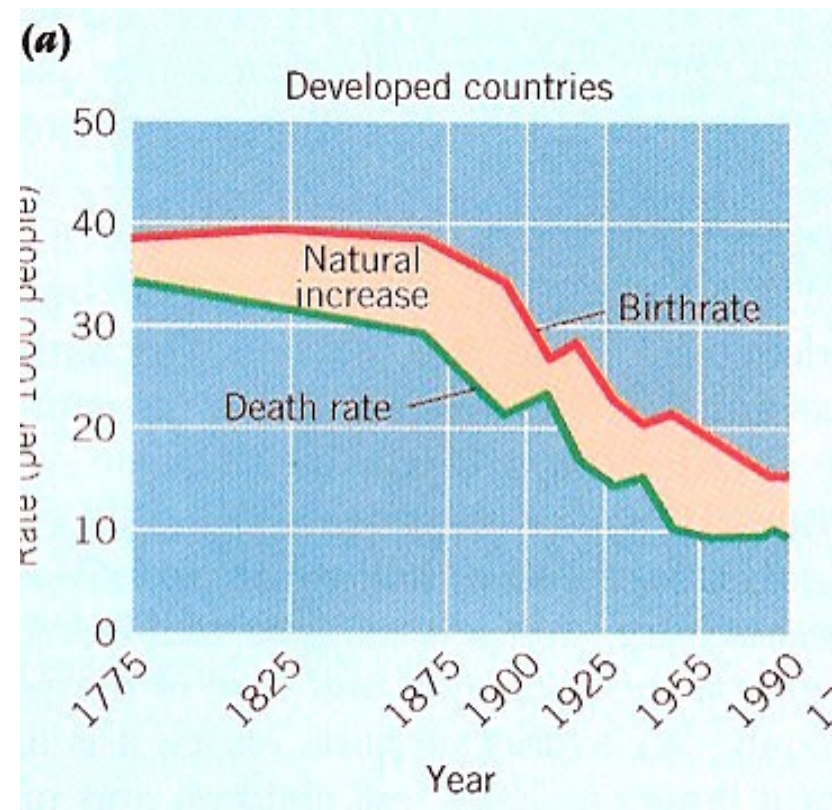
- Počátek v 18. století ve Francii a postupně se rozšířila jako difúzní proces do ostatních zemí v Evropě i do zemí s obyvatelstvem pocházejícím z Evropy a byla ukončena zhruba v polovině 20. století.
- Svět se rozdělil z demografického pohledu na dvě části:
 - Evropa
 - země s původně evropským obyvatelstvem
- Po skončení rozdělila svět na dvě části: země demograficky vyspělé a demograficky rozvojové.

Demografická revoluce ve světě

- Francie 150 let
- Velká Británie 150 let
- Švédsko, Dánsko, Norsko, Belgie, Německo 125 let
- Česká republika 100 let
- Itálie, Španělsko 75 let

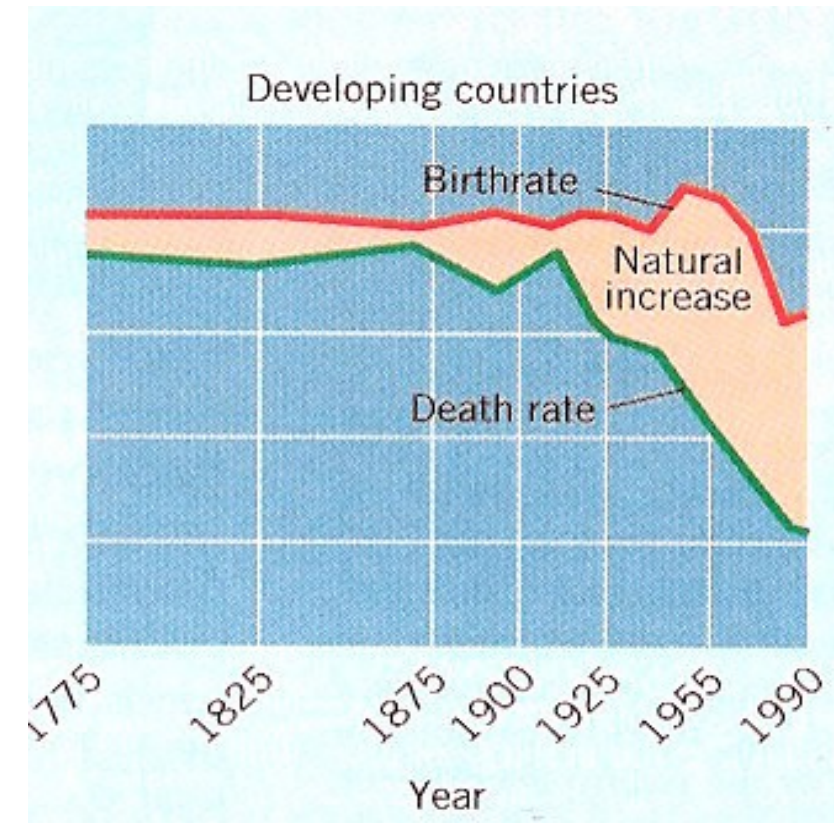
Rozvinuté země

- Pokles úmrtnosti byl záhy následován poklesem porodnosti.
- Došlo ke společenským
- Nedošlo k razantnímu zvýšení počtu obyvatel.

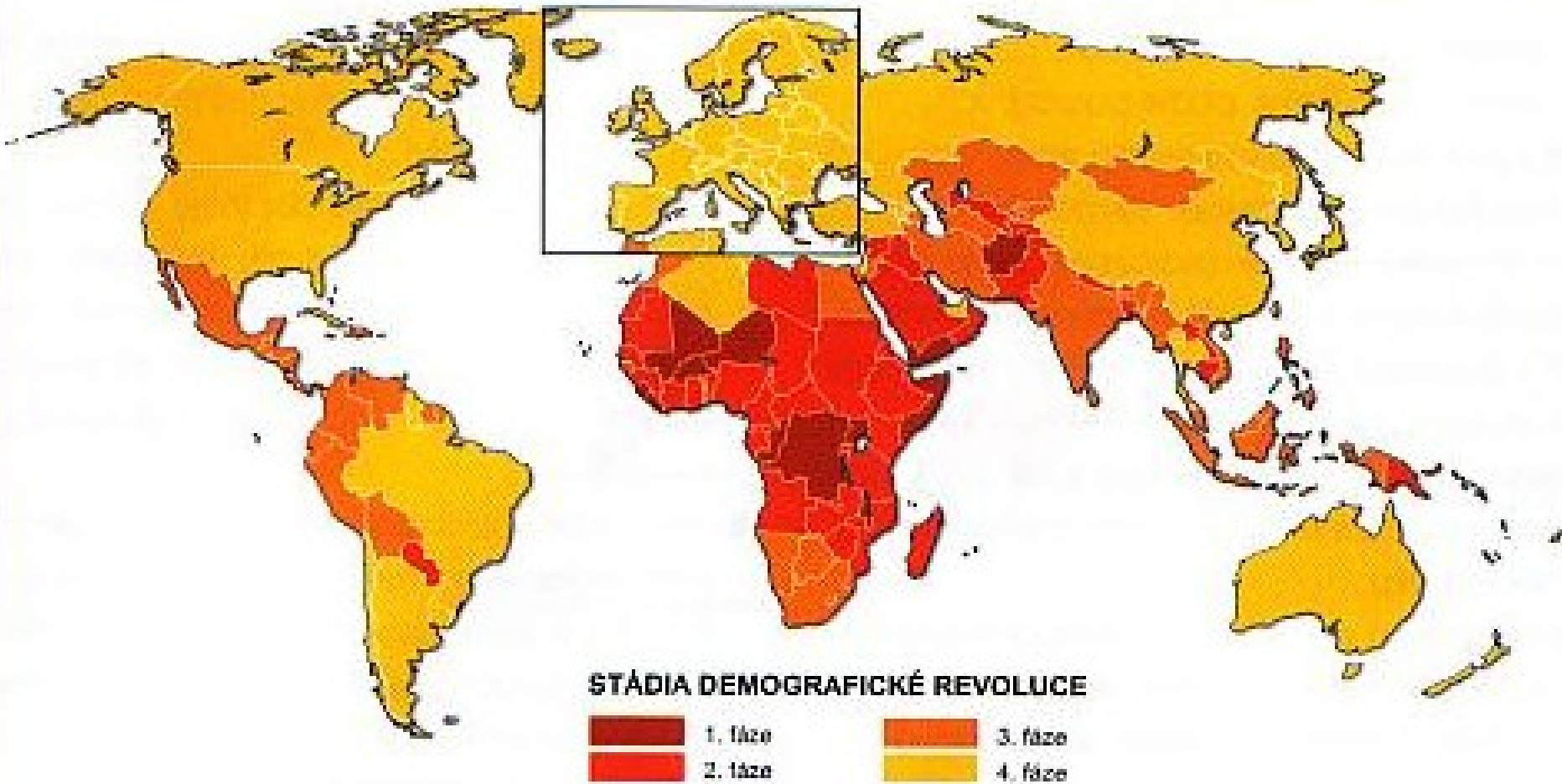

Rozvojové země

- Velká prodleva mezi poklesem úmrtnosti a porodnosti.
- Společenské změny neprobíhají (emancipace, plánování rodiny..).
- Populační exploze – rychlý růst počtu obyvatel.

Demografická revoluce - fáze

Vybrané země světa (2011)

Země	hmp	hmú	kú	e ^{0,m}	e ^{0,ž}
Afghanistan	44	16	131	44	44
Zambie	46	15	84	49	49
Ghana	31	8	45	63	65
Egypt	25	5	23	71	75
India	23	7	50	63	65
Malajsie	21	5	8	78	77
Bazílie	15	6	20	70	77
Německo	8	10	4	77	83
Japonsko	8	9	3	80	86

Populační prognóza, odhad a projekce

Demografický x populační vývoj

- **Demografický vývoj** – otázky spojené s přirozenou měnou (tzn. demografickou reprodukcí – vázána na vlastní bio-sociální proces rození a vymírání).
- **Populační vývoj** – je výsledkem demografické reprodukce doplněné migrací (migrace – podmíněny především sociálními a ekonomickými podmínkami každého regionu).

Populační prognóza I

- Souhrnný proces, který zahrnuje soubor činností vedoucí k vytvoření prognózy v její logické posloupnosti.
- V případě tvorby populačních prognóz je rozsah tohoto souboru dán obecnou složitostí reálných systémů, v nichž se reprodukce demografických struktur odehrává.

Populační prognóza II

- Nezbytným předpokladem prognózování vývoje složitých systémů je **abstrakce**.
- Uplatnit princip abstrakce znamená odhlédnout od nepodstatných nebo méně podstatných vlastností a souvislostí vývoje sledovaného objektu, a přejít tak od reálného systému k jeho **modelu**.

Populační prognóza III

- Přejít od reálného systému k modelu a od modelu zpět k realitě označujeme za **modelování** = základní metoda studia a prognózování vývoje reálných systémů, jejíž aplikace má 7 etap:
 - 1. *vymezení systému* – v jehož rámci vývoj budeme prognózovat = identifikace podstatných prvků a vazeb systému tak, aby byl co nejlépe vystižen mechanismus a souvislosti sledovaného vývoje.
 - 2. *popis a analýza vymezeného systému* – získání a významové utřídění informací o dosavadním vývoji prognózovaného objektu.

Populační prognóza IV

- 3. *konstrukce projekčního modelu* – vychází z finálního vymezení systému, s nímž by měl použitý model být identický.
- 4. *prognóza hodnot parametrů modelu* – vlastní jádro prognózování populačního vývoje.
- 5. *projekční výpočty a dokumentace získaných výsledků* – výpočty vedou k ucelenému popisu budoucího vývoje vymezeného systému a k analogickému popisu vývoje určeného objektu.
- 6. *výběr informací pro prezentaci prognózy* a způsobu jejich zprostředkování uživatelům.
- 7. *hodnocení prognózy* – popis a analýza zjištěných rozdílů, posouzení míry vědeckosti celého procesu sestavení prognózy (1. – 6. etapy). Slouží při aktualizaci platné nebo tvorbě zcela nové prognózy vývoje daného systému.

Populační prognóza V - metody

- 1. Klasická, kohortně komponentní metoda** populačních projekcí – vychází z pojetí populačního vývoje jako souhrnného procesu, jehož jednotlivými složkami jsou úmrtnost, porodnost a případně také migrace, základem se stal model růstu stabilní populace.
- 2. Formování metodiky prognóz dílčích komponent reprodukčního procesu** – přechod od konstantních intenzit dílčích procesů k reálnějším, proměnným \Rightarrow vzrostl zájem o extrapolační techniky a následně o metody analýzy časových řad; skutečnost, že budoucí vývoj nelze odvodit pouze na základě extrapolace dosavadních vývojových trendů \Rightarrow metody kauzální analýzy a regresní modely.

Populační prognóza VI - metody

3. Zobecněním klasického projekčního modelu – A. Rogerse (pol. 60. let) – snaha o zahrnutí migrace \Rightarrow ***multiregionální projekční model.***
4. Současná etapa (posledních 20 let) – vytváří se ***kompaktní široké pojetí metodologie prognózování populačního vývoje*** (její segmenty se objevily již ve vzdálenější minulosti) – odklon od hlavní pozornosti na techniku vlastního sestavení souhrnné prognózy k pojetí prognózování populačního procesu jako speciální vědecký výzkum zahrnující veškerou činnost, která souvisí s tvorbou prognózy. Klíčové postavení má prognóza parametrů projekčního modelu.

Populační prognóza VII

- *Prognózování úmrtnosti* – vzhledem k relativní stabilitě vývojových trendů úmrtnosti se při prognózování tohoto procesu v rozhodující míře uplatňoval předcházející vývoj (pozornost i mezinárodním srovnáním).
- *Prognózování plodnosti* – odhad budoucí plodnosti se také opíral především o analýzu minulého vývoje. Při této analýze byly téměř výhradně sledovány dosažené úrovně a hlavní vývojové tendence, pro něž se často hledaly analogie v zahraničních statistikách. Zároveň se věnovala zvýšená pozornost odchýlkám od sledovaných trendů, které byly vztahovány k přijatým opatřením a k dalším změnám vnějších podmínek.

Populační odhad I

- Populační odhady: každý odhad početního stavu obyvatelstva včetně jeho struktur podle věku a pohlaví z pohledu předpokládaného budoucího a minulého vývoje.
- Nejsou výsledkem statistického šetření (ale využívají nashromáždění statistických datových zdrojů z předcházejících časových úseků jako základní vstupní informace).

Populační odhad II - metody

- Pokud demografické projekce jsou věrným prodloužením skutečného chování určité populace do budoucnosti, potom získáme zvláštní případ demografické projekce, tj. populační prognóza.
- Změny v minulém časovém období – intercensální odhady (pomocí interpolace).
- Budoucí změny demografická projekce (na základě extrapolace).

Populační odhad III

- Vhodné období ne delší než 20 let (potom významný pokles spolehlivosti projektu).
- Intercensální odhady celkového počtu obyvatelstva se opírají o údaje několika censů nebo dvou po sobě následujících sčítání – metoda ***matematické interpolace***.

Populační projekce I

- Prostorové hledisko: projekce celostátní, republikové, okresní nebo sídelní jednotky.
- Časové hledisko:
 - krátkodobé projekce (do 10 let)
 - střednědobé (10–25 let)
 - dlouhodobé (nad 25 let)

Populační projekce II - metody

- Formální extrapolace celkového počtu obyvatel a extrapolace doplněná odhadem věkové struktury – používá různé exponenciální funkce.
- Komponentní metoda (též demografická) bez uvažování migrace – vhodná pro krátkodobé a střednědobé projekce (do 20–25 let) a pro relativně homogenní populace (stát, kraje), za které máme údaje o řádu vymírání a rození, ev. o migračních proudech.

Populační projekce III - postup

- Výchozí okamžik prognózy = rok sčítání.
- Jak dlouhá doba projekce.
- Nejdůležitější – hypotéza budoucích změn v řádu vymírání a rození.
- Jednovariantní a vícevariantní projekce (např. nízká, střední, vysoká).

Populační projekce IV - postup

- Hypotézy posléze formalizujeme a kvantifikujeme.
- Pro sestavení populačních projekcí komponentní metodou potřebujeme:
 - věkovou strukturu k výchozímu okamžiku projekce odděleně pro obě pohlaví,
 - řád vymírání, vyjádřený úmrtností tabulkou,
 - řád rození, vyjádřený mírami plodnosti podle věku.
- Nejjednodušší metodou je zde metoda posouvání věkových skupin.
- Komponentní metoda s uvažováním budoucí migrace.

Populační růst (exploze)

Populační růst

- Rychlost růstu se neustále zvyšuje.
- Příliš se nemění maximální délka života.
- Mění se porodnost, úmrtnost, přirozený přírůstek, věková struktura a naděje dožití.
- V historii rozlišujeme 4 hlavní období.

Populační růst I

1. Lovecko – sběračské období (asi do 9 000 př.n.l.)

- ❑ Celkově jen několik miliónů obyvatel.
- ❑ Lidé putovali krajinou v malých skupinách.
- ❑ Živili se lovem a sběrem planých rostlin.
- ❑ Hustota do 1 obyv./200 km²
- ❑ Přírůstek 0,00011 %.

Populační růst II

2. Zemědělské období (9 000 př.n.l. – 16. stol.)

- ❑ Lidé se usadili, vytvořili trvalé osady, živili se zemědělstvím.
- ❑ Hustota vzrostla na 1–2 obyv./km²
- ❑ Přírůstek 0,3 %, (Římani 54 mil, v r. 1000 asi 300 mil obyvatel).

Populační růst III

3. Průmyslové období (začíná v 16. stol)

- ❑ Rozvoj zdravotní péče, odtržení lidí od půdy.
- ❑ Přírůstek v r. 1600 0,1 %, rostl o 0,1 % každých 50 let.
- ❑ Rok 1800 – 900 mil, 1900 – 2 mld., 1960 – 3 mld.

Populační růst IV

4. *Moderní – postmoderní společnost*

- ❑ Změny ve společnosti.
- ❑ Pokles růstu ve vyspělých zemích, rychlý růst v rozvojových.
- ❑ Největší přírůstek v dějinách 60. léta – 2,2 %, rok 2000 – 6 mld. lidí.

Populační růst V

- Přírůstek obyvatelstva se neustále zvyšoval celou první polovinu 20. stol. = exponenciální růst (křivka J).
- Maximum 1965 až 1970 – 2,2%.
- Nyní přírůstek celosvětově klesá (1,4%).

Populační růst VI

- Doba zdvojení:
 - Doba, za níž se populace zdvojnásobí.
 - Vycházíme z exponenciálního růstu.
 - Dělíme 70 přírůstkem v %.

Stát	Přírůstek (%)	Doba zdvojení (roky)
Pobřeží Slonoviny	3,8	18
Čína	1,4	41
USA	0,9	78
Německo	0,1	700

Populační růst VII

- Logistická křivka = plochá S křivka
 - Žádná populace neroste věčně, narazí na možnosti prostředí = nosná kapacita.
 - Nezahrnuje zlepšování zdravotní péče, potravy, technologií.
 - Pro dosažení nulového růstu musí lidé projít demografickou revolucí.

Nosná kapacita prostředí I

- Je maximální populace, která může v prostředí trvale existovat.
- Určuje hranice lidské populace.
- Populace, která ji překročí, mění prostředí způsobem, který sníží její velikost v budoucnosti.
- Je obtížné určit její velikost pro národ i celou Zemi:
 - Musíme se shodnout, jaký by měl být životní standard člověka.
 - Pro výpočet používáme HDP na hlavu a kalorie na hlavu.

Nosná kapacita prostředí II

- Je určena kombinací limitujících faktorů
- Faktory dělíme do 3 skupin:
 - 1. *Krátkodobé* (ovlivní populaci už v roce, kdy se objeví)
 - ❏ Hlavně přerušení dodávek potravin z různých příčin (politika, válka, neúroda..).
 - ❏ Světové katastrofy (nukleární válka, toxické látky, nová nemoc..).
 - 2. *Střednědobé* (projeví se za 1–10 let)
 - ❏ Úbytek neobnovitelných zdrojů (hlavně pro dopravu a vytápění), nedostatek energie pro distribuci potravin.
 - ❏ Klimatické změny nebo desertifikace.

Nosná kapacita prostředí III

- 3. *Dlouhodobé* (za více než 10 let)
 - ▣ Eroze půdy, nedostatek podzemní vody, kyselé deště.
- Dosažení je možno určit podle dostupnosti zdrojů na hlavu.
- Ukazuje se, že jsme dosáhli maxima biologických zdrojů na hlavu.
- Je možné, že již byla překročena nosná kapacita Země.

Nosná kapacita prostředí IV

komodita	vrchol	Max. produkce/obyv.
vlna	1960	0,86 kg
dřevo	1967	0,67 m ³
ryby	1970	5,5 kg
skopové maso	1972	1,92 kg
hovězí maso	1977	11,81 kg
obilniny	1977	342 kg

Hrozí nám přelidnění?

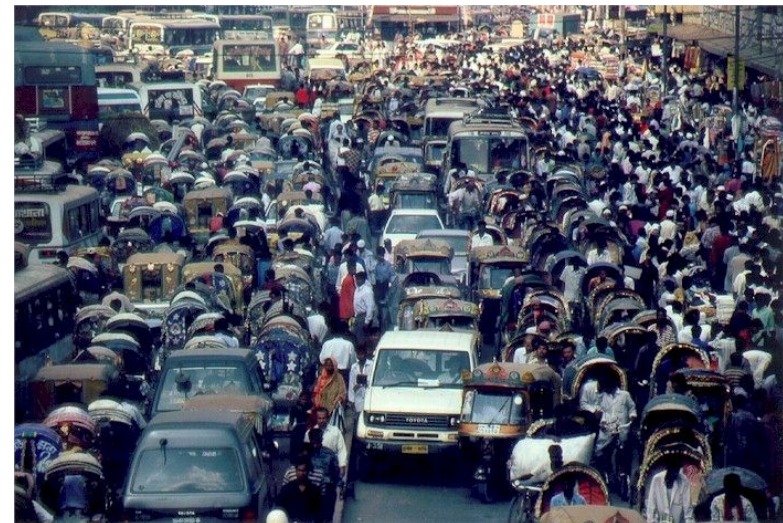
- Koncem 18. století to byl T. R. Malthus s jeho populačním zákonem (1798) o aritmetickém růstu množství prostředků obživy a geometrickém růstu počtu obyvatelstva.
- Počátkem 2. ½ 20. století – Ehrlichova Populační bomba (1968) a Meadowsovy Hranice růstu (1971), které byly výstižně označeny jako Malthus a počítač.

Hrozí nám přelidnění?

Př. Bangladéš

- Jedna z nejchudších zemí světa
 - Příjem kalorií tvoří 85 % množství nutného pro dobré zdraví.
 - 1/2 lidí nemá přístup k pitné vodě.
 - 70 % nemá přístup k zdravotní péči.
 - Naděje dožití je 59 let.
 - Trpí pravidelnými povodněmi.

Př. Bangladéš

- Počet obyvatel země:

Země	Rozloha km ²	1991	2001	2011
Bangladesh	147,570	106,314,992	124,355,263	144,043,697

- Přírůstek 2 mil./rok.
- Každoročně díky monzunovým deštům přijdou o život tisíce lidí. Za jak dlouho se se doplní stav obyvatelstva?

Za 1 měsíc? Za 2 týdny?

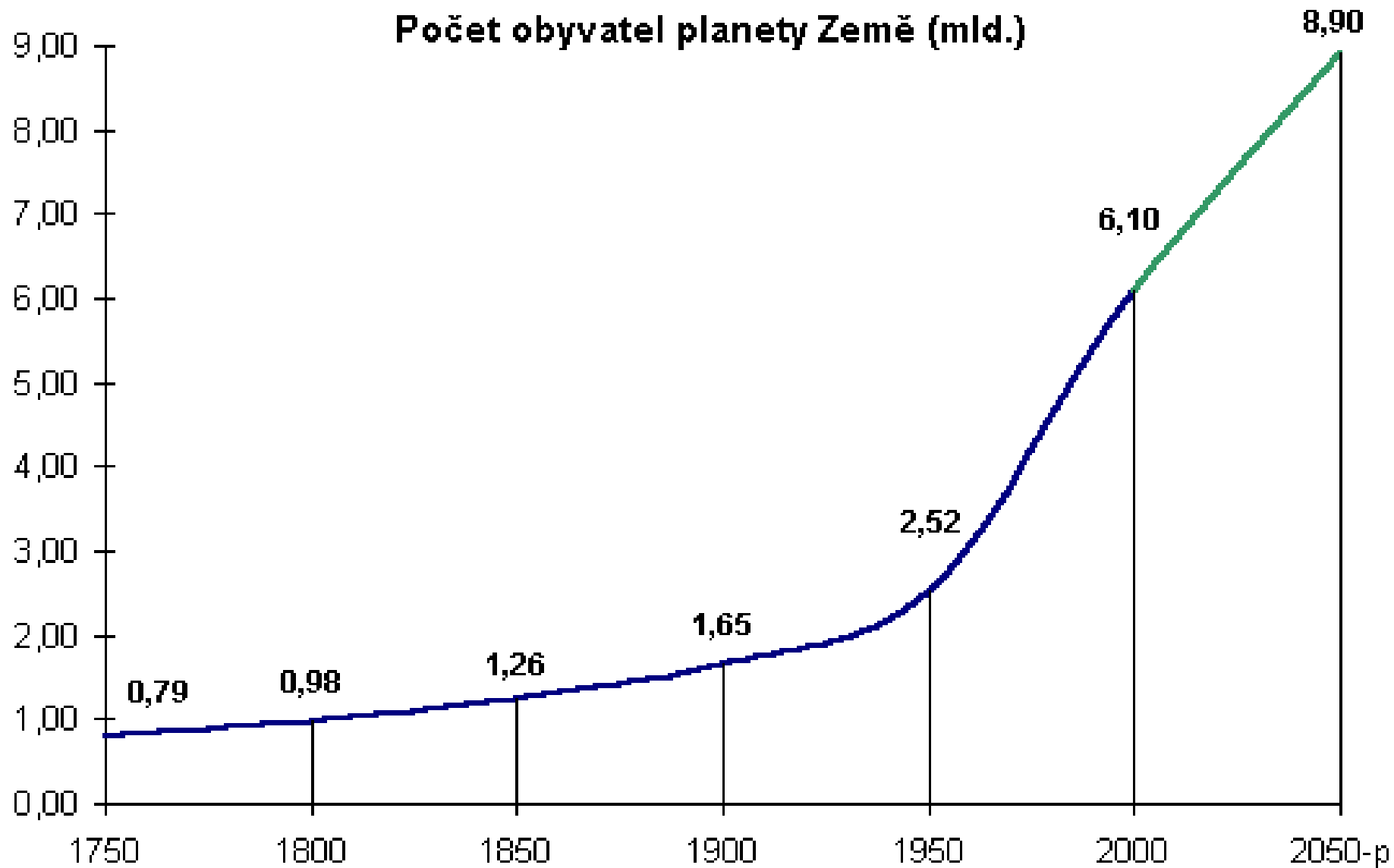
Světové populační hodiny

- ☞ <http://www.worldometers.info/cz/>
- ☞ <http://multimedia.ihned.cz/infografika/c1-49563090-jak-tikaji-populacni-hodiny-lidstva-co-den-to-temer-ctvrt-milionu-lidi-navic>

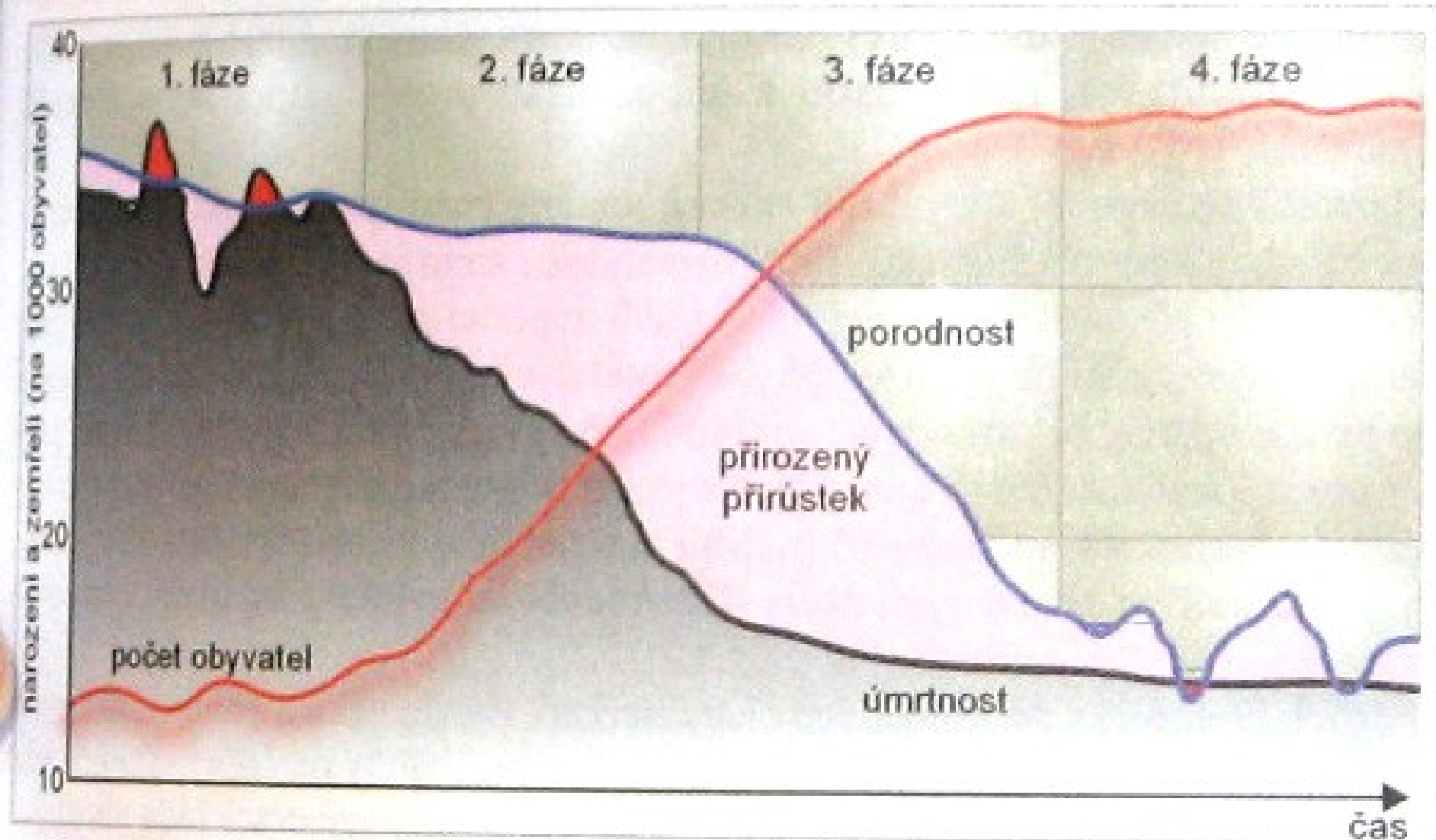
Světové populační hodiny

- Počet obyvatelstva světa: 7 070 mld. / 5 800 mld. *)
- Přirozený přírůstek: 1,17 % 83 mil. 2 / 81 mil.
- Denní přírůstek: 227 tis. 5 / 222 tis.
- Přírůstek za minulu: 158 osob 4 / 154 osob
- Přírůstek za vteřinu 2,63 osob 0,063 / 2,563 osob
- Počet narozených za rok: 139 mil. 14 / 125 mil.
- Počet zemřelých za rok: 56,6 mil. 12,2 / 44,4 mil.
- Počet úmrtí kojenců za rok: 16 652 211 / 16 441
- Počet zemřelých kojenců za min. : 12 0,1 / 11
- *) první údaj za demograficky vyspělé země, druhý za demograficky rozvojové

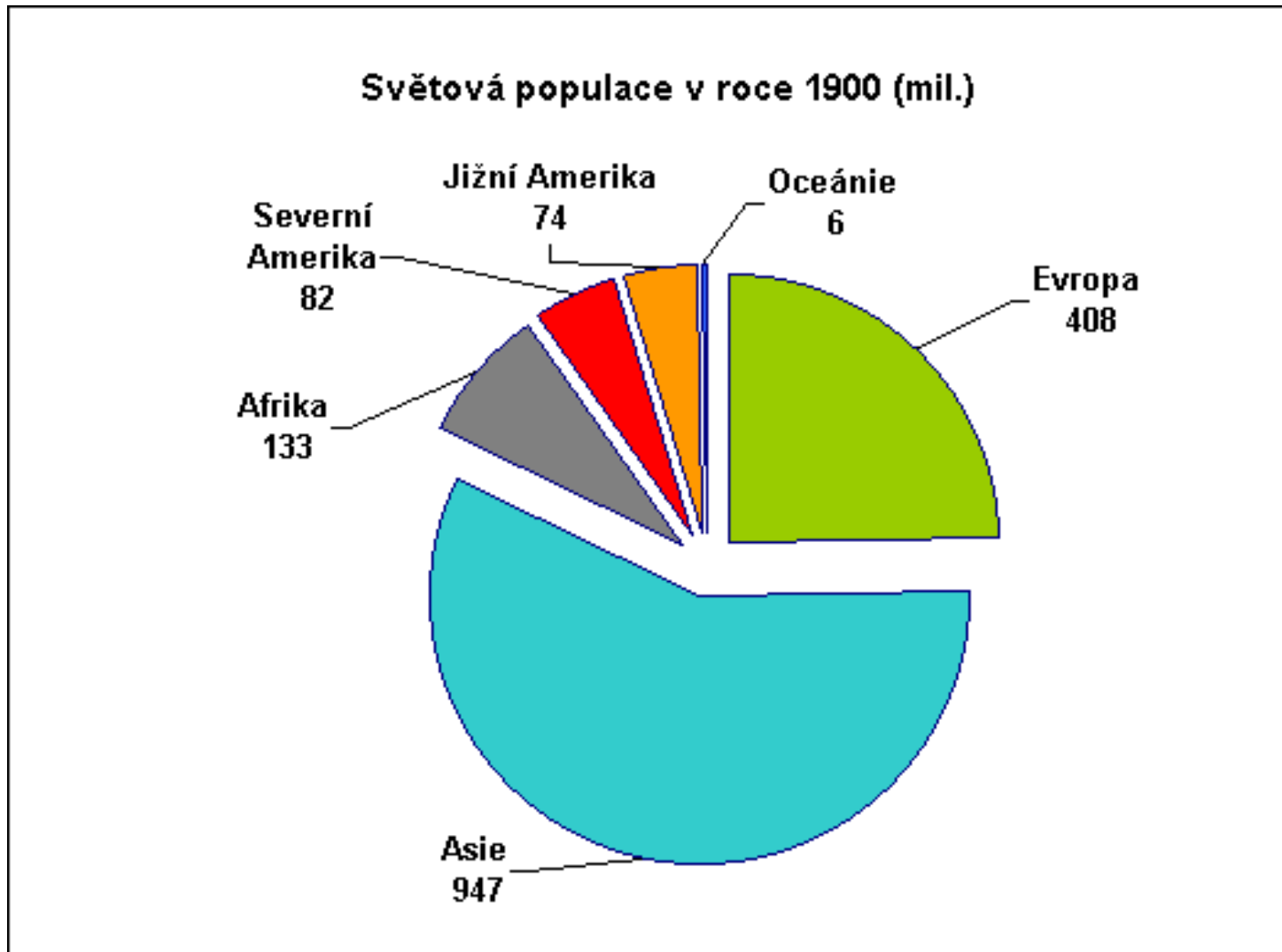
Počet obyvatel planety Země (mld.)

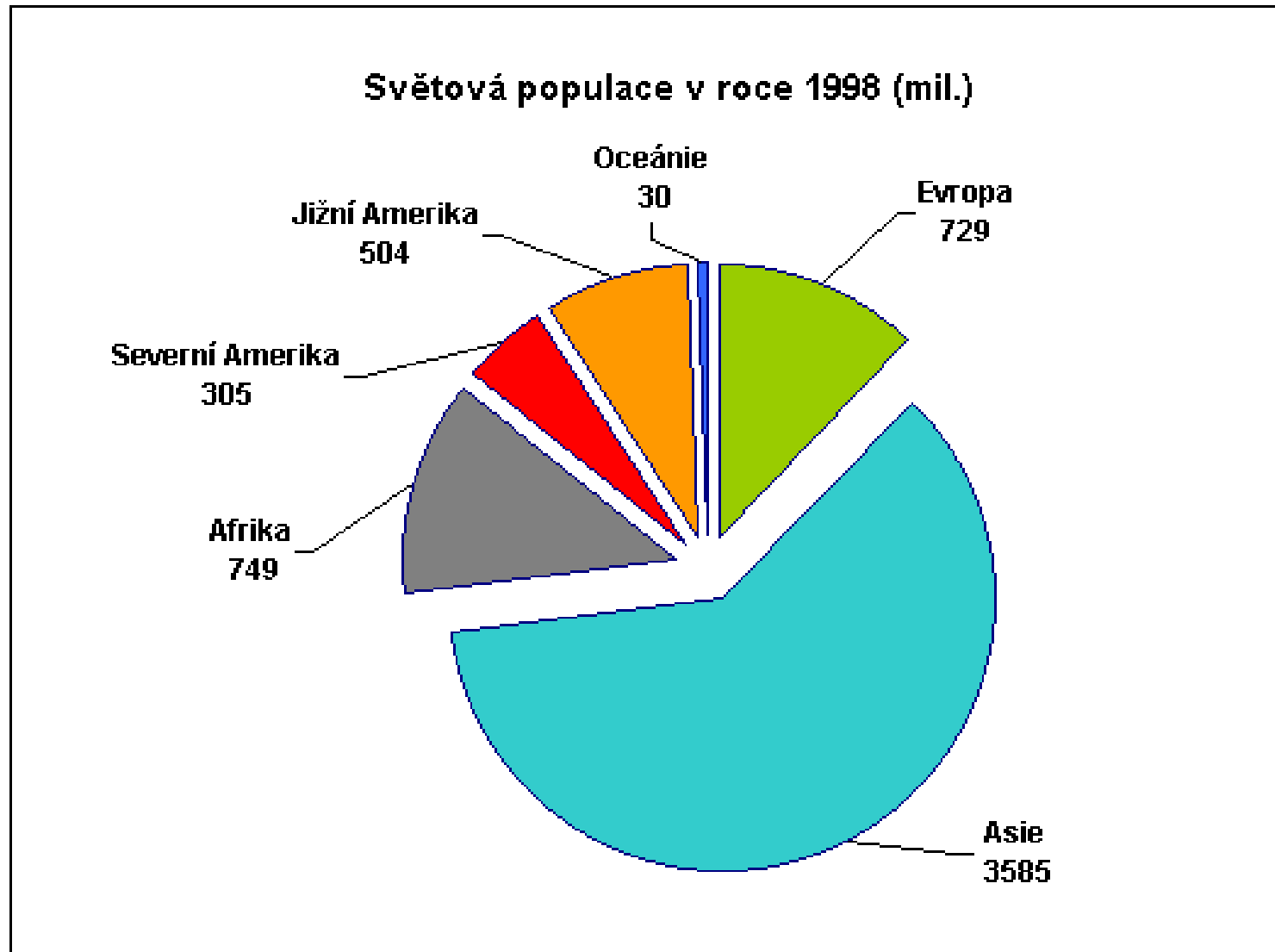
Populační růst I

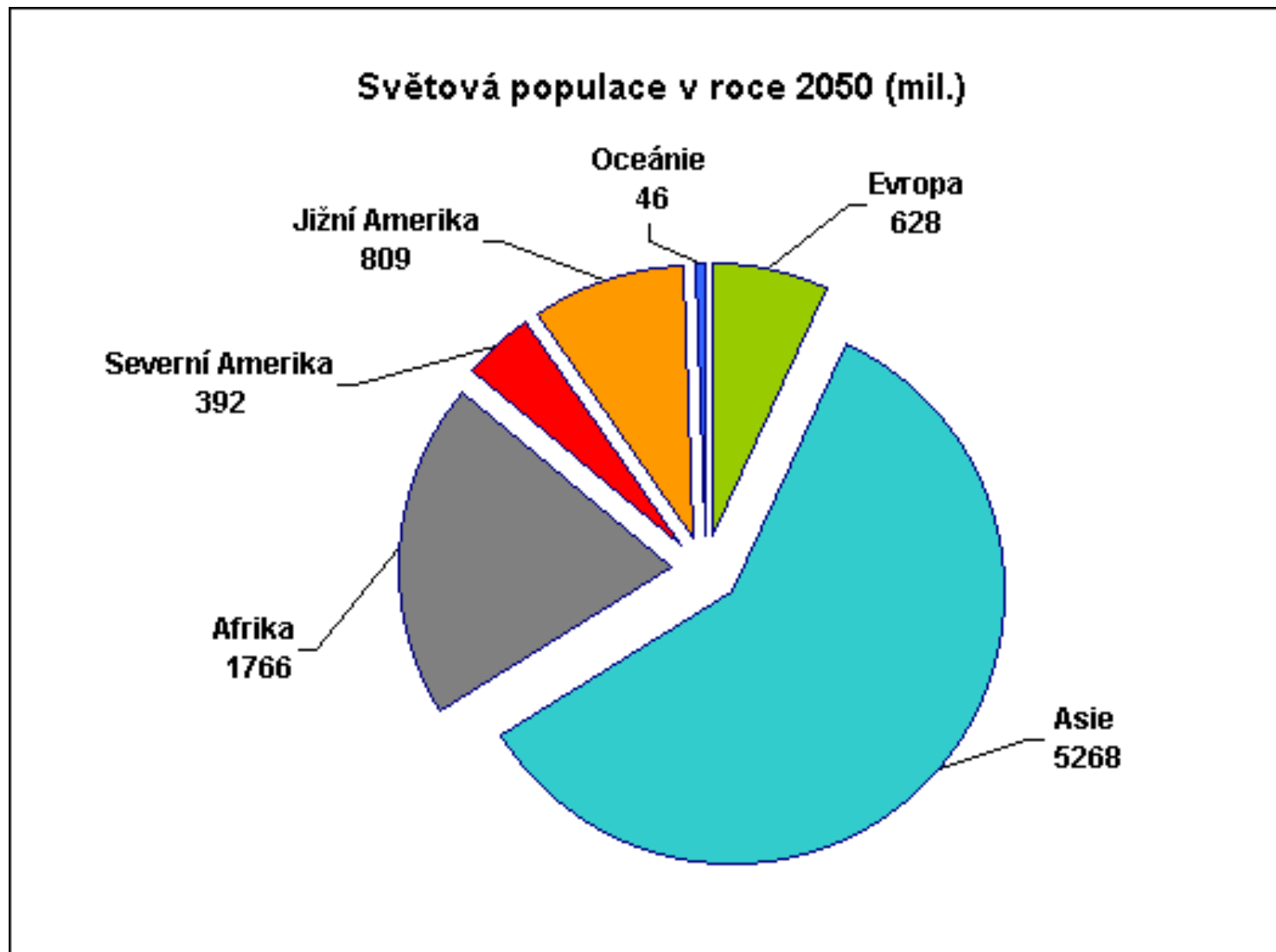
Populační růst II

Populační růst III

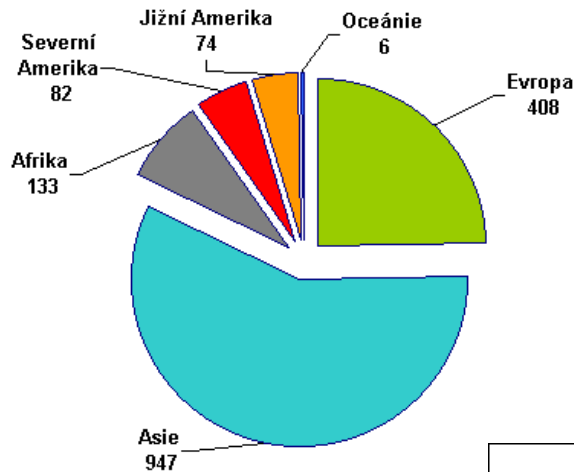

Populační růst IV

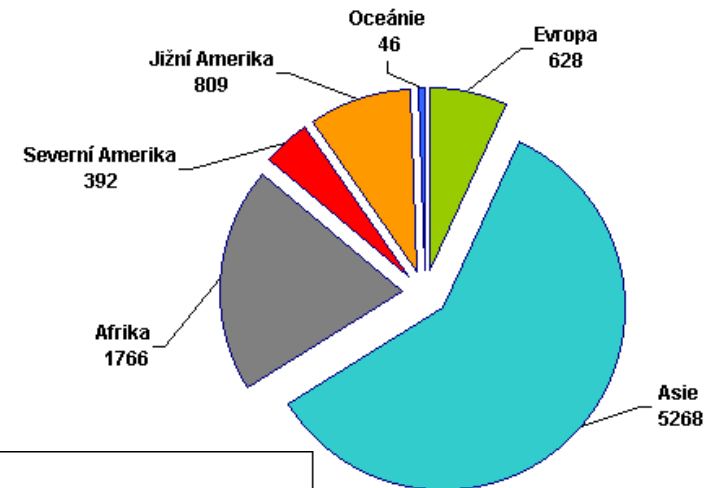

Populační růst V

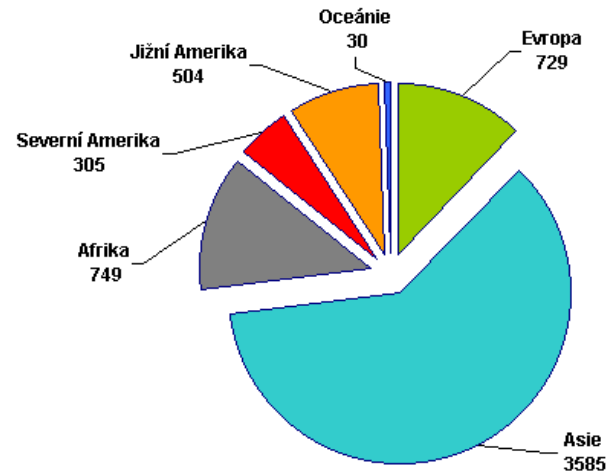
Světová populace v roce 1900 (mil.)

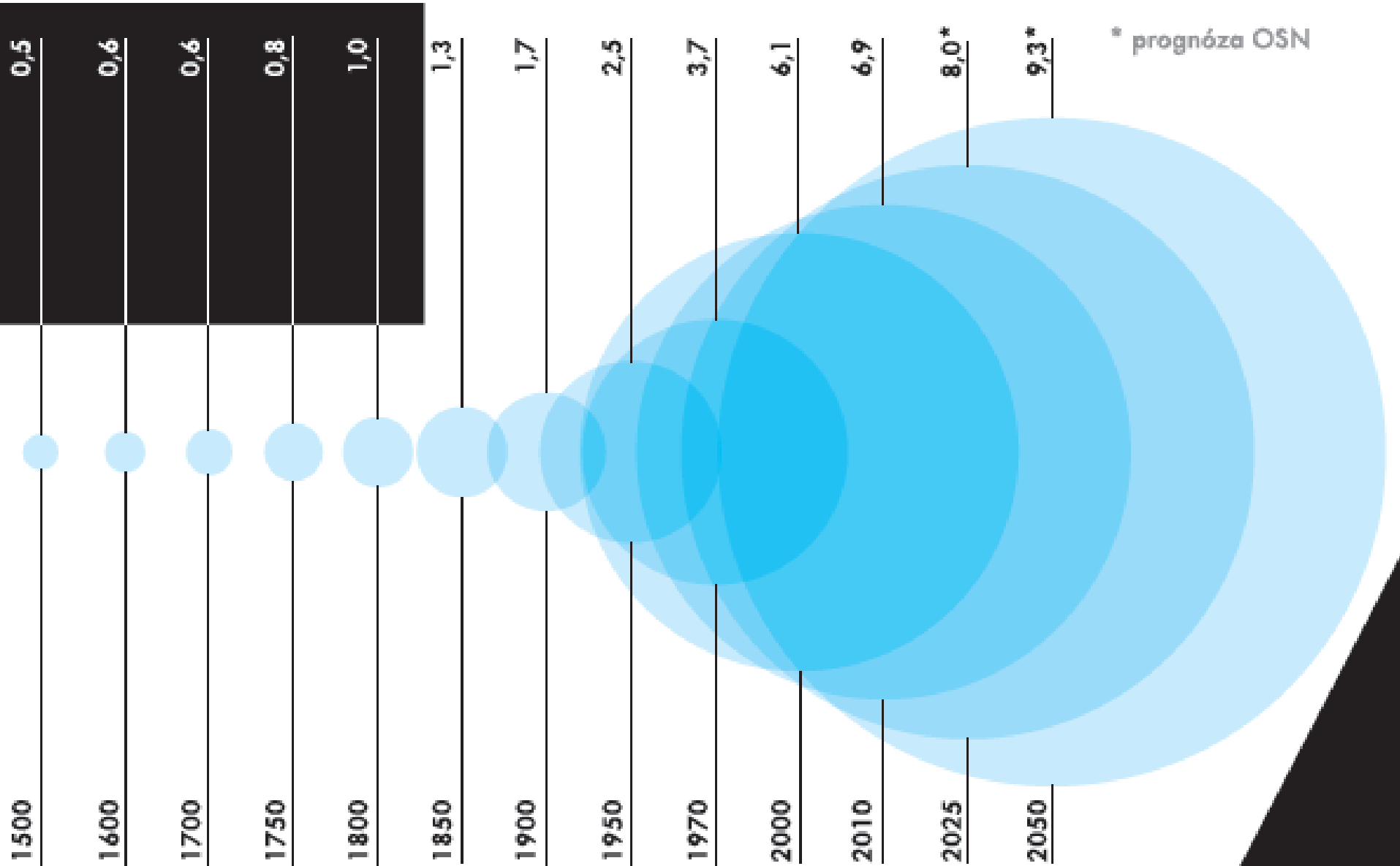

Světová populace v roce 2050 (mil.)

Světová populace v roce 1998 (mil.)

AFRIKA

14,8 %
2010

13,2 %
2000

10,3 %
1975

9,1 %
1950

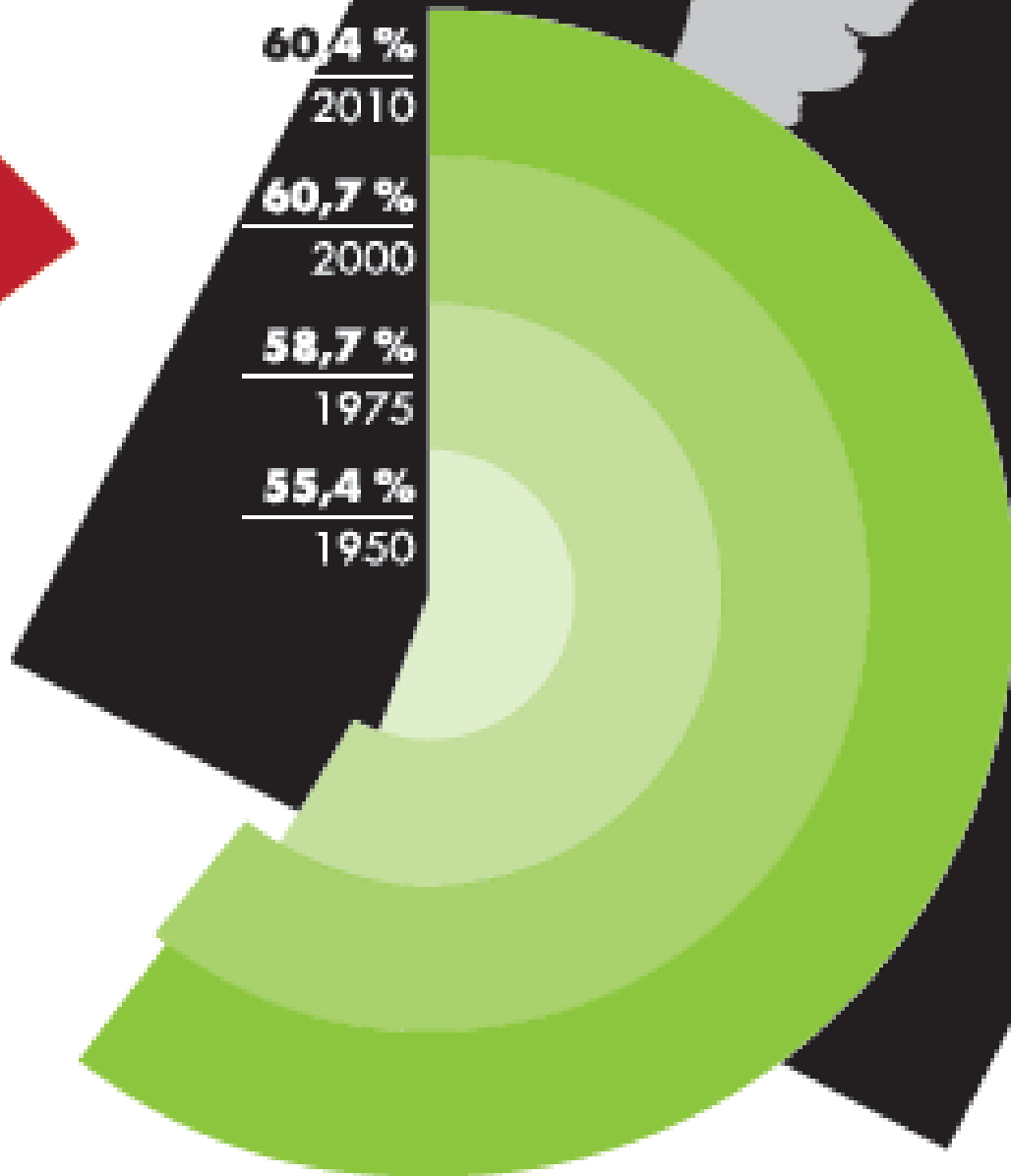
ASIE

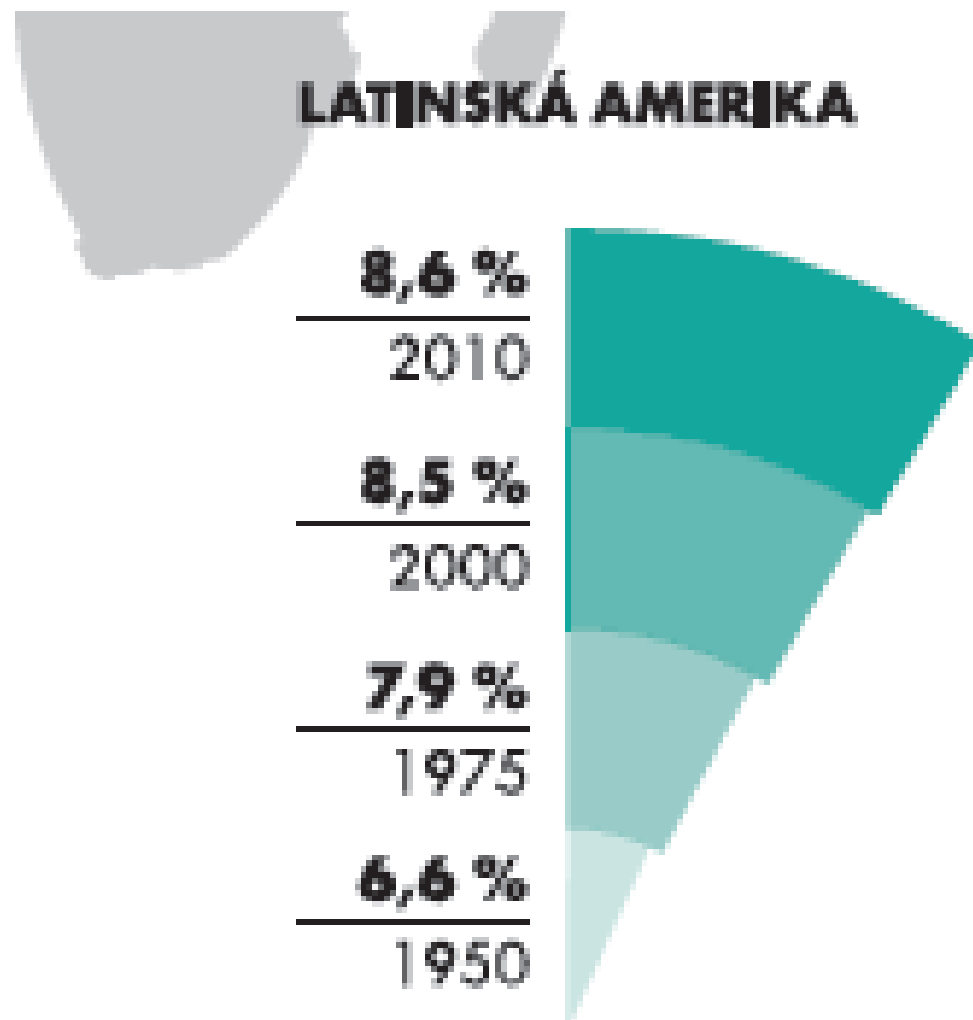
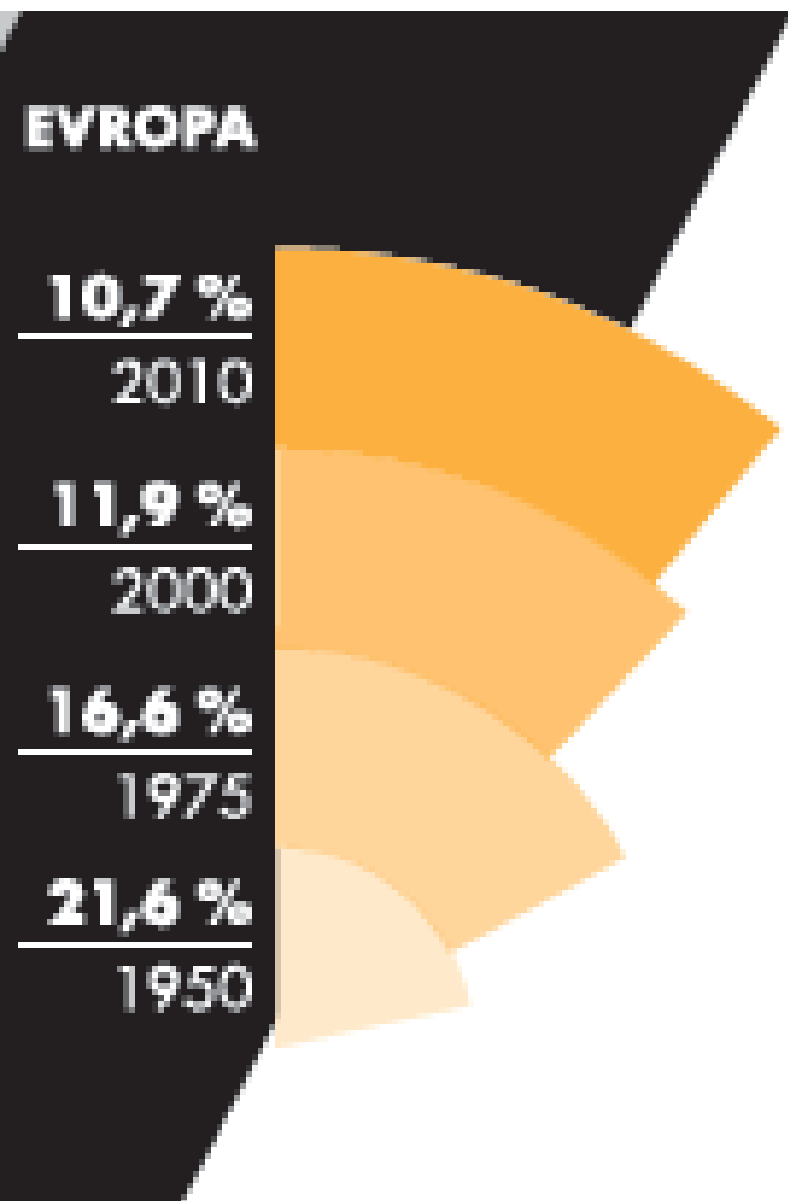
60,4 %
2010

60,7 %
2000

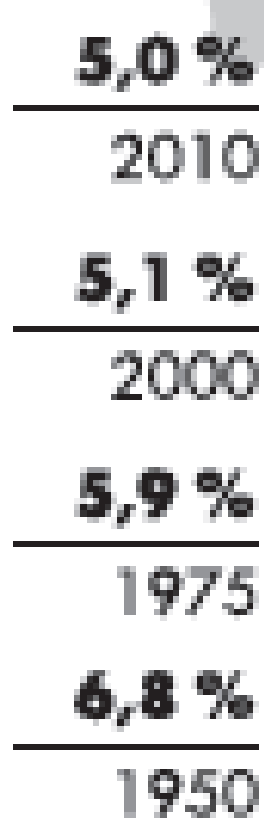
58,7 %
1975

55,4 %
1950

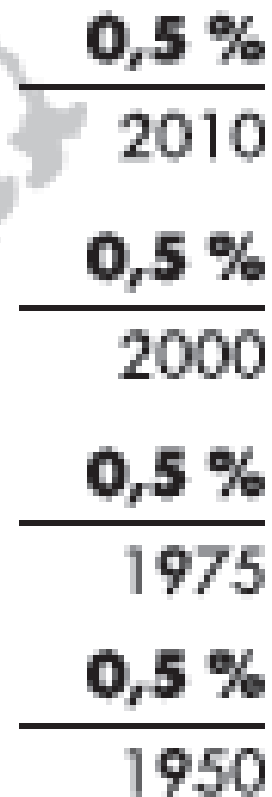

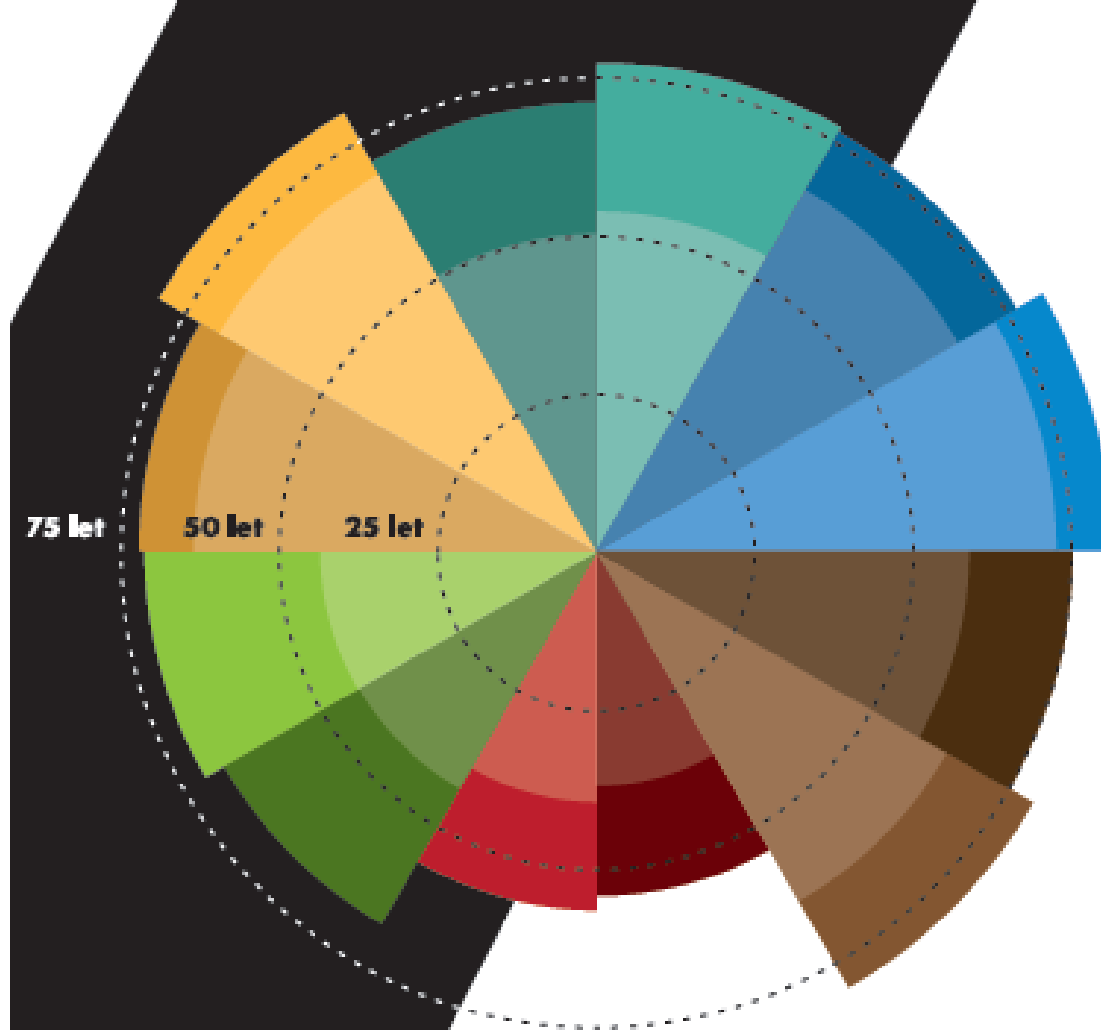

SEVERNÍ AMERIKA

AUSTRÁLIE A OCEÁNIE

NADĚJE DOŽITÍ PŘI NAROZENÍ

2005–2010
1950–1955

AFRIKA

ASIE

EVROPA

LATÍNSKÁ
AMERIKA

SEVERNÍ
AMERIKA

AUSTRÁLIE
A OCEÁNIE

Populační politika I

Populační politika II

- Souhrn schémat, teorií a praktických postupů státu, kterými se snaží cíleně ovlivňovat množství populace.

Přístupy:

- *kvantitativní* (početní) – sleduje početní vývoj obyvatelstva.
- *migrační* – sleduje vývoj v migraci (imigrace/emigrace) obyvatelstva, kterou lze státními zásahy ovlivňovat.

Kvantitativní populační politika

- **pronatalitní**, která podporuje růst porodnosti (natalitu). V současnosti je aplikována zejména ve vyspělých státech světa, kde je přirozený přírůstek nízký a průměrný věk obyvatelstva se zvyšuje.
- **protinatalitní**, která podporuje snižování míry porodnosti. Je aplikována vládami zejména v rozvojových zemích tzv. třetího světa, kde je přírůstek obyvatelstva vyšší. Velmi tvrdými protinatalitními opatřeními se v 80. letech 20. století prezentovala např. Čína, kde byla uplatňována tzv. politika jednoho dítěte, která platí dodnes.

Populační politiky Číny

- *Politika jednoho dítěte:*
 - o 39,5 mil. více mužů než žen!!!
- *Politika přesídlování:*
 - uvolnění v přelidněných oblastech
 - x
 - osídlení nezalidněných x menšinových území
- *Politika genderové rovnosti*
- *Politika vzdělávání:*
 - lepší školy jsou čínské školy, 1. jazyk – čínština
- *Politika sociálních jistot:*
 - spojena s přesídlováním

Národnostní politiky Číny

- *Politika etnického pluralismu*
- *Politika etnické emancipace*
- *Politika etnické pozitivní populační diskriminace:*
 - Územní princip
 - Etnický princip
- *Politika etnické integrace*

Není Číňan jako Číňan

- *Striktně rozlišujte:*
 - **Hanizace** – proces osídlování menšinových území Hany – etnickou majoritní skupinou (Ujgursko).
 - **Sinizace** – proces kulturní dominance hanské = pravé čínské kultury rozlišovat.
- Rozlišovat pojmy Číňan 汉族 a Číňan 中国人 !

Není Číňan jako Číňan I

- 92 % populace jsou Hanové (汉族).
- 8 % menšiny= 112 mil. příslušníků! (největší z nich: Zhuang, Hui, Menggu, Weiwuer, Zang, Yi, Miao, Yao, Man).
- Hanzu – Číňan 汉族 vs. Číňan 中国人 Zhongguoren.
- I Tibetan je 中国人, rozhodně ale ne 汉族.
- Paralela: každý Čech je Evropan, ale ne každý Evropan je Čech.

Hanizace

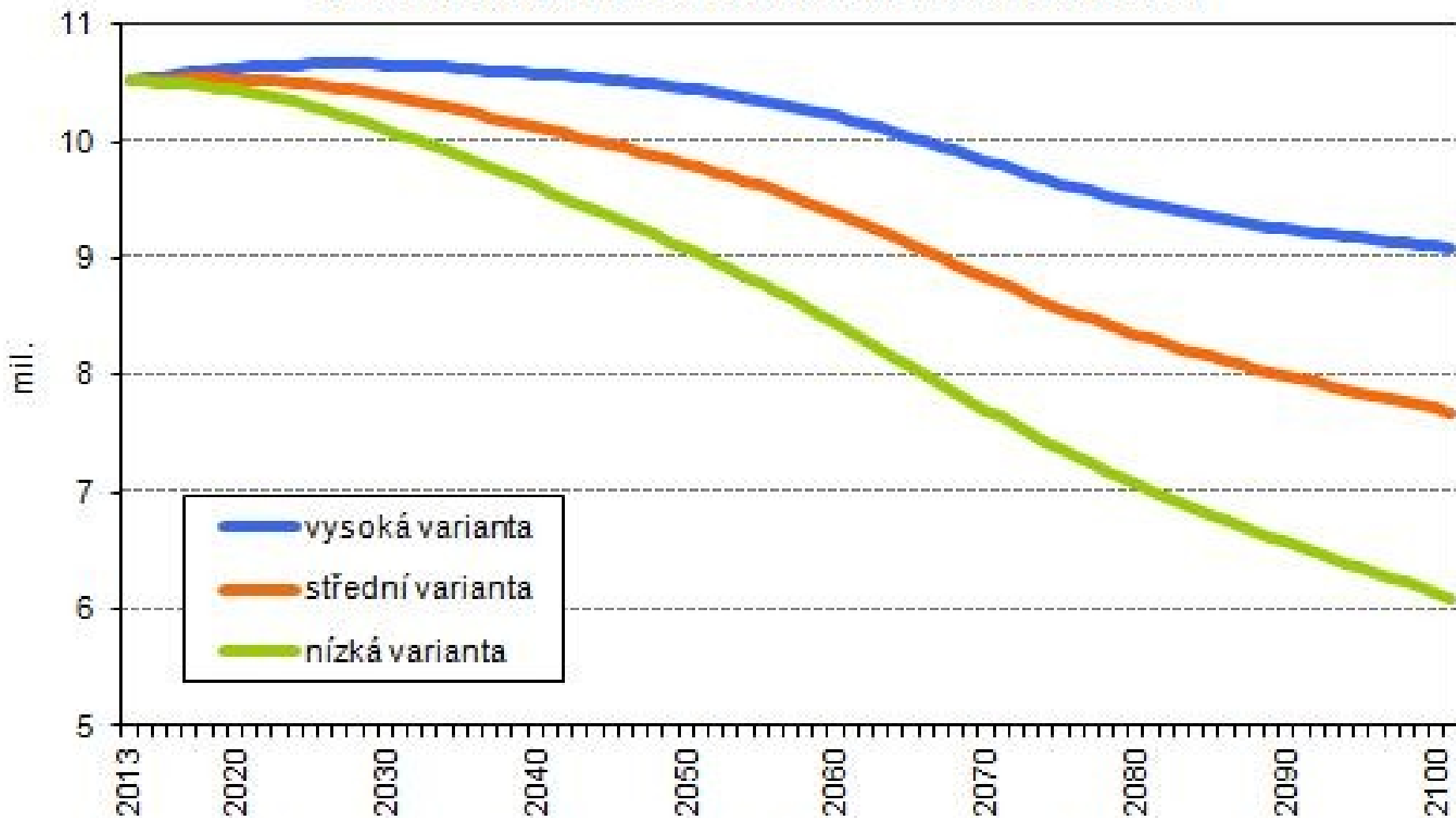
- Dosídlování menšinových území Hany.
- Historický proces, ale v dějinách ČLR nový rozměr.
- 汉族–Han(zu) – příslušník etnika Číňanů.
- Hanizace jako nástroj vnitřní geopolitiky, nástroj kontroly menšinových oblastí.
- Úzká vazba na populačně-národnostní politiku.

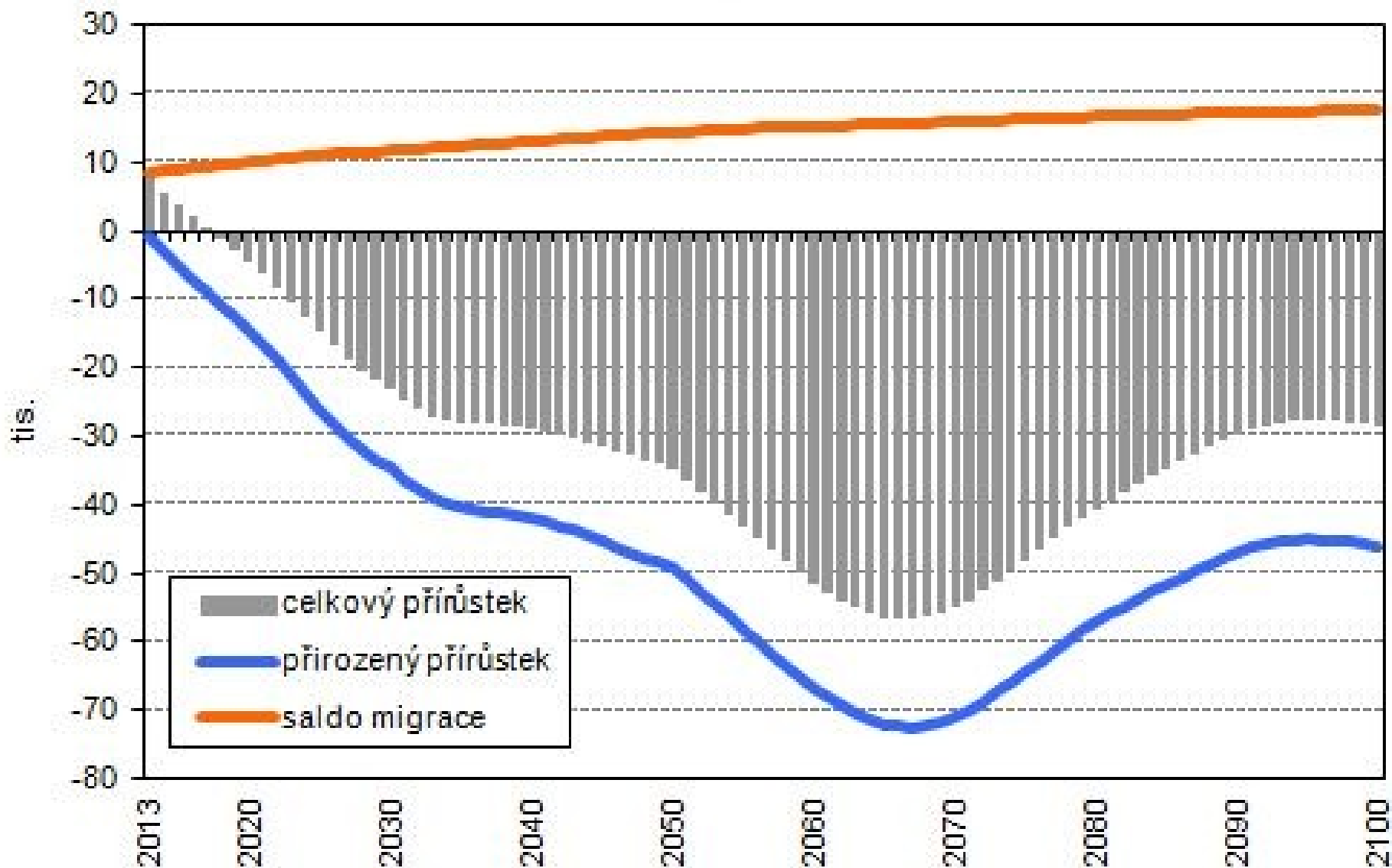
Populační projekce ČR

Očekávaný vývoj počtu obyvatel do roku 2101 (k 1. 1.)

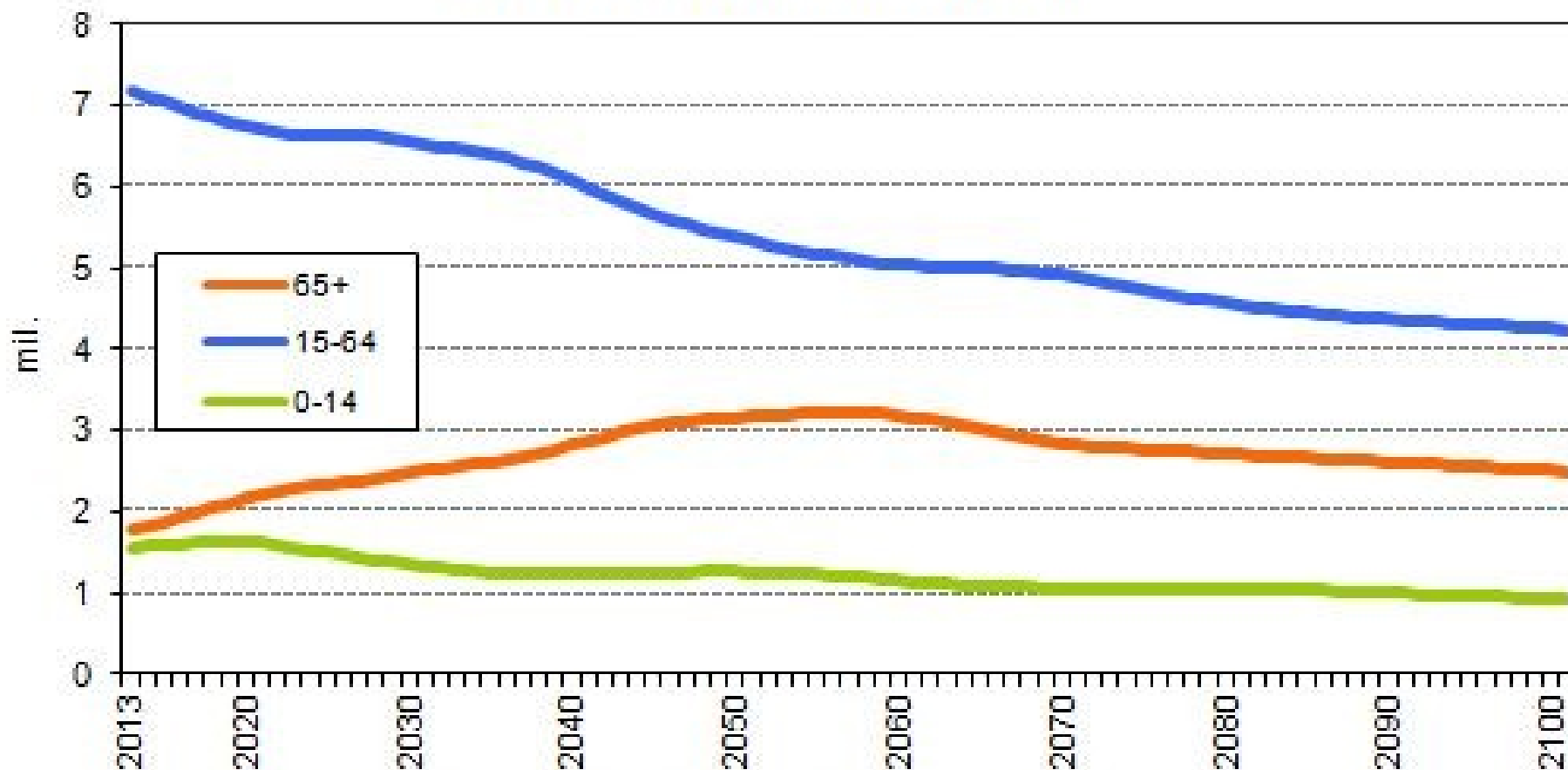
Pramen: Projekce obyvatelstva ČR do roku 2100, Český statistický úřad, červenec 2013

Očekávaná struktura přírůstku obyvatel do roku 2100 (střední varianta projekce)

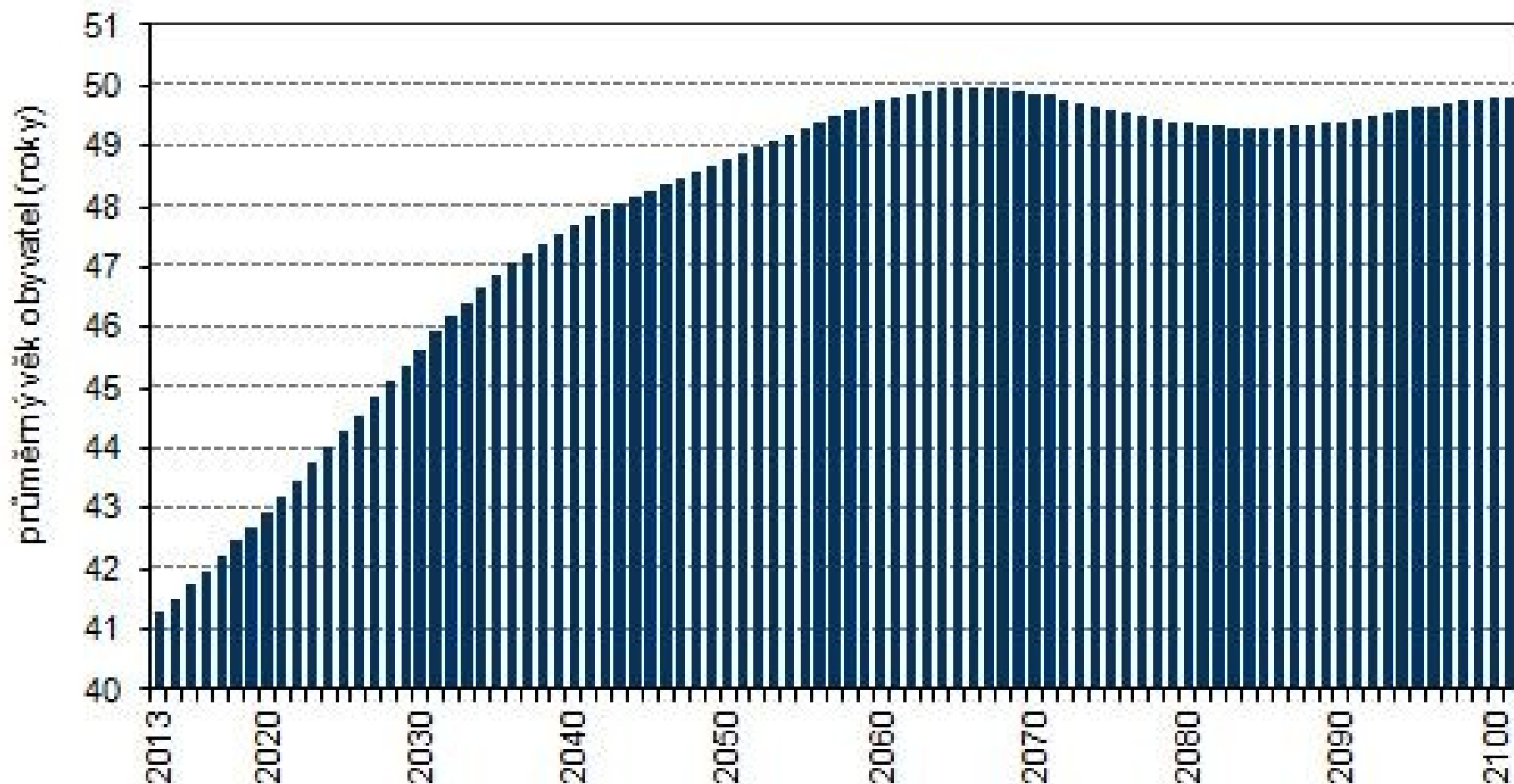
Pramen: Projekce obyvatelstva ČR do roku 2100, Český statistický úřad, červenec 2013

Očekávaný vývoj počtu obyvatel podle hlavních věkových skupin do roku 2101 (střední varianta projekce; k 1.1.)

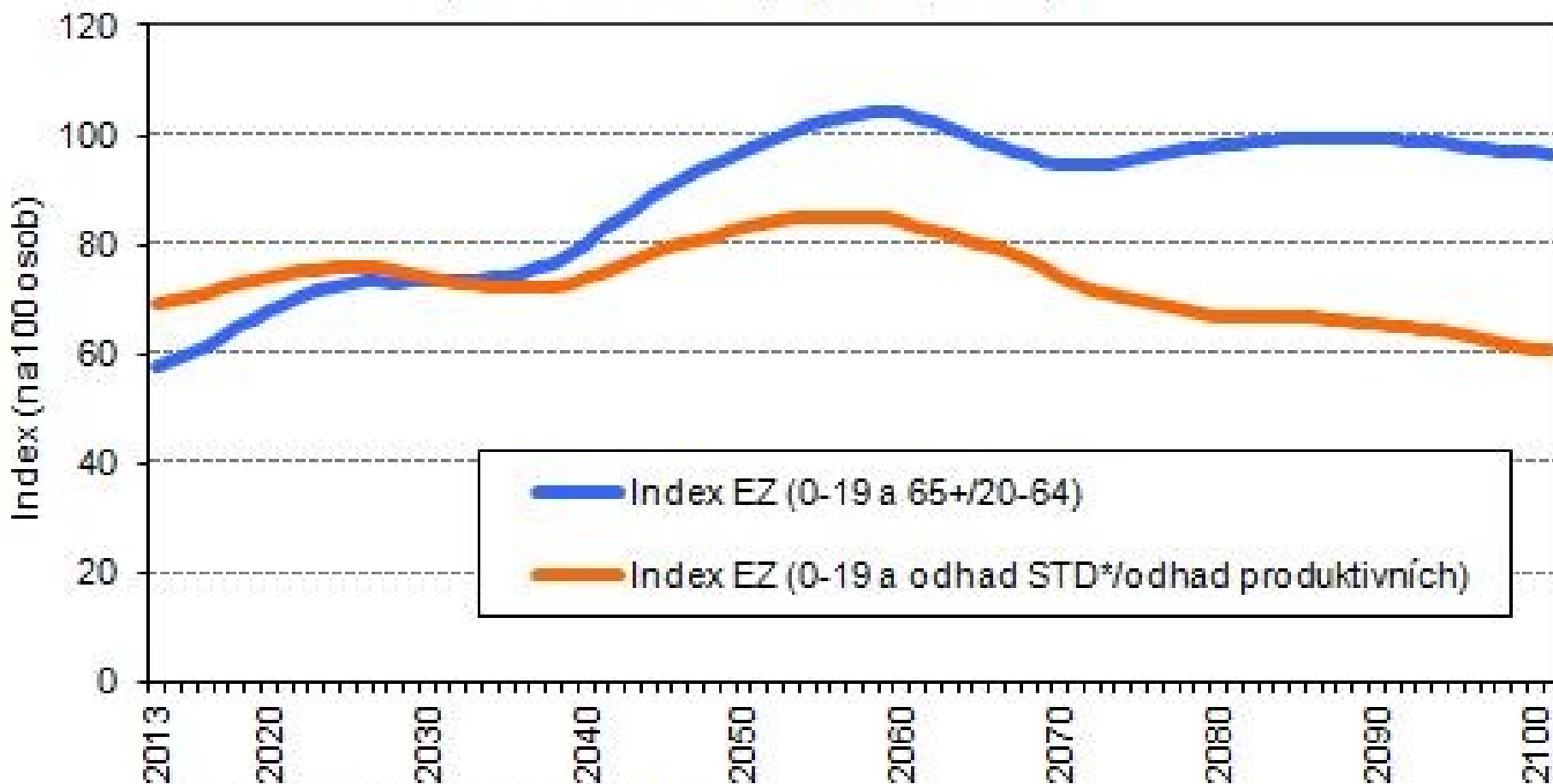
Pramen: Projekce obyvatelstva ČR do roku 2100, Český statistický úřad, červenec 2013

Očekávaný vývoj průměrného věku obyvatel do roku 2101 (střední varianta projekce; k 1.1.)

Pramen: Projekce obyvatelstva ČR do roku 2100, Český statistický úřad, červenec 2013

Očekávané indexy ekonomického zatížení do roku 2101 (střední varianta projekce; k 1.1.)

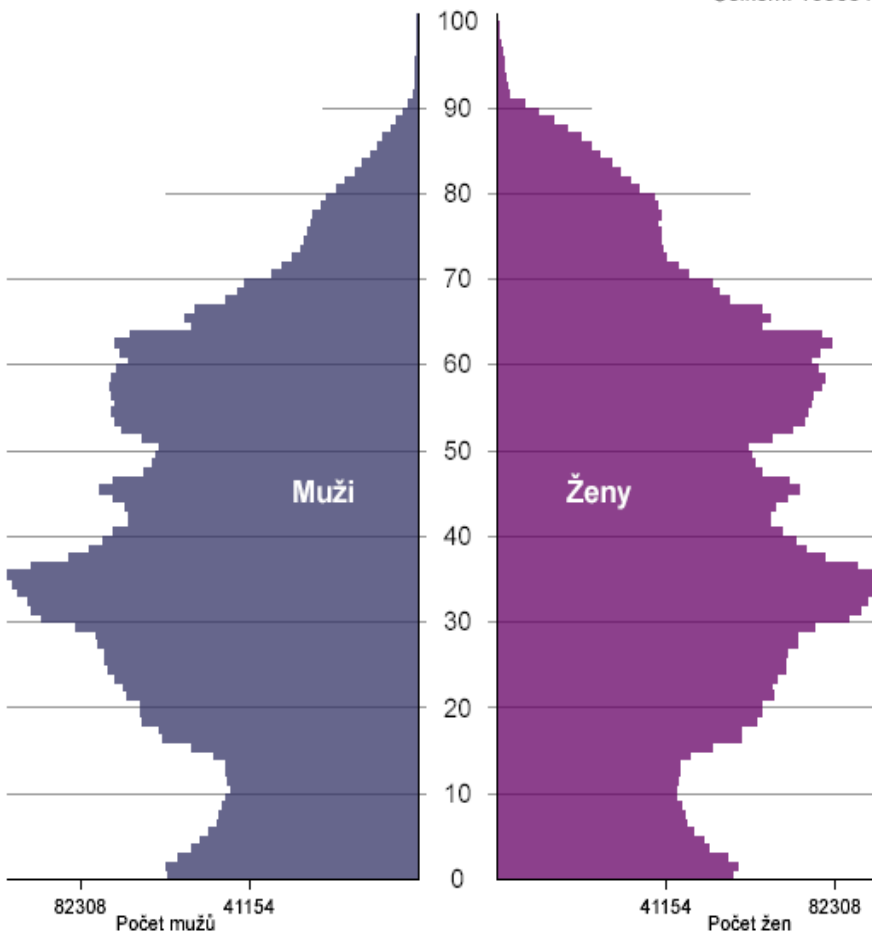
*osoby s nárokem na starobní důchod

Pramen: Projekce obyvatelstva ČR do roku 2100, Český statistický úřad, červenec 2013

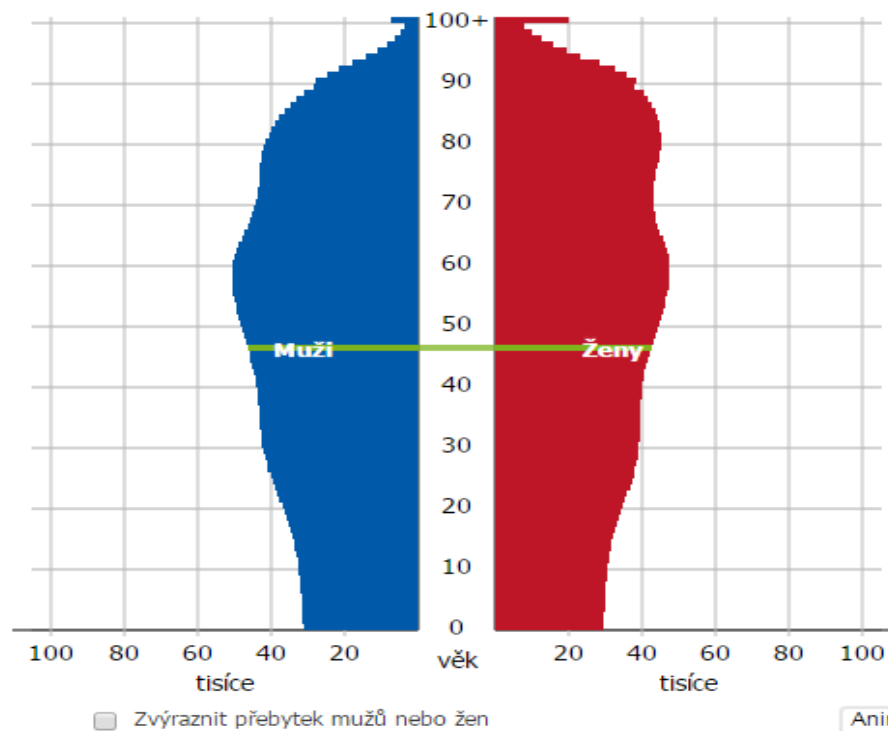
Věková skladba obyvatelstva: 2010

Česká republika

Celkem: 10503408

Projekce obyvatelstva k 1. 1. 2101 Česká republika

Zdroj: ČSÚ, Projekce obyvatelstva (1950 - 2101)

To je vše z geografie
obyvatelstva!!!